

УКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛІЗМ

Антологія

Організація Українських Націоналістів
(революційна)

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Антологія

Том 1

Видання друге

Київ 2010

УДК 94(477)
ББК 63.3 (4УКР)я4
У 45

СКАНУВАННЯ
ANDRIYDM

У 45 **Український націоналізм: Антологія. Т.1. Видання друге./**
Упор. В. Рог. - К.: ФОП Стебеляк О. М., 2010 - 384 стор.
ISBN 978-966-1635-09-7

До збірки увійшли основоположні праці теоретиків українського націоналізму першої половини ХХ століття. Тематика творів охоплює широкий спектр проблематики: морально-етичні аспекти, геополітичні напрямні, філософські підстави, державотворчі концепції, соціальні питання, політичні візії. До антології поміщено твори Миколи Міхновського, Дмитра Донцова, Олени Теліги, Миколи Сціборського, Володимира Яніва, Юрія Липи, Олега Ольжича, Ярослава Стецька, Степана Бандери та інших мислителів.

Книга рекомендується політологам, історикам, громадським діячам, всім, хто цікавиться історією розвитку української суспільнополітичної думки.

ББК 63.3 (4УКР)я4

Рецензенти:

Русначенко А.М. - доктор історичних наук, проф. Київського міського педагогічного університету ім. Б.Ф. Грінченка (м.Київ)

Патриляк І.К. - канд. іст. наук, доцент кафедри новітньої історії Київського національного Університету ім. Тараса Шевченка (м.Київ)

Вітвіцький О.І. -канд. іст. наук (м.Тернопіль)

Упорядник: *Віктор Рог*

Науковий апарат: *Володимир Муравський*

Літературний редактор: *Костянтин Іваночко*

Відповідальний за випуск: *Віктор Рог*

Обкладинка: *Людмила Лук'яненко*

Макет: *Василь Бойко*

ISBN 978-966-1635-09-7

© Українська видавнича спілка ім. Юрія Липи, 2010
© ФОП Стебеляк О. М., 2010

"ЖИЙТЕ КУЛЬТУРОЮ СУТІ, А НЕ КУЛЬТУРОЮ ФОРМИ... "

"Так для чого потрібна ця книга і яку роль вона відіграє в житті сучасного українського читача?", - подумалося, як тільки торкнувся комп'ютерних клавіш. Бо ж книги, як люди - сірі і нецікаві, коли безцільні, та яскраві і пориваючі - якщо цільні, цільові і цілеспрямовані.

Бо запало в пам'ять прочитане напередодні в Інтернеті Михайла Дубинянського: "Конфлікт ліберальних і націоналістичних цінностей в Україні явно набирає обертів. Тенденція тим більше примітна, що **провідну роль у нашому громадському житті вже давно відіграє своєрідний гібрид ліберала і націоналіста**".

Бо з тривалою і ніяк неослабною дивиною спостерігаю такого диковинного "гібрида" в націоналістичному повсякденні і при кожній (чомусь все частішій!) нагоді зринає сказане аж ген коли (!) Зеноном Коссаком: **"Жийте культурою суті, а не культурою форми, чи радше й культурою форми, що має бути виявом суті"**.

В "Антології українського націоналізму" укладач пропонує читачеві витяги із творів теоретиків українського націоналізму першої половини ХХ ст. - від постатей, добре знаних в історії української суспільно-політичної думки, й до маловідомих польових ідеологів визвольної боротьби УПА, вихідців зі Сходу та Заходу України, діячів української націоналістичної еміграції, представників всіх організаційних формацій колись єдиної ОУН.

На сторінках книги Ви поринете в мисленнєві глибини і пізнаєте родзинки націоналістичного інтелекту Миколи Міхновського, Дмитра Донцова, Юліяна Вассіяна, Миколи

Сціборського, Дмитра Андрієвського, Степана Ленкавського, Зенона Коссака, Ярослава Стецька, Олени Теліги, Олега Ольжича, Дмитра Мирона-"Орлика", Степана Бандери, Юрія Липи, Петра Федуна-"Полтави", Осипа Дякова-"Горнового", Василя Галаси, Володимира Яніва, Романа Бжеського.

Кожен знемагав болями часу, передавав виписаними на папір словами його Дух і прямування, клетотів невдоволенням існуючим станом, сам струмував енергією Боротьби і заряджав нею сповідників націоналістичної Віри. Наперекір історичним і нинішнім національним поразкам, Доба вимагала Чину і жертвності, а Обов'язок поривав за межі можливого. Життя було немислимим без Боротьби, а Боротьба перетворювалася у сенс Життя. Бо "Філософія націоналізму твердить, що життя - це боротьба..." (Зенон Коссак). Бо тільки Боротьба нищила пута підневільного суспільного стану і визволяла з лабет духовної зневіри і песимізму.

Український націоналізм постав на тлі Доби і як відповідь її викликам.

На згрищах Національної Революції Хмельницького й Мазепиної поразки Тарас Шевченко перший прорік "Кайдани порвіте!" і на духовному фундаменті його творчості постали фортечні мури націоналізму. Їх піонером-будівничим став Микола Міхновський, що на виклик московського шовіністичного глуму і хатнього хохляцтва гордо і впевнено заявив на межі ХХ століття: "...Візьмемо силою те, що нам належить по праву, але віднято в нас теж силою" і змалював актуальний ще й до сьогодні український суспільний ідеал - "Одна, єдина, неподільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі".

Якщо греки дійсно були мудрими (а воно таки так!), то слід повірити їхньому "Історія - вчителька життя", власну історію возвести на п'єдестал Вчительки й усіма порами нераз

уже задурманеної чужинецькими гаслами душі всотувати її уроки. Бо власна доля Миколи Міхновського - урок, що його ніяк не затьмлять "двійчники" української політики всього ХХ-го і початку ХХІ-го століть. Найрізнішого штибу українські ліві та ліберали посмішковувалися із його державницьких тверджень і устремлінь, проте самі ж очолили пророковану ним і посталу невдози Українську державу. А його відправили на Румунський фронт - аби не заважав "будувати". Очолили і процвиндрили! Соціалістичні ідеали поставили понад реальні потреби державного самоствердження Нації, а ліберальну цінність особистої свободи - над колективною волею національного організму, що в жорстокій борні змагався за місце під сонцем світової політики.

Вчергове програні національні змагання! Впали національні державні утворення УНР і ЗУНР. Українська земля почетвертована поміж агресивніших сусідів та залита кров'ю борців і песимізмом вцілілих. Суспільна атмосфера 20-х років минулого століття повниться духом згарища і Слави, жалю і стремління, зневіри і Чину. Замішаний на протилежностях, у ній витає невисловлений дух нового світогляду. Його відчують ті непоодинокі, що зуміли піднятися із пороку поразки, але перший вбирає у виразні форми ідеології національного визволення Дмитро Донцов. Він переконаний, що для Нації, яка стоїть над прірвою загибелі, єдиною філософією виживання може бути тільки НАЦІОНАЛІЗМ і ставить завдання "як націю свинопасів перетворити на націю володарів".

Вбираючи немислимо об'ємну характеристику особи і творчості Дмитра Донцова у стислу форму одного речення, автор Декалогу українських націоналістів Степан Ленкавський підсумовував: "Він своїми творами формував здоровий боєздатний тип української людини, позбавивши її традиційної беззубости, хитливости, м'якості й безхребетности".

Донцову вторить Дмитро Андрієвський: "Остаточним переборенням в наших душах раба мусить початися Розбудова Нації". А за ним, значно пізніше і в пеклі визвольної боротьби УПА, й Василь Галаса: "Викувати в українському народі лицарську психологію, очистити його від намулу неволі", бо "...На голос бойових сурм зриваються та йдуть в ополчення тільки люди з лицарською психологією, раби цього голосу не чують".

Дмитро Донцов заклав системні основи ідеології українського націоналізму, а її різні аспекти - розуміння і трактування Нації, її Ідеї, Держави, Національної Революції, Чину, Боротьби, Героїки, Владарності, Культу Чести і Лицарства, Нового Типу Українця, Національної Солідарності, Етики Націоналізму тощо - розвинули ті діячі українського організованого націоналізму, твори яких представлені у цій "Антології".

Не вдаючись у складні наукові дефініції, суть українського націоналізму, як єдності ідеології і політичного руху, можна виразити коротким визначенням Степана Ленкавського: **"Націоналізм - це мислення і діяння інтересами своєї нації"**.

Саме через призму інтересів Нації - її добра, визволення і майбутньої долі - кожен із них будує світовідчуття і систему етичних принципів. "Все те добре, що добре для блага, сили й розвитку моєї нації; все те зле, що цю силу й розвиток послаблює - це основна заповідь ідеології українського націоналізму", - писав Микола Сціборський. Не здивуйтеся, якщо не тільки у нього зустрінете цей вислів. В українських націоналістів він набув статусу такої ж незаперечної етичної аксіоми, як і перша точка Декалогу "Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї!".

Ідеологія українського націоналізму, як система ідей, символів та міфів, неможлива без Героїки української історії. Вона черпає себе у ній так, як закорінює свої витoki в історичній

ретроспективі сама Українська Нація. Але ідеологія націоналізму - це не оманливий нектар самолюбубання, а творчий гін до росту і звершення, це синтеза минувшини, сьогодення і майбуття.

"Нація глядить в минуле, звідки в традиціях шукає свою відправну точку, і в майбутнє, яке має урядити для будучих поколінь, *ретроспективно і перспективно*, не нехтуючи традиціями, ані провідною ідеєю майбутнього в ім'я "завдань дня", - говорить Дмитро Донцов.

"Для нації, що мусить провадити боротьбу аж до перемоги - не може бути пізнання власної минувшини самоціллю, заспокоєнням чисто теоретичного зацікавлення, але першим із необхідних творчих засобів, бо справа йде про *продовжування* життя, а не про погляд на завершену історію", - твердить Юліян Вассиян.

Нація - це живий організм, що має фізичну субстанцію і Дух. "... Не матерія і не біофізичні процеси життя зупиняють творчий поступ наперед, але кваліть духа, його недостача, його неприявність", - був переконаний Юліян Вассиян.

Дух потребує живлення і цілі, а субстанція - росту. Живильне коріння Національного Духу корениться в історії - в її перемогах і поразках, звитягах і Славі. "Провідною ідеєю українського народу від світанку віків є *Ідея Слави* - тобто безглядна цінність героїчного повнення призначення людини", - писав Олег Ольжич.

Ціллю українського націоналізму була і є могутня Українська Нація, а інструментом її реалізації - Держава. "... Державна самостійність є головна умова існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин", - це вже Микола Міхновський.

Держава - умова для існування Нації, але не самодостатність! "*Держава, отже, є лише "засобом" нації здобути перемогу в боротьбі за існування і тому "державна для нації", а не навпаки*", - а це Роман Бжеський.

Нація первинна, а Держава - вторинна! "Нація понад усе! Націоналісти хочуть бачити Українську Націю великою, потужною, могутю й щасливою" - аксіоматично проголошував Микола Сціборський.

Підміна первинності загрожує цільовою безвихіддю. Бо факт здобуття Держави не вичерпує потенціалу Націоналізму і не повинен обмежувати в неорганічних рамках природний гін Нації. "Внутрішній устрій нашої держави се лише один із засобів до Розбудови і не можна засіб ставити вище мети, як не слід ставити воза попереду коня, або плуг поперед вола", - влучно зазначав Дмитро Андрієвський.

Ріст національної субстанції передбачав не тільки внутрішні, але й зовнішні змагання. **Не тільки за власну Національну Державу, але й за місце під сонцем у світовому просторі.** Передбачав цілком органічну міжнаціональну боротьбу за реалізацію закладеного в Нації потенціалу, за реалізацію і поширення національних інтересів і меж її культурного, економічного й територіального простору.

В етнічних межах "Від Карпатів аж по Кавказ" бачив Україну основоположник українського націоналізму Микола Міхновський, "від Сяну до Дону" - автор Українського Славня Павло Чубинський і "Змагати до поширення сили, слави, багатства й простору Української Держави" закликав 10-ю точкою Декалогу Степан Ленкавський.

"Де точні межі нашої Нації і який її етнічний зміст, ми того не знаємо і ніхто того не годен сказати. Тому, що ми маємо до діла з вічно мінливою категорією життя, яке годі убрати у береги, а не з теоретично означеним незмінним поняттям", - розмірковував у цьому ж дусі Дмитро Андрієвський.

Він же закликав: "...Ті сміливі, відважні, що візьмуться за Розбудову Нації, не мусять поділяти думок наших самокастратів і згори відпекуватися наміру прибити український Тризуб коли не на воротах Царгороду, то на Кремлівських стінах".

А ось іще його ж таки слова: "Біологічні закони життя не знають принципів демократизму чи поступовості. Залежить від нас, від нашої снаги, від потенції нашого народу чи Передкавказзя буде українським чи ні, чи Крим буде органічною частиною України чи лише її географічним придатком".

Це всього лиш цитати! Видобуваючи їх, одну за одною, ми занурюємося в атмосферу націоналістичних витоків, незадогматизованих і неприлизаних під минуці потреби часу. Вони самі - автори таких "еретичних", як на сьогоднішню догматику, писань - вкрай нетерпимо виступали проти будь-якого бронзовіння своїх велично-скромних персон і думок, бо шукали і знаходили відповіді на актуальні виклики своєї Доби і цього ж палко бажали нащадкам.

"Націоналізм не твердить, що сказане ним в дану епоху є його останнім словом. Бо він - життя, а життя вічно мінливе; в ньому відбувається вічна зміна понять, прагнень і інститутів", - писав Ярослав Стецько.

"Не догматиків, запаморочених принципами, але продуктивних, сильних, творчих в реальному житті мужів треба до Розбудови Нації", - був переконаний тоді Дмитро Андрієвський. А нам, теперішнім, бажано було б цю переконаність пришпилити над перестінком свого робочого столу чи вмонтувати містично поміж комп'ютерних клавіш.

Непересічні думки непересічних особистостей! Вони вийшли за межі Часу і навіть сьогодні почасти є актуальними. Можливо тому, що Час змінився, але Доба триває. Просторово-спіруалістично модеруючи їхніми актуальними висловами зі сторінок цього видання, хотілося б розсипатися прямо-таки бурштиновим пересипом ще не цитованої тут Олени Теліги.

"Партачі життя, це є ті люди, що не мають звичайної, не геройської, а буденної цивільної відваги, без опертя якої найвищий героїзм зависав у повітрі, не пустивши коріння ані в

землю, ані в маси. Тому власне тепер, коли стільки слів присвячується героїзмові, мусимо сказати собі одверто: **культ героїзму є не до подумання без культу цивільної відваги**, про яку чомусь - забуваємо цілковито" - хіба це не про сучасних героїв "кухонної політики", що готові ненависному режимові сукати дулю в кишені, аж доки "героїчно" не вламають пальця.

А ще про тих же "партачів життя": "Вони вважають, що лихо є не на те, щоб з ним битися, лише на те, щоб його тактовно обминати".

Або он ця, така влучна, характеристика звироднілого духу плебсу: **"Вони, як соняшники, хилять свої голови то в один, то в другий бік, залежно від того, в який саме бік падає сонце загальної opinii чи чийогось успіху і де саме можна витягнути максимум матеріальної користі для себе"**.

І знову, але вже про псевдоеліту: "...Партачі життя є завжди елітою, незмінно, після всіх завірюх виринаючи біля нових тронів - все одно яких володарів - і з енергією, не зужитою на абсурд якоїсь ідеї, відштовхуючи навіть тих, що всі свої сили віддали власне цьому, нарешті тріюмфуючому, абсурду".

Ні! "Партачів життя" Олени Теліги таки варто видрукувати мільйонним тиражем і за власний кошт (якби то він був наявний!) надіслати у кожную українську домівку!

Хоча при цьому варто посмакувати на дозвіллі й донцовським - "В нас старались вгадати яка сила переможе, щоб на ту "орієнтуватись", і це звалось "реальною політикою" та гірко посміхнутися аж в цьому випадку над непророчим Міхновським - "Часи вишиваних сорочок, свити та горілки минули і ніколи вже не вернуться". На жаль, таки вернулися і навіть активно пропагуються!..

...Але зате стовідсотково погодитися із таким же актуальним Володимиром Яновим: "Спробу уніфікації європейських народів можна порівняти тільки зі спробою самогубства Європи".

...Або з критиком демократії Романом Бжеським: "Ми всі, певно, сміялися б, коли б хтось запропонував до важкохворого запросити "на консиліум" доброго адвоката, дуже солідного і статечного шевця та скрипаля-віртуоза. А ми, в *кращому* разі, подібному "консиліуму" доручаємо "лікування" хвороб народу і віддаємо *такому* "консиліуму" в руки долю і життя народу!".

Так що далі? І чим є ця книга? Меморіалом і надгробною плитою, чи цеглинкою нового фундаменту? Обирати читачеві, бо кожен приходиться до істини самотужки і найбільше цінує ту, що власноруч здобута.

Хоча варто дослухатися тверджень автора Декалогу українського націоналіста і філософа Степана Ленкавського: "Націоналізм так довго не може перестати існувати, як довго існують нації. Чому? Він є результатом тої внутрішньої потреби народу, що називається самозбережний гін народу. А самозбережний гін буде існувати в природі народу так довго, доки народ існує. Перестати існувати може така чи інша форма вияву націоналізму"...

...Та й Микола Міхновський був переконаний: "Доки хоч на однім клапті української території пануватиме чужинець, доти українська інтелігенція не покладе оружжя, доти всі покоління українців йтимуть на війну". Перефразовуючи автора, можна, хіба, задатися риторичним питанням, чи є сьогодні "хоч один клапоть української території", вільний від чужинецького впливу і панування?..

...Степан Бандера немов промовляє до сповідників націоналістичного суїциду, ряди яких аж тріщать після формального проголошення Української держави: "Українська національна революція, як одношайний процес, складається з трьох фаз. Перша і друга - це фази боротьби, третя - державного будівництва". Бо ж причиною їх нав'язливого суїцидального синдрому є **формальна** реалізація першої точки

Декалогу "Здобудеш Українську Державу...", сподівання, що **змістовно** для українців її розбудує добрий "вуйко Сем" у парі з таким же добрим "дядею Ваней" і невігластво щодо існування десятої точки Декалогу - **"Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства й простору Української Держави!"**.

А може когось пройме Юрій Липа, який знав, що "Світ є побойовищем двох початків: руйнищого і будівничого" і що "...людина повинна сама собі встановлювати дорогу і йти нею - приєднатися до того чи іншого початку світу. Тільки не можна їй zostаватися між цими початками, бо є **збіжжя і є бур'ян. Є поле і є пустир. Є залізо і є ржа** - треба вибрати те чи інше, стати до боротьби на одному боці" та закликав: **"Лад у своїй надбудові мав би втілювати Дух Української Нації у всіх його стремліннях до творчості й очищення, широти і будівництва"**.

Це знову цитати. Всього лиш цитати! Книгу треба глибинно читати, а не поверхово знайомитися з ними, суб'єктивно підібраними автором передмови. Бо вони - це його шлях торування, а ваші власні - це ваш пошук істини.

Оборонний бій скінчився. На вежах замаєв український прапор, на брамі відновлено княжий Тризуб, а на валах лунає український Славень. Чи далеко відійшов ворог? Чи не перегруповує він сили? І чи не варто опустити над навколофортечним ровом самозаспокоєння підвісні мости і ринути навздогін за ним та гнати його українським козацьким степом і древньою поліською пущею аж ген!.. - куди будь-коли ступала нога українського войовника і де небо підпирають стовпи величного Міфу.

Олександр СИЧ,

кандидат історичних наук,

директор Центру Національного Відродження ім. С.Бандери

ВІД УПОРЯДНИКА

Потреба у виданні такого збірника назріла давно, адже найкращим аргументом в дискусії про роль і значення українського націоналізму в національно-визвольному русі та процесі українського державотворення є першоджерела. Брак відповідної літератури є очевидним, як очевидним є і той факт, що уявлення про український націоналізм у багатьох співвітчизників сформовані під впливом комуністичної пропаганди, дуже далекої від історичної правди. Та і сьогодні не бракує чинників, які продовжують всіляко паплюжити і перекручувати ідеологічні засади та політичну практику українського націоналізму.

До збірки увійшли основоположні праці теоретиків українського націоналізму першої половини ХХ століття. Тематика творів охоплює широкий спектр проблематики: морально-етичні аспекти, геополітичні напрямні, філософські підстави, державотворчі концепції, соціальні питання, тактику боротьби і політичні візії. Ідеологічна спадщина українського націоналізму багата, обширна і багатогранна, в одній книжці неможливо охопити повне коло авторів, тем і текстів, зокрема до збірки не увійшли вартісні праці Юрія Бойка, Дмитра Штикала, Євгена Онацького, Михайла Колодзінського, Ярослава Старуха, Ярослава Оршана, Дмитра Маївського, Євгена Маланюка та ряду інших теоретиків і публіцистів. Сподіваємось, що зацікавлений читач знайде можливість ширше ознайомитися з писаннями цих та інших авторів завдяки публікаціям в збірниках і періодичних виданнях.

Тексти, поміщені в антології, з'явилися на світ в різний час і за різних обставин. Передвісниками та ідеологічним об'рунтуванням організованого націоналістичного руху слід вважати праці Миколи Міхновського "Самостійна Україна" і

Дмитра Донцова "Націоналізм", написані на початку століття, перша - ще до початку Української революції, друга - по її поразці. Добірка творів Юліяна Вассіяна, Дмитра Андрієвського - це початки творення ОУН, Зенон Коссак, Дмитро Мирон, Олег Ольжич, Олена Теліга, Ярослав Стецько, Микола Сціборський, Юрій Липа писали в 30-х на початку 40-х років минулого століття, до початку нападу Німеччини на ССРСР. Петро Полтава, Василь Галаса і Осип Горновий пропонували свої розробки в часи безпосередньої збройної боротьби УПА, а статті Степана Бандери, Романа Бжеського, Володимира Янів та Степана Ленкавського написані в умовах вимушеної еміграції в кінці буремних сорокових. Відповідно всі ці обставини наклали відбиток на тематику, стиль і тональність текстів.

Готуючи антологію, вважали доречним помістити до неї окрім власне авторських текстів також основні світоглядні заложення ОУН, так званий "Катехизис українського націоналіста" (Декалог, 44 правила життя, 12 прикмет характеру, але за час, протягом якого готувалася книга, ці документи були надруковані в кількох виданнях (зокрема "Іди за мною!", "Нарис історії ОУН" Петра Мірчука) досить масовим накладом і таким чином нагальна потреба помістити їх в антології відпала.

За задумом, пропонована збірка є лише першою частиною двотомника, до другого тому мають увійти матеріали Великих Зборів та конференцій ОУН і авторські публікації другої половини ХХ століття.

Принагідно щиро дякую всім, хто долучився до підготовки та видання книги.

Віктор Рог

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ

(19.03.1873 - 3.05.1924)

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ (19.03.1873, с. Турівка, тепер - Згурівського р-ну Київської обл. - 3.05.1924, м. Київ) - визначний український громадсько-політичний діяч, основоположник українського націоналізму. З 1890 р. навчався на юридичному факультеті Київського університету, після закінчення якого працював адвокатом у Харкові. Брав участь у роботі громадсько-політичних організацій, діяльність яких була спрямована на пробудження національної свідомості українського народу. В 1900 р. написав політичну програму Революційної Української Партії, під назвою "Самостійна Україна". Міхновський популяризував ідею самостійництва у численних періодичних виданнях, які він редагував або видавав, зокрема "Самостійна Україна" (1905). "Хлібороб" (1905), "Запоріжжя" (1906). "Слобожанщина" (1906) та "Сніп" (1912-13). Під час Першої світової війни 1914-18 рр. був мобілізований до російської армії. Службу проходив у ранзі поручника Київського окружного військового суду. В березні 1917 р. Міхновський першим висунув ідею створення національних збройних сил. За його ініціативою в Києві було засновано Український Військовий Клуб ім. гетьмана П. Полуботка та Військовий Організаційний Комітет, які ставили собі за мету формування українських військових частин. У 1917 р. Міхновський - член Української Центральної Ради і Українського Генерального Військового Комітету. На початку 1920 р. переїхав у Новоросійськ, безуспішно намагався виїхати за кордон. Згодом переїхав на Кубань, де працював у системі народної освіти. Навесні 1924 р. повернувся до Києва. Через деякий час був заарештований співробітниками ДПУ. Обставини смерті Міхновського остаточно не з'ясовані.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

I.

Кінець XIX віку визначився з'явищами, що характеризують новий зворот в історії людськості. Ці з'явища свідчать за те, що п'ятий акт великої історичної трагедії, званої "боротьбою націй", вже начався і закінчення наближається. Ті з'явища - це озброєні повстання зневолених націй проти націй гнобителів. На наших очах відбулися криваві повстання Вірмен, Кретьян-Греків, Кубанців і нарешті Боєрів¹. Коли ще поглянути на ту більше чи менше гостру боротьбу в її перших фазах, яку провадять зрабовані народи Австрії, Росії та Туреччини проти націй-панів, на той смертельний антагонізм, який існує поміж німцями і французами, англічанами і росіянами, коли зважити, яку страшну масу регулярного війська утримують ворожі поміж собою нації, то стане зовсім очевидним, що все світове національне питання вже зовсім досягло, хоч і далеко стоїть до необхідного, дійсного та справедливого розв'язання. Проте, шлях до розв'язання єдино можливий, певний і хосенний показали нації, що вже повстали проти чужого панування, в якій би формі політичного верховенства воно не виявлялося, і цей шлях є противний Гаагській конференції².

Ми визнаємо, що наш нарід теж перебуває у становищі зрабованої нації.

Отже, коли справедливо, що кожна нація з огляду на міжнародні відносини хоче вилитись у форму незалежної, самостійної держави; коли справедливо, що тільки держава одноплемінного національного змісту може дати своїм членам нічим не обмежану змогу всестороннього розвитку

духового і осягнення найліпшого матеріального гаразду; коли справедливо, що пишній розцвіт індивідуальності можливий тільки в державі, для якої плекання індивідуальності є метою, - тоді стане зовсім зрозумілим, що державна самостійність є головна умова існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин.

Отже виникає питання: чи визволення національне можливе для нас?

П'ятий акт драми ще не наступив для нашої нації. Вона переживає ще й досі довгий і важкий антракт у своїй історії: за коном щось діється, йде якась пильна праця, від часу до часу грюкотить грім, але завіса ще не піднялася. Антракт власне починається з 1654 року, коли Українська Республіка злучилася з московською монархією політичною унією. З того часу українська нація політично і культурно помалу завмирає, старі форми життя зникають, республіканська свобода нівечиться, нація знесилюється, гине, але потім знов відроджується, з-під попелу старовини виникає ідея нової України, ідея, що має перетворитись у плоть і кров, прибрати конкретні форми.

З часу Переяславської конституції минуло сьогодні 247 років, незабаром Росія справлятиме 250-літній ювілей цієї події.

Коли доводиться нам іти на свої збори під допитливими поглядами цілої фаланги правительственних шпівонів, коли українцеві не вільно признаватись до своєї національності, і коли любити вітчизну рівнозначно, що бути державним зрадником, тоді зовсім до речі виникає повне обурення питання, яким правом російське царське правительство поводить ся з нами на нашій власній території, наче з своїми рабами? Яким правом відносно нас, тубільців своєї країни, видано закон з 17 травня 1876 року ³, що засуджує нашу національність на смерть? На підставі якого права на всіх

урядах нашої країни урядовцями призначено виключно росіян (москалів) або змоскалізованих ренегатів? На ґрунті якого права з наших дітей готують по школах заклятих ворогів і ненависників нашому народові? Через що навіть у церкві панує мова наших гнобителів? Яким правом правительство російське здерті з нас гроші витрачає на користь російської нації, плекаючи і підтримуючи її науку, літературу, промисловість і так далі? І нарешті найголовніше, чи має право царське правительство взагалі видавати для нас закони, універсали та адміністраційні засади?

Чи становище царського правительства відносно нас є становище права чи насилля? Відомо гаразд, що ми власновільно прийшли до політичної унії з московською державою і заступником її - царським правительством. Ця власновільність, на думку наших неприхильників, забороняє нам нарікати на несправедливість того, що нам діється, бо ми ніби самі того хотіли, самі обрали собі те правительство. Це твердження примушує нас розглянути природу і характер угоди з 1654 року.

Держава наших предків злучилася з московською державою "як рівний з рівним" і як "вільний з вільним", каже тогочасна формула, цебто дві окремі держави, цілком незалежні одна від другої щодо свого внутрішнього устрою, схотіли з'єднатися для досягнення певних міжнародних цілей.

Виникає питання, чи по злуці цих двох держав обидві вони зникли, а на місце їх почала існувати третя держава, наступниця тих двох? Чи, навпаки, не дивлячись на злуку, обидві держави існують поруч себе? І коли так, то який вплив мала злука на обидві держави з погляду міжнародного права? Сучасна наука міжнаціонального права вчить, що держава може бути як простою, так і складною. Вона каже, що дві або кілька держав можуть стати між собою до злуки і сформувані "спілку держав" ("Staatenbund"). Спілка

держав - це така форма злучення, при якій шановання і підлягання спільним інституціям не тільки не виключає внутрішньої і надвірної самостійності злучених держав, але навпаки, оберігання тієї самостійності стає метою злучених держав. Держави - члени спілки зберігають право міжнародних зносин поруч із заступництвом цілої спілки. Усі вони мають право поокремо зав'язувати конвенції та посилати послів, аби тільки їх міжнародні зносини не мали на меті шкодити інтересам цілої спілки або окремих членів. Така спілка цілком можлива не тільки поміж державами, що мають однаковий політичний устрій, але й з різними формами державного устрою, і не перестає існувати навіть тоді, коли в одній з держав змінюється форма правління, або вимирає пануюча династія. Цим особливо "спілка держав" відрізняється від так званої "реальної унії держав", яка може існувати тільки поміж монархічними державами, раз-у-раз може перекротити своє існування, або вимерла династія. Спілка держав виникає із взаємної згоди держав, що стають до спілки. Зразком "спілки держав" можуть бути: Північно-Американські Злучені Держави, Швайцарська спілка і найбільша Германська Спілка ⁴.

Як же злучилася держава московська з державою українською? Шляхом погодження, а погодження це вилилося у формі т. зв. "перяславських статей".

Перяславський контракт так формулював взаємні і обопільні відносини держав (наводимо головніші пункти, надаючи їм характер сучасних висловів):

1. Власть законодатна і адміністраційна належитьсь гетьманському правительству без участі і втручання царського правительства.

2. Українська держава має своє окреме самостійне військо.

4. Суб'єкт неукраїнської національності не може бути на уряді в державі українській. Віймок становлять контрольні

урядники, що доглядають певність збирання данини на користь московського царя.

6. Українська держава має право обирати собі голову держави по власній уподобі, лише сповіщаючи царське правительство про своє обрання.

13. Незломність стародавніх прав, як світських, так і духовних осіб, і невтручання царського правительства у внутрішнє життя української республіки.

14. Право гетьманського правительства вільних міжнародних зносин з чужими державами.

Аналізуючи ці постанови Переяславської конституції, приходимо до висновку, що в ній є всі ті прикмети, які характеризують "спілку держав". Таким чином, головніший закид, який роблять нам наші суперники, пильнуючи довести нам беззглядність наших стремлінь, закид, ніби ми ніколи не склали держави і через те не маємо під собою історичної підстави, - є тільки впливом неуцтва й незнання ані історії, ані права. Через увесь час свого історичного існування нація наша з найбільшими зусиллями пильнує вилитися у форму держави самостійної і незалежної. Коли навіть поминути удільні часи, де окремі галузі нашої нації склали окремі держави, то перед нами виникає і литовсько-руське князівство, де геній нашого народу був культурним фактором, і найголовніше - галицько-руське королівство - спробунок злучити до купи усі галузі, усі гілки нашого народу в одній суцільній державі, спробунок, повторений далеко пізніше Богданом Хмельницьким і ще раз - Іваном Мазепою.

Таким чином українська держава в тій формі, у якій вона зформована й уконститутована Хмельницьким, є справді державою з погляду міжнаціонального права. Суперечники наші ще закидають нам і те, що українська республіка, зформована Переяславською умовою, не була самостійною державою, бо платила "данину" царському

правительству. Коли й так, - то все ж навіть з їх погляду, Українська республіка була напів незалежною державою на зразок Болгарії, колись Сербії та інших балканських держав. Але півнезалежні держави відзначаються тим, що не мають права міжнародних зносин з надвірного боку: тим часом Переяславська конституція надавала це право українській державі. Як же проте розуміти ту "данину", що платила українська республіка московській монархії? Годі розв'язати це питання з погляду сучасної науки міжнародного права, бо вона не знає і не уявляє собі такої держави, яка б, маючи атрибути самостійної, платила "данину"; як з другого боку не може припустити, щоб півнезалежна держава користувалась правом засилати послів. Це дасться пояснити тільки тоді, коли згідно з текстом конституції ми приймемо, що "данина" давалася не державі московській, а цареві московському, яко протекторові особливого роду, бо держава українська від спілки з московською виразно бажала тільки "протекції", а не підданства. З цього погляду та "данина" має значення вкладу до спільної скарбниці, призначеної для міжнародних зносин спільної ваги. Такий характер стверджується ще й тим, що українська держава не була завойована московською монархією, або придбана дипломатичним шляхом, як Польща, а злучаючись з московською монархією, не поступилася ані одним із своїх державних або республіканських прав, і устрій московської монархії для української держави був зовсім байдужий. Переяславська конституція була стверджена обома контрагентами: народом українським і царем московським на вічні часи. Московські царі чи імператори не виповнювали своїх обов'язків по конституції 1654 року і поводяться нині з нами так, наче Переяславська конституція ніколи й не існувала. Вони чинять з нами так, наче наша нація зреклася своїх державних прав, віддалася на ласку російським імператорам і згодилася поділити однакову долю

з росіянами, що самі обрали собі царів. Але наш нарід ні сам, ні через своє правительство ніколи не давав такої згоди і ніколи не зрікався прав, що належаться йому по Переяславській конституції. Через те Переяславська умова є обов'язкова для обох контрагентів: монархії московської і республіки української на підставі засади, що ніяка умова не може бути знищена або змінена однобічною волею одного контрагента без виразно висловленої згоди другого. Через те "Єдина неділима Росія" для нас не існує. Для нас обов'язкова тільки держава московська, і всеросійський імператор має для нас менш ваги, ніж московський цар. Так каже право. Та в дійсності ніякої ваги не має Переяславська конституція, всеросійські імператори є наші необмежені пани, а Переяславська конституція тільки "історичним актом" та й годі. Як же з погляду права відноситись до такого знущання над правом? Коли один із контрагентів, каже право, переступив контракт, то другому контрагентові лишається на вибір: або вимагати від свого контрагента виконання контракту в тому розмірі й напрямку, в якому він був прийнятий обома ними, або узнавши контракт зломаним у всіх його частинах, зірвати усякі зносини з контрагентом.

І тоді вже є панування сили, але не вплив права.

Наші суперечники можуть відповісти нам, що хоч справді контракт був повернений у нівець насиллям, облудою й підступом одного з контрагентів, але другий контрагент вже згубив не тільки право розпоряджатися своєю долею, але навіть право протестування, бо своїм довговіковим мовчанням він освятив неправні вчинки, і те, що було придбане кривдою, на підставі задавнення зробилось правним. Через те вже пізно відшукувати колишні права.

Але в тім розміркованні немає ані крихітки правди. Перше: не може бути придбане на підставі задавнення те, що захоплене грабіжницьким або злодіяцьким шляхом. Вдруге: розуміння про

задавнення не може відноситися до зневолення свободи. Задавнення може мати вагу тільки в правних відносинах, але не в безправних, а такі відносини московської монархії до української республіки. У міжнаціональних відносинах задавнення може мати місце тільки відносно тих націй, що вже вимирають, що вже не мають життєвої сили, бо доки нація живе, доки відчуває себе живою і сильною, доти нема місця для задавнення. Але мимо того розмова про задавнення не може грати ніякої ролі, бо наш народ своїми повсякчасними протестами проти панування Москви (Дорошенко, Мазепа, Кирило-Методіївське братство ⁵, Шевченко, селянські повстання 80-их років ⁶ і т. д.) перервав течію задавнення, давши напрям розв'язати суперечку про обов'язковість Переяславської конституції тим способом, який може уважатися єдино дійсним і серйозним, цебто силою. Та навіть коли б ми не бачили у нашій історії безупинних протестів, то й тоді наше власне існування є протест проти насилля не тільки над нами, але й над нашими предками, воно перериває течію задавнення, воно накладає на нас обов'язок розбити пута рабства, щоб ми - спадкоємці Богдана Хмельницького - по праву могли користуватись нашою спадщиною!

II.

Але коли ми маємо досить правних підстав для повернення Переяславської конституції і визволення зрабованої волі, то чи так стоїть питання про фізичні і матеріальні засоби для досягнення нашої мети?

Наші суперечники кажуть, що логіка подій, напрям і течія життя з непереможною силою пруть до повного вимирання, до повного винародовлення нашої нації.

Над нами висить чорний стяг, а на йому написано:

"Смерть політична, смерть національна, смерть культурна для української нації?"

Це не є самі слова: зміст їм відповідає.

Коли в українській державі відібрано право бути державою, то поодинокі члени колишньої республіки позбулися усіх елементарних політичних прав людини. Колишній український республіканець має менше прав, ніж нинішній найостатніший московський наймит. Правительство чужинців розпоряджається на території колишньої української республіки наче в завойованій свіжо країні, висмоктує останні сили, висмикує ліпших борців, здирає останній гріш з бідного народу. Урядовці з чужинців обсіли Україну і зневажають той люд, на кошт якого годуються. Непокірливі тубільці погорджуються невимовно, а небезпечні з них засилаються на Сибір. Законами російської імперії зневажається право совісти, погорджується право свободи особистої, гнобиться навіть недоторканість тіла. Колишній протектор української республіки перемінився нині на правного тирана, якому належить необмежене право над життям і смертю кожного з українців. Царський закон з 17 травня 1876 року наложив заборону на саму мову спадкоємців Переяславської конституції і вона вигнана зі школи й суду, церкви й адміністрації. Потомство Павлюка, Косинського, Хмельницького й Мазепи вже збавлене права мати свою літературу, свою пресу: йому загадано навіть у сфері духовій працювати на свого пана. Таким чином українська нація платить "данину" не тільки матеріальними добрами, але навіть психіку та інтелект її експлуатують на користь чужинців. І не тільки панує над Україною цар-чужинець, але й сам Бог зробився чужинцем і не вміє української мови. Просвіта занедбана, культура знівечена і темрява панує скрізь по Україні, і через 247 років по Переяславській конституції "вільний і рівний" українець відіграє ще гіршу роль ніж колишній ілот, бо в ілота не вимагали принаймні інтелектуальної "данини", бо від ілота не вимагали любови й прихильности до своїх гнобителів, бо

ілот розумів свій гніт, українець же тільки відчуває його. Така то є логіка подій і такі її наслідки. І от посеред таких лихих обставин ми зійшлися до купи, ми згурдалися в одну сім'ю перейняті великим болем та жалем до тих страждань, що вщерть наповнили народню душу, і хай навпаки логіці подій ми виписали на своєму прапорі: **"Одна, єдина, неподільна, вільна самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі"**.

Чи не захоплюємось ми?

Чи не є цей ідеал наш однією з тих пишних, святих ілюзій, якими живе людськість, на які сподівається та які розпливаються зараз, скоро схочеш їх здійснити?

Може наша пристрасна любов до України підказала нам думку безглузду, безпідставну?

І чи можемо ми надіятися на симпатії широкого суспільства українського?

І, головне, чи здійснення цього бажання буде хосенне для нашої нації?

Здебільшого, як головний аргумент проти нашого права на національне існування, проти нашого права на самостійність державну, виставляють те, що ми не маємо історичної традиції, не маємо минулого. На цьому аргументі не спиняємось через те, що помилковість його вже доведена нами попереду, теж і через те, що відсутність державно-історичної минувшини не може мати ніякого значення для другої, бадьорої нації, що відчула свою силу і хоче скористуватись своїм "правом сильного". Для нас далеко важніший другий аргумент - це закид, що нація наша безсильна, некультурна й інертна. Хіба може, кажуть нам, темна, незорганізована, розбита маса, неодушевлена ніякою ідеєю, творить історію при сучасних обставинах життя? Хіба та маса відчуває національний або політичний гніт? Горстка божевільних може тільки смішити, але не викликати симпатій навіть поміж інтелігенцією, бо ціла українська інтелігенція охоче, без протесту йде шляхом

винародовлення, а за нею й культурніші одиниці з народу. Та й врешті, хіба українська національність не є тільки різноманітністю російської? Коли б навіть було доведено, що ми тільки різноманітність російської нації, то й тоді нелюдські відносини росіян до нас освячують нашу до їх ненависть і наше моральне право убити насильника, обороняючись від насилля. Кров, коли вона пролита братньою рукою, ще дужче благає о помсту, бо то брата кров! Нехай вчені розшукають, хто був кому родичем, - ображене чуття нації і кривда цілого народу гидують визнати моральні зв'язки з російською нацією! Через те ми можемо обговорювати тільки засоби і способи боротьби!

І так, ми некультурні. Це безперечно правда: наша нація некультурна. Власне, культурність її історична, бо вона замерла на тім ступіні, на яким вона була ще в XVII ст. Це правда, що нація наша в загальній культурності з часу конституції з 1654 року поступила дуже мало наперед, а з багатьох поглядів вона мусіла вернутись до нижчих форм життя, як політичного, так і соціального. Усі ті релігійно-культурні рухи, що були наслідком високої освічености й хвилювали наше суспільство у XVII віці, обіцяли статись джерелом не тільки свободи совісти, але й свободи політичної. Усі ці рухи були задавлені силоміць, були знівечені навіть елементарні політичні права, як право особистої свободи (панщина), і нація кинена в безодню темряви. Тоді була вбита стародавня культурність української нації, культурність так інтенсивна, що кількома своїми проміннями вона змогла покликати до життя й могутности націю нинішніх наших господарів.

Еге! Нині наші маси некультурні, але в самім факті нашої некультурности знаходимо ми найліпший, наймогутніший, найінтенсивніший аргумент і підставу до того, щоб політичне визволення нашої нації поставити своїм ідеалом! Бо хіба

можливий для нашої нації поступ і освіта доти, доки нація не матиме права розпоряджатись собою і доки темрява є спосіб держати нашу націю в неволі!?. Доки ми не здобудемо собі політичних й державних прав, доти ми не матимемо змоги уладнати стан речей у себе дома до нашої вподоби, бо інтерес наших господарів є цілком супротивний нашим інтересам, бо розплющення очей у рабів є небезпечне для панів. Цю останню задачу мусить узяти на себе національна інтелігенція. Це її право і її обов'язок.

А в історії української нації інтелігенція її раз-у-раз грала ганебну й сороміцьку роллю. Зраджувала, ворохобила, інтригувала, але ніколи не служила свому народові, ніколи не уважала своїх інтересів в інтересах цілої нації, ніколи не хотіла добачати спільности тих інтересів. На очах історії сильна, освічена і культурна інтелігенція України приняла в XVI і XVII віках польську національність, і усі оті Четвертинські, Чорторийські, Вишневецькі та Тимкевичі ⁷ - плоть від плоті нашої і кість від костей наших! Тоді сильним і могутнім замахом український народ породив нову інтелігенцію. Ця друга прийняла російську національність протягом XVIII і XIX в. І всі оті Безбородьки, Прокоповичі, Яворські, Прошинські, і всі оті Гоголі, Гнідичі, Потапенки, Короленки і "ім же ність числа" - усі вони наша кров. Народ знову лишиться без інтелігенції, інтелігенція покинула його в найгірші, найтяжчі часи його існування. Чи можемо зрівняти війну, пошесть навіть із оцим масовим відступництвом інтелігенції? І війна, і пошесть - вони косять без розбору і вчених, і темних, бідних і багатих, відступництво забрало цвіти нації - найкультурнішу її верству.

Це були такі дві страсти, що годі знайти їм рівні в історії якої небуть нації. Але український народ здобув у собі досить сили, здобув навіть посеред найгірших обставин політичних, економічних та національних витворити собі нову третю

інтелігенцію. Еволюція українського інтелігента третьої формації ще не починалася, але характеристична його прикмета служення свому власному народові відбилася в ньому з повною силою. Отже, коли третя інтелігенція має органічні зв'язки з українською нацією, коли вона є заступником українського народу, єдино свідомою частиною української нації, то стерно національного корабля належить їй. Годі через те казати, ніби маса українського суспільства не має нічого спільного з останньою формацією своєї інтелігенції - українська інтелігенція є само суспільство в мініатюрі, стремління суспільства - це стремління інтелігенції, пориви інтелігенції - це пориви й симпатії цілого суспільства.

А коли так, то ми стаємо око в око з питанням: "Коли українська інтелігенція є, коли вона заступник суспільства, коли вона бореться, то чому ми не чуємо про цю боротьбу, не бачимо наслідків її і навіть не відаємо й про те, за що власне бореться нова інтелігенція?"

Годі ось тут докладно відповісти на всі оті питання. Одно можна сказати, що перевозвісника сучасного політичного українства - Шевченка не зрозуміло ні його власне покоління, ані поблизькі до нього. Коли Шевченко своїми стражданнями й смертю освятив шлях боротьби за волю політичну, національну, та економічну українського народу, то поблизькі до нього покоління з так званого українофільського табору на своїм прапорі написали: "Робім так, щоб ніхто ніде не бачив нашої роботи!" Ці покоління "білих горлиць" своїм псевдопатріотизмом деморалізували ціле українське суспільство в протязі півстоліття. Налякані стражданнями Шевченка, а почасти й прикростями, яких зазнали його товариші, ці покоління виплекали цілий культ страхополохства, виробили цілу релігію лояльності, ці покоління своїм нечуваним сервілізмом, своєю бездієвністю, своєю незвичайною інертністю відіпхнули від себе цілий ряд рухів молоді, що стояла

на українсько-національному ґрунті. Ці покоління зробили український рух чимсь ганебним, чимсь смішним, чимсь обскурантним! Ці покоління надали українофільству характер недоношеної розумом етнографічної теорії. Ці покоління самі найліпше назвали себе українофілами, цебто людьми, що симпатизують Україні. Вони не хотіли навіть звати себе українцями. Тактика й політика українофілів довела до того, що ціла молода Україна з відразою від них одсахнулася, симпатій же старої України вони не змогли собі приєднати. Таким чином українофіли лишилися без потомства, і сучасна молода Україна вважає себе безпосереднім спадкоємцем Шевченка, а її традиції йдуть до Мазепи, Хмельницького та короля Данила, минаючи українофілів. Між молодістю Україною і українофілами немає ніяких зв'язків - крім однієї страшної й фатальної зв'язі - своєю кров'ю заплатити за помилки попередників.

Часи вишиваних сорочок, свити та горілки минули і ніколи вже не вернуться. Третя українська інтелігенція стає до боротьби за свій народ, до боротьби кривавої і безпощадної. Вона вірить у сили свої і національні, і вона виповнить свій обов'язок. Вона виписує на своєму прапорі ці слова: **"Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ"**. Вона віддає себе на служення цьому великому ідеалові і доки хоч на однім клапті української території пануватиме чужинець, доти українська інтелігенція не покладе оружжя, доти всі покоління українців йтимуть на війну. Війна провадитиметься усіма засобами, і боротьба культурна вважається також відповідною, як і боротьба фізичною силою. Потреба боротьби випливає з факту нашого національного існування. Нехай наша історія сумна й невідрадна, нехай ми некультурні, нехай наші маси темні, подурені, ми все ж існуємо і хочемо далі існувати. І не тільки існувати як живі істоти, ми хочемо жити як люди, як громадяни, як члени вільної нації.

Нас багато - цілих 30 мільйонів. Нам належить будуччина, бо зовсім неможливо, щоб 1/30 частина усієї людности, ціла велика нація могла зникнути, могла бути задушеною, коли вона спроможна воювати з цілим світом! Ми існуємо, ми відчуваємо своє існування і своє індивідуальне національне "Я". Наша нація у своєму історичному процесі часто була не солідарною поміж окремими своїми частинами, але нині увесь цвіт української нації по всіх частинах України живе однією думкою, однією мрією, однією надією: **"Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ"**. Нині ми всі солідарні, бо зрозуміли через що були в нас Берестечки і Полтава. Ми відродилися з ґрунту, наскрізь напоєного кров'ю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми висали з молоком наших матерей стародавню любов нашої нації до вітчизни і її свободи і ненависть до насилля над нами. Як не можна спинити річку, що зламавши кригу на весні, бурхливо несеться до моря, так не можна спинити нації, що прокинувшись до життя, ламає свої кайдани. Наша нація ступила на новий шлях життя, а ми мусимо стати на її чолі, щоб вести до здійснення великого ідеалу. Але ми мусимо пам'ятати, що ми тільки оповіщуємо його силу, ми тільки його післанці. Цей великий - увесь народ український.

Але як партія бойова, партія, що виросла на ґрунті історії і є партією практичної діяльності, ми зобов'язані вказати ту найближчу мету, яку ми маємо на оці. Ця мета - повернення нам прав, визначених Переяславською конституцією 1654 року з розширенням її впливу на цілу територію українського народу в Росії. Ми виголошуємо, що ми візьмемо силою те, що нам належить по праву, але віднято в нас теж силою. Наша нація довго нездужала, але нині вже стає до боротьби. Вона добуде собі повну свободу і перший ступінь до неї: Переяславська конституція.

Ми розуміємо, що боротьба буде люта й довга, що ворог безпощадний і дужий. Але ми розуміємо й те, що це вже остання боротьба, що потім уже ніколи не настане слухний час до нової боротьби. Ніч була довга, але ранок наблизився і ми не допустимо, щоб проміння свободи усіх націй заблищало на наших рабських кайданах: ми розіб'ємо їх до схід сонця свободи. Ми востаннє виходимо на історичну арену, і або поборемо, або вмремо... Ми не хочемо довше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі. Нас горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України! Сини України! Ми, як той Антей, доторкаючись до землі, наберемось усе більшої сили й завзяття. Нас мало, але голос наш лунатиме скрізь по Україні, і кожний, у кого ще не спідлене серце, озветься до нас, а в кого спідлене, до того ми самі озвемось!

Нехай страхополохи та відступники йдуть, як і йшли, до табору наших ворогів, їм не місце поміж нами і ми проголошуємо їх рогами Вітчизни.

Усіх, хто на цілій Україні не за нас, той проти нас. **Україна для українців**, і доки хоч один ворог чужинець лишиться на нашій території, ми не маємо права покласти оружжя. І пам'ятаймо, що слава і перемога - це доля борців за народну справу. Вперед, і нехай кожний із нас пам'ятає, що коли він бореться за народ, то мусить дбати за **весь народ**, щоб цілий народ не згинув через його необачність.

Вперед! Бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!

Вперше опубліковано у 1900 р. у Львові. Друкується за виданням ЗЧ ОУН "Україна проти Москви" (збірка статей), Б. м., 1955 р. Стор. 29-43.

ДМИТРО ДОНЦОВ

(29.08.1883-30.03.1973)

ДМИТРО ДОНЦОВ ("Варнак", "Сганарель", "В. Темляк", "Devius", "Д. Д." та ін.; 29.08.1883, м. Мелітополь, тепер - Запорізької обл. - 30.03.1973, м. Монреаль, Канада) - літератор, політик та історіософ, ідеолог націоналізму. Фах правника здобув у Санкт-Петербурзькому університеті. У 1905 р. вступає до Української соціал-демократичної робітничої партії, його двічі заарештовують (у 1905 р. у Петербурзі та у 1908 р. у Києві). Після другого арешту емігрує до Австро-Угорщини, де студіює право у Віденському університеті, розгортає політичну діяльність у Галичині. З 1913 р. пориває з соціалістичними ідеями, відмежувавшись на 2-му конгресі українських студентів від УСДРП ("Сучасне політичне положення нації й наші завдання", 1913), засуджуючи все ще впливові в Галичині москвофільські ідеї ("Модерне москвофільство", 1913), закликаючи до відокремлення від Росії. З 1914 р. живе у Відні й Берліні, а з 1916 р. - у Швейцарії, активно включається в роботу Союзу Визволення України, який відтак очолює. На початку 1918 р. Донцов повертається до Києва, де працює в гетьманських урядових структурах, створює (разом з В. Липинським, В. Шеметом) партію хліборобів-демократів. З 1919 р. знову в Швейцарії - на чолі Українського Пресового Бюро. У часи Першої світової війни та визвольних змагань видає праці "Українська державна ідея та війна проти Росії" (1915), "Історія розвитку української державної ідеї" (1917), "Українська державна думка і Європа" (1919), "Підстави нашої політики" (1921). У 1922 р. повертається до Львова, де редагує "Літературно-Науковий Вісник" (1922 - 1932) та "Вісник" (1933--1939), друкується в німецькій, швейцарській та польській періодиці. У 1926 р. видає книгу "Націоналізм", яка справила помітний вплив на політичні й інтелектуальні процеси в Галичині. З кінця 1939 р. знову в еміграції (Бухарест, Прага, Німеччина, Париж, США, Канада), з 1947 р.

до самої смерті живе в Монреалі, де певний час (1948 - 1953) викладає українську літературу в університеті. Друкується в еміграційних виданнях. За роки перебування в Канаді опубліковані "Хрест проти диявола" (1948), "Демаскування шашель" (1949), "Заповіт Шевченка" (1951), "Дух нашої давнини" (1951), "Правда прадідів великих" (1952), "Поетка вогненних меж Олена Теліга" (1953), "Туга за героїчним" (1953), "Рік 1918. Київ" (1954), "Росія чи Європа" (1955), "Московська отрута" (1955), "Від містики до політики" (1957), "За яку революцію" (1957), "Дві літератури нашої доби", (1958), "Незримі скрижалі Кобзаря: містика лицарства запорозького" (1961), "Der geist Russlands" (1961), "Хрестом і мечем" (1967), "Клич доби" (1968) та ін.

НАЦІОНАЛІЗМ

Частина третя УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ

Розділ I НОВИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ "ЕРОС"

Мотто ⁸ до цієї книги виглядає наче загальне місце. Але воно представляється в іншому світлі по виясненнях, що я до нього дав у перших частинах.

Те, що бракує українській ідеї, це *"цілком новий дух"*. Наша мандрівка по пустелі ще не скінчилася тому, що були в нас тисячі воль замість однієї, і сотки туманних, замість однієї, яскравої думки, що лучила б усіх в одну цілість. Бо що є нація, коли не скупчення мільйонів воль довкола образу спільного ідеалу? Ідеалу панування певної етнічної групи над територією, яку вона одержала в спадщині по батьках і яку хоче залишити своїм дітям.

Переклад наших підсвідомих *хотінь* на ясну мову *понять*, - так означає Фіхте спосіб кристалізації всякої ідеї. З тих двох частин складається українська ідея. З ясно сформульованої мети, з *образу ідеалу*, до якого стремить національна воля, з *самої волі*, і з чуттєвої сторони, з національного "еросу", "емотивности" (Барес). З *почування*, що є мотивом діяння, і з *думки*, що надає почуванню означену форму (Спенсер).

Власне *недорозвинення "емотивного" первня* було якраз причиною наших останніх катастроф. Запал "Марсельези" лишився б звичайною жакерією без людей Конвента, що дали йому формулу і зміст ⁹. Але і кличі 1789 [р.] позістали б порожнім криком без *запалу "Марсельези"*. З українською ідеєю не в'язалося цього потужного патосу.

України, якої прагнемо, ще нема, але ми можемо створити її в нашій душі. Можемо й повинні *опалити цю ідею вогнем фанатичного прив'язання*, і тоді цей вогонь з'їсть у нас нашу рабську "соромливість" себе, що нищить нас, як соромливість своєї правди знищила французьку аристократію, як ідеологія "кающогося дворянина" знищила російську шляхту, а в цім вогні спопеліють і чужі ідоли.

Але лише тоді! Бо поки ми не виплекаємо в собі пристрасного бажання створити свій світ з зовнішнього хаосу, поки "малоросійську" ніжність не заступить у нас зачіпна любов посідання, поки теореми - не стануть аксіомами, догмами; "соромливість" - не обернеться в "брутальність", а безхребетне "народолюбство" - в агресивний націоналізм, - доти не стане Україна нацією. Це є той досі нехтований, "суб'єктивний момент", без якого ані природні багатства, ані число людности, ані жадна "еволюція" нам не допоможуть. Національність - пише К'елен - *в першій мірі має суб'єктивний бік. Це волевий і тепловий елемент, який може підноситися до температури пропасниці, але й спадати нижче нуля*. В станнім разі не вистануть нації жадні об'єктивні передумови, щоб здобути від історії признання своїх претенсій на державне існування. В тім лежить між іншим точка тяжіння проблеми України. [1]

В нас тим моментом нехтували. Замість розпалювати до білого ту "емотивність", - у нас її гасили. Ніколи національні постулати не в'язалися в українстві з "залізною силою ентузіазму". Слово націоналізм опльовувалося "народолюбцями". Його *соромилися*. Прив'язання (українця) "до того, що дає йому життя", до свого, він уважав "смішним" [2], як і "всі інстинктові почуття". Його ідея не сміла мати нічого з "релігійного фанатизму", нічого з "розпалу змагань". Треба було зробити так, щоб "розумові виводи брали верх над емоціями". Здушити екстазу, забити в ідеї її нерв, зробити з неї нудну партійну програму - ось чого хотіли в нас. "Різка напруженість" національних стремлінь

п'ятнувалася як пережиток некультурних віків, як "хворобливе явище". Драгоманов гримів проти "духу старозаконної нетерпимости", випомінаючи його навіть Шевченкові. Він, як і його учні, не тямилі, що *нетерпимість до чужих богів - лиш відворотний бік непохитної віри в своїй*.

Досі українство не здобулося на це велике хотіння. Його хотіння покривалося досі з "ніжною любов'ю" до свого, не знаючи волі накинути себе силоміць і своєму окруженню, і зовнішньому світові, не маючи такого заперечення чужої ідеї, яке захитало б її в її підвалинах. "Чому ми такі нікчемні? - питається одна з "роздвоєних" українських душ, і відповідає - "тому, що нема в нас хочу, а коли й є, то таке ж нікчемне і кволе, як і ми" [3]. Це була нікчемність волі, в якій Фереро добачає головну недугу цілого нашого віку взагалі.

Не можна сказати, щоб українська ідея зовсім була позбавлена "емотивного" забарвлення, лише було воно "нікчемне і кволе". Затрималося на примітивнім щаблі розвою. *Наша воля до утвердження національної особовости* не піднеслася до заперечення ворожих воль, до свідомости, що "кожний лиш те посідає, що іншому видер"; без панських забаганок, "ми просто любили своє, просто без свідомости почували ніжність" до всього рідного, свого, "наського" [4]. І поскільки тут дійсно приходило в гру це "без свідомости", то ця "емотивність" в українстві була, але недорозвинена, пасивна, *лише оборонна*. "В питаннях національних ми не йшли дальше тієї границі, котра визначалася потребою *самооборони*. Дуже гидкий був нам так польський, як і московський націоналізм з *інстинктом державного насильства*" [5]. Інстинкт, без якого мертва всяка ідея, якому завдячує свою життєвість польщина і російщина, був ненависний нам. Парадоксом звучала теза, що всяка здорова ідея, що хоче перемогти, мусить поконати ворожий світ.

Українець не хоче побіди своєї ідеї, коли вона до того вимагає сили, коли її тріумф купується "насильством, примусом" [6].

Перемога ідеї повинна прийти без заклику до "національної ненависти", на якій нічого "не можна будувати"; "злоба" супроти ворожої думки, "жагуче, одважне прагнення знищення в самих його основах" противної ідеї, заклик до "темних інстинктів мас" - це були емоції, які треба було укоськати, навіть як вони скеровуються проти ворожого світу [7].

І навіть тоді, коли український патос переходив до заперечення чужого, було те заперечення неповне, половинчате. Навіть революційне українство знало, в суті речі, лише "чого воно не хотіло, а не чого хотіло". Його бажання "зруйнувати існуючий лад" було лиш виразом того почуття, що стреміло тільки знищити "насильство" в світі; до організації нового "насильства" революційне українство не подумалося. В нього не було "бажання панувати над кимсь", лиш гола непродуктивна, чисто оборонна "ненависть до рабства" [8].

А цього було так мало! Сама "ніжність", пошанівок до свого, - не тільки не дасть перемоги ідеї, але й не пірве свого народу до чину. Латинська церква, з *чужою* мовою, так само як східна з її церковнослов'янщиною - помімо того захопили і пірвали маси. а які спустошення робив серед українців, та й тепер робить, *чужий* у нас російський більшевизм! Очевидно, сама "ніжність", сама поверхова "наськість", сантиментальна любов до свого, не дасть ідеї перемоги. *Щось інше* мусить ще в ній бути, в її патосі. І це "щось", до чого горнутья підсвідомо маси, що є суттю ідеї, освячуючи її незрозумілі й чужі масі деталі, - якраз і є власне цей *інстинкт панування*, влади, бажання накинути себе ворожій думці й світові, *вести* за собою, уряджувати життя, хоч би й силою. Маси, так вразливі на цей "інстинкт насильства", що вітрять його навіть у чужій по формі ідеї, і часто приймають її, жертвуючи їй млявою, недокровоною, однобокою, лише оборонною, за "ніжною", трусливою, - хоч і "своєю" ідеєю.

Наш патос був "тугою за чистим, людським, мирним... життям" [9]; але ж життя це не лиш туга, але й гнів! Не лиш мир, але й війна! Підставою українського відродження було "щиросердне хотіння", а "не примус". Але ж, щоб перемогти, патос нової ідеї не може обійтися без волі до примусу, а часом - до "грабіжу чужого". Бо що в підбитій нації є ще "своє", що не стало привлащене чужими? Навіть на *своїй* території чується така нація "на нашій не своїй землі". В полудневім Тиролі навіть прастару назву країни, навіть німецькі назвиська зіталізовано, зроблено "чужими" ¹⁰.

Інстинкт панування ("примусу"), властивий всякій великій ідеї, і ніколи без нього вона жодною "ніжністю" Винниченка, ані "сопілковою" філософією Федьковича, ані Тичиновою "музикою", ані "народолюбством" соціалістів, - не здобуде собі права на буття. Мало хотіти підважити чужу волю, треба поставити на її місце свою, яка вбрала б в ланцюги ворохобний світ фактів.

В нас протестувалося проти чужої ідеї тільки в ім'я "гуманности", "ніжности". "Не вірю в те загальне в нас, - що йде поруч із знущанням над людиною... Людина для мене самоціль, нехай мені й закинуть, що то гуманізм" [10]. Але лиш той спротив творчий, який є вагітний грядучим "знущанням" над опірними ворогами великої ідеї. Коли б той дух негачії поганства не жив у катакомбах, не жив *уже в перших християнах*, не схилилися б перед ним римські орли.

Драгоманов гримав проти патосу пророків, бо мало в них було "гуманности, альтруїстичних думок", а натомість багато "скаженої злости *проти* тих, хто не приймає віри пророків і апостолів"... Страшне засліплення! Бо безсила є та ідея, яка обмежується лиш "альтруїзмом" до себе, а позбавлена "скаженої злости" проти чужого світа. Ось слова одного большевика: "РСФСР не лише п'ять букв, але й п'ять огненних знаків, що звістують світові нову правду. За ці п'ять

знаків я візьму рушницю і піду вбивати". Якою "гуманністю" можна збороти цей чортівський патос слуг диявола? Посилаючи на смерть тих, хто не поділяв його науки, Кальвін казав: "Бог так хоче, щоб пішла в непам'ять ціла людськість, коли треба битися за Його славу" [11]. Ось той патос (лиш зі знаком плюса, не мінуса), якого бракує українській ідеї, що знала лише захват до свого, але не заперечення чужого, що до 1917 р. не здобулася на протиставлення патосу займанця - власного патосу; тих, що хочуть знищити займанця.

Всяка творча ідея потребує не тільки визволитися (*se liberet*), але, як казав Ле Бон, накинутися (*s'imposer*) оточенню. В нас відкидали "примус" в ім'я "ніжності", там відкидали "ніжність" в ім'я тріумфу над нашим. В приявності цього духа не лиш спротиву, але й волі панування, волі не лише до визволення, а й волі до примусу, не лиш до "людяности" - і є сильна сторона "емотивности" творчих ідей. І поки цей складник не увійде в нашу "емотивність", - мертвою і безплідною останеться українська ідея, цькована й опльовувана чужими, що дбають не про "ніжність", але про самоутвердження.

Чужі ідеї, з якими доводилось нам мати діло, все мали те, чого бракувало нам. Духовість російського проводу пересякнута наскрізь тим інстинктом, про який тут говорю. "Чим я не хотів би бути - читаємо в Достоевського, - чого я не прагнув би довершити, чи я стану добродійцем, чи павуком, що ссе чужі соки, - що то все мене обходить? Я знаю, що хочу *панувати, і цього досить!*" А в другім місці: "... великий історичний закон полягає в тім, що ми ніколи не станемо великою нацією, поки не виплекаємо в собі певної зарозумілості ("самопнення"), свідомості власної ваги для світу... Всі великі нації власне через те могли розвинути свої великі сили, що були такі "зарозумілі"; що мали певність, що якраз тим служили людськості, що гордо, незмінно й послідовно лишалися тим, чим були" [12]. Що це, як не патос приказу, що не лиш

боронить себе від заливу оточення, але й накладає йому своє "горде" й "зарозуміле" національне обличчя?

Цей патос був і в Пушкіна, в Тютчева, і в Блока, і в Маяковського, в передреволюційній і в дореволюційній Росії. Один з ворогів большевизму пише про них: вони зовсім відрізнялися від "підвладної" людности, "комуністи чомусь всі голені, в шкіряних куртках або робітничих блузах, в високих чоботях... Говорять *уривчасто, коротко*... Руки різкі. В їх захованні відчувалася, коли не природна енергія, то рішучість, відвага, а часто грубість" [13]. Хто говорить "уривчасто", "коротко", й "різко"? *Той, хто приказує!* Отже знову той патос командування, патос тих, яким не вистачає "щиросердне хотіння", які твердять, що ідея, щоб перемогти опір цього світа, оточення, чужої ідеї й своєї пасивної маси, - потребує "відваги", "різкості", "енергії", "примусу", "рішучості", а часто й "грубості"...

Ця воля може бути спершу навіть не усвідомлена: ані Хмельницький, ані Вашингтон, розпочинаючи повстання, не думали спершу про незалежну державу, але - в них був той дух "combativite" ^(A), абстрактної в службі ідеї свободи, відвага витягати найскрайніші логічні висліди з становища і воля до влади, яких не заступить жодна програма. Цього бракувало чуттєвій стороні провансальства ¹¹.

І то як у відношенні до чужої ідеї, до зовнішнього, яке треба перемогти, так і до власного оточення, в якому ідея розвивається, і якого силу тягlosti (інерції) теж треба перебороти. Втім випадку "примус" так само конечний, як і в першому, і тому носії нових ідей, помимо їх нераз "демократичної" мови, не визнавали за масою ролі творчого чинника, лише все за провідною групою. Чуттєвий момент тих ідей обходився без солодкової симпатії до цієї маси, в ній скорше була та, змішана з жагою посідання любов, з якою трактує свій матеріал різьбар. Ідеологи сильних ідей, в Росії,

казав один москаль, "з повним спокоєм були переконані, що нарід наш в ту ж мить прийме все, що ми йому вкажемо, себто *прикажемо*... Наші "общечеловеки" були в відношенні до свого народу цілковитими *поміщиками*, навіть по селянській реформі"... "Що ліпше - ми чи нарід? - питається *Достоевський*, народові за нами, чи нам за народом?... Ми повинні схилитися перед народом... але... під одним лиш услів'ям і це *sine qua non* ⁽⁶⁾ : щоб нарід і від нас прийняв багато з того, що ми принесли з собою. Ми не можемо зникнути перед якою б то не було його правдою; наше хай останеться при нас і ми не віддамо його нізачо в світі, навіть у скрайнім разі, за щастя получения з народом" [14].

Сторонником "примусової" ідеології супроти мас був і творець большевизму. Маса для нього ніколи не є мірником правди, ніяка "воля народа", ані засада більшости не змусить його зректися *своєї* правди. Його ідея не повинна була шукати науки в стихії, вона перемаже лише "в боротьбі з стихією" маси, яку має "стягнути" з її привичного шляху. Зовсім недемократично твердив він, що "десяток розумних вище за сотку дурнів" [15]. "Щоб вийти з стану дитинства", пише Ленін, всякий рух "повинен власне заразитися нетерпимістю в відношенні до людей, що затримують його ріст своїм паданням до ніг перед стихійністю" [16].

Що могли протиставити наші драгоманівці тому - хоч негативному й ворожому нам - самопевному патосові ідеологів *російського* червоного націоналізму? Так само ставився до народу (до "трусливих егоїстів") - "друг народа" Марат. А ось що читаємо в *польського* націоналіста, Романа Дмовського: зібрати суспільність під прапор однієї ідеї ніколи не можна "через погодження суперечностей вогню з водою, але - через згуртування тих, які стоять при даній ідеї, і змушення до *послуху* тих, хто по доброму не хоче її визнати" [17]. Правда, яка вражаюча подібність думок? - А на порівняння, ось

відповідь українських "народолюбців" на це саме питання ("ми з народом, чи народ за нами?") - *"Ми поклонились народові, як животворчій стихії, яка мусить залічити всі рани... биття нашого, яка мусить одвіт дати на всі наші питання про індивідуальну і общеську свободу, про індивідуальне і людське щастя"...* "Куди нарід наш сам схоче йти, так і буде" [18]...

В перших двох випадках провід давав *свою* відповідь на питання "стихії", в останнім - запитувався у "стихії", що йому робити? Там - незломна воля перемогти пасивність маси й повести її, тут - страх перед накиннням своєї волі, як перед "якобінством" ¹² і "деспотизмом"; *психіка тих, що ведуть за собою, - і тих, що плентаються в хвості стихії* і подій. Психіка провідників, і - проваджених: "пастирів", і "овець".

Та самопевність, *якою забарвлений чуттєвий бік всякої великої ідеї її речників*, є ніщо інше, як безоглядна віра в себе, хотіння s'imposer пасивній матерії, не в неї шукати ідей. Ідея, яка в своїй емотивній стороні немає цієї зачіпності, ніколи матерії не опанує.

Коли отже українська ідея хоче підняти боротьбу з іншими за панування, мусить в першу чергу залишити прокляту спадщину невільничих часів. Мусимо перевести основну переоцінку вартостей. "Фанатизм", "інстинктовні почування", "емоційність" замість "розумовости", дух "національної нетерпимости", - все, що опльовували в нас, повинно реабілітувати свіже й молоде українство. На місце amor intellectualis ^(B) повинна стати віра, яка не знає сумнівів, і пристрасть, що не знає жадних "чому". Прив'язання до свого мусить доповнити воля витиснути свою печать на чужім; замість залежності від стихії - мусить стати воля привести її до послуху. Мусимо нести відважно свою віру, не схиляючи чола ні перед чужим, ні перед власними "маловірами". Мусимо набрати *віри в велику місію своєї ідеї*, і агресивно ту віру ширити. Нація, яка хоче панувати, повинна мати й

панську психіку народу-володаря. "Фанатизм" і "примус", а не "ніжність", сповняють основну функцію в суспільнім житті, і їх місце не може лишитися незайнятим. Не займемо ми, займе хто інший.

Природа не зносить порожнечі.

Розділ II

ЗМІСТ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ - ЯСКРАВІСТЬ, ВИКЛЮЧНІСТЬ, ВСЕОБІЙМАЮЧІСТЬ

Тільки безуслівна віра в ідеал хоронить його від розкладу; вона не допускає до жодної дискусії над його приказами, до жодних розумувань над усталеними заповідями. Емоційне, чуттєве забарвлення ідеалу стереже його від найсильніших логічних нападів, найбільш незбитих розумових "доказів". Аксиоматичний характер ідеалу (який він завдячує цій "емотивності") згори виключає всяку розумову аналізу, робить ідеал *нетикальним*, оточує його міцним муром "фанатизму", якого не розвалити найтяжчим гарматам переконувань, глуму, обману або провокації. Там, де інтелектуаліст гризеться сумнівами, де за їх підшептами, двоїться його ідеал і його душа, - там віруючий, не тратячи часу на безплідні дискусії, як Лютер, кидає в Люципера-спокусника каламарем, і мара щезає. Непереможний в штуці *аргументування*, диявол сумніву тікає перед такою вірою.

В нас якраз боялися цієї віри! Не любили "примусових думок", ані "абсолютного ідеалу", "ми логікою розсудили" питання нашої віри. Наше відношення до своєї й чужої ідеї базувалося на славнім "тому, що", а наше відношення до дійсности переносили ми, за Драгомановим, "з почуття і віри на науку і розрахунок". Не в гарячій, беззастережній прив'язанні до своєї ідеї (не в "емотивності"), але в моментах її чужих, шукали ми санкції і оправдання цієї ідеї. Позбавлена

емотивної підтримки, душа українця, навстіж відчинена нашептам часто чужої логіки, хиталася між різними, часом собі суперечними думками, не вмюючи *відселити* в собі Савла від Павла ¹³, не віруючи ціло ані в одне, ані в друге.

Ось у цім слові "відділити", *в неясності змісту української ідеології, є причина нашого, що так скажу, національного атеїзму*. Ось що про це пише Фереро: Людина може увірити в якусь правду *лише* "коли вміє її *відрізнити і протиставити* тому, що протилежне їй... (добре - злomu, красу - гидоті, правду - похибці). Лиш тоді може вона розрізнити свої вартості й протиставити їх протилежним, - коли *відділяє їх ясною чергою*, означеною межею. "Означити" (definir) походить від "знак" (finis), який означає границю, межу. Коли ці границі затерті або помішані, тоді добро, зло, правда й помилка, гарне й гидке мішаються. А в такому випадку як може воля *бажати* їх або ні, коли не вміє розрізнити?" В такому разі все кінчиться "анархією доктрини і ослабленням волі"[19]. Тут властиво було взаємне діяння. "Анархія доктрини" привела до "ослаблення волі", "ослаблення волі" до логічної казуїстики, до повної "анархії доктрин", з яких ні з одною не в'язали в нас ні пристрасної любові, ні сильної відрази.

Нам бракувало національного *догматизму*. Вірити можна лиш в те, що яскраво стоїть перед духовим зором. А що могли ми любити, коли бачили світ мов через лорнетку, накручену на чуже око, де все зливалося в неясну саламаху, де не можна було відрізнити націю від племені, самостійність від федерації, рідної країни від "слав'янства" або "Сходу Європи", нарід від племені або класу, націоналізму від інтернаціоналізму, державництво від провінціалізму, свою ідею від чужої, угоду від боротьби? - Образ того, що треба було любити зливався з образом того, що треба ненавидіти. Яскравого протиставлення Бога і мамони, якому завдячує свою силу кожна релігія, - в нашій національній ідеології не було, не було догми, а значить і "еросу", а значить і правдивого націоналізму, який притягав би маси.

Яскравою ідеєю була мрія - образ російського трьохраменного хреста на Св. Софії в Стамбулі, або Польщі *od morza do morza*¹⁴. Можна було вмирати за суверенність нації, але за пропорціональне виборче право?.. За Україну " як земля виширки, як небо ввишки", але за "автономію", "самоопределеніє с присоединенієм"? Можна було гинути за самостійність, але не за федерацію, не за ту саламаха звалених в одну кучу, невідділених яскраво одна від однієї ідейок, з причепленими до них безконечними "але".

Не маючи яскравого ідеалу, що виразно відрізнявся б від інших ворожих, українство *не могло мати сильної віри в нього*. Тому й старалися підперти його розумовими доказами, від яких ідеал блід і розпливався мов туман.

Для того, щоб ідеал був ясний, треба його "відрізнити і *протиставити* тому, що противне йому". Цього українство ніколи не робило! Тут воно задовольнялося формулою Гр. Полетики, "патріотическим разсужденієм" на тему "Малої Росії": "каким образом можно бы оную ныне учредить, чтобы она полезна могла быть російскому государству без нарушения (ii) прав и вольностей". Це було цілком щось протилежне до формули Хмельницького - "нехай одна стіна о другу удариться, одна впаде, друга зостанеться". Драгоманов застерігався проти сполучення української ідеї з поняттям "суду Божого", з образом, що цілком відповідав сорелівському "мітові"¹⁵ або візії Шевченка ("Заповіт", "козак безверхий"). "Поступове" і "соціалістичне" українство XIX-XX вв. теж прийняло формулу Г. Полетики. Його засадою, як і Г. Полетики, - стало шукати "приємливого для обох боків виходу з конфлікту". Монархісти розуміли національне відродження "спільно з національним відродженням всіх трьох Русей". Зрештою і автор "України ірреденти", для отримання прощення за "гріхи молодости", - висловився проти "національної ексклюзивності", і радить "змагатися за добро нації... без ворожнечі до інших і в злуці з іншими націями" [20].

Бельгія і Чехія у війні 1914 р., що відразу стали по боці Антанти ¹⁶, большевики, що відразу виступили з "інтернаціональними" гаслами - одверто протиставляли свою ідею ворожим їй силам. В нас старались вгадати яка сила перемаже, щоб на ту "орієнтуватись", і це звалось "реальною політикою". "Общество - писав П.Куліш - подпава под иноплеменную *власть*, неизбежно деморализуется, доколе беззаветно не признает в ней охранительного *начала благоустройства*, или же не возстанет против нея со всей энергией отчуждения".

Думаючи передусім не про "власть", лише про "благоустройство", - українська ідея не могла бути ані яскравою, ані різко, "со всей энергией" протиставляти себе іншій, і в наслідок того - "неизбежно деморалізувалась".

"Was ihr den Geist der Zeiten heisst, das im Grund der Herrn eigner Geist" ⁽¹⁷⁾ - це правило второпали інші, сильні народи, які з себе *творили* "дух часу". Наш провід - волів до нього пристосуватися, а не надати матерії власну форму...

З цим має раз на все зірвати нове українство. Бо всі ці ідейки (слов'янофільство, "Схід Європи", соціалізм), мусять безплідними вмерти, як усе половинчате, що стає в дорозі цілому. Українство мусять усвідомити собі, що його ідея, коли хоче перемагти, повинна бути яскравою ідеєю, себто виключати всяку іншу, основуватися не на частиннім, але повнім запереченню чужої. *А для того ця ідея повинна бути всеобіймаючою.* А це значить, що вона повинна перейнятись поняттям політичної влади, над людністю і територією, а по друге - натхнути собою таку суспільну форму господарства, яка б дозволила їй піднести "благоустройство" країни під своєю хоругвою, потроїти видатність моральних і фізичних сил країни в порівнянні з її теперішнім станом.

Досі наша ідея журилася всім іншим, тільки не цим. Їй було байдуже "як там впорядкується вище державне начальство";

чи будемо мати власні "двір, армію, в'язниці і жандармів". Їй не потрібні були ці "шумні" й "далекі" програми "непевної вартости". Ходило лиш про "забезпечення культурного й суспільного самоозначення", про "волю особи"; радилося не "рватися заложити свою державу", але стреміти до "волі краєвої, громадської", бо "самостійність віджила свій вік". Метою було лише "соціальне визволення" і щастя селянської "мирної країни", не задираючись з ніким, соціалістичне або хліборобське "благоденствіє". Хто його дасть - все одно, "європейський Схід", взагалі "вітер зі Сходу", якась наднаціональна організація. Отже збереження, трохи зреформованого чужодержавного ладу в середині, і - на зовні. А все це, і провінціалізм, і інтернаціоналізм, було зреченням з найважливішої функції зорганізованої нації - урядження влади, передача її чужій ідеї і державі. Це було *не повне, але частинне* лише, заперечення чужої ідеї; капітуляція перед нею, що обмежувала всеобіймаючість національного ідеалу.

Як "примус" в чуттєвій стороні свого ідеалу, так відкидало українство, в своїй змістовій частині, момент влади, властивий усім творчим ідеям. Воно часом бунтувалось проти чужого категоричного імперативу, але - лише в ім'я його обмеження, не протиставляючи йому свого безоглядного наказу. Ми не воювали на те, щоб на місце "фальшивої" ієрархії поставити "правдиву"; не на те, щоби, як протестантство, установити нові права й обов'язки. Лютерові належать слова: "Що є війна, коли не скарання безправства й злого? Нащо воюють, коли не на те, що хочуть мати мир і послух"? [21]. А ось що каже большевик: "На черзі дня - ряд грандіозних *вибухів*, щоб потім *скувати* землю в один залізобетон"...

"Скувати", "змусити до послуху" сили оточення, принести ідею свого, нового порядку, - ось перше завдання всеобіймаючої ідеї. І якраз тих функцій зрікалося українство, уступаючи їх іншим, - у відношенні до зовнішнього світу й до світу власного

оточення. *Чуттєву сторону* українського ідеалу означали в нас словом "ніжність", яке виключало "наси́льство" і "зачіпність". Та "ніжність", яка була примітивним щаблем об'єктивації волі, мала свій відповідник в *інтелектуальній*, змістовій стороні українства, який полягав у зреченні найвищої функції нації, функції влади.

Щоб говорити з Карляйлєм, провансальський націоналізм звертав увагу на "неістотне" національного ідеалу. Великі ідеї все відрізняють істотне від побічного. В істотнім - не знають компромісів. Неістотне - лишають на волю долі, не зачіпаючи його, як царська Росія, що лишила нам шаровари, галушки, горілку, ковбасу, пісні і "малоросійські драми"; або як більшовицька Росія, що лишила нашій пресі нашу мову (з чужим змістом), а владу - для себе, лишила нам землю, а собі - законодавство про неї і про нову панщину... У своїх споминах оповідає Раковський, що коли - під час якихось українсько-більшовицьких переговорів - Леніну донесли, що Винниченко готов визнати совєтську владу, щоб лиш забезпечити права української мови, - більшовицький папа весело гукнув: "Але ж добре! *Дайте йому навіть три мови!*" Подібно одному католицькому священикові, що готов був перейти на протестантство, лиш "не хотів проповідувати без ряс", заявив Лютер: "Що ж завадить ряс? Хай має свою рясу при проповіді, *хай має три ряс*, коли це справляє йому приємність" [22]... І більшовицький, і протестантський папа, відділені від себе трьома сотками літ, - були апостолами нового "невільництва", нової ієрархії. Загумінковий пастор і провідник українського соціалізму - дбали лиш про позірне, але не про суть, про ту миску сочевиці, за яку продаються права первородства.

Відповідником до "ніжності" в емотивній стороні, була якраз, у змістовій стороні українства, та "мова", та "ряса". Щоденна праця над "здвигненням простого люду", *протиставлювана*

"шумним програмам" - була цією "рясою"... "Краєві справи", *протиставлювані* "Русі Божою милостю" - були тією "рясою"... "Матеріальні та просвітні справи", *протиставлювані* "високополітичним справам", - все це були "ряси", які наші "народолюбці" вбирали на своє тіло для заспокоєння совісти, щоб забути про одяг чужої ідеології, в який вбирали свою душу. Бо що значила католицька сутанна, коли в ній проповідувалися антикатолицькі ідеї? Що значила українська мова, коли в ній голосилися протиукраїнські ідеї, принесені чужинцем? *Всеобіймаючий* ідеал, організація влади є кінцевою функцією кожного національного організму, *для зовнішньої консолідації (боротьби з інтернаціоналізмом) і для внутрішньої (в боротьбі з атомізацією),* для боротьби з зовнішнім оточенням, і з пасивним внутрішнім середовищем. Коли якийсь нарід дбає лише про "мову", лише про "селянську мирну країну", коли він через глупоту провідників зрікається сам справування вищих функцій, це завдання перебирають чужі, займанці. Нація, яка не виробила собі ідеї нового "послуху" в світі, і в собі - все кориться варягам. Подібне втягнення нації в орбіту чужої ідеї настає й тоді, коли вона улягає атомістичним забаганкам власного середовища.

Коли на зовнішні потреби нації її недолужна провідна верства дивиться лиш як на спір про те, хто "буде вбирати у фартушки африканських негрів", чужинці вчать її мудрішого погляду. І тут "ряса" не сховає нації перед життям, і тут нація не поставить себе поза дужки історії, тільки що не для себе битиметься вона за ті "фартушки", лише в інтересах чужої ідеї.

Якого викривлення дізнає нормальний зріст народу, що зрікається самостійності, яким провадить чужа ідея, про це яскраво свідчить історія. Українці, що мусили битися на мазурських озерах проти Німеччини або в манджурськім гаоляні проти Японії¹⁷, чи здиратися з останнього для чужих і ворожих їм цілей III-го московського Інтернаціоналу¹⁸ для

скріплення великодержавної сили пасожита; Ренщина і Саксонія, що билися проти Австрії і Пруссії під орлами Наполеона, скріпляючи своє власне ярмо, - ось приклади гелотства народів, які переказали журбу про вищі мети нації чужинцям, задовольняючись "рясою". *Марними є отже надії, що через те самообмеження нарід зможе увільнитися від тягарів і жертв, зв'язаних з вірністю "всеобіймаючому" ідеалові своєї нації.* Ті тягарі будуть потрійнні, потрійнні й жертви, лиш що підуть вони на зміцнення чужої влади.

Подібне втягнення в орбіту чужої ідеї наступає для нації тоді, коли її провід улягає атомістичним, відосереднім забаганкам власного середовища. Так було з вітчизною Сташца, що писав про свій нарід: "Необачний нарід, основуючи свою внутрішню волю лише на неплаченні податків і на нетриманні війська (дбав лише про "рясу"!)" спровадив на себе зовнішню неволю" [23]. Наша драгоманівщина, яка теж внутрішню волю бачила передусім у свободі від усяких тягарів і в "безначальстві", спровадила на себе зовнішню неволю, чуже начальство. Атомізована суспільність, що для своєї "ніжності" не хоче сконсолідуватися в самовладну організацію, паде жертвою покликаних або непокликаних варягів.

Коли це станеться, наступ ворожої ідеї прямує далі. Тоді оманю показуються побожні бажання провансальства врятувати бодай свої локальні цінності "для хатнього вжитку", "добробут" чи "благоустройство", бо ж від того, *"як там упорядкується вище державне начальство" залежить і доля "домового вжитку"*. Всі зусилля нації, позбавленої самовладства, йдуть намарно, навіть ті, що стремлять до заспокоєння місцевих потреб. Визволені 1648 р. українські селяни підпали під панщину, запроваджену 1783 р. Росією на Україні. Чужовладство ж довело й до того, що під червоною Росією український мужик - "владеть землею имеет право, но урожаєм никогда". Надія, що замкнувшись у вузькі границі

"ряси", потреб домового вжитку, нарід може врятувати хоч їх, показується злісною оманюю. Навіть в останніх окопах не схорониться своя ідея, і звідси її виб'є чужа, в такому випадку.

Ця чужа ідея побиває тоді свою, "рідну", коли ця не здобудеться на універсальну думку, ані на міцну волю її накинути. Тоді всі ці "ряси" і "мови" мандрують до музеїв або до "рідних" гопакіяд, і сама ж маса зачинає з них глузувати. Тоді навіть ті, з "вищої тисячки" дезертують: Гоголь говорить про "Москву мою родину", (як пізніше - "рідною мовою" червоні українські лакеї). Квітка пише оди білому, а Валеріян Поліщук червоному, цареві; тоді юрба зачинає захоплюватися "прекрасным русским языком" і "вітром зі сходу"; тоді відживають теорії про "три галузки" московського народу, тоді пережитком стає не лиш суверенність, але й "ряса".

Тоді націю охоплює параліж. Філософія рентора, що стремить не до влади, не до організації, а до вживання і "добробуту", сковує навіть економічну енергію нації. Приспана в політиці, та "жадность захвату чужого, дерзость силы"... та "грубая первобытная правда", яка на думку нашого історика "управляла... нашим родным плугом в малороссійских пустынях" в XVI віці, яка "вела вперед хозяйство, промысл, торговлю", - заламується і в економіці. А нація, помимо своїх багатств, стає "серед скарбів землі голота гола", стає "плохою гречкосійською породою", верствою, *класом*, уступаючи й політичне, і економічне зорганізування краєм - чужинцям. Стає плем'ям чужої нації, з мудрішою елітою, з філософією здобувців, але не уживачів; організаторів і продуцентів, не консументів; войовників, не пацифістів [24].

Бо лише та дія, що організує життя, - надає йому свій національний характер, а не та "рідна", якою дихають пасивні маси. Українські пісні співалися віддавна, але світ признав їх нашими лише від хвилі, коли з'явилися українські диригенти світової слави. Українське козацтво перестало існувати для

світа відколи дістало чужих генералів. Українські легенди пізнав світ не тоді, коли їх оспівував по російськи Гоголь, лише від часів Шевченка, О. Стороженка і Марка Вовчка. За Куліша наш мужик, вірний своєму аристократичному інстинктові, називав Правобережжя Польщею, бо коли там головні експортери збіжжя, цукроварники, аптекарі, інженери, агрономи були поляки, коли вони були організаторами життя, коли вони лише стреміли до політичної влади в краю в 1863 р.¹⁹ - то й край до них належав; не лише в їх власних думках, але почасти і в думках закордону й навіть самої Росії, яка ще за Карамзіна уважала Польщею все, що за Дніпром. Українська маса працювала перед 1917-1921 рр. так само, як перед і по тім, але Україну, як реальність, визнав світ лише в ці роки, себто тоді, коли український селянин, покинувши свої ідеали "мирної селянської країни", взявся за політичну й економічну організацію краю, і за меч, коли його еліта, хоч незугарне, хоч хвилево, намагалася засвоїти собі цілі й прикмети кожної національної еліти.

Без всеобіймаючої ідеї ніколи українство не вийде зі стану провінції. Без революційної ідеології соціалізму, самий рух за підвищення зарібної платні був би мертвою ідеєю. Боротьба за соціальні й політичні здобутки французької революції не дала б жадних наслідків без староримської республіканської містики, якою окружено рух 1789 року. Всі зусилля англійських колоніальних отаманів-купців не привели б до нічого, коли б не велика ідея, що одушевляла їх, ідея вибраного народу, що має *панувати над світом*. Без тієї ідеї не могла б повстати і габсбургська імперія. "Імперіалізм з доби Вільгельма II був засуджений на невдачу, бо зовнішнє виявлення могутності є ніщо, коли бракує волі володіти світом" [25]. Тим браком "керуючої", владарної ідеї пояснює Барес якраз невдачу буланжизму²⁰, "безплідність чудових національних конвульсій" [26]...

У своїй зовнішній політиці керувалися ми не думкою щось "опанувати", а задоволити лише соціальні, примітивні потреби якогось класу; як соціалісти і провансальці зі своєю думкою про "соціальне визволення", про "мову" і "рясу", не журячись, "як там впорядкується вище державне начальство" ("федерація!"). В таких випадках приходило переважно лише до "безплідних конвульсій", жакерій, але не свідомих політичних рухів.

Коли Україна хоче вийти зі стану провінції, мусить витворити в собі, крім волі до влади, ту велику всеобіймаючу ідею, ідею опанування духового, економічного і політичного нації. Без такої ідеї ми все лишимося нацією уярмленою, провінцією, народом, що житиме роздвоєною душею, не в стані витворити збірної волі; народом "конвульсійних вибухів", народом без патосу, сателітом сильніших; парією, верствою, навіть у себе вдома невільником не лише політичним, але й духовим і соціальним, нацією з "анархією доктрин" і з "ослабленням волі"... Так буде доки не виповімо безоглядної війни всім атомістичним та інтернаціональним доктринам, які панують в нас, які сковують думку нації та її енергію, які розсаджують усяку збірну національну волю. Такою ідеєю може стати в нас не всесвітнянська, ані соціальна, лише тільки *національна ідея*, щоб гляділа в майбутнє і мала відвагу скорити собі свій світ.

Через те, що нація є вічна, що її воля не ідентична з сумою поодиноких воль, але щось самостійне; що її цілі досягаються цілими поколіннями, переростаючи цілі одиниці, родини, даного моменту. Через це, що несамодержавна нація не є нацією, ідея власновладства повинна бути над всіма іншими. Вона не повинна робити угод з жодними доктринами, що обмежують її неподільний вплив, ані в середині, ані на зовні, лише вона має надавати зміст національній волі.

Конкретно це значить, що коли в момент, де йдеться про існування нації, хтось застерігає собі право "сецесії" ("катам помагати"), то жодні засади "права" й "справедливости" не повинні вхоронити його перед долею Кочубея. Це значить, що коли ходить о самоутвердження нації, не мають бути респектовані "федералістичні" забаганки національних меншостей.

Це значить, що коли географічне становище України вимагає сталого поготівля нації, то засада демократизму має відійти на третій план, що тоді "воля народу" або демократичність форм правління можуть пождати на своє здійснення. Це значить, що ми повинні покінчити з тим, що німці зуть *Verfassungskultus*⁽¹⁾, не робити з ідеї незалежності справу "тактичну", а з форми правління принципіальну (як наші праві й ліві "державники"); урядити всі внутрішні відносини так, щоб вони служили приказу самоутвердження нації, але не "щастю" її членів, те що Ранке називає "приматом заграничної політики".

Власновладність це значить, що коли один клас в ім'я своїх класово-економічних ("рентарських") ідеалів підносить руку на власну державу, то це не "боротьба за визволення трудящого люду", лише національна зрада. Конкретно, власновладність значить, що кожен клас, який хоче представляти націю, повинен стреміти не лише до класово-соціальних, але насамперед до політичних цілей, до закріплення політичного й економічного панування нації в себе дома, а не до віддання його в руки чужого, хоч би "братнього" класу за ціну ніколи не додержуваних обіцянок "соціального визволення" народних мас.

Те саме відношення, як до атомістичних, повинно бути й до всесвітянських доктрин. Національна воля є щось інше від суми одиночних воль, вона вище "волі народу", його часових потреб, завдань і обставин моменту. В стремлінні нації до розросту грає роль не її чисельна сила в даний момент, ні

географічне положення, лиш той *суб'єктивний момент*, що зветься волею до розросту. Оттоманська імперія в XIX віці, сильна числом людности й традиціями, не могла використати чудового географічного становища (на чотирьох морях) і впала. Мала Англія в кінці XVIII віку мала заледви половину людности Франції, але це не завадило їй розпочати й довести до побідного кінця смертельну боротьбу з потужною противницею. Польща Ягайлонів мала такі самі не вигідні границі з Москвою як і за Катерини II, але в XVII віці Польща була в Москві, а в кінці XVIII віку Москва у Варшаві. Національна воля повинна стояти понад "природні границі", як і понад "даний стан національної свідомости". Вона не повинна числитися з ворожими сугестіями, що "ідея суверенности пережила свій вік", ні з всесвітянськими доктринами "сходу Європи" і проче. Національна ідея, що хоче жити, має одверто голосити свій остаточний ідеал власновладства супроти зовнішніх, так як і проти внутрішніх сил, що сковують її енергію. Мети нації не обмежуються завданнями дня, ані тим станом, який застала дана генерація. Нація глядить в минуле, звідки в традиціях шукає свою відправну точку, і в майбутнє, яке має урядити для будучих поколінь, *ретроспективно і перспективно*, не нехтуючи традиціями, ані провідною ідеєю майбутнього в ім'я "завдань дня".

Мусимо змести з дороги всі доктрини, що заважають консолідації нації довкола одного ідеалу: - демократизм, соціалізм, всесвітянство, пацифізм. Кожна з цих ідей має відповісти на питання, чи вона скріплює націю, чи спричинюється до її могутности, чи навпаки її ослаблює. Не ідеал самостійности маємо оцінювати з точки погляду "свободи" одиниці, "демократичности", форми правління або "визволення пролетаріату", чи щастя "плохої гречкосійської породи", чи "мирного життя" країни, лише на те все треба глядіти з точки погляду власновладства і могутности нації.

Всю дотеперішню науку провансальства треба перевернути! Нас учили, що на національний ідеал треба "поглянути без усяких упереджень, вільно від усяких споминів історії"... Якраз навпаки! Мусимо усвідомити собі криваві зусилля минулих поколінь, щоби знати як іти далше до тієї самої мети. Нас учили, що ідеал нації це "земля", "кусень чорного хліба" та спокій... Якраз навпаки! Тим ідеалом є експансія, організованість, власновладство.

Нас учили "завжди стреміти до згоди" з противною ідеєю, "не углиблювати національні антагонізми", не віддаватися "безглуздій ворожнечі"... Якраз навпаки! Нація передусім мусить плекати в собі ті почування та ідеї, які помагають скорше дійти до мети.

Нас учили шукати чогось, "щоб стояло вище над усіми націоналізмами", "всіх людей всіх вір признати братами", шукати "інтернаціональної загальнолюдської правди", виступати "під більш людським прапором, аніж релігійний та національний фанатизм", "без зараннього рішення справ дальшої будуччини"... Якраз навпаки! Нісенітницею є "інтернаціональна правда", бо це лише плащик для заборчої чужої ідеї, як російське слов'янофільство або большевизм. Нісенітницею є "загальнолюдська точка погляду" в політиці, бо точок погляду є стільки, скільки націй. Інтернаціоналізм, слушно зауважив провідник фашизму, як любов - до цього належать двос. Коли ж цей інтернаціоналізм "без взаємности" засвоює собі нація підбита, це політичний онанізм, негідний нації, що хоче стати вільною. Нас учили - "Коли волю народу забезпечує окремішність, треба змагати до окремішности, коли її краще забезпечує спілка (федерація) з другою нацією, треба використати федерацію"... Нісенітниця! Треба сказати: Коли "воля народу" не суперечить підлеглості нації, треба цю волю дати, коли ця "воля" веде до страти "непідлеглости", треба цю волю обмежити. Нас учили ідей "гуманности", але

нам найліпше пам'ятати слова Макіявеллі: "Коли йде про роздумування над щастям рідного краю, громадянин не повинен затримуватися жодною розвагою справедливости чи несправедливости, людяности чи жорстокости. Істотна точка, яку треба поставити над усіма, це забезпечити нації свободу й незалежність".

Така повинна бути наша національна ідея: всеобіймаюча, виключна, яскрава, якої гаслом є не спочинок і уживання, лиш акція і воля до влади над відірваними засадами, над чужою ідеєю, над власним оточенням, над "обставинами", над усім часовим і поодиноким. Лише та ідея виведе нас зі стану провінції, лише вона сполучиться з тим патосом, без якого мертва всяка ідея.

Розділ III

"МІСТИКА" І "РЕАЛЬНЕ ЖИТТЯ"

Розуміння української ідеї як ідеї всеобіймаючої означає й роль її в щоденнім житті. Дві противні ідеї можна погодити в подвійний спосіб: або підпорядкувати їх одній сильній "вищій" ідеї на підставі обопільного порозуміння, або на підставі взаємовідношення сил. Перший спосіб стремить до угоди, другий до повалення ворожої ідеї. *Фр. В. Ферстер* зве перший спосіб "федералістичною політикою", назва, яка об'єднує собою і програму, і тактику нашого провансальства. Виходячи з цієї точки погляду, українство все протиставляло одне другому: "містику" і "реальне життя", програму максимум і мінімум; відхрещувалось від "далеких ідей", стремлячи до "досить благополучного життя", застерігалось проти "висовування чисто маніфестаційних гасел", які відвертали увагу від "реальних щоденних справ"; все пристосовувалось до "сили народу", до моментального стану національної свідомости, до існуючих політичних границь; протестувало

проти "зараннього рішення справ дальшої будуччини", радило годитися "з людьми інших максим", "оминати великі програми", щоб досягнути "малі реальні здобутки". Розгортати "шумні гасла" могли лише "схоластики" і "теоретики, хворобливо перейняті національним почуванням". В нас усе висували сучасне, відпихаючи на задній план майбутнє, з його інтересами ненароджених; "не категоричний імператив національного обов'язку, а фактичні, в умовах даної дійсности, потреби мас" [27], "без задньої мисли" цілковитого заперечення чужої ідеї, проти "порушення високо-політичних справ", за "програму на дану годину", проти "дражнення" сусідів, проти висунення кличів, що не можуть здійснитися "тепер", або яких "нарід ще не розуміє", не "романтика", а "реалізм".

І в цім наставленні була головна причина страшної кволости українства. Не можна протиставляти одне другому загальну ідею й працю над щоденними потребами мас, останні треба підпорядкувати першій, але не робити з них самоцілі. Ось де їх синтез! Сама боротьба за "реальні наслідки" з нехтуванням "романтичного" ідеалу приводить лише до затертя його в психіці мас, отже практично до моральної демобілізації нації, до погодження з іншою ідеєю. Що давало силу російським і польським займанцям на Україні? Те, що кожний з них, урядовець, священик чи учитель ішов до нас не лише "для лакомства нещасного", але як носій - у своїй думці - "вищої ідеї", що одушевляла його дрібну працю, і мала окультивувати "дикі поля". Наші ж діячі йшли не для будування України, лише для ширення "гуманних ідей", письменности, просвіти, постачання дешевого краму в кооперативах, без загального ідеалу, який натхнув би й надав би вищий зміст їх роботі.

"Замки в повітрі" Шевченка, "фантастичні омани", без них не обходився на своїм шляху жоден нарід, що прагнув ліпшого майбутнього. Не критися з тими "замками в повітрі", а тримати їх образ стало перед нацією. Координуючи її зусилля так, щоб

вони зближали її до перенесення тих замків на землю. А коли нація не приготована до прийняття тих "замків", завше нагадувати їй про них, еднаючи з ними "реальні щоденні справи", накидуючи пасивній масі той містичний ідеал.

Як віра втілюється в церкві, так національна містика - в політиці. *"Все починається з містики - каже Пегюї - і все кінчається політикою"*, все починається "шумними ідеями" і кінчається щоденною працею. "Справа полягає в тім, щоби в кожній системі містики не з'їла політика, що зродилася з неї" [28]. Щоб кожний крок "щоденної праці" був натхнений великою "містичною" метою.

"Малі реальні здобутки" не ворожі великим, лише коли йдуть в дусі і в лінії останніх. Малі здобутки, що тратять з ока остаточну мету, збивають лиш націю з її шляху. Коли "реальні здобутки" рекламуються, як противага ідеалу, як остаточний щабель, коли навчають маси задовольнятися малим, відбирають віру в можливість осягнення ідеалу, вбивають волю йти до нього, вони є шкідливі. "Малі реальні здобутки" - це отрута для народу. Коли такі гасла, як "добра пожива й відпочинок після праці", "малий кусник чорного хліба", "досить благополучне й щасливе життя" висуваються як самоціль, то такі "здобутки" смертельні для нації. Лише зв'язані з щоденними потребами нації "маніфестаційні кличі", велика "містична" ідея, яка переймає всі щоденні зусилля нації, (ідеї 1789 р., *Italia fara da se*^(Д), Росія в Константинополі, Польща від моря до моря) надає глибший сенс щоденним змаганням народу... Нема небезпеки, що всеобіймаюча "далека" ідея "відверне нас від боротьби за реальні здобутки"; навпаки в тім небезпека, що боротьба за ті "здобутки" відірве наріз від думки про "далеку ідею", спихаючи його поволі до ролі племені.

Я говорив про всеобіймаючу ідею, як про у слов'я *sine qua non* піднесення нації. Але не досить сказати це. Так само, як жадний "конвульсивний рух", не натхнений великою ідеєю,

безплідний, так і *велика ідея безплідна, коли не опирається на своїм національним патосі*. Без ідеалу не може жити нація, в якій, наче в осередку, горів би запал і надія народу, який стояв би понад усе дочасне, не знав би жодних "чому". Але таким ідеалом може бути тільки ідеал, що є вірним перекладом підсвідомої волі до власновладства *якраз тієї нації*, що черпає свій зміст не з гасел відірваної доктрини, лиш з цілоти власних потреб народу, з його географічного положення в світі, його минулого, традицій, історії та психіки. Не вільно виводити свого ідеалу "розумом владним без віри основ", невільно приймати за добре те, що ми "логікою розсудили", що воно добре. Не вільно створювати собі абстрактно цей ідеал, "придумати логічно ідеальний устрій", "вільний від споминів історії" та "зрослих на історичнім ґрунті інтересів, звичок та інстинктів"; не можна приймати за ідеал відірвану концепцію "науково обґрунтовану і логічно доведену". Абсурдом є ставляти замість "національства", замість власного права, якісь темні ідеї "всесвітньої людськості" або ідеї людяності і до них припасувати ідеал нації. Всім тим абстрактно-розумовим брехливим доктринам треба виголосити безпощадну війну, бо вони лиш калічать націю, відбираючи розмах її стремління, паралізуючи її порив.

"Добрий закон повинен бути добрий для всіх людей так само як добра геометрична теорема добра для всіх". Глибоко помилкові слова великого Кондорсе! Кожна нація має свій власний закон, свою власну правду й повинна лише їм коритися. Модерна соціологія, застосовуючи засади біології до суспільного життя, каже, що "треба зречтися поширеної звички дивитися на якусь установу, звичай, моральну норму так, ніби вона була сама в собі і через себе добра або зла для всякого суспільного типу". Для кожного суспільного типу є свій критерій добра й зла, здоров'я й хвороби. Драстично висловлює ту саму тезу прислів'я: "что русскому здорово, то немцу

смерть". Та біологічна і соціологічна правда каже нам відкидати всі ідеали, якими нас годувало українське провансальство, збудовані на відірваних "загальнолюдських ідеалах або на почуванні себе "органічною частиною загального (чужого) цілого".

Нас учили, що наші гасла повинні йти "від інтелекту", не "з почуття, з настрою". Якраз навпаки! Національна ідея тоді лиш увірветься як могутній чинник у життя, коли в ній сполучені щасливо обі частини: чуттєва й розумова, коли інтелект міцно сполучений з народним інстинктом і сумлінням. А це можливе тільки тоді, коли зміст ідеї, коли національний ідеал не є чужий, абстрактно виведений та їй накинута, інакше він не запалить в її серці огню захоплення.

Нація, що прийняла чужу ідею, - як м'яке залізо, як індукційний магнет. Треба, щоб тиснення чужої ідеї ослабло чи перестало, - і нація тратить у собі "магнетичну енергію". Коли нація хоче, стати як сталь, напоїти себе "сталою" магнетичною енергією, - мусить черпати її у *власній ідеї*.

"Ми й знаємо, а тільки не хочемо" - ось формула відношення до чужого ідеалу члена народу, якому той ідеал насильно, "розумом" накидають. Саме "знаю" без "хочу" безплідне, бо не перше, а останнє є двигуном у громадському житті. Це "хочу", що "сидить в печінках" нації, нагально домагається власного "знаю", а коли його не знаходить - стає нездібним до руху. Коли розумове сприймання світу й його оцінка не базується на нашій *світовідчужанні*; коли напромак, у якому іде нація, який вибрав її розум не є дорогою, про яку мріє її серце; коли розум і почування, логос і ерос у незгоді, найкращі зусилля нації лишаються безплідні. Нація стає або цілком зняряддям чужої ідеї, себто йде за нею механічно, без внутрішнього підйому, або повстає проти аномалії й розриває дике сполучення свого "хочу" з чужим "знаю". Бо "людина може хотіти лиш те, що любить", а любити може лиш своє [29].

Тих "знаю" безліч перемандрувало по нашій території, по душі нації, починаючи від Адама Кисіля, почерез Куліша, через наш інтернаціоналізм, аж до монархічних апологетів "європейського Сходу" і "трьох галузок руського народу", або галицької "автономії"... Гоголь міг тричі гукати, що Москва, то його "родина", (це було від розуму, від "знаю"), але (як казав Достоевський) він не міг знайти в тій Москві ні одного ідеалу, з якого б не глузував (це було від "хочу"). "Росія в (його) голові розсипалась і розліталась, (він) ніяк не міг зібрати її в одно ціле". Як тисячі інших, в чужім "знаю" він не міг дати нічого позитивного, лише негативну до нього критику. В нас хотіли знайти синтез між "знаю" і "хочу" одні ("ніжні") в рідній "рясі", відмовляючи в ній чужий "отче наш", другі (всесвітiani) для вигоди вбирали навіть чужу "рясу" ("я повторюю чужі слова, і кажу, що це мої, що це з душі", в Семенка). Одні лишалися провінціональними патріотами, другі за ціну прийняття "шумної" чужої ідеї, ставали перекінчиками. Але ані патосом "ніжності", ані ренегатства не можна перемогти провінції. Її переможемо не коли лишимося в думках "органічною частиною чужого цілого", лише коли свою частину піднесемо до значіння цілості. Коли на своїм підсвідомім "хочу" поставимо своє ж таки яскраве, сильне й зачіпне "знаю".

Щоб великий всеобіймаючий ідеал нації міг сполучитися з могутнім національним інстинктом, він мусить черпати свій зміст не з відірваних засад інтернаціоналізму, космополітизму, соціалізму, гуманізму, лише з тайників національної психіки, з потреб нації, з її емотивної, іраціональної волі до життя й панування. Осміяна філістрами філософія британського націоналізму ("right or wrong, my country"^(E)), або німецького "Deutschland Uber Alles"^(C), повинна стати - *mutatis mutandis*^(Ж) - і нашим гаслом. Лиш той ідеал добрий, що спирається на національним інстинкті, який ставить себе понад усе партикулярне й дочасне, дрібне, який лучить минуле з

майбутнім і не зупиняється перед жодними зусиллями. В тім відношенні доктрина, що розвивається в цій книзі, як суто *націоналістична*, протиставиться яскраво і правому і лівому провансальству, яке виразно застерігалось проти "націоналізму", протиставляючи йому вузький ідеал того чи іншого класу або провінції.

На тім націоналізмі, на тім пристосуванні національних приказів до вдачі й психіки нації, повинні ми збудувати цілу нашу ідеологію, політичну, суспільну, культурну, релігійну. Те пристосування значить, у першій мірі, безоглядне утвердження, іманентної кожній нації, волі до життя й розросту, а далі плекання й розвій тих первнів нашої психіки, які повстали з нашої історії, з нашого положення крайнього сходу Окциденту. Ті первні, це західноєвропейської концепції родини, громади, власности, це засади органічності нашої культури, особистої ініціативи, соціальної окреслености й виразности, сформованости, ієрархії, не числа, особистої активности, не її уярмлення, моменту продукції, не розподілу, організації, не анархії, ідеалізму, не матеріалізму. "Скрізь, де панує європейський дух - каже Поль Валері - спостерігається максимум *потреб*, максимум *праці*, максимум *капіталу*, максимум *видатности*, максимум *амбіції*, максимум *могутности*, максимум *змін у зовнішній природі*, максимум *зносин і виміни*... Цікаво, що європейця не означає ні раса, ні мова, ні звичаї, але стремління *й розмах волі*" [30]...

Перенесений у сферу конкретних відносин, той ідеал був би для нас суверенність, "імперіалізм" у політиці, свободна від держави церква - в релігії, окциденталізм - в культурі, вільна ініціатива й розрост - в економічнім житті.

Але для втілення цього ідеалу потрібний власне той "розмах волі", а для нього повний розрив з дотеперішньою ідеологією провансальства. Ідеології останнього і того націоналізму, який розвиваю тут, не можна погодити з собою.

Уживання і панування, симбіоз і власновладність, гармонія й контрапунктивність, оборонність і агресивність, скептицизм і догматизм, мінімум і максимум, матеріалізм і романтизм, нарід і нація, юрба та ініціативна меншість, "стихийність" і активність, толеранція і виключність, раціоналізм та іраціоналізм, партикулярність і загальність, всеобіймаючість, розум і воля, провінціальство та всесвітність і націоналізм - ось у яким протиставленні можна схопити суть обох ідеологій.

Засади чинного націоналізму, який скрізь підкреслює момент волі, влади й агресії - є запереченням дотеперішніх засад "розуму", "стихийности" й "порозуміння"; є цілковитою суперечністю драгоманівщини. Засадом останньої були "раціоналізм у культурі, федералізм у державі, демократизм у громаді". Чинний націоналізм каже: *органічність і віра в культурі, власновладність у державі, провідництво, ієрархія в громаді*. Там "щастя маси" - було змістом життя, класова боротьба - життєвою формою, безвірність - життєвим духом. В чиннім націоналізмі: змістом життя є *активність* і могутність нації, життєвою формою - національна *боротьба*, а духом життя - "романтика", віра. Там патріотизм був "важке ярмо", не "сантимент", тут - він повинен стати власне "сантиментом", власновільним поривом, запалом.

Уважний читач спостеріг, що чинний націоналізм не заперечує ієрархічної синтези різних засад, лиш приходить до неї зовсім іншим шляхом. Він теж приходить до синтези універсалізму й націоналізму, інстинкту й розуму, традиції й нового, реалізму та ідеалізму, народу та провідної меншости, життя й волі, але *підкреслює якраз той момент, який лишало в тіні в своїй синтезі провансальство*. Головний момент, який обіймає цілу ідеологію чинного націоналізму, це момент панування, влади, активності, всупереч до домінуючого моменту провансальства - уживання; пасивність та підпорядкування обставинами,

відірваними засадами, партикулярному, народові, чужим ідеям там, і активне накинення себе їм тут. Це те, що я назвав би *новою ідеологічною підставою* тих зусиль нації, які вимагає від неї час.

Від тих зусиль наша нація не сміє увільнятися, не сміє замкнутися в своїх тісних межах. "Нація, що замикається в стараннях про свої тісні справи, не грає вже загальної ролі в світі. Нація може панувати лише через універсальні сторони свого генія". І ті "універсальні сторони" (про які була мова в II частині) чекають на свій буйний розвій, бо ми, бодай в потенції, не є нація-провінція. Той "розмах волі" жив у наших предках, в ідеї колонізації Лівобережжя, в ідеї опанування Чорного моря, в боротьбі з Північчю. Подібні завдання встають наново перед нами.

Це є та "універсальна сторона українського генія, та остра й свіжа ідея, сполучена з безмотивною волею до життя, що повинна нас вивести поза вузькі концепції "автономії" і "сходів Європи" на світову арену, вернути до тих часів, коли до голосу нашої нації прислуховувалися всі ті, які приглядалися рішенню світових проблем. Це та синтеза, яка обіймає завдання нації - "перед визволенням і - на другий день" по нім. Той голос на ново зуміємо видобути з себе лише коли в одній гармонії получимо нашу національну ідею й національний ерос. Аж тоді "вогнем залізного ентузіазму" загориться відсвіжена Україна та її ідея. Аж тоді скінчиться наша "анархія доктрин", "ослаблення волі", і "роздвоєння душі". Аж тоді наші "прекрасні конвульсії" переміняться в один великий рух, якому зуміємо надати ціль і бажаний розмах.

В нас досі не могли знайти свого "знаю", і в *тім лежить глибша причина* сучасного стану України, не лише чужа брутальність і "обставини". В нас тому не можуть здобутися на відважне й сильне своє "знаю", бо бояться його, бо не можна погодити непогодиме: ідеали спокою й свободи й могутности, поєднати "революцію" з "музикою", волю з безжурністю,

насолоду й ідилію - з боротьбою, спокій і гармонію з насильством, ліризм з драматизмом, мир з війною, справедливість з владою, безпеку з авантурністю, спокій з рухом, щастя з "розмахом волі", рабство зі свободою... "Ми" приймаємо чуже владарне "знаю" тому, *що нам страшно виробити своє, що ми воліємо зістатися з нашою "красою", лишивши чужинцям їх "силу"*. Те хитання волі мусить скінчитися. Нація, що стремить до свободи й до відіграння своєї ролі в світі, мусить раз на завжди позбутися світогляду звироднілих рас і засвоїти драматичний, волевий світ сильних народів володарів, який уже зачинає прокидатися на Україні.

Бо, всупереч провансальцям, "воля, слава, сила, відмірюються силою *боротьби*" не "страждань" і "сліз". Боротьба за існування є законом життя. Всесвітньої правди нема. Німецький барон, який в ім'я культури претендував недавно на панування в Балтиці; латиш, який в ім'я "більшости" створив там свою державку і москаль, що мав і хоче знову її мати в ім'я доступу до моря, всі вони, для себе мають рацію. Життя ж признає її тому, хто викажеться більшою силою моральною й фізичною. Ту силу можемо ми здобути лиш тоді, коли переймемося новим духом, новою ідеологією. Перед кожною нацією є дилема: або перемогти, або згинути. Прекрасно співають англійці "пануй, Британіє, над морями, і ніколи, ніколи, ніколи ми не будемо рабами"... Або "панування", або "рабство"! Ту ж думку висловлював і співець "Слова о полку" про князя Ігоря - або "сідло золоте" - або "сідло невольницьке"...

Ту мужню нашу, славну ідеологію, ідеологію рас, що радо приймають боротьбу за буття й за щастя перемоги, повинні ми засвоїти наново. Але передумовою є повний розрив з духом провансальства, що труїть національну душу...

"Лиш плекання зовсім нового духа врятує нас!"

Примітки:

- [1]. Kjellen R. Die politischen Probleme des Weltkrieges.
- [2]. Винниченко В. Відродження нації.
- [3]. Головка А. Мажу // Черв[оний] Шлях, 1923.
- [4]. Винниченко В. [Вказ. праця]
- [5]. 3 промови Житецького 1877 [р.] // Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Прага, 1923. - С. 176.
- [6] і [7] Винниченко В. [Вказ. праця]
- [8]. Гром[адський] Голос, ч. 6, с. 25.
- [9]. Винниченко В. [Вказ. праця]
- [10]. ЛНВ, I, 1926 (Далекий. Розмова).
- [11]. Le Bon G. - La Revolution francaise et la Psychologie des Revolutions.
- [12]. N. Fr. Presse. - 13. V. 1924 і 12. IV. 1925. (3 листів Достоевського).
- [13]. "За свободу", 23. X. 1924.
- [14]. Достоевський. Дневник писателя.
- [15] і [16]. Ленин. Шаг вперед, два назад, 1904. - Что делать, 1902.
- [17]. З одної статті // "Slowo Polskie"
- [18]. Житецький. (Д. Дорошенко, цит. праця)
- [19]. Ferrero G. Discours aux sourds.
- [20]. Бачинський Ю. Большевицька революція і Україні. Берлін, 1925.
- [21]. Carlyle T. Die Helden, u. das Heldentum in der Geschichte.
- [22]. Carlyle. Op. cit.; Летопись революції, Х. Раковський. Ильич и Украина, 1925.
- [23]. Staszic. Uwagi nad zyciem J. Zamoyskiego // Dzieła. Warszawa, 1815-1821.
- [24]. Куліш П. Отпаденіє Малоросії от Польши, т. I.
- [25]. Mercure de France, Nr. 588, 1922.
- [26]. Barres M. Scenes et Doctrines du Nationalisme.
- [27]. Пригара С. Од романтики до реалізму. К. 1913.

[28]. Peguy Ch. Oeuvres choisies.

[29]. Durkheim. Die Methode d. Sociologie.; Mussolini B. Discorsi politici. Milano, 1921.

[30]. Valery Paul. Variete. Paris.

(А) Воюющий (фр.).

(Б) Букв. "без чого немає", неодмінна умова (лат).

(В) Любов знання (лат.)

(Г) "Що ви духом епохи вважаєте, є властиво духом Господа" (нім.)

(Г) Культ конституції (нім.)

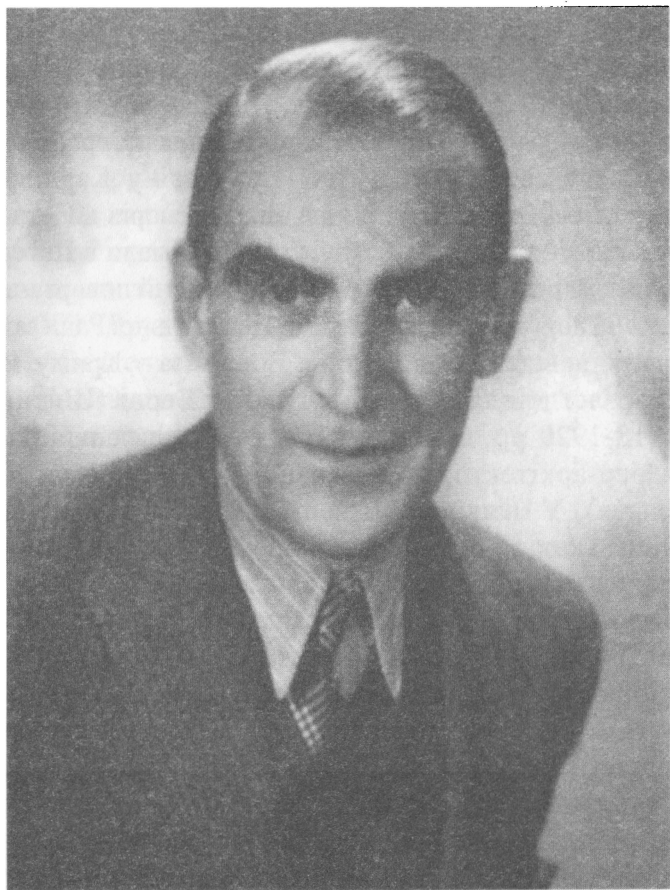
(Д) "Італія повинна сама вирішувати свої справи" (італ.) - вираз з прокламації короля Сардинії Карла Альберта 25.03.1848 р. Фраза стала центральним гаслом на шляху об'єднання Італії в одну державу. Згаданий документ став ідейним підґрунтям військової допомоги Королівства Сардинії міланським повстанцям у боротьбі з австрійською владою.

(Е) Правильно чи помилково, це моя країна (англ.)

(Є) "Німеччина понад усе" (нім.).

(Ж) З необхідними змінами (лат.).

Друкується за виданням Д. Донцов "Націоналізм", Лондон, Українська Видавнича Спілка, 1966 р. Стор. 300-342.

ДМИТРО АНДРІЄВСЬКИЙ

(27.10.1892 - 30.08.1976)

ДМИТРО АНДРІЄВСЬКИЙ ("Ідеаліст", "Стобар"; 27.10.1892, с. Будки, тепер - Зінківського р-ну Полтавської обл. - 30.08.1976, м. Дорнштадт, Німеччина;) - громадсько-політичний діяч, публіцист. Син священика. Середню освіту здобув у гімназії в м. Лубни. Навчався у Харківському університеті та Інституті цивільних інженерів в Петербурзі. Був членом Української Студентської Громади в Петербурзі. З початком революції 1917 р., Андрієвський повертається до Києва. За дорученням Української Центральної Ради займався пропагандивною діяльністю на Волині та у Криму. Восени 1918 р. на дипломатичній службі в Берні (Швейцарія). У 1918-1920 рр. отримав вищу освіту за спеціальністю інженер-архітектор у державному університеті в Генті (Бельгія). У міжвоєнний період працював інженером у французьких та бельгійських фірмах. Засновник і голова Української Національної Ради в Бельгії. У 20-х роках дописував до органів Групи Української Національної Молоді "Національна Думка" (Прага) та Легії Українських Націоналістів "Державна Нація" (Подебради). За назвою статті Андрієвського "Розбудова Нації", вміщеній у часописі "Національна Думка", в 1927 р. було названо друкований орган Проводу Українських Націоналістів. Голова Президії 1-ої Конференції Українських Націоналістів в Берліні (3-7.11.1927 р.), на якій його було обрано ідеологічно-статутарним референтом Проводу Українських Націоналістів (ПУН). Як член ПУНу 8-9 квітня 1928 р. брав участь у 2-ій Конференції Українських Націоналістів. На Конгресі Українських Націоналістів 1929 р. у Відні виголосив реферати "Український націоналізм" та "Державний устрій України", працював в ідеологічній комісії Конгресу. Андрієвського було обрано політичним референтом ПУН. Представник ОУН в Бельгії та керівник Українського Пресового Бюро в

Брюсселі. У 1932 р. Андрієвський був обраний головою утвореного Європейського Об'єднання Українських Організацій на чужині. Після розколу ОУН працював в Організації під проводом Андрія Мельника як референт зовнішньої політики. В січні-грудні 1944 р. був в'язнем концтабору Оранієнбург. Після Другої світової війни продовжував працювати в ОУН(м). З 1948 р. член Виконавчого органу Української Національної Ради, референт преси та інформації. З 1974 р. почесний голова Сенату ОУН. Друкувався в таких часописах як "Тризуб" (Париж), "Студентський Вісник", "Національна Думка" (Прага), "Державна Нація" (Подебради), "Розбудова Нації" (Прага), "Українське Слово" (Париж) та ін.

РОЗБУДОВА НАЦІЇ

Україна знов на роздоріжжі... Як була вона в дні великої революції на Сході Європи. Нація відбула за сей десяток років величезну еволюцію, що в інших обставинах потребувала би сотку років. Нація перейшла пробу вогнем і мечем і виходить з неї ще більш міцною, спаяною, збитою, як раніш. Не лише знайшла свої зверхні форми, але загартувалась в середині і виділила з себе змертвіле, зпорохнявіле. Лукаві підступи ворогів зуміли відорвати лише незначну частку громади, не здолавши розколоти її на части. За виключенням невеликого гурту, що пішов в Каносу²¹ ніби на якусь прощу та ще тих, що поняли віри улесливим Данайцям і прийняли їх згубного коня,²² цілість нації зосталась непорушною. Більш того - складники, що дотепер виріжнялись серед загалу, за сих десять років в огні спільної боротьби і страждань зросли в національне тіло, спаялись і зіллялись з ним. Українська національна свідомість і спільність почуття об'єднали усі скалки нашого народу, по різних материках порозкиданих.

І от збита, не вважаючи на політичні розмежування і географічні відділення, внутрішньо спаяна Нація знову знайшлась на перехрестю історичних шляхів. Що їй готує будуччина, ніхто того не знає, але загал відчуває, що сучасний стан річей є лише тимчасовий, перемінний, що живемо напередодні великих подій, що стоїмо на порозі нової доби.

Наколи є правдою, що життя людське побудоване на суспільнім інстинкті, який тягне за собою свідому організацію, що її найвищою формою є Держава, нормальне і конечне втілення Нації, сеї основної живої категорії суспільного буття людства в сучасній його стадії, то є правдою і друге. А власне, що суспільному інстинкту нашого народа бракує виховання,

нашому краєві бракує трівкої питомої організації в формі місцевої державности, в якій би жила й творила Нація.

Дотепер наша Нація була аморфною етнічною масою, отже власне не була Нацією, тою живою організованою клітинкою суспільства, що є творчою, активною. Сейчас вона є нею психологічно, в душах, ідеях її чутливіших елементів, але не є ще доконаним, життєвим фактом. В ній, в сій масі віє дух нації, але їй бракує, щоби бути живим організмом, фізичної, питомої організації. Дух сам по собі не має форми ані напрямку. Він віє скрізь, а коли йому становлять опір, затісні межі, він рве, трощить, ломить. Тоді він є деструктивною силою. Лише унявши його в відповідні форми, скерувавши його у відповіднім напрямку, видобувається з него корисна праця. А тою працею є розбудова первісних форм, розріст цивілізації, поскільки ся остання сприяє дальшому розвоєві життя. Власне відповідні форми, питома організація (рівно як безпереривність і певний перебіг хемічних процесів) і є ознакою живого організму. Отже Нація, щоби бути життєвою творчою категорією, суб'єктом, а не об'єктом історії, мусить мати реальну, матеріальну організацію і то властиву, органічну, виділену з неї самої, а не накинену їй зовні.

Взаємоділання духа і матерії є у всіх на очах. Наколи матеріальна форма направляє дух, дух творить із інертної матерії форму. В тім полагає містерія життя. Ся містерія відбувається в борні, муках, змаганнях. В такій то борні, внутрішніх і зовнішніх змаганнях і має статись натхнення нашого етнічного тіла духом нації. Без того нема Нації, нема Держави, нема Самостійности. Буде механічна зліпка осіб, що служитиме погноєм для інших, буде чужоземне агентство, брехня, глум, сором для України. Мусимо, щоби то не сталося, не лише прийняти духа Нації, але й затримати його у своїм матеріальнім естві, відповідно зорганізованим, здобутись на ті сили, що спаяють нас в одне суцільне тіло і

дадуть нам потрібну форму. А для того мусимо розбуяти в собі життєвий інстинкт, розбудувати наші природні можливості, віддатись без вагання процесові росту, розгалуження, зміцнення. Тоді лише відбудеться інтимне поєднання національного духу і етнічної матерії.

Було би гріхом проти природи ставити межі і класти грані сему натуральному процесові. Всяка матерія, як рослина, має свої межі, вона розвивається до певного ступня, після якого має прийти переродження. Але годі їй накидати якусь міру, инакше вона не дасть нормального плоду, инакше вона родить калік, карлів, ідіотів. Молода нація, се жива примітивна матерія, повна можливостей, якої путі не є ніким означені. Годі їх накидати їй живосил. Треба мати як найдалші, скільки зір сягне, перспективи, що до політичних можливостей її, і не в'язатись надто шляхами до них. Нам приступні тенденції життя і на підставі їх ми можемо укладати гороскопи буття Нації. Активним членам нації треба добре вдивлятися в ту далечінь, в яку прямує Нація, добре затишити напрямок її натурального поступу, лише тоді можуть вони розглядатись навколо себе і обдивляти уважно ті перепони і дрібні камінці, що лежать на шляху. Бо-ж не так страшно спіткнутись на камінці, ба навіть впасти, наколи є сили підвестись, як загубити напрямок, випустити з овиду той шпиль, що вказував путь і збитись на манівці. В житті ж бо є певна ієрархія вартостей, яку не вільно нехтувати. В противнім разі життя жорстоко помститься на необачному.

Державність і Самостійність є тими шляхами, що до них мусить стреміти Україна в сю хвилину. Се є аксіомою в свідомості кожного українця, гідного свого краю і свого часу, але не перестає бути метою наших старань, тому, що дійсність ще не відповідає глибоким прагненням нашого національного організму. *До них має змагати розбудова Нації в сей історичний момент.* Але для сповнення сеї задачі

мусить знайтися відповідний матеріальний і моральний підмет. Що до першого, то його нам дала сама природа; мусимо лише уміти приложити до нього рук. Другий же мусимо створити в нас самих. І він твориться вже в процесі боротьби за сповнення задачі.

Роки рабства і упокорення залишити глибокі і згубні сліди в нашій психології. Українська національна ідея була загнана в підпілля, її намагались звести на рівень явища в крайнім разі незначного (для домашнього вжитку), в гіршім ретроградного, від'ємного (гайдамаччина). Історію нашого краю плюгавлено, топтано, принижувано (російська історіографія, романи Сенкевича). Сам український народ, втративши віру в себе, піддавшись омані, містифікації, ніби замкнувся в своїм соромі, ущулів в своїм приниженні. Лише сі останні роки він зважився піднести чоло і зняти бунт. В борні і крові здобув він гідність, свідомість своєї вартости і право бути гордим. Але отрута, налята ворогами, не вивітрилася і дотепер. Вона почасти точить і гноїть його організм. Переборенням остаточним в наших душах раба мусить початись Розбудова Нації. Вщепленням до українських грудей самопошани і сміливости мусить вона позначитись насамперед.

Нормальний розріст Нації не може не відбитись і на стані нашої цивілізації. Багато чинників складається на успіх і швидкість її поступу. Але треба мужніх зусиль, щоби сі чинники мали відповідні обставини і слушні умови для свого ділання. До культурного рала ще треба войовничого меча. Без сих двох наші степи не були б розорані українськими уходниками²³ й на довго залишились би в руках кочовників. Щоби нині наші культурні сили перестали бути погноєм для інших, мусім розчистити перед ними шлях з під уламків чужих, наїздницьких культур, а рівно уневажнити серед чужинців брехню і наклепи наших ворогів про нашу

некультурність. Мусимо зрештою самі вийти із закамарків провінціалізму і поставити силою духа і правом меча наш духовий доробок на належне місце в скарбниці цивілізованих народів. Лише в той спосіб дальша Розбудова Нації може мати тривкий підмуток і вигляди на майбутнє.

Але створенням своєї Держави і здобуттям справжньої Самостійности і почесного місця в колі вільних і культурних народів не обмежується Розбудова Нації. Се лише оден з етапів її. Треба ще, щоби цілий національний організм знайшовся в умовах, сприятливих для дальшого розросту його, щоби йому не бракувало волі руху, ані жадного органу чи складової частини, в дану історичну хвилю і серед певних обставин, потрібних для повноти його життєвих функцій. В процесі борні збуджуються приспані сили, вони ростуть від сили спротиву. Раз розбуркані вони запрагнуть труду, вимагатимуть вжитку, приложення їх. Без того труду і нової боротьби вони мали би занепасти, а живі сили, як і жива істота, на такий занепад не годяться. До того ж життя твориться з самого себе, процес розвою, здійснення якоїсь життєвої задачі родить нові дальші задачі, як ріст одної галузі веде до появи нових численних паростків. Отже, чи ми того хочемо, чи ні, покликані до життя сили Нації, доконані задачі, здобуті можливості потягнуть за собою нові задачі, вкажуть нові мети, створять нові можливості і родять нові труднощі для поборення. Отже, викликаючи сі сили, мусим згори здати собі справу на що йдемо, ставлючи наші вимоги до життя нині, мусимо подумати, які будуть наші прямування завтра. Инакше наші змагання будуть сліпі, рухи непевні і випадкові, а наслідки нікчемні.

Межі нашого національного тіла і нашого духа ще далеко не означені. Зрештою, вони можуть бути означені лише тоді, коли дійдуть краю свого розросту, коли вичерпають всі заложені в них можливості. Від тоді мусить початись їх

підупад, відступ, смерть або переродження. Як той маятник, що не упадає лише доти, доки має розгін і поступає, так і живий організм не занепадає лише доти, доки росте і розвивається.

Де точні межі нашої Нації і який її етнічний зміст, ми того не знаєм і ніхто того не годен сказати. Тому, що маємо до діла з вічно мінливою категорією життя, яке годі убрати в береги, а не з теоретично означеним незмінним поняттям. Одно ми знаєм, що наша Нація перебуває в періоді кольонізаційного напруження і в стані внутрішньої кристалізації. Прикладати нині до неї догму етнографічних границь чи расового походження або релігійної приналежності, було би злочином, як було би злочином заковувати ногу дитини в залізний черевик. Як в першій, так і в другій випадку наш вчинок підбивав би розвій молодого організму і чинив би йому превелику шкоду. Адже нація, як та масна пляма, розлазиться вширш доти, доки в неї вистарчить снаги. Вона творить своє тіло із ріжнокровних, ріжномастних етнічних складників. Чи скажуть, що часи сих процесів минули? Дарма! Біологічні закони життя не знають принципів демократизму чи поступовости. Залежить від нас, від нашої снаги, від потенції нашого народу, чи Передкавказзя буде українським, чи ні, або чи Крим буде органічною частиною України, чи лише її географічним додатком. Залежить від нас, чи наші міста залишаться московсько-польсько-жидівськими факторіями, чи стануть українськими, чи наші "національні меншости" стануть інтегральною часткою Нації, чи переймуться нашим національним духом, ідеалами і змаганнями, чи будуть на нашій землі експозитурою ворожих нам зовнішніх сил. Адже могла Англія мати жида (Дізраелі), що став ідеологом і втіленням британського імперіалізму, а згерманізовані колись міста поробились чеськими. Розбудова Нації не може піти нормально, наколи

ми згори поставим затісні географічні і расові рямці. Натомість відкинувши їх, не вважаючи на гвалт кастратів і страхопудів, відкриємо далекі перспективи для розросту Нації і дамо вихід тій великій біольогічній силі і тому ідейному напруженню, що зростають в лоні Нації.

До нині ми були невільниками, засобом для других, іграшкою, а не творцями і акторами історії. Але, зрештою, було так не завжди, лише останні віки. І наші історики нам скажуть, що були часи, коли щит Олега красувався на воротях Царгороду. Чи ж ті, що візьмуться до Розбудови Нації, виберуть сю першу ганебну можливість, а не другу? В тім разі вони показали би себе негідними ні своїх предків, ні нашої доби, ні взятого на себе тягару. Протягом часу між славною минувиною і поганою сучасністю наші сусіди розрослись за наш кошт. Вони тисли на наші тогочасні межі, вони втягали нас в сферу своїх впливів, вони запрягали нас до свого державного воза. І то для того, що ми спідліли, що стали рабами духом. Інакше при нашій чисельности того б ніколи не сталося. Але ся ганьба кінчається, бо ми вже не в стані носити ярмо. До того ж ми спостерігаєм, що по мірі того, як наші сили зростають і то так блискавично, снага наших сусідів занепадає. Росія, що взялася була ліпити із ста двадцяти етнічних одиниць єдину націю, підорвалась і нині головніші, здібніші, культурніші елементи від неї відпадають. Зостаються при ній калмуки^(А) та буряти, невелике придбання, скорше небезпечна домішка для сучасної культурної нації. Ся домішка наколи лише втримається при московським народі, ще більше знизить рівень його цивілізації, яка досі так широко користала з наших ресурсів і живилась нашими силами. Асиміляційна потенція Поляків не лише геть чисто занедала, але й зродила відпорну силу в нас. Наступ польськості на наші степи припинився, зараз, особливо по війні, іде відібрання наших

міст з рук польських, із під польської культурної влади. Румуни нам ніколи страшні не були і певно не будуть.

Хто ж є найсильніший біологічно, чисельно і культурно на Сході Європи? При тім не будем уважати на розріст Росії в Азії. Адже Московщина стала великодержавою не після завоювання Сибіру, лише після підбою України. До того ж недвозначно орієнтуючись на Азію, вона свідомо ухиляється від Європи. Отже не Московщина і не виснажена Польща можуть відтепер здобути і втримати гегемонію на Сході Європи. Чи то ж так неймовірно, що власне Україна, вигідно положена під зглядом стратегичним, потужна економічно, сильна своїми європейськими традиціями, може сповнити сю місію, наколи спроможеться сконсолідувати себе внутрішньо? Ми гадаєм, що се вельми можливо! В кожному разі ті сміливі, відважні, що візьмуться за Розбудову Нації, не мусять поділяти думок наших самокастратів і згори відпекуватись наміру прибити український Тризуб, коли не на воротах Царгороду, то на Кремлівських стінах. Хто не хоче загинати в трясовині, той мусить мати сили не лише на те, щоби видряпатись з болота, але також здужати відійти від него як найдалі. Інакше він знову буде затягнений в надри трясовини.

Сі наші міркування і твердження, хоч як льогічні, а головно згідні з тенденціями життя і сучасної дійсности, вжахнуть страхопудів і поступовців, сильних обережністю і принципами, але слабих духом. Тільки люде сильні спроможні виснувати для себе із скрути і труднощів нові принципи моралі і етики, як їх виснували давні Римляне чи бритійські громадяне наших днів, творячи світові концепції рах гомана ⁽⁶⁾ і рах britannica і переводячи їх в життя, кволі ж упадають під їх тягарем.

Наші думки підказані нам не буйною фантазією, ба навіть не надміром сил, що нуртують в нашій Нації, але скорше

неминучою конечністю. Нам здається, що може і не знайтись місця для двох великодержавних ідей на простороні між Білим та Чорним морем. За те говорить характер того пляцдарму, де положені Київ і Москва. І не дурно Московщина віддавна пхалась на Україну. І далеко не є безглуздою непримиримість російських імперіалістів, коли вони не хочять погодитись з нашою самостійністю. Інстинктом і кров'ю передчувають вони в тім погибель і небезпеку для власного існування, як нації і держави. Їхні аргументи проти нашої державности є логічними підставами для нашого наступу на північ.

Можливо, що зверхність Москви над Київом може бути усунена лише перемогою Києва над Москвою. Себто наша державність, саме наше національне буття залежить від того, чи спроможемось ми приборкати Москву, запрягти її до нашого державного воза. І наш похід на північ можливо вже став підготовлюватись від того дня, коли перший українофіл чи хлопоман²⁴ забажав мати свою літературу "для домашнього вжитку", відрубну від московської. Хто сказав "а", мусить сказати "б". Як ті Англіїці, що на початку загноздилися лише на узбережжю Індійського океану і не бажали початково нічого іншого, як тільки вигідно торгувати, згодом силою річей були змушені завойовувати цілу Індію, що загрожувала їхнім факторіям, і пхались все далі аж до Персії, Туркестану і Китаю, щоби втриматись при морі, так і Україна, дуже правдоподібно, щойно зміцнивши свою Державу на берегах Чорного моря, буде приневолена для охорони своєї політичної незалежности йти на Москву і чинити підбій, як то вона робила з інших мотивів в 5-11 віках.

Все те, скажуть нам, музика майбутнього, якою годі морочити собі голову. Або ще краще нам закинуть відсталість, реакційність думок і висунуть проти нас ідею Союзу Націй.

Що до першого, то як би далекою не була ся музика, до неї треба прислухатись, ба навіть плекати її в душі. Інакше ми не будем годні зрозуміти сучасного і працювати нині для майбутнього. Другий закид ми звернемо нашим опонентам, які не є в курсі сучасної науки і філософії, що руйнують старі ілюзії поступу.

Нам певно ніколи в цілому не будуть відомі всі джерела енергії в світі. І годі боятися, що спаливши кам'яний вугіль, людство замерзне на землі, як жебрак на сходах. Адже вже зараз навчаються використовувати тепло тропічного моря, а завтра може зуміють вловити в реторту снагу сонячного проміння. Так і можливості нашої Нації невідомі достатно і до краю. Сьогодні ми раби і уполіуджені, як перші християни, а завтра накидаєм нашу волю світові, як Наступник Св. Петра в середні віки. Наш розум не годен збагнути путі, якими піде життя, що само імпровізує часто свої шляхи. Можем лише виміряти, і то навмання, силу розгону сучасного нам руху. Прикладати ж принципи моралі чи демократизму до стихійних сил, що рішають в житті Нації, все одно, що намагатися накинати плянеті наші вирахунки.

От власне проблеми одного порядку з вище наведеними мусять стояти в куті зору лицарів Розбудови Нації. Якими шляхами йти до їх здійснення, чи через монархію, диктатуру чи республіку, через режим демократичний, клясократичний чи автократичний, то питання іншого порядку. Бо зрештою є багато в сій площі шляхів і всі вони ведуть "до Риму". Саме життя часто накидає той з них, який годі було передбачити. Внутрішній устрій нашої Держави се лише один із засобів до Розбудови і не можна ставити засіб вище мети, як не слід ставити воза попереду коня, або плуг поперед вола. Бо в той спосіб ані кінь не потягне воза, ані волом не виорати поля. І найбільшою нісенітницею, коли не злочином, нам здаються вигуки: коли "такої то" України не буде, жадної України не треба.

Мусить раз на все бути усталеною для нас ієрархія національних вартостей, на чільнім місті якої має стояти вільний розвій, розрїст Нації, вибуянннн її фізичних і духових сил, потужність політична, належна роля міжнародннн. Лише поклавши се за нарїжний камїнь національної будови, можуть перейти до розгляду справ внутрїшнього укладу, справ режиму, соціальних і економїчних проблем, якї зрештою мїняються повсякчасно і невпинно, якї не можуть мати одного універсального на всї часи рїшення. Якї в данний момент можуть бути залагодженї в *рїзні способи* з однаковою користю для національного органїзму.

Так мусить укладатись національний проблем в головах працівників Розбудови. Тих, що годнї вийти поза межї своїх особистих інтересїв і поєднати їх в своїй свїдомості з буттям цїлого. І єдино дальша, остаточна мета великої роботи має бути критерїумом для квалїфікації і гаслом для вербуваннн кадрїв новїтнього лицарства України. Як колись Запорозжї питали у новопрїбувшого лише, чи вірив він в Бога і Св. Тройцю, так в наші днї Лицарї Розбудови Нації мусять лише ствердити, що вірять в потужність нашого народу, в його великї можливості, радї чинно сповїдати свою віру і годнї себе віддати на справу Розбудови. Той шлях, яким до сего йтиметься і ті програми, якими керуватиметься, не можуть нічого змінити в постановї і відданості такого національного працівника.

Життя ж бо твориться не після програмів і не згідно догмам, але життєвим інстинктом і нашим органїчним хотінням. Звичайно наколи ми не умїємо хотїти, або не зважуємось хотїти, закони природи чинитимуть і без нас. Але є очевидним, що наша воля є одним із тих чинникїв, що складаються на вислїд подїїв. І той, хто умїє хотїти, важить бїльш в механїці життя, як інший, що знає лише пїддаватись ходу подїїв. Лицарї Розбудови Нації мусять

уміти хотіти і ясно уявляти собі найближчі наслідки свого труду. Більш того, во ім'я дальшої цілі вони мусять уміти відмовлятися від хотіння шкідливого чи зайвого в нац[іональній] роботі і в той спосіб скупчити свою увагу, свої сили на розвою Нації, на її розрості. Той, хто візьметься до Розбудови, мусить вірити, що життя потребує Нації її буйного розвою. Тоді він натурально покладе національну справу за примат свого світогляду і йому буде легко нести жертви ради Нації.

В сій самопожертві є певний трагізм, як є трагізм в самій істоті життя. Скрізь, де є колізія, стичність, борня, упадок, підбій, гострий біль - є елемент драми. А в тім власне і полягає життя, а не в рівності, потульності, пасивності. Життя жорстоке, сильне, владне і прекрасне. Не серед супокою і добробуту, не через упокорення чи самообмеження, лише через бурі і муки, самопожертву і підбій, великий гін і глибокі упадки, родиться Велике. Той, хто збагнув трагізм життя, органічну спайність в їх повсякчасній борні добра і зла, спорідненість світла й тіни, лише той годен уздріти, зрозуміти і створити Велике. В акті Розбудови Нації є, було й буде багато трагічного, але по суті самий акт є вже великим. Бо в нім є воля Творця Всесвіту. Нашим будівничим не слід страхатись сего трагізму, але треба настроювати свої душі на великий лад.

Розбудова Нації в сучасній її стадії зумовлює цілість, спайність, однолітність нашого національного тіла. Перебуваєм бо період синтези, перетоплення, період кристалізації, створення форм. Пізніше і на нас певно прийде пора зрізничкування, розкладу, розпаду. Але то пізніше, коли перебуведем стадію росту і зосередження. На се то внутрішнє зосередження і мусять бути скеровані всі наші сили в сей час. Лиш будвши міцно збитою когортою, можем зреалізувати себе гідно. Здійснення нашої історичної

місії, або місій є основною задачею Нації, змістом її буття. Про се треба пам'ятати кожному з нас і з наших гуртків. Бо жадний вилом не може бути толерований в критичний момент Розбудови, один із яких нині переживаємо. Залізна дисципліна, карність, підпорядкування другорядного засадничому, особистого загальному, партикулярного основному мусить бути законом. Тому і здушення міцною рукою всяких відосередніх змагань, зглаження хоч би і вістря меча всяких відмін, хоч би то пішло в супереч "гуманности", "демократизму", "праву на самоозначення" і т[аке] і[нше] мусить бути переведені в лоні Нації. Всякі місцеві прив'язання, "тісніші батьківщини", нехіть до східно чи західно укр[аїнських] культурних і політичних традицій мусить бути в однаковій мірі відразним для ремісників великого діла Розбудови Нації. Ми є одною нацією з багатьма відмінностями. В тім наша краса і сила.

Очевидно, що для сеї роботи треба іншої породи людей, як та, що досі вела перед в нашім національнім житті, а почасті ще й зараз тримає керму нашої політики в своїх руках. Треба людей сильних духом і міцних волею, а насамперед гордих і відважних. Тих, що остаточно збулись рабської психології і здібні на високий злет. Тих, що уміють хотіти і своє хотіння накидати другим, замість того, щоби урізувати власну особу, аби не пошкодити сусідові. Треба тих, яким чужий нахил розлягтись, розправитись, розрізнитись, але які живуть в повсякчаснім напруженні, в гоні, в чині, в шуканні, в змаганні, в невдоволенні і жадобі подвигу.

Не роз'їдених інтелектуалізмом, які намагаються замінити в механіці життя вічну борню і невпинну зміну живих явищ умовою спекуляцією уроєними категоріями. Бо в них атрофувалась здібність до чину, творчі змагання. Живлені переважно фантазією, вони не знають, що робити з фактами, ані як їх творити. Не догматиків, запаморочених принципами,

але продуктивних, сильних, творчих в реальному житті мужів треба для Розбудови Нації. Адже льогічні побудовання, хоч як тонко і штудерно виплетені, часто так грубо розминаються з дійсністю. В той час, як простий неспотворений інстинкт, чуйний до пульсу життя, не в'яжучися льогікою, легко ловить і намагає тенденцію життєвого процесу. Сей то творчий інстинкт і треба плекати учасникам Розбудови Нації.

Для сего великого діла треба тих, кому не так залежить на скороминучих благах і мінливому добробуті, як на узгідненні себе з законами Всесвіту, які здібні змірити глибину і вагу Вічної Ідеї, що її втіленням є Нація. Тих, що прагнуть труду, подвигу, борні не ради заплати, але ради насолоди боротись і перемагати. Тих, що здатні бажати великого і працювати над малим. Тих, що мають силу підпорядкувати себе Вічному.

Щоби зуміли поставити над усе творення нових питомих форм нашого національного життя без огляду на приписи зовні і догми, занесені зі сторони. Тоді лише наша дійсність забує багатими можливостями. Щоби зважитись віддатись еросові патріотичного почуття і запліднити нашу етнічну масу великим бажанням і сміливим змаганням. Тоді лише стане можливим розвій національної матерії до її скрайніх меж.

Ми певні, що ся нова порода гордих, запальних, творчих Українців вже народилась. Вона ще губиться межі відмерлими клітинками нашого національного тіла, межі звалищами і уламками нашого політичного вчора. Але ми зачуваєм розмірну ходу збитих лав нових борців і гарячий віддих спраглих, жадібних подвигу, молодих грудей.

Примітки:

(А) Так у тексті. Очевидно, мова йде про калмиків.

(Б) Римський світ та британський світ (лат.) - йдеться про величезні території, що знаходилися під владою та впливом відповідно Римської та Британської імперій.

*Друкується за першою публікацією в часописі
"Національна Думка" (Прага). - 1928 р. - Ч. 7-8.*

ЮЛІАН ВАССИЯН

(12.01.1894 - 3.10.1953)

ЮЛІАН ВАССИЯН ("Армяшка"; 12.01.1894, с. Колоденці, тепер - Жовківського р-ну Львівської обл. - 3.10.1953, м. Чикаго, США) - публіцист, громадсько-політичний діяч, ідеолог. Син учителя. Середню освіту здобув в Академічній гімназії у Львові. Був зарахований студентом факультету філософії Львівського університету. Брав участь у військових діях в складі Легіону Січових Стрільців та УГА в чині четаря. У 1920-1922 рр. був інтернований в таборі в Домб'є. У 1922-1924 рр. - провідний діяч Українського таємного університету, член "Групи Української Державницької Молоді" (ГУДМ). Після остаточної ліквідації закладу, продовжив навчання в Празі. В Чехословаччині - активний діяч ГУНМ, її голова у 1926-1928 рр. Учасник 1-ої та 2-ої Конференцій Українських Націоналістів у 1927 та 1928 рр. На Конгресі Українських Націоналістів 1929 р. у Відні Вассіяна було обрано заступником голови президії, голова ідеологічної комісії, член комісії міжнародної політики та державного устрою, виголосив доповідь "До головних засад націоналізму". Рішенням Конгресу Вассіян був обраний ідеологічним референтом ПУН (займав цю посаду до 1934 р.). Один з основних творців ідеології ОУН. У 1930 р. закінчив навчання у Карловому університеті в Празі зі ступенем доктора філософії. Восени 1930 р. повернувся в Галичину. На процесі "конгресівців" у 1932 р. був засуджений до 4 років тюрми. Після виходу з тюрми заарештований повторно і до 1939 р. перебував в концтаборі Береза Картузька. У 1941-1944 рр. працював перекладачем в Українському допомоговому комітеті в Бродах. У 1944 р. був ув'язнений в німецькому концтаборі Брец. Після війни на еміграції в Австрії, а з 1950 р. у США. Друкувався в "Національній Думці" (Прага), "Розбудові Нації" (Прага), "Українському Голосі" (Перемишль) тощо.

ДО ГОЛОВНИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛІЗМУ

Світогляд раба є нетворчий та негативний аж до хвилини, доки його не знищить новозроджений дух свободи. Чин, як наглядне здійснення свободи, передумовлює внутрішню її волю, що мусить проявитися як реальна вартість.

Для нації, що мусить провадити боротьбу аж до перемоги - не може бути пізнання власної минувшини самоціллю, заспокоєнням чисто теоретичного зацікавлення, але першим із необхідних творчих засобів, бо справа йде про *продовжування* життя, а не про погляд на завершену історію. Отже, буде справедливо не визнати за українським народом випрацьованих категорій історичного життя, тому що власне Історія творила його, а не навпаки. Мало великого й непроминаючого приніс він на буйно родючий лан красою залитої землі, що її не зумів опанувати для себе в цілості. Дух його не доповнив гідно природи. Розпливне животіння, а не життя, що кидає далеко поза межі дійсності величні блиски всесвітніх задумів - тліло в лоні степового простору.

Мораль переможного чину - універсальна засада людської історії - не була постійною кермою подій українського життя, і тому в усій спадщині нашій не домінує вираз великої *ідеї, стилю, методи*. Звідси кожний визвольний наш зрив - це не тільки розгром збройних сил, але й моральних; це і є причиною факту, що після останньої спроби нічого в нас основно не змінилося та що на місці прямолінійности суб'єктивного національного чину маємо нині тільки "орієнтації", зміновіховство²⁵ різного типу, перекупність, зраду.

Нація органічно незріла й технічно не пристосована до складніших функцій життя, мусить що тільки в поступі

методичного розросту доходить до накреслення світогляду як виразу глуду своєї ролі, ніж класти в основу свого відродження якийсь суцільний світогляд, що не є її власним твором. Вже сама обставина, що нація є величиною *органічного* стану, виключає можливість нащиплення на її дереві чужородного насіння, як це нам вимовно між іншим доказують невдалі спроби досконало організованого большевизму. Бо кожний світогляд, навіть із можливо найширшою духовою підставою, є своєрідний і заоднобічний, щоб можна було зробити його внутрішнім добром якоїсь національної системи, що сама не приймала в його творенні безпосередньої участі.

Подібно як релігійне почуття людини не є теоретичним здобутком, вислідом доцільної чинності розуму, але первовою внутрішньою формою духової природи, формою індивідуальності, так і світогляд має в собі первісну основу, що вможливує з'єднання поодиноких властивостей творчих у ритм культури, закінчену форму, своєрідний стиль, що не дадуться тому ніяк свідомо *наслідувати*. Світогляд уявляє завжди те найвище духове утворення, якого не можна повторити при помочі технічних засобів. Того роду вартості прямо непереносні. Вони можуть бути найбільше спонукою до цього, що якась сусідня біопсихічна система починає поступ оригінального творчого розгортання своїх сил. Два огляди рішають про недоцільність *буквально* послуговуватися в творенні національного життя зразками чужого досвіду: речевий і методичний. По-перше, кожна нація підноситься до культурного стану тільки шляхом відосереднього здвигу, і в цьому міститься динаміка її характеру. По-друге, насильне засвоювання несвоєрідного відклонює лінію природного напрямку і тим зживає нерационально енергію.

Українська суспільність, що не довершила в собі процесу спайности, являє в нинішньому стані поле для різних

можливостей, чого найкращим доказом є сучасний хаос політичного життя. Українець як індивідуальність був анархістом. У суспільності не означився, понад неї підіймався тим, що її цілком не признавав. Нація культурно в повному значенні не жила, до політичної самоуправи ніколи не була готова, цивілізаційно є вона слабим споживачем підрядних вартостей, а не витворцем. Хто скоріше і рішучіше візьметься за діло - той буде рішати про якісні прикмети української майбутності. Чому сучасний стан можна вважати малоозначеним, т[о] є[сть] догідним для різних можливостей, вияснюється з цього, що наша минувшість проходила під знаком *найменшого духового зусилля*, а тому майже без *самокритики*.

У всьому цьому одна спільна прикмета: відсутність у нашій природі *зміслу панування*. Своєї правди не несли ми ні мечем, ні словом, бо ніколи не були під владним хотінням правди та почуттям безумовної її потреби.

Наша дійсність жадає рішучого звороту від самозадоволеного розм'якшеного животіння та розпорошення до зосередження, до інтеграції. Неможливо ні здобути суверенного становища нації, ні боронити його, якщо наші позиції не піднесуться до світового рівня, не зможуть вдержатися в огні взаємного міряння сил.

Націоналізм розбудовує свою програму методично, т[о] з[начить] не за абстрактними засадами філософії, моралі, соціології, уложеними в схему, але відчитанням потреб нації з безпосереднього наглядання її життя та визволенням засобів енергії, необхідних для їх здійснення. При ламанні опору безвладних мас має обов'язувати правило: *не нищенням будувати, але будуванням нищити* - усувати все, що зраджує нахил зберігати стан сучасної нашої відсталості.

Передовим для націоналізму є момент національної єдності, втримання якої передумовлює будівництво реального життя на докладному знанні соціальної структури всіх у нації діяльних людських чинників. З цього становища організаційно здійснений

націоналізм не тожсамий з угрупованням людей, які заступають окремі цілі чи то протиставленням їх інтересам іншого роду, чи узгіднюванням їх із ними, але предметом його уваги є утворювання найкорисніших умовин, що в них єдність нації оставала б постійною основою органічного зв'язку поміж всіма її розгалуженнями.

Нація живе соціально - це є один суспільний акт - і, як довго вона жива, - так довго соціальна справа є самозрозумілою автоматичною її функцією.

Націоналізм не знає диктатури окремого інтересу, що встановлює режим частини над цілістю, насилуючи різнородну дійсність у межі одної площі чи просто її виключаючи. Зате вважає цілокупність взаємно доповнених інтересів природною базою засобів, що вдержує націю як живу збірну одиницю у всіх формах її буття. Він *демократичний* у тому, що здійснює повністю верховну засаду суспільного порядку, *засаду чину*, - і жадає особистої творчости та самодіяльності, як чеснот від кожної одиниці. Не ставить вимоги їх рівномірного здійснення (було б це недемократично, несправедливо, неможливо), але тільки те, що згадана засада обов'язує загально всіх, одначе в міру їх індивідуальних здібностей та соціального стану. У цьому відношенні є всі частини нації *рівновартні засадничо*, хоча не фактично.

Ні політична партія, ні суспільна кляса, ні стан не відповідні як становище, з якого можна було б обняти, зрозуміти й кермувати життям нації, бо всі вони однобічні тим, що є власне *тими означеними* своєрідними чинниками. Тому ні одна з цих форм не підходить для цілей націоналізму, що стається тим, чим він є, власне шляхом поборення в собі духа партійности, клясовости, становости. Головним предметом його прямування є *зісуцільнювання* різного при помочі *доповнення й синтези*, а не *упрощування* його шляхом *виключення й негації*. З огляду на це можна б назвати його *інтегральним націоналізмом*.

Слід ще раз підкреслити, що метою його є *найвищі* синтетичні досягнення при *найменшій* затраті форм різnorodности життя та при найменшому обмеженні індивідуальної свободи. Не дивлячись на те, націоналізм не сміє відступати від простолінійності витичених шляхів, бо нація знаходиться тепер у становищі, де все цінне, сильне й тривке має *перед собою* як завдання, а тому потребує найбільшої координації й зосередження своїх сил. Останні мусять бути виразом *одного* пляну й *одних* засад праці, щоб стати передумовою можливості перших.

Нація - це людський твір природного розвитку, в якому найбільша різnorodність форм зв'язана в той спосіб, що суцільність частин цієї суцільної величини найбільше зближена до стану органічної взаємозалежності.

Національна єдність є основою для вільнішого заспокоювання, при малій витраті енергії, життєвих потреб поодиноких частин нації, а то через випрацьований віками природного співжиття спільний, психічний, культурний і соціальний підклад життя.

Будучність і ціль нації лежить у ній самій, як це доводить воля її вдержатися чинно в бутті.

Для одиниці нація не є ідеалом, абсолютною вартістю, але *ідеєю*, формою творчого буття, що, не дивлячись на багату різnorodність своїх ідеалів, вдержує їх у відношенні певного споріднення, співналежності. Одиниця вважається супроти нації *засобом* тільки зі становища свідомости, що ідея нації переходить межі її існування, - отже, тільки з огляду на свою часово обмежену участь в ідеї нації, тоді як вона є *ціллю* з огляду на обставину, що актуальність самої ідеї зумовлена непереривною присутністю одиниць, які дають їй зміст та вдосконалюють його. Якщо людський розум зумів би знайтися в стані надособового суб'єкту нації, він бачив би в одиниці не засіб, але ідеал нації.

Друкується за першою публікацією у часописі "Розбудова Нації" (Прага). - 1928 р. - Ч. 2.

БОГ І НАЦІЯ

Дорога до Бога веде через Батьківщину. Однак лучба з Богом можлива тільки безпосередньо між Ним і душею людини. Поминути Батьківщину, найвищу дійсність реального світу, значить боротися з нею, як зо злом, відрікатись її в ім'я ложно зрозумілого Бога. Бог не жадає від людини самогубства, а таким є заперечування своєї найширшої, національної індивідуальності. Треба вижити в собі природу розвитком усіх її зав'язків у нас у дозрілі овочі, інакше переслідуватиме аскетичну душу гріховний привид змарнованих радощів життя і без кінця тривожитиме її недобровільне вбожество духа [1]. Що в природньому розвитку життя було солодким даром благодаті (любов, радість, з успіху), прогавлене й призабуте стається отруйною спокусою, що запалює мізок ненаситним вогнем жаги. Насильство над природою затроює світляність духа примарами передчасно потоптаних квітів життя. Але природа мстить важко за знехтування дитячої непорочности пуп'янків молодого життя і воскресає їх, як бліді з'яви-докори, що турбують духа в його снах. Бо без молодости нема дозрілого віку, тому дух вертається зором у своє минуле, коли він не вижив достоту "дитячих літ" серед казкової наївности, розваги і мрій. Підняти над природу можна не запереченням її, тільки виростом з неї, подібно, як дерево виростає з коріння і через пень розростається в корону галуззя, листя, квіття й овочу.

Батьківщина - це найширший розріст індивідуальності, як з погляду приймання, так і з погляду творення. Основним для людини є життя на землі, бо воно пронизує свідомість в усіх напрямках як безпосередня, підметна дійсність. Все інше - минуле й майбутнє - тільки предмет посереднього ступня, про який розум робить висновки на основі переживання

теперішності, висновки менше або більше вдачні. Оправи не змінє факт, що в своїх бажаннях, ідеях, прямуваннях до головної мети живе ціла людина, отже що майбутнє для неї природним напрямком, в якому діють її духові сили. Не заперечуючи тієї самозрозумілої логіки життєвого руху, не можна одночасно твердити, що з тієї причини безпосередня теперішність перестає бути єдиною фактичною основою підметної свідомості. Тут потверджується знову відомий мотив осередини, з якої інтроспекція розкриває пройдений шлях "вчора" і з другого боку інтуїція вживається формою волевих проєкцій у порожнечу часу, заливаного органічними хвилями тривання. На самосвідомому факті життя тяжить осередній наголос дійсності і це робить її критерієм супроти майбутнього. В істоті свідомого життя лежить самочинне і стихійне прямування підвищити ступінь якості, або бодай зберегти існуючий стан. Проповідь вищого типу життя не може бути будована на відсуді елементарних форм існування, як насичених матеріалізмом, бо не матерія і не біофізичні процеси життя зупиняють творчий поступ наперед, але кволість духа, його недостача, його неприявність. Теорія про опір безвладної матерії безглузда, бо або матерія взагалі опирається творчому починові духа і в силу своєї істоти не входить у межі його організуючого плану, або вона споконвічно піддана йому як принципіві форми (творить для нього матеріал). Тоді недоречно взагалі говорити про опір матерії духовому зусиллю, скоріше треба протиставити собі поодинокі вияви духа, отже в опорі видіти активність духа, а не безвласність матерії. Зрештою, що ж є матерія супроти пливкості сучасних теорій фізики, астрономії, біології? Чи взагалі можна подати вичерпне окреслення таких понять, як матерія, дух, життя, рух?

Дочасне життя людини закоротке, щоб бодай побіжно торкнутися головних його питань і подати деякі спроби їх

розв'язки. Що ж супроти такого "телеграфічного стилю життя" говорити про можливий устрій, завдання й істоту трансцендентного існування? Втеча від життя є або єдиноможливим поступком здорової людини, що не витримує в божевільних умовах життя, як такого, або доказує, що власне втеча є актом божевілля. На всякий випадок філософія заперечення життя - це не доказ духового здоров'я. Вона подібна до людини, що сама підрізує галузку, на якій сидить. Наш "реальний світ людської історії" є єдиним тереном можливої діяльності духа і поза ним не можна вловити ніякої іншої практичної основи буття. З того становища треба оцінювати практичне відношення Батьківщини й Бога. Загально: природний порядок веде від Батьківщини до Бога. Спору між ними нема.

Примітки:

[1] В тому значенні, що це примус над собою.

*Друкується за виданням "ОУН: минуле і майбуття",
Фундація ім. О. О льжича, Київ, 1993 р. стор. 152-153.*

**Автор достовірно не встановлений,
ймовірно це текст Володимира Мартинця**

ПЕРМАНЕНТНА РЕВОЛЮЦІЯ

(Присвячено Красвому Командантові УВО
бл[аженої] п[ам'яті] Ю. Головінському)

Коли недавня збройна боротьба Українського Народу за вільне життя у власній державі покінчилася невдачею, станули перед ним дві дороги: або віддатися на ласку-неласку ворога, або працювати далі над визволенням із неволі.

І справді, одні, зневірившись в сили власного народу, покинули його ряди та перейшли до ворога, помагаючи йому нищити своїх братів. Це т.зв. "хруні", "зміновихівці" та інші запроданці.

Другі, що також не вірили, що Український Нарід зможе колись власними силами здобути собі волю, але вірили, що з поміччю одного ворога можна побити другого й тим способом створити Українську Державу. Отже, вони вірили, що Український Нарід не створить собі сам, але вороги йому створять. А тому вони зв'язалися кожний із іншим ворогом й то рівночасно, так що всі наші вороги мали своїх українських "союзників". Та вороги, забравши українські землі, погодилися між собою, розділили сфери впливу і їм в голові не було творити України. Противно, своїх українських "союзників" обернули в наймитів, що помагали їм нищити українців у себе дома.

Треті не запродалися ворогам, та не мали надії, що вороги створять нам державу, але роздумували так: коли не вдалось нам зброєю в війні здобути держави, тоді треба взятися за **мирні** способи та **по частях** здобути собі права, видістаючи від ворога постійні уступки. А по якімсь часі набудемо стільки прав, що створення держави буде чистою

формальністю: вона наступить, так би мовити, чисто автоматично, а якщо і станеться це з нагоди якогось потрясення ворожої держави чи міжнародного конфлікту, то буде це сполучене з мінімальними жертвами. Ті, що так думали, станули на шлях "легальщини", "органічної праці", "автономії", "реальної політики", "парляментаризму", "льояльності", "угодовщини", або, напр., "українізації" на Східній Україні.

Та вороги наші не дурні; їх мудрість проявляється хоч би в тому, що над нами панують. Вони не квапляться йти нам на уступки, підсилювати нас на те, щоб ми колись за горло їх ухопили. Навпаки, вони стремлять одібрати нам і ті права, вони квапляться знищити нас як націю, зробити нас фізичними й моральними рабами.

І були між нами такі, що здавали собі з того справу. Вони бачили, що ще ніякому народові на світі ніхто, а тим більше вороги, не дарував держави, ані волі, а що кожний нарід її собі сам здобував. І то здобував не "реальною політикою", соймовими інтерпеляціями чи скаргами перед ворожими міністрами, а в кровавій боротьбі, в війні чи в революції. Так здобули собі волю серби, болгари, поляки, фіни, ірландці, литовці, чехи та інші, а колись у війнах творилася могутня німецька, італійська, американська, англійська, та інші держави. **У кровавій боротьбі здобудемо й ми свою державу.** Коли програли ми одну визвольну війну, підготовляємо другу; коли програємо другу може виграємо третю... Нарешті мусимо виграти! Поляки програли 2 повстання, фіни програли революцію в 1905 р., народи, поневолені Австрією, революцію 1848 р., ірландці кілька десятків років постійно бурились і програвали. А все ж всі вони кінець-кінцем виграли. Виграємо й ми! Полялась же кров десятків тисяч людей за волю України. Намарно це ж не піде!

І ці останні, що й під час визвольних змагань із крісом у руці змагалися в рядах Української Армії за Українську Державу, зійшли в підпілля й утворили одні революційні організації на Східній Україні, другі "Українську Військову Організацію"²⁶ на Західній Україні. Зробили це з метою, щоб викликати проти окупантів національну революцію на всіх українських землях.

*

Коли хтось хоче поставити дім, мусить подбати за ґрунт, матеріал, людей та доглядати, щоб щодня йшла праця над будовою, від підвалин аж по дах. Хто хоче зібрати збіжжя з поля, мусить мати землю, насіння та виконувати всі потрібні праці від оранки аж по жнива. Хто хоче мати революцію, той також не може сидіти зі складеними руками. Як дім одного дня сам не поставиться, ні рілля сама не зародить, так і революція сама не вибухне. Революцію треба підготовляти, щодня над нею працювати, і працювати відповідним способом. **Народне повстання**, отже не палатову революцію, а **революцію цілого народу**, треба підготовляти в широких масах революційними способами, а не "льояльність", "реальною політикою", "угодовщиною", "легальщиною" - взагалі миром. Все це з революцією не має нічого спільного; це так неначе б ми до ставлення дому вживали не цегли, каміння, піску, але зерна пшеничного, або ріллю засівали цеглою замість зерна. І як з цегли не виросте хліб, а з зерна не повстане дім, так і "льояльність", "легальщина", "угодовщина", політика компромісів не викличе революції. Навпаки, вони її унеможливають. Хто хоче жити в спокою, в згоді, в льояльності, той не буде працювати для революції - незгоди й війни. Так само, хто хоче війни, не може змагати до згоди, спокою й льояльності.

А далі: хто скупує дати каміння під фундамент дому, тому дім завалиться, і той буде мати велику втрату; хто скупує зерна на засів ріллі, тому поле не зародить. Так само хто скупує класти жертви **людьми**, майном і працею для справи революції, тому революція не вдасться, а противно - принесе в тисячу разів більші втрати.

Це таке ясне! Але мало є таких, що здають собі з цього справу. І не всі з тих, що узнають потребу існування революційної організації, розуміють це, навіть і ті, що радіють із діяльності підпілля, мовляв воно злостить поляків та наганяє їм страху. Бо вони думають, що як негречних дітей лякають "бобаком", так, власне, мала би підпольна організація бути страшакком для "негречних" поляків, мовляв, коли не підете на уступки, то зараз нам тут атентати почнуться. Підпольна організація повинна бути, на їхню думку, лише додатком до "реальної політики", помічним засобом тої політики, й то другорядним, коли інші не виправдають себе! Отже, не про революцію повстання їм ходить, не про неспокій, а про **уступки** поляків, про окрушини з панського стола для спокійного, льяольного раба, який инакше може збунтоватися. Вони не беруть прикладу із італійців із Істрії та Тиролю, що під Австрією мали вповні забезпечені всі культурні, економічні та політичні вимоги, а все ж віддавали цей "рай" за приналежність до їхньої держави італійської й за це в війні проляли кров соток тисяч людей.

Мабуть наші "льяолясти" думають, що революційна організація існує для **мирної** "реальної політики". Здається, що в такому разі, після них найліпше було б, коли б така підпольна організація була якнайсильніша, але нічого не робила, неначе державне військо, що стоїть на поготівлі, й яке може стріляти, але ліпше, щоб воно не стріяло. А тому може й вони погодилися б, щоб підпольна організація вряди-годи виступила з якимсь актом, проявляючи в той спосіб своє існування. Мабуть цей акт мав би бути такого рода, за який очевидно

ніхто з "реальних політиків" не ніс би ніякої відповідальности, і який нікому не пошкодив би, а тільки наробив би великого шуму. Просто це був би гучний фаєрверок, який своєю несподіванкою страшив би поляків, а нашим "реальним політикам" справляв би приємність.

А тому, коли не вдається виступ революційної організації, повстає ремство, мовляв, цілий ефект знищений тими "нездарами", забуваючи кілька невдач мали революціонери інших народів, кілька то хоч би невдалих атентатів виконано тільки на одного царя Олександра II. І найбільше ремствують саме ті, що самі рук до виступу не приклали, що скорше вмерли б зі страху, ніж, напр. переховали в себе боевика, що сотика не дали на цілі підпольної організації, на те, щоби вона мала запевнений успіх.

А коли попадуть боевики до ляхських рук, і засудять їх на довголітню тюрму, або згине хтось із них у бою, то хоч не "льоальні" громадяне потерпіли, все ж це, на їх думку зле й дає їм причину до гострої критики підпольної організації та революційних метод. Вони хотіли би, щоб усе в нас обійшлося без жертв, хоч прекрасно знають, що цілий Сибір був заселений жертвами революції, що в усіх сибірських копальнях працювали революціонери - каторжники.

А ще гірше стає, коли за виступ УВО попадуть невинні, спокійні люде та пересидять кілька тижнів чи місяців у тюрмі. І ремствують тоді за те не на поляків, що мучать невинних людей, а на підпольну організацію, бо коли б не вона, то цього не було б. Бо це ж - після них - страшно є, коли понесе хоч би найменшу жертву той, хто присягнувся до кінця життя свого бути "льоальним" та ніяких жертв не класти! А тому вже цілком зле є, коли починаються масові арешти.

А коли "невідповідальні" виступи УВО втягнуть до акції широкі маси, коли вони розворушать цілу країну, викликавши в ній революційне кипіння, коли вони виведуть ворога з

рівноваги, і він показує своє правдиве, хижацьке обличчя, коли почнуться карні експедиції та вводиться воєнний стан, коли зачинає плисти кров, у якій тонуть угодові мрії та пляни "реальних політиків", тоді вони смертельно настрашені навипередки біжать поклонитися ворогові, заявити йому свою лояльність, не тільки відмежують себе від революційної організації та її акції, але й осуджують її, як шкідливу для Українського Народу та нарешті проголошують прилюдно, що це навіть зовсім не є революційна робота.

Історія повторюється. Колись польські "лоялісти" називали своїх революціонерів, що здобували їм волю, бандитами. Нині українські "лоялісти" називають українських революціонерів "невідповідальними людьми", "анархічними одиницями", "легкодухами", "народними шкідниками" та "псевдореволюціонерами".

А між тим ворог глузує собі, глузує з рабів, а на їх заяви "лояльності" дивиться з правдивою погордою...

Не було більш спокійного та лояльного до свого гнобителя - пана народу, як українці під Австро-Угорщиною. Зі своєї кєрвавиці платили вони покїрно податки, що йшли на розквіт не українських провінцій, давали рекрута, що мав боронити тюрму, в якій жили, та молилися ревно за "цїсаря - пана". А під час світової війни їх землі зорано залїзом, сотки їх селищ зрівняно із землею, тисячі цивільного населення згинуло від куль ворожих військ, а десятки й сотки тисяч українських вояків гинуло на італійськїм та сербськїм фронтах за "цїсаря - пана". А в тому самому часї їх брати з за Збруча десятками тисяч клали покїрно свої голови за "царя - батюшку". Та й ще молилися за перемогу своїх гнобителїв. А коли, завдяки **чинности інших, бунтівничих народїв**, Австро-Угорщина розпалася, жаль здушив горло українським народнім провідникам. Інші народи вже давно заходилися творити власні держави, а наші провідники до останньої хвилї сидїли в Відні, поклона б'ючи "цїсаревї - пановї".

І що за свою льяольність мали українці? Мимо вічних поклонів, навіть університету не дістали; а народне шкільництво, доречі - дуже мізерне, дістали впрост тому, що всі **інші народи** вже давно собі його вибороли; однак на Підкарпатті й того не мали; там так винищено морально й матеріально населення, що по розпаді ворожої держави остав народ-жебрак, що не знав навіть, хто він такий. А за свою льяольність десятки тисяч українців під час війни каралося по тюрмах, Талергофах ²⁷, і повисло на шибеницях як зрадники. Ніякий народ так нізащо не карався й не гинув! А українці, навіть умираючи, залишалися вірні й льяольні ворогові.

А як ще велося іншим народам? Мадяри криваві війни й революції вели проти Австрії, хоч нічого їм в порівнянні з нами не бракувало, і тому здобули рівноправну державу. Що чехам бракувало під Австрією? Все мали, так що по перевороті тільки поперемаьовували державні емблеми, й усе залишилося по старому. Але вони держави своєї не мали - і тому бунтувалися: на кожному кроці шкодили Австрії, в краю і за границею, й революцію робили в 1848 р., з ворогами Австрії лучилися, а під час світової війни цілими полками покидали фронт та засновували і в Італії, і в Росії, і [в] Франції, і в Америці свої легіони для боротьби з гнобителем, щоб ляти кров свою за чеську справу, а не ворожу. А італійці під Австрією? Хиба пташачого молока їм бракувало! Тоді як сотки тисяч італійців згинуло, сотки тисяч стали каліками на те тільки, щоб вирвати клаптик італійської землі з під австрійського "добра". - А поляки? І школи свої мали, і університети, і всі уряди були в їхніх руках, і поліцію свою мали, й намісника свого, й міністрів. А все ж під час війни їх легіони, з Пілсудським на чолі, збунтувалися; бо державу свою хотіли мати та австрійського "добра" позбутися! А словінці? Румуни? Хорвати? Всі вони в порівнянні з нами рай мали. А всі вони були незадоволені, всі вони були нелььяольні, всі вони бунтувалися.

І саме тому, що всі вони опір ставляли ворогові й плювали на добра ворожі, мали ті добра, а нині мають свої держави. А найбільш льояльні українці, власне, через своє рабство найгірше на тім вийшли: й тоді нічого не мали, й держави своєї не здобули, а дісталися до рук ще гіршого ворога, й нині нічого не мають.

*

Не льояльністю здобудемо волю. Не опортунізмом, компромісом, угодовщиною, реальною політикою створимо власну державу. Лише **найбільшим опором ворогові, протестом, боротьбою, революцією, війною!**

Ось що пише польський ідеолог Дмовські, духовий керманіч польського походу на знищення українців: "у взаєминах між націями немає слухності і кривди, а тільки є сила і слабкість. Хоробрі, придатні до життя народи тільки в боротьбі виростають. Нарід улеглий і покірний скорше чи пізніше буде знищений, а улегливістю своєю сам тому допоможе".

Перегляньмо цілу нашу історію, і побачимо, що всі світлі моменти нашого народу, моменти його розвитку, - всі вони трагічні, жорстокі, небезпечні, неспокійні. Княжа доба? - Постійні війни. Козацтво? - Небезпека, сміливі виправи, геройські війни. Хмельниччина? - Постійні бої на протязі літ, тисячі вбитих, кров. Народній пророк Шевченко? Бунт, підпілля, арешт, каторга. Остання українська держава? - Жорстока боротьба на всі фронти, трикутник смерті²⁸, десятки тисяч вбитих, могили. Революційна боротьба? - Арешти, тюрма, шибениці, розстріли.

Але все це не пішло на марне! Все це живе у свідомості народу, все це творить його історичну традицію, все це творить із нас, етнічної маси, націю, що щораз голосніше домагається своїх прав, і права ті, кінець-кінцем здобуде. Ні одна капля крові, пролита за Україну, ні одна жертва, покладена для української справи, не пішла й не піде намарно.

І коли гине борець УВО, якого слава буде жити в поколіннях, що будуть на ній виховуватися в любові та посвяті для Батьківщини, коли він гине за українську справу, то яким правом "льолясти" підносять крик, що це не потрібна жертва?! Чому вони не кричали на весь світ, коли десятки тисяч наших людей гинуло непотрібно на шибеницях од малярських рук під час світової війни? Яким правом "льолясти" ремствують тепер, що повні тюрми, де люде терплять за українську справу, і чому вони не кричали, коли австрійські та російські тюрми були повні? Чому вони тепер ремствують, що люде тратять маєтки за українську справу, а не кричали, коли за чужу справу рівняли наші села з землею та ожебрачували цілий нарід? Чому вони кричать тепер, коли українське підпольне військо вступило в бій із ворогом за українську справу, і чому не перервали собі глотки від крику, коли сотки тисяч українців гинуло в російським та австрійським війську за чужу справу? Все це були непотрібні жертви. Всі ці жертви нашої льоляности і рабства, жертви, покладені для чужих, пішли на марно! Ті жертви були й е необчислимі. На наших кістках, на нашій кервавиці стояли довгі століття цілі держави - польська, російська, австрійська. Коли б ми в тисячній частині офірували це для своєї справи, ми давно були б державним, могутнім народом.

Саме ті часи з нашої історії, коли ми були льоляльні, мирні та жили в згоді з ворогами, були нашим занепадом, занепадом нації, неволею тіла й духа. Що зискали ми під Польщею, коли "реальні політики" повели наш нарід на дорогу льоляности та частинних здобутків, на дорогу легальщини, парламентаризму й угодовщини, на дорогу мирного співжиття з Польщею? Непомітно ворог замкнув нам 3.000 українських шкіл, 500 церков, скольонізував десятки тисяч гектарів нашої землі ляхькими зайдами, замкнув перед нами державні уряди, сотки українських учителів попереносив до корінних польських земель, а на їх місце спровадив ляхів, замкнув або обмежив

вступ до високих шкіл, завів насильну польонізацію цілого краю, здушив культурний, економічний та політичний розвиток народу, ожебрачив населення матеріально, усунув навіть назву "український" та взагалі завів курс "wutyeric"! Що зробили наші "реальні політики" проти того? Виголошували в ляцькім соймі промови, яких ніхто не слухав? Писали інтерпеляції, яких ніхто не читав? Чому вони тоді не кричали на весь світ про це? Чому вони тепер осуджують перед цілим світом саботажову акцію²⁹, що була реакцією проти постійного, систематичного гнету Українського Народу? Чому вони тепер перед цілим світом осуджують акцію УВО, коли йдуть з димом осередки польськості - поміщицькі двори, коли вогонь нищить майно зайдів - кольоністів, відстрашуючи інших від поселення? Вони це називають шкідливою для нації роботою? Чому вони не кричали, коли ворог непомітно замикав нам 3.000 шкіл, про що світ не знає, а бідкаються над шкідливою діяльністю УВО, бо, мовляв, вона довела до замкнення під час пацифікаційної акції українських шкіл? Коли про замкнення тих шкіл телеграми пресових агенцій кричали на весь світ, коли українці на всім світі будуть підносити цей факт у своїх протестах?! Що зробили вони, щоби забезпечити нарід перед цілковитим знищенням? Складають заяви льяольности?!

Чому українські "льяолісти" замість витратити свої сили на нікому непотрібні соймові промови, інтерпеляції, засідання в комісіях, вибори не витратили їх на змілітаризування українських мас, на зроблення їх здібними відперти всі ворожі заміри? Тоді при "пацифікаційній" акції люде не далися б спокійно мордувати, тоді пожежа повстання обхопила б цілий край, тоді "пацифікаційна" акція не тривала б 3 місяці, але тягнулася б літами без ніякого висліду, тоді ми змусили б вмішатися до відносин у Польщі, тоді б ми могли й світові диктувати свою волю.

*

УВО зміряє до національної революції не через згоду, лояльність і співжиття з ворогом, а через **постійне революційне кипіння** в краю. Органічну працю поставимо на першій місці по досягненні волі. Инакше ворог нам знищить усе те, що маємо. Коли будемо покірними рабами, ворог одним розпорядком скасує і ті рештки, що ще нам залишилися. Він скасує їх так, як уже досі скасував тисячі шкіл, церков, "Просвіт"³⁰, кооператив; скасував, бо опору ніякого не бачив. І коли його не буде далі, то незабаром і говорити нам українською мовою заборонить, як уже очеркнув назву "український", і віру нам відбере, як уже відібрав нам 500 церков. І вижене нас цілковито з нашої землі, як уже десятки тисяч гектарів землі нам відібрав на колонізацію та змусив десятки тисяч людей виїжджувати з рідної землі у світ за очі. Він це зробить напевно, коли будемо покірні.

А тому ми рук не складаємо. П'ястука ворожого в покорі лизати не будемо. А смерть і знищення будемо поміж його лавами сіяти. Не тільки поодинокими атентатами, але масовими виступами, організованими час до часу, захопимо для ідеї визволення та втягнемо в революційні ряди **широкі кола населення**. Широкі маси треба цікавити справою революції й волі. "Хто хоче жити не рабом, мусить не тільки щось любити, але й ненавидіти". Лише масовими виступами, що будуть повторюватися, можна піддержати й плекати постійний дух протесту проти окупанта, піддержувати ненависть до ворога та бажання остаточної з ним розправи. **Нарід не сміє звикнути до кайданів, не сміє почуватися в ворожій державі добре.**

Викличе це реакцію ворога? - Так! Тим гірше для нього. Він власними руками буде тоді поглиблювати ненависть до себе, буде збільшувати кипіння, буде поширювати революційний рух та приближувати остаточно розправу з ним. Кого ворог останніми карними експедиціями озвірів проти всього, що

польське? Членів УВО? Ті й без карних експедицій дишать ненавистю до ляхів! Саме мирному населенню показав він своє **правдиве** обличчя та відкрив свої **справжні** заміри, саме тим із нас, що думали в мирі, в покорі класти щоденні жертви на будову своєї тюрми. Він знищив щораз більш податливий ґрунт для угодовщини, легальщини, льяольности, він убив всякі надії на ласку ворога. **Він оправдав революційну боротьбу, оправдав УВО.** Нині кожний на власні очі бачить, що коли б УВО була в 100 разів сильніша, ніж є, не так стояли б ми, як стоїмо. Тепер кожний переконався, що УВО це **одинок**а сила українська, якої ворог боїться.

Будуть жертви по наших боці! А тепер не несемо жертв? Ворог живе з нашої кервавиці, ожебрачує цілий нарід, заповнює тюрми, безчестить наші святощі - церкви та могили поляглих за волю, знущається над жінками та старцями, осирочує дітей. В ім'я чого те все діється? Чи не ліпше понести в 100 разів більше жертв в боротьбі з ним за свою будуччину та на його знищення? Ніякі жертви не є завеликі, коли йде про життя і честь нації. Такі жертви не підуть намарно! Всі наші здобутки, знищені ворогами, відбудуємо на волі за 1 день. Але волю мусимо наперед здобути. Ось що пишуть поляки в історії своїх підпольних змагань: "Важно, щоб був нарід, а не стадо, щоб жила в ньому свідомість, гордість, воля, гін життя й розросту. Повстанці [18]63 р.³¹ не мали ніяких надій, щоби їх шалений крок оплатився, вже не для них, але для батьківщини; а все ж кинулися з мотикою на сонце, бо відчували це добре, що моральний зиск їх чину винагородить всі страсти".

Отже й коли б ми викликали матеріяльну руїну, дух нації остане вільний, захоронимо будучність життя нації. Знищимо моральну неволю, яка є причиною й основою всякої неволі. "Раб духом ніколи не підведеться, щоб пірвати кайдани". А тому ми їх пірвемо! Ми ворога здеморалізуємо його безправенствами та нашою впертістю, нашим суцільним фронтом, нашим

відпором, нашою безоглядністю. Ми стягнемо його у прірву, яку йому викопаємо.

Хто хоче спокою, згоди, миру, хай зречеться віри батьків і хай перенесеться на корінні польські землі. Ми, революціонери, маємо смілість заявити, що не дамо нашому народові звикнути до кайданів, не дамо загинути нації. Ми не можемо дозволити, щоб нація, коли прийде слушний момент до боротьби, до останньої розправи з ворогом, була нездібна до боротьби. Так уже було! Так було в 1918-[19]20 рр. і тому ми програли нашу війну. Бо лише нечисленні з поміж нас пішли битися за Україну! А тому ми не дамо на поневолених українських землях запанувати мирові. Бо спокій, це для нас неволя. А тому,

"Де неволя, хай мир згине
Хай не має муж дружини,
Хай гниє на полі плід!
Де тирани та кайдани -
Хай мале дитя не гляне
Весело на чорний світ!
Хай сповіє наші села
Сум і дума невесела
Аж здобудем волю знов,
Аж ти, Дніпре бистротечний,
І ти, Дністре наш сердечний,
В море влєш ворожу кров.
За наш сором, кров і рани
Помста, помста вам тирани!
Наше пекло вас спалить!"

Примітки:

* Винищити, знищити (пол.).

*Друкується за першою публікацією у часописі "Сурма".
- 1930 р. - Ч. 10.*

МИКОЛА СЦБОРСЬКИЙ

(28.04.1897 - 30.08.1941)

МИКОЛА СЦІБОРСЬКИЙ ("Житомирський", "Органський"; 28.04.1897, м. Житомир - 30.08.1941, м. Житомир) - військовий, громадсько-політичний діяч, ідеолог, публіцист. Під час національно-визвольних змагань воював в армії Української Народної Республіки, після закінчення курсів Генерального штабу отримав звання полковника. З 1920 р. інтернований у польських таборах. З 1922 р. на еміграції в Чехословаччині. У 1929 р. закінчив Українську Господарську Академію за фахом інженер-економіст. За ініціативи Сціборського як керівника Українського національного об'єднання в 1925 р. було зібрано установчі збори Легії Українських Націоналістів. Тоді ж був обраний головою ЛУН. У 1926-1927 рр. входив до складу редакційної колегії органу ЛУН "Державна Нація". Учасник 1-ої та 2-ої Конференцій Українських Націоналістів у 1927 та 1928 рр. На 1-ій Конференції його було обрано політичним референтом Проводу Українських Націоналістів. На Конгресі Українських Націоналістів у 1929 році був обраний Головою Президії, виголосив реферати на теми "Аграрна політика" та "Торгівельна політика". Був обраний організаційним референтом нового Проводу Українських Націоналістів. На початку 30-х перебував у Парижі, пізніше - у Відні. Після розколу ОУН працював в ОУН (м). Автор таких праць як "ОУН і селянство" (1933), "Робітництво і ОУН" (1935), "Націократія" (1935) та ін. Вбитий за нез'ясованих обставин.

НАЦІОКРАТІЯ

ІДЕОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ НАЦІЇ

Український націоналізм змагає до створення політичного, соціального та господарського ладу самостійної Української Держави на принципах *націократії*. Для з'ясування внутрішньої суті й устроєвих форм націократії та її відмінностей від інших політичних устроїв, ми переглянемо по черзі *головні* програмові засади українського націоналізму, з ідеологічних підстав нації та тих законів, що нею кермують, починаючи.

Ми вже в основному пізнали, як трактують націю й державу різні політичні течії. Нагадаємо коротко ці різниці. Отже політична демократія, хоч і визнає націю, своїм раціоналістичним світоглядом позбавляє її духових первнів, надміру матеріалізуючи її єство; в самій державі сучасна демократія - ставляючи в основу своєї ідеології звulгаризований лібералістичний культ особистості ("ціль всього - людина!") - бачить лише технічний середник задоволення потреб суспільства й його основного атома: окремої людини. Соціалізм і комунізм, засадничо заперечуючи націю й державу, уважають їх за переходову історичну (і "сумну"...) необхідність, що в будучому буде заступлена бездержавно-інтернаціональною організацією суспільства й космополітичною нівеляцією всього людства. Новітні націоналістичні рухи добачують у нації абсолютні цінності, що приймаються за непорушні догми, а державу ототожнюють із самою нацією, як органічну форму її існування.

У свому відчутті та розумінні нації й держави, український націоналізм споріднений з останніми рухами. *Для українського націоналізму - Українська Нація є вихідним заложенням чинності та цілевим означенням усіх його прямувань*. Він розглядає націю не як механічний збір певної кількості людей, пов'язаних лише спільністю території, мови й матеріальних

інтересів, лише як найвищу органічну форму людського співжиття, що при всій своїй зрізничкованості має власний неповторний внутрішній і духовий зміст, творений від віків на підставі природних властивостей даної людської спільності, її моральної єдності та стремління здійснювати свої власні історичні завдання. Не самі матеріальні підвалини існування, лише насамперед дух і воля нації постійно проявлювані в її творчості й змаганнях, є підставовими чинниками її життя й сили, надаючи їй питоменний, відмінний від інших націй, зміст й характер. Отже націоналістичне розуміння нації (у відмінність до ідеологій демократів, соціалістів і комуністів) ґрунтується на спіритуально-волюнтаристичному світогляді, себто такому, що головними підставами й двигунами життя нації вважає її дух (ідеї) і волю до творчості та боротьби.

Противники українського націоналізму люблять його світогляд ставити в "лапки" і доводити його "ненауковість". Мовляв - він опертий на метафізичних założеннях, відриває поняття нації від реального життя й обертає її в якусь уроєну містику... Так, безперечно, не є; націоналістичне розуміння нації не перетворює її в якусь абстракцію, що стоїть поза людьми, їх життям і інтересами. Навпаки, - воно надає їй значіння найголовнішої реальної підвалини духового й матеріального життя, що об'єднує й окремих людей, і їхні інтереси. Власне, ідеологія націоналізму дає йому спроможність тверезими очима дивитися на світ, на всі його різноманітні явища та бачити весь неприхований зміст тих життєвих і моральних законів, що на них лише й може бути оперте здорове існування Української Нації.

На що ж вказують ці закони, в стислих питаннях нації? Насамперед на те, що кожна нація безнастанно побільшує свої духовні та фізичні сили, перебуваючи в стані невинного зростання. Коли ці вияви не проявляються, то це є доказом, що дана нація вже перебуває на шляхах упадку та деградації. Відповідно до цього зростання, перед кожною нацією стає завдання здобуття тих загальних засобів, що для свого насичення

й скріплення вимагає її організм. До певного часу ці середники здобуваються інтенсивним використанням внутрішніх ресурсів, але врешті приходить пора, коли вони стають невивантаженими. Тут проявляється своєманітний закон усякої інтенсифікації, коли в певному моменті пропорція вложений зусиль не дає вже відповідного еквіваленту, бо останній все зменшується. Тоді перед нацією стає питання: або самій спиняти свій розвиток, або шукати зовнішніх, екстензивних, середників виладовання своєї розгонової енергії. Ніяка здорова нація не піде на самообмеження; вона шукає поширення назовні, і тут на своїх шляхах стрічає інші нації, штовхані однаковими, але суперечними їй, завданнями та інтересами. Так твориться явище, що його називаємо *імперіалізмом*.

Національно-державницький імперіалізм - це неминучий прояв історії. Він постійно ділає, без огляду на внутрішні політичні устрої державних націй, що змагаються між собою за протилежні інтереси. Демократично-паціфістичні й соціалістичні теорії, що пояснюють імперіалізм недостатчею "розуму" в людей, діянням "стихий руїни", або впливами "націоналістичної буржуазії" - не витримують ніякої критики. Бо імперіалізм, беручи його в широкому розумінні постійних суперечностей інтересів і боротьби за їх здійснення, позначає всі *без виїмку* історичні періоди існування людства. Життя має свої закони - зовсім протилежні туподумним міщансько-обивательським світоглядам. Їх теорії, що зводять спокій до рівня ідеалу й добачують у ньому єдину можливість "поступу", кваліфікуючи кожне *змагання* за регрес і вияв "руїнницьких сил" - в найменшій мірі не відповідають правді життя та його твердій філософії.

Як у фізіології життя чергується із смертю, а відпочинок організму з його активністю (накопичення й витрата енергії), так і в суспільному житті періоди рівноваги й спокою заступаються періодами порушень і боротьби. З того циклічного чергування явищ життя витворює свої "генеральні" напрямні, що, мимо ілюзорних переривань і зигзагуватості, творять загальну лінію

розвитку. В цьому процесі не важко добачити чисельні приклади, коли довгі періоди спокою спричинювали занепад, тоді як війни ставали фактором поступу. Націоналізм усвідомлює собі й творче значіння миру в певних умовах, одначе це не засліплює його розуміння підставових законів існування націй і їх відношень між собою, що базуються не на уроєних мріях про "згоду", "братерство" й пацифізм, лише на неминучих противенствах.

Пацифістичні демократи добачують можливість вічного миру в майбутньому морально-духовому переродженні людей, що виключатиме всяке змагання; комуно-соціалізм фальшиво твердить, що сучасний національний поділ світу належить до історичної категорії - в будучому нації зникнуть, а з ними і причини міжнаціональних противенств. Ці теорії заперечує історія й дійсність. Трансформація рас і антропосоціологія вказують, що внутрішньо міняючись, або цілком зникаючи, раси та їх етнічні вияви витворюють на своє місце нові етнічні колективи, що їх розвиток йде *не по лінії нівеляції*, лише навпаки - *диференціації*, *зріжничковання*. Цей процес не лише не спинився, але ще посилюється в нашу епоху у вигляді прагнення навіть найменших народів до національної емансипації. Вислідом цих прагнень і є сучасне явище націоналізму, що набирає вже світового значіння. На етнічно-національний поділ людства впливає незбагнений закон світобудови, що з безмежно великої різноманітності складових елементів життя - творить його величаву суспільну гармонію... І чи ж можна думати, щоб цей, ділаючий із глибин тисячоліть, закон був змінений приписами спекулятивних марксівських та інших теорій?!. Будучність може колись змінити конструкцію суспільства, але годі думати, щоб ці зміни здійснилися у вигляді запровадження світової однозгідної й одномовної космополітичної комуни... Одвічні побудники життя лишаються тими самими!..

Сама можливість переродження людської психіки - як це собі уявляють різні псевдогуманісти - є не лише нереальною, але й *аморальною* супроти цілої *природи* людини. Остання творить із себе складний комплекс свідомости, індивідуальних духових

рис, інстинктів, побуджень, почувань і нахилів. В ній зосереджується сумарна сукупність "добра" і "зла", а в цій сукупності первні *сили*, почуття *пристрасти*, інстинкт *боротьби* є одними з найголовніших. Цього не можуть збагнути гуманістичні фантасти, що схильні приписувати "розумові" виключне значіння та уважають людину за вродженого носія самого "добра", що "псується" лише внаслідок побічних впливів і соціальних умов... Заперечуючи в цей спосіб фізіологічні й психологічні бакени, вони нищать в людині те, що поруч розуму, надає їй життєву стійкість і імпульси до творчості - її інстинкти. Розум і суспільна організація справді повинні ставити тверду межу *шкідливим* виявам цих інстинктів. В цьому й полягає змісл *соціальності* людини. Але спроби їх цілковитого знищення є утопіїні та навіть шкідливі. Бо коли б навіть таке духове "спацифікування" людей здійснилося, то від того не ущасливилось б саме життя... Бо ж чи справді його зміст, глум і радість полягають в самому абсолютному спокою, з безтурботним сірим животінням із дня на день, в запровадженні якогось всесвітнього "санаторія" з мільярдами анемічних євнухів на землі?!

Рівноділаюча творчого життя складається з елементів добра й зла, з напруження й відпочинку, з поразок і перемог, з втрат і надбань, з жертвенних шукань і радісних, хоч і важких, здобутків... *Основою існування є противенства, боротьба і сила.*

Виходячи із спіритуально-волюнтаристичного світогляду, український націоналізм сприймає власну націю за найвищу, абсолютну ідейну й реальну цінність, видвигаючи гасло: Нація понад усе! Націоналісти хотять бачити Українську Націю великою, потужною, могутною й щасливою. Розуміючи підстави її існування, вони змагаються за створення для неї таких реальних умов, що могли б найкраще забезпечити її стійкість у сучасних і будучих змаганнях. Для цього вони мобілізують творчий дух і діючу волю нації, означуючи на основі їх її шляхи в прийдешність.

Висновуючи свій світогляд із *єдиноправильного* відчуття й розуміння законів, що кермують долею нації, український націоналізм *протиставить* його всім іншим світоглядам. *Ідеологія націоналізму є суцільна, неподільна, войовнича й непримирима; її немисливо узгоджувати з іншими ідеологіями.* Український націоналізм знає, що із природи своєї всяка національна ідея й національний інтерес є *запереченням* ідей та інтересів. Виняток із цього правила буває або тоді, коли дана національна ідея та її інтереси *не можуть протиставитися* іншим (тоді вони улягають *чужій силі...*), або коли між ними немає *безпосередньої* спірної стичності (тоді можлива згода, основана на обопільному *егоїзмі* й пошануванню *сили* другої сторони). *Тому свою ідеологію націоналізм будує на максималізмі, здоровому егоїзмі, любові до свого, нетерпимості до ворожого й активизмі, здатному бути залізним тараном для розторощення чужої сили, що схоче стати нації на перешкоді.*

В обранні засобів визволення Української Нації націоналізм не обмежує себе ніякими "загальнолюдськими" приписами "справедливості", милосердя й гуманізму, уважаючи, що вони можливі до здійснення тільки в умовах *взаємності*. Натомість, прийняті абсолютно й застосовані до ворогів - вони часто стають джерелом внутрішнього розкладу й причиною національної поразки. *Все те добре, що добре для блага, сили й розвитку моєї нації; все те зле, що цю силу й розвиток послаблює - це основна заповідь ідеології українського націоналізму.*

Як бачимо, ідеологія націоналізму є наскрізь реальною, вона відображує в собі накази національного існування й присвячує себе єдиній Великій Меті: - *Службі Самостійній Соборній Нації!*

Вперше опубліковано у 1935 р. в Парижі. Друкується за виданням Микола Сціборський "Націократія", ДП "Державна картографічна фабрика", Вінниця, 2007р. Стор. 66-70.

ЗЕНОН КОЦКАК

(1.4.1907 - 19.3.1939)

ЗЕНОН КОССАК (1.4.1907, м. Дрогобич, тепер - Львівської обл. - 19.3.1939, с. Солотвино, тепер - Тячівського р-ну Закарпатської обл.) - відомий український політичний і військовий діяч, провідний член УВО і ОУН. Вивчав юриспруденцію (право) у Львівському університеті. Був одним з організаторів і лідерів молодіжного націоналістичного руху в Галичині. В середині 1920-х рр. створив у Дрогобичі осередок Організації Вищих Класів Українських Гімназій, згодом увійшов до проводу Союзу Української Націоналістичної Молоді. На початку лютого 1929 р., ставши членом ОУН, був затверджений Євгеном Коновальцем бойовим референтом Крайової Екзекутиви ОУН на ЗУЗ, а з 1930 р. - заступником бойового референта Романа Шухевича. Організував дрогобицьку бойову групу УВО (Л. Крисько, В. Білас, Д. Данилишин, М. Гнатів та член "п'ятірки" під псевдом "Оса"), яка згодом особливо відзначилася під час проведення збройних акцій як проти польських окупаційних органів в цілому, так і проти окремих їх представників (експропріаційні акції у Бориславі (31.7.1931), Трускавці (8.8.1931), Городку (30.11.1932), замах на таємного агента поліції Я. Буксу (24.8.1931) і начальника східного відділу міністерства внутрішніх справ Польщі Т. Голувка (29.8.1931). В кінці 1930 рр. очолив організаційну референтуру УВО. Співпрацював у "Бюлетені КЕ ОУН на ЗУЗ". Неодноразово заарештовувався польською службою безпеки. В червні 1933 р. і січні 1934 р. на судових процесах у Львові засуджений до 8-річного ув'язнення за приналежність до ОУН і співучасть у акції відділу УВО у Городку. Присуд відбував у тюрмі для українських політичних в'язнів у Вронках (Познанське воєводство, Польща). Після звільнення став одним з активних організаторів Організації Національної Оборони "Карпатська Січ", з кінця 1938 р. призначений помічником начальника

штабу ОНОКС Михайла Колодзінського. Загинув у березні 1939 р., відстоюючи незалежність Карпатської України в боях проти угорських загарбників в р-ні Букштина (тепер Закарпатська обл.).

РАДІСТЬ ТВОРЧОГО ЖИТТЯ

Радість життя, сила життєвої радості - це справа внутрішньої суті людини, її характеру, її життєвої постави, її світогляду, сили, її творчих потенцій - спроможностей і волі.

Твердять, що людина носить у собі свою радість, що тільки від неї самої залежить, чи житиме вона в радості, чи ні. Здається - це твердження дасть нам змогу зрозуміти ці вдачі, що серед найтрудніших життєвих ускладнень і ударів не затрачують погоди духа.

Це тому, що навіть в обличчі смерті великі героїчні постаті були осяяні яснотою і промінювали радістю; тому римляни, виплекуючи чистий героїзм "солонко й гарно" ("dulce et decorum") гинули за батьківщину, кристалізуючи етичні й естетичні первні суспільного життя; тому Святослав Завойовник ясно зустрічав найбільшу небезпеку, що йшла від ворогів і дав нам приклад бойово-лицарського стилю життя. Тих людей насичувала природня сила радості й пристрасть життя, їх оп'янювала свідомість, що можуть творчо проявлятися і своїми внутрішніми вартостями карбувати основи кращого порядку світа. Вони розуміли життя, як напір накопичених сил до творчості. Багатство творчих сил, що мали їх у собі - робило їх непосидючими і динамічними, здобувчими й негнутими героями життя. Нічого дивного, що на них тужливо споглядає сучасна пасивна й залякана людина, що під напором ворогів попадає в пригнічення й моральну резигнацію.

Сильний життєвий та ідеєю творчості обоснований світогляд, що його голосить націоналізм, дає змогу покласти тривкі основи під справжню радість життя.

Філософія націоналізму твердить, що життя - це боротьба, що є воно вічним ростом, вічним ставанням у безконечну досконалюючу вісь. Людина має в собі Богом дані творчі потенції, що їх мусить розвивати до найбільшої досконалости, плекаючи кращі вартості в собі і виявляти їх, створюючи кращу дійсність і кращий стиль життя. Людина є покликана до життя, щоб сповнити певну творчу роллю. Гідне сповнення творчого завдання - робить наше життя кращим і радісним, хоч як трудно проходило би змагання з противенствами. Радість життя в боротьбі й тяжких зусиллях є прикметою вищих людей і своєрідних аристократів життя.

Коли б ви все пам'ятали про потребу бути творчими і вічно прагнули розвивати свої творчі вартості, щоб наситити ними світ і підносити його.

Коли б ви, спрагнені творчого вияву, були невгнуті і без хитань простували до цілей, але ж впарі з тим були беззависні й шляхетні в суперництві.

Коли б ви уміли дати оцінку вартостей і гідно признати вагу й вищість ваших співзмагунів. Ваша закоханість у кращих вартостях і кращій творчості мусить бути така велика, щоб уміли ви признати їх у тих, що їх хочете перевищити.

Перевищуйте суперників і старайтеся, щоб, зберігаючи чистоту своєї совісти і моральну силу своєї душі, уміли гідно цінити тих, що є вищі від вас у своїй суті. Це таке важне в суспільному житті, де гієрархія вартостей і компетенцій рішає про лад і шляхетність взаємовідношень. Хай не бавить вас блискучий ефект у житті, але досконалий творчий чин. Жийте культурою суті, а не культурою форми, чи радше й культурою форми, що має бути виявом суті.

Ви мусите жити прагненням бачити світ кращим, як він є і весь молодечий запал і всю потенцію творчих сил віддати

здійсненню цього прагнення. У своєму обожанні творчості у всесторонньому розумінні - вмійте цінити носіїв праці - людей, тобто вмійте зберігати пошану до праці чорних рук, праці інтелектуалістів-науковців і мистців, пам'ятаючи, що на життя складається цілість і що найрізномірніша праця виповнює цілість творчого життя людей. Вітайте радісно між собою тих, що навіть найчорнішою працею живуть, - вітайте їх як рівних або вищих собі, бо творча праця є основою гідно сповнюваного життя - а те родить права і робить з людини пана-володаря життя.

Через творчість ідіть до радості життя, хай ця ж радість жене вас до творчого життя і робить вас дужими!

*Друкується за виданням "Дорога", Львів, ч.5, 1937 р.,
підписана ініціалом К.*

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО

(19.1.1912 - 5.7.1986)

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО ("Аскольд", "З. Карбович", "Б. Озерський", "Є. Орловський"; 19.1.1912, м. Тернопіль - 5.7.1986, м. Мюнхен, Німеччина) - визначний український політичний і державний діяч. Син священика. Закінчив Тернопільську гімназію. У 1929-1934 рр. вивчав право і філософію у Краківському та Львівському університетах. Ще в часи гімназійного навчання вступив до нелегальної організації "Українська націоналістична молодь", згодом - до УВО та ОУН. У 1932 р. став членом Крайової ексекутиви ОУН, був ідеологічним референтом КЕ, а також редактором ряду націоналістичних видань. У 1934 р. заарештований і засуджений польським судом до 5-річного ув'язнення. У 1937 р. звільнений за амністією і виїхав за кордон. У січні 1938 р. за дорученням Євгена Коновальця увійшов у комісію з підготовки Великого Збору ОУН. У 1939 р. на II ВЗ ОУН у Римі Стецька обрано членом ПУН. Під час внутрішньої кризи в ОУН Стецько підтримав політичну лінію С. Бандери. У квітні 1941 р. на ВЗ ОУН у Кракові обраний заступником Степана Бандери. На початку радянсько-німецької війни 1941-1945 рр. Стецько разом із С. Бандерою та іншими брав участь у формуванні похідних груп ОУН з метою організації українського самоврядування на окупованих німецькою армією українських землях. 30 червня 1941 року Стецько за дорученням ОУН проголосив у Львові Акт відновлення самостійності України і очолив український уряд - Українське Державне Правління. 12.7.1941 р. заарештований гестапо і перевезений до Берліна. У вересні 1944 р. після відмови скасувати Акт відновлення Української держави Стецька було переведено до концтабору Заксенгаузен, де він перебував до вересня 1944 р. У квітні 1945 р. втік з-під нагляду гестапо і перебрався в американську окупаційну зону. Весною 1945 р. Стецько увійшов до складу Закордонного центру ОУН.

Невдовзі обраний членом Бюро проводу ОУН (разом із Степаном Бандерою та Романом Шухевичем). У 1946-1986 рр. очолював Антибільшовицький блок народів. У повоєнний час розгортав активну діяльність із створення єдиного антикомуністичного фронту. З цією метою у 1957 р. заснував представництво АБН на Тайвані (представництво АБН діяло до 1971 р.). У 1967 р. виступив організатором Світової антикомуністичної ліги. Входив до складу керівних органів інших міжнародних організацій, зокрема, Європейської ради за свободу. У 1968-86 рр. - голова Проводу ОУН. Автор книг "30 червня 1941" (1967), "Українська визвольна концепція" (1987).

НОВИЙ СУСПІЛЬНИЙ ЛАД

Суспільний лад, до якого прагнемо, базується на двох основних засадах: *національній і етичній*. Перша з них висуває вимогу нівеляції соціально-економічної боротьби кляс та встановлення здорових критеріїв у користуванні суспільними благами. Рівності в здобутках, що залежать від *якісної* вартості індивіда, немає: рівність повинна натомість виявлятися в установленні однакових об'єктивних умов для кожного громадянина, що має моральні дані для здобуття означених осягів, незалежно від того, з якої соціальної верстви (інтелігенції, робітництва чи селянства) він походить.

Націоналізм створює для всіх справедливі об'єктивні умови росту, залишаючи решту - творчості й волі кожного. Він є *демократичним* у тому розумінні, що понад усім ставить вимогу й засаду *чину*; з цього правила не призначає винятків і від *кожного* жадає *максимуму зусиль цілої індивідуальності*. А тому, що осяги поодиноких індивідуальностей, навіть при релятивно-однакових зусиллях, все бувають різні, то вже самі закони природи встановлюють нерівність. Поняття абсолютної рівності взагалі не існує; її можна уявляти хіба тільки в абстракції. Тим більш нереальною стає вона в суспільному житті, що позначається законами змагу багатьох різних людських воель і сил. Ніхто так переконливо не підтвердив цього факту, як саме большевизм, з банкрутством його початкових теорій комуністичної нівеляції індивідуальності й суспільства.

Саме поняття справедливості стоїть не раз у суперечності з поняттям рівності. Зокрема в суспільному житті вимога справедливості стоїть перед вимогою рівності. Демократизм націоналізму виявляється в тому, що перед кожним громадянином він ставить *етичний постулат* і його

консеквенцію - *постулят праці*, як імператив, від якого ніхто не сміє ухилятися. *Націоналізм підносить працю до рівня етичної засади*. І саме це піднесення її на п'єдестал моральної цінності, негує питоменну демоліберальному капіталізові ідею *найманої праці*. При такій інтерпретації праці самий капітал перестає бути тим, чим він є в умовах демолібералізму. Бо в консеквенції цієї засади працедавцем стає фактично не одиниця, а найвище суспільне ество, що має абсолютні вартості й право встановлювати етичні закони, себто - *нація*. Ця остання делегує свої компетенції окремим одиницям чи їх колективам (підприємці й підприємства), але вони (в націоналістичній інтерпретації власности) виступають тільки суб'єктами *переданого їм нацією* права володіти майном і бути працедавцями, бо, наприклад, *за діяння на шкоду суспільства* можуть бути державою експропрійовані. При такому зіставленні ідеї праці й власности - право абсолютної власности на всі добра належать остаточно нації, її члени є постійними, *ділчними* ужитковцями й посівачами дібр; вони можуть на власній свободній внутрішній диспозиції міняти даний предмет праці (чи власности) на інший і т.д., але нація-держава залишає в своїй компетенції нормування їх прав (наприклад - заборона роздрібнювати певні предмети власности, уживати їх незгідно обов'язуючими правно-етичними нормами і т.д.) включно до конфіскації власности.

Це є обмеження анархістично-свобідного диспонування засобами продукції з погляду на добро цілости - нації, суспільства й родини. Рівнобіжно із зростом у ширину й глибину національно-суспільної ідеї, з її пенетрацією в широкі суспільні маси - наступає переоцінка вартостей; повільний, важкий, повний труднощів *перехід із індивідуально-егоїстичних позицій на суспільно-етичні*. Живемо в добі убагороднення людини, скермування її на шлях добра

духово й кровно їй близьких та нації; в добі героїчної моралі й героїчного стилю життя!

Після так усвідомленої компетенції нації-держави, стає зрозумілою вся хибність поняття "абсолютної" приватної власності. На релятивність цього вказувала ще аристотелівська теза, що людина є "політикон". Сучасний ступінь суспільної свідомости вводить обмеження права власності на користь загального національного добра. Поняття приватної власності, як "абсолютної" категорії, компромітує принцип здорової індивідуальної ініціативності, запроваджуючи на її місце анархізм (цим власне й визначається демоліберальний капіталізм). В другу, ще більш абсурдну, крайність - попадає комунізм. Ні один, ні другий із них не має в суспільному житті творчого застосування. Обидві ці системи призабули кардинальний життєвий феномен - націю, що є органічною синтезою й регулятором усього.

Хто каже "необмежена" приватна власність - той виказує брак розуміння законів суспільного життя: чейже й у його уяві не вільно цю "обмеженість" вжити, наприклад, на те, щоб висадити... дім у повітря - бо це забороняють певні правні норми. Справді, бувають такі характерні факти, як ось, наприклад, в Бразилії, де плянтатори-капіталісти висипують каву в море в той час, як її не мають подостатком бразильські ж робітники, що її вирощують... Але чи є це до подумування в націоналістичному суспільному ладі?! На цей приклад ліберали можуть відповісти, що бразильським капіталістам йде не про те, щоб не дати кави робітникам, але щоб вдержати господарську рівновагу в державі й у міжнародних торговельних відносинах. Але таку економічну "політику" можна виправдати хіба релятивно, себто, що при даній суспільно-виробничій структурі не існує інших можливостей до вдержання цієї рівноваги.

Нам проте йде не про релятивності, а про преміси, про суть, про основні зміни. Коли сучасна економіка доходить до таких абсурдів, то треба в основі змінити лібералістично-капіталістичний устрій, а не ліквідувати його паліятивами, що, зменшуючи хвиливе гарячку, залишають розкладові бактерії в самому організмові. Треба творити організацію суспільного життя *на нових основах, вартостях і принципах* та надати речам таке окреслення, яке відповідало б їх *істотній суті*.

Новий світогляд вносить у життя глибокі зміни. Остаточне встановлення їх виявляється навіть у термінологічних окресленнях, в номенклатурі. Однакові окреслення мають у нас і, скажім, у демолібералів цілком різний зміст. Наприклад, "самовідречення" й "самозаперечення" означають для демолібералів негування *егоїстичного* тенору життя даної людини й заперечення того, що становить для неї суть і глузд життя. У нас же самозаперечення зовсім не є запереченням себе, своєї суті й змісту, а *самовиявленням* тих вартостей, що характеризують справжню українську людину. Як бачимо, одне слово, чи окреслення відбиває діаметрально протилежні погляди на світ. У них (демолібералів) - *гедоністичний егоїзм*, як суть життя; у нас (націоналістів) - *національно-суспільний глузд існування й суворий героїзм*, як *неодмінну рису ідеалізму - трагічну й глибоко-життєрадісну концепцію життя, що має в своїй основі героїчну етику*.

Коли кажемо, що визнаємо (в питомому нам розумінні) засаду приватної власності, то зміст цього формулювання (як бачимо з повищого прикладу) не покривається з дотепер існуючим. Вся атмосфера переоцінки різних вартостей життя визначає іншу ситуацію й для цієї вартости (власности). Абсолютність демоліберального поняття власности відпадає; вона набуває новий етичний зміст, - стаючи виразником природної людської тенденції

виявляти себе індивідуально, творити свій світ праці й родини та сповняти обов'язки супроти національної спільноти.

Стимули творчості в демолібералізмі (як і мотиви приватної власності) лежать тільки в колі егоїстичних побудників і бажань передусім зиску. Ми ж виховуємо загал у площині національно-суспільних мотивів і цілей. Тому, не раз подібний щодо форми суспільний інститут у своєму внутрішньому змісті стає цілком відмінним від того, що його встановила демоліберальна доба, як "святий і непорушний"... Визнаючи свобідне диспонування означеними засобами й предметами праці в рамках державних законів, що угляднюють добро нації, родини й одиниці - цим належно оцінюємо позитиви суспільного росту людини, які їй дають і, віддані до її користування, матеріальні вартості.

Характерною рисою української народної вдачі є високе почуття особистої гідности, сильна - у великій мірі з землею зв'язана - родинна й родова самоокресленість, що протиставиться "общинницькому" стилю життя й духа московської маси. Європейські принципи особистої гідности й духового аристократизму - принципи ноблес обліж* завжди були чужі Московії. "Московское дворянство, - пише в своїй "Історії русской культуры" П. Мілюков, - нікогда не удавалось приучить к европейскому чувству военной чести, воспитавшему сословный дух европейского дворянства"... В тому напрямку нічого не міг вдіяти й Петро І. Характерний момент: в році 1722 "один із многих", якийсь "советник Степанов", коли його побили, так писав у свому "рапорте": "я о моей персоне не говорю, только характер канцелярії советника не допускает не токмо побої, но і брані терпеть"... Зовсім не те бачимо ми в поняттях гідности в українців: "Де ж племя славного Народу Руського, з насіння Яфетового, котре державу Грецьку морем і суходолом воювало", і т.д. З цим духовим аристократизмом української історичної

індивідуальності треба нам не тільки рахуватися, але саме до неї нав'язувати свій чин. Заналізувавши характер українця, пізнаємо, куди йде загальна напрямна його суспільного розвою; наше завдання лежить у розбудові органічно врослого в нього національно-суспільного ідеалізму, через синтетичне споєння всіх його сил в ідеї батьківщини.

Одним з елементів цієї розбудови є й своєрідного стилю - підпорядкована усталеній ієрархії вартостей - індивідуальна власність. *Обмежуємо не свободу, а вилімінуємо анархію!* Ніде немає більш розумних свобід, як у націоналістичній державі; ніде немає кращих середників задоволення розумних потреб і прагнень народних мас, як саме в державному устрою націоналістичного типу, що своєю формою і методами кермування є диктатурою *цілої нації*. Ідею цієї життєвої, конструктивної ієрархії - демоліберали намагаються компромітувати всіма силами...

Про нарід піклуються тільки його найкращі, що органічно виростають із-поміж усіх його верств. Керма цих найкращих елементів із усіх суспільних прошарків - це й є *справжнє народоправство*. Іде тут про якість і ті методи, якими цю керівну якість здобувається... Ідеться про *самовиявлення людей працею, ідейністю і характером*.

Розбудова суспільного життя йтиме по шляху уможливлення кожній одиниці, щоб вона дала максимум своїх сил і здібностей для національного росту. Індивідуальність матиме можливість широкого і повного розвитку, але в національних рамках; її інтерес буде гармонізуватися з загальним добром і творитиме з ним єдність. *Не невільника власної держави хочемо творити, але вільного громадянина, що в праці знаходить себе, розвиває свою особовість*. Найкращі, найактивніші, найбільш творчі з цих вільних громадян творитимуть провідну верству, що триматиме керму масами й, будучи органічно з 'рунту зв'язаною з ними, сумлінно дбатиме про їх добро.

Провідна еліта нації, щоб мати право бути такою, повинна стати уосібленням ідеалізму й героїзму. Вона перша ставить чоло небезпекам і остання відступає, здійснюючи своїм власним прикладом і соціальну справедливість. Щойно тоді зможе вона видобути з нетрів душі народньої вартості, необхідні для національного росту й перекувати, в огні боротьби за свої ідеали, цілий нарід у армію воїнів.

Індивідуальна ініціатива має в націоналістичному суспільстві такі широкі можливості, що та орбіта - яку для неї закреслив демолібералізм, чи комунізм (альфа й омега - економічні вартості) - не тільки не вистачає для людини квантитативно, але й зв'язує її якістю, і щодо мети. Нова людина в своїй ініціативності не шукатиме, йдучи за гоним гедоністичного егоїзму, якнайбільших досягнень тільки у матеріальній (господарській) площині, але змагатиме до розбудови цілоти життя за стимулом націоналістичної ідеї, як того самотнього побудника чинності, що надає вартість людині й глузд її змагання.

Критерій керівної меншости, - що найкраще знає інтереси цілоти, - не матеріально-продукційний і не класовий, але *ідейно-етичний*. Він уможливить вступ у ряди провідної верстви кожному українцеві, - від пастуха до професора й від капрала до маршала, - що гідний цього високого покликання.

Встановлюючи свій суспільний устрій, не трактуємо його стабільною вартістю; він може мінятися в формах і методах відповідно до розвоєвих процесів та вимог життя. В нашій загальній тенденції міститься прагнення якнайкраще скріплювати в кожному дану історичну добу силу нації для внутрішнього розвитку й зовнішнього промінювання. Ми хочемо направляти умови суспільного життя, *але не тільки* апелем до доброї волі й сумління громадян, а покликаючись на християнське милосердя, гуманність тощо. Бо вважаємо, що коли тільки це є мотивом усунення експлуатації й інших

дефектів суспільного устрою - то це було б плеканням культу образи й приниженням гідності людини.

Немає нічого більш понижуючого для гідності людини, як одержання милостині, що її побудником є милосердя! Це був би устрій жебраків, а не вільних і гордих людей. Кожний справедливий суспільний устрій має в собі елементи білятеральних (двобічних) умов, взаємних зобов'язань - без ніяких ласк, милосердя й покори. Ніщо не допоможе апелювати до сумління капіталіста чи керівника большевицького совхозу, щоб не експлуатував робітника! Суб'єктивно людяний капіталіст може особисто краще трактувати своїх робітників, але нічого їм не порадить, бо він самий є тільки звеном у системі, шрубкою в машині, що силою своїх власних законів диктує йому робити саме так, а не інакше. І "найкраща" людина в злому устрої нічого не вдіє, хіба що стане... філіантропом, коли вона не видвигає іншої ідеї, іншого стилю й організації життя та не стане борцем за нього. *Борцем за ідеалістичну й героїчну етику життя!*

Ні толстовське духове "непротиставлення" злу, ні сучасна декадентська інтерпретація моралі, ні відклик до гуманності, ні пасивні мученики - не знищать існуючого лиха! "Бастилії" знищували ідейні герої, що мали відвагу *протиставлятися* злу; ті, що не пасивним терпінням хотіли спасати друзів своїх, а жертвою й чином. Пасивний, хай і загорілий, фанатизм не приносить рятунку, й не може служити критерієм для оцінки етичної вартості діяння. Тільки активний, героїчний фанатизм творить життя й є його змістом.

Вертаючися до нашого прикладу, рекапітулюємо: без національної ідеї, без героїчного й етичного підходу до життєвих проблем - все залишиться по-старому. Дана людина може роздати все своє майно бідним, але устрій залишиться тим самим і в його системі нічого не зміниться. Може дехто й "послухає" закликів до "милосердя", але решта, що творить систему, залишиться й надалі з нею. "Просимо, допоможіть!" - бачимо на мурах міст, і образ заплаканої дитини, яка простягає руку, щоб

зворушити серце... І це так зв. "суспільна опіка"! Коли це хтось зачисляє до шляхетних жестів людини, то ми далекі від ідей, що їх змістом є жебрацтво! Або інший образ: голодна дитина ділиться хлібом із собакою, а поруч... оргії zdeгенерованих багатіїв, що можливо тільки вчора продали зброю ворогам батьківщини і, не дивлячись на те, перебувають під охороною законів "великих демократій"! Стверджуємо: українській душі чужий демоліберальний капіталізм, як і його антипод, а водночас матеріялістичний спільник - комунізм.

Як доказ наших повищих тверджень, вкажемо ще на приклад Католицької Церкви, що, замість поборювати лібералістичний гіперкапіталізм, апелювала до... сумління його представників, а в наслідках сама опинилася під його впливами; протисуспільні й неестетичні засади капіталізму знайшли в колах церковників своє деяке застосування, хоч декларативно вони й є проти них. Нічого не допоможе "Рурум новарум" ні "Квардагесімо Анно"³², доки гасло лишатиметься пустою фразою! Але власне це й знаменне для римської Церкви (також і православної), що в них не знаходять підтримки ідеалістичні (націоналістичні) рухи, які стають на шлях боротьби з "правими" й "лівими" інтернаціоналізмами та проведення далекосяжних соціальних реформ. Націоналізм викликається, як "дикунство", "зоологізм", як "туга за ножем і кров'ю" - натомість кокетується його профанаторів, що виступають під маркою "творчих", "католицьких" та інших "націоналістів"...

Який же лад обіцяють Україні ці "творчо-католицькі" націоналісти?...

Наш псевдокатолицизм нічого не навчився з минувшини й сучасности. А на цьому тратить Церква й релігія! *Між тим грядуть важкі події й конфлікти. Нові катакомби розкриваються перед справжньою Українською Церквою. Хто лякається їх - той не ввійде до Христового Царства!*

Націоналізм не заперечує певних досягнень суспільних устроїв у минувшині, приймаючи з них те, що зберегло ще

вартість і актуальність. Доосередні національні сили, діючи постійно впродовж віків, внесли нові творчі елементи. Ця неусвідомлена воля до консолідації шукала шляхів свого виявлення, її підхопив соціалізм, видвигнувши робітничу клясу, як рішачий фактор суспільного життя. Робітництво справді видвигнуло себе, як соціальний фактор, але соціалізм спростачив усе і схотів стати гробокопателем національної ідеї. Життя викинуло його за свій борт!

Український націоналізм збагнув глузд новітнього суспільного життя й впродовж кількох років зумів відродити націю, що пішла за його ідеалами. Націоналізм не твердить, що сказане ним в дану епоху є його *останнім* словом. Бо він - життя, а життя вічно мінливе; в ньому відбувається вічна зміна понять, прагнень і інститутів. Суспільний лад розвивається у формах і методах, проте в засадах свого розвитку лишається незмінним. В процесі історії вага й взаємовідносини суспільних груп були різними; відповідно до вимог епохи на кін життя видвигаються ті чи інші творчі суспільно-виборчі сили, здійснюючи національну ідею. В нашій добі й у наших умовах цією вирішальною національно-суспільною силою стають широкі народні продукуючі маси. І саме вони будуть підметом розбудови нового суспільного ладу. *Задоволення їх розумних потреб, зміцнення волі й патріотизму, унешкідливлення всіх руйнівницьких відосередніх сил - ось методи скріплення нації.*

Грядучий час - це вже не час боротьби самих армій, а цілих народів. Щоб вдержатися в цій борні й її виграти, - необхідна єдність, витривалість, працездатність і активність цілої нації. Такою ж вона може стати тільки тоді, коли її внутрішнє існування буде побудоване на взаємному довір'ю, почутті справедливості та ідейно-етичній пов'язаності громадян у одне ціле; і не лише для зовнішньої перемоги, але й з мотивів почуття духової спорідненості та етичних спонук ("діти одної матері - Батьківщини").

Базуючи свій лад на принципах нації понад усе, протиклясовості й праці, що виходять із непорушних преміс етичної натури - тим самим не можемо заперечити демолібералістичний капіталізм із усіма його похідними наслідками, що виявляються в своєрідних інституціях: "працедавці-пани" - "робітники-наймити"! Мусимо творити такий суспільний лад, щоб робітник мав повну свободу страйку, але щоб страйкова боротьба для робітника стала зайвою, бо ми змінимо дотеперішній експлуаторський устрій як несправедливий і такий, що мусів бути змінений. Бо сама страйкова боротьба вже свідчить про несправедливі підвалини цілої соціально-економічної будови, що згори припускає і санкціонує законність визиску, супроти якого треба боротися методами насильства (страйки й льокавти).

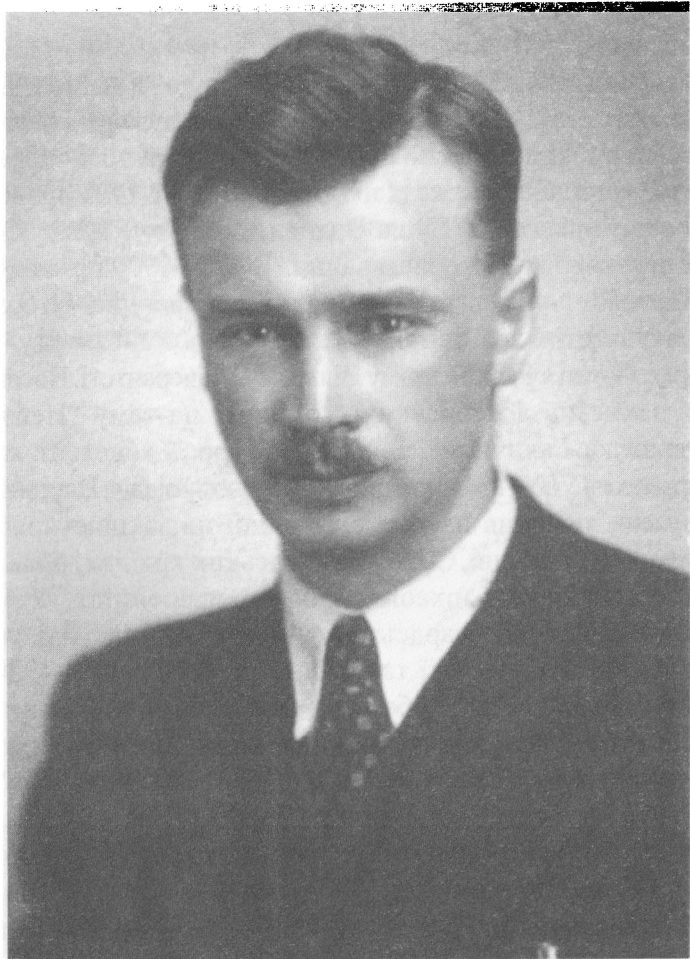
В націоналістичному устрою не сміє бути місця для визиску, а тим самим і самочинних виявів боротьби з ним. Держава тут виступає не якимсь механічним регулятором (і не "поліцаєм"!)

між працею й капіталом, бо в обличчі з'ясованих вище засад зникає його експлуатуюча сила; є еманациєю всіх досередніх суспільних сил і чинником, організуючим націю, яка стає її джерелом і підставою. Держава це власність усіх громадян - і всі будуть дбати за найсправедливіше її порядкування і найсправедливіший соціальний лад, де робітник буде співгосподарем своєї держави, співкерівником її, учасником влади нації.

Примітки:

* Положення вимагає (фр.).

Друкується за виданням Ярослав Стецько "Українська визвольна концепція" твори ч. 1, видання ОУН, Мюнхен, 1987 р. Стор 123-131. Перша публікація в Альманасі "На службі нації", Париж, 1938 рік, під псевдом З. Карбович.

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ

(8.7.1907 - 10.6.1944)

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ (Справжнє прізвище - Кандиба; 8.7.1907, м. Житомир - 10.6.1944, табір Заксенгаузен, Німеччина) - відомий український поет, політичний діяч, археолог і публіцист. Син Олександра Олесья. В 1917-1923 рр. навчався в середній школі (Пуца Водиця) поблизу Києва. У 1923 р. емігрував до Чехословаччини. В 1924-1929 рр. навчався в Карловому університеті у Празі, на літературно-історичному факультеті Українського Педагогічного Інституту, вивчав археологію в Українському Вільному Університеті. Восени 1930 р. захистив докторську дисертацію на тему "Неолітична кераміка Галичини". В 1930-1931 рр. - асистент кафедри археології УВУ. Працюючи в археологічному відділі Національного музею, здійснив наукові експедиції по західноукраїнських землях, Німеччині, США і Балканських країнах, брав участь у міжнародних археологічних конференціях. У 1938 р. читав лекції у Гарвардському університеті. Опублікував ряд праць з антропології та археології. З початком 1930-х рр. Ольжич заявив про себе як самобутній і оригінальний поет. Співпрацював у періодичних виданнях: "Літературно-Науковий Вісник", "Вістник", "Обрії", "Напередодні" (усі - Львів), "Студентський вісник", "Пробоем" (усі - Прага). З 1929 р. - член ОУН. Виконував ряд відповідальних завдань ПУН, особисто Є. Коновальця. У 1937 р. очолив культурно-освітню референтуру ПУН. У кінці 1930-х рр. редагував часопис "Самостійна думка", перетворивши його на орган ПУН. В 1938-1939 Ольжич брав активну участь у становленні державності Карпатської України та в збройній боротьбі проти угорських загарбників. В 1941-1942 рр. Ольжич жив у Києві, налагоджував підпільну мережу ОУН(м) в Україні. З початком гітлерівських репресій проти українських націоналістів Ольжич переїздить до Львова. У травні 1942 р. Почаївська конференція ОУН (м) обрала Ольжича

заступником голови ПУН та головою Проводу на українських землях. У січні 1944 р. після арешту німцями Андрія Мельника перебрав посаду Голови ПУН. 25 травня 1944 р. заарештований гестапо у Львові. Був ув'язнений у концентраційному таборі Заксенгаузен. Загинув під час чергового допиту в ніч з 9 на 10 червня 1944 р. Ольжич - автор поетичних збірок "Рінь" (1935), "Вежі" (1940) та посмертно виданої "Підзамче" (1946), перевиданих у збірках "Поезії" (1956) та "Величність" (1969), ряду праць з архелогії.

НАЦІОНАЛІСТИЧНА КУЛЬТУРА

Духово-історичний здвиг української нації, що виявляється у формі націоналістичного руху, творить всесторонньо нову дійсність народу у всіх ділянках життя. Творить він теж свою відмінну культуру. Тому можемо говорити про *українську націоналістичну культуру*.

Треба ясно окреслити, що вкладається в це поняття. *Національність* є невід'ємною прикметою кожної культури, навіть коли окремі елементи її є чужого (знову ж таки національного) походження. Може бути тільки більше або менше чужих елементів, що підлягають змінам під впливом тиснення національної природи нового їх підмету.

Твердимо при тому, що тільки національна культура забезпечує повний органічний вислів творчих сил одиниці й народу. Вона спирається на духовій природі народу та скарбі історичної традиції, принесеному з глибини віків.

Націоналістична культура є повноцінна, цебто позбавлена негативних складників народньої психіки й традиції, *героїчно визначена* національна культура. Іншими словами - національна культура націоналістичної доби.

Героїчна духовість українського націоналізму значить натугу змагання одиниці й цілого народу до суспільно-морального ідеалу. Це духовість героя, в якій почуття й змагання одиниці й загалу лучаться у вищу єдність, відмінну від свідомости індивідуалізму й колективізму. Це - філософія не протиставлення й не підпорядкування одиниці масі, а філософія нестримного росту особистости в ім'я спільноти.

Ця духовість є повно суверенна й самовистачальна в своїх джерелах і змісті, та може бути хіба тільки порівнювана, але ніколи не утотожнювана з духовістю та доктринами інших

націоналістичних народів. Їх натура в своїх вершках і в масі значно вища, ніж у інших націй.

Зокрема це документується глибокою плідністю її в області творчості, отже, поруч прямого героїчного чину, - *культурною функцією* українського націоналізму. Витворюючи свій стиль життя й побуту цілого народу, націоналізм творить так само героїчний стиль його мистецтва.

Провідною ідеєю українського народу від світанку віків є *Ідея Слави* - тобто беззглядна цінність героїчного повнення призначення людини. Це "іскати собі чти, а князю слави" - "Слово о Полку Ігоревім", це "Князем слава і дружині, амінь!". Це "як слави зажити", "слави добувати", "слава не вмре, не поляже" - "преславного Війська Запорозького" і "Славних Гетьманів". Це, нарешті, коронна ідея Шевченкового духа й цілої новітньої української літератури - "Слава України". Не диво, що вже від 1917 року стала вона гаслом націоналістичного руху.

Спільнота нації в українській духовості історично усвідомляється не природничо, а духово-містично в *Ідеї Роду*. З нього родиться вся потуга Української Держави та відродження. "Дажбожі внуки чи "діти з коліна Яфетового" - це тільки дві, поганська й християнська, форми одної думки - божеського благословення народу. Вся козацька експансія росла з міту й величі "славних і величних Русов", що "за Олега роского монархи... Царгород штурмували", і "того же древа есте вітви і храбрих воїнов синове". І ХІХ століття черпає всю свою силу з найближчої до нього козацької легенди: "І налле живої козацької тієї крові..." Не випадково повоєнна українська творчість відкрила нам княжу добу - першоджерело національної потуги. Це було тільки повне відслонення Міту.

Чудо чинення української крові або духового призначення до українського роду - таке часте явище в історії останніх

віків України. Є це суто *націоналістичне*, українське, а не расове, романське чи інше, державне схоплення національної спільноти. Поняття роду є дуже вимовним для зрозуміння історичного росту Української Нації тому, що в ньому сильніше, ніж, напр., в найближчому до нього понятті походження чи понятті крові звучить ідеалістичний момент заповіту, традиції, покликання.

Своє *покликання* українська нація спірає, проте, на *безпосередньому відчутті* благословенства, яке спочиває на українській національній індивідуальності та заложеної в ній динаміки.

*Друкується за виданням О. Ольжич "Незаномому Воякові",
Фундація ім. О. Ольжича, Київ, 1994 р. Стор. 230-232. Перша
публікація "Наступ", Прага, № 25 від 22 червня 1940 року.*

ОЛЕНА ТЕЛІГА

(1907 - 1942)

ОЛЕНА ТЕЛІГА (1907, м. Санкт-Петербург, Росія - 1942, м. Київ), поетка, публіцист і політичний діяч, дочка Івана Шовгенова, з 1917 р. у Києві, 1923 р. переїхала з матір'ю у Польщу, до м. Тарнова. З 1924 р. в Чехословаччині, навчалася на Історико-філологічному факультеті Педагогічного Інституту в Празі; у середовищі українських студентів захопилася українством; одружилася з Михайлом Телігою. 1929-1939 рр. у Варшаві вчителювала в укр. школі і активно працювала в громадському житті. З 1932 р. дописувала до "Вісника" у Львові. 1939-1941 рр. жила у Кракові, очолювала мистецьке товариство "Зарево" і була активною в Культурній Референтурі Проводу ОУН (разом з Олегом Ольжичем).

З вибухом німецько-радянської війни 1941 р. переїхала до Львова, 22. 10. 1941 р. з похідними групами ОУН потрапила до Києва, де стала головою Спілки Письменників і редактором літературного тижневика "Літаври", що виходив при щоденнику "Українське Слово". Після заборони "Українського Слова" Теліга відмовилася співпрацювати з "Новим Українським Словом", 09.02.1942 р. була заарештована гестапо і кілька днів пізніше разом з іншими українськими націоналістами розстріляна.

Поезії Теліги, більшість яких друкувалася у "Віснику", появилися посмертно окремою збіркою "Душа на сторожі" (1946), перевидані й доповнені в збірці "Прапори Духа" (1947), "О. Теліга, збірник" (1977) і "Полум'яні межі" (1977). У публіцистиці Теліга порушувала питання естетики літератури ("До проблеми стилю"), визначення ідейного спрямування українського культурного процесу ("Наростіж вікна"), питання ідеалу сучасної української жінки ("Якими нас прагнете"), засуджувала дух рабської покори, опортунізм ("Паргачі життя").

ПАРТАЧІ ЖИТТЯ

(До проблеми цивільної відваги)

Відвага і мужність. Може ніколи ще в жодній добі не повторювали ми так часто ці вирази, як повторюємо їх тепер. На високий п'єдестал ставимо героїв визвольних змагань, присвячуємо їм віршем і прозою безліч друківаних сторінок і влаштуємо на їх честь щороку десятки академій. Творимо культ героїзму, культ тих людей, що не побоялися віддати своє життя зі зброєю в руках під час зриву, в повній нервового напруження підпільній праці, чи, як Великий Шевченко, у боротьбі цілого свого життя проти московської влади з небезпечними вибухами-бомбами в руках - своїми динамічними творами.

Академії, ювілеї на честь наших героїв - так, і це все потрібно. Може, не так буденно часто, але все ж потрібно. Бо чим вищий п'єдестал побудуємо для тих, що стали символом наших визвольних змагань, тим далі падатиме роз'яснююче світло від цього символу - тим ширші маси будуть бачити яскравий дороговказ для свого життя і для своєї боротьби. І тому в мільйони рупорів мусимо кричати про наших героїв і на найвищих висотах різьбити їх імена і чини, щоб у найдальших закутинах наших земель усім було видно незабутні постаті у весь їх величний зріст.

Але поза масами, що лише здалеку дивляться на недосяжні взірці, маємо ми цілі ряди людей, які можуть безпосередньо стикатися з ними або їх чинами та творчістю, і тому мають власне це важне і відповідальне завдання: насвітлювати яскраво і правдиво ці постаті і, перебираючи від них їх думки і ідеї, закріплювати їх у житті і в масі.

Та звичайно ті, що стоять тут же у підніжжі небосяжної вежі або ще ліпше - вигідно лежать коло неї, ніколи не в стані побачити її найвищого шпиля. Для цього вони мусять не лише випростуватися і підняти догори голови, а часом і зійти на якесь підвищення. Так, для того, щоб вміти бачити справжнє обличчя велетнів, людям, що можуть стикатися з ними, - треба бодай трохи піднятися до їх рівня і мати в собі хоч щось з їх відваги. Бо недаремно сказав Т. Карляйль у своїх нарисах "Герої і героїчне в історії", що "потрібний не лише герой, а й світ, вартий його, який не виглядав би як одна суцільна маса льокаїв. У протилежному випадку герої перейдуть для світа, а що найважливіше - і для нації - майже безслідно".

Ці слова великого англійця є для нас завжди актуальними. Бо ніде, як у нас, не було стільки поодиноких героїв, найсміливіші вчинки яких зависали в повітрі, бо довкола стояла суцільна маса льокаїв, яка кидалася помагати не їм, а "правдивим панам" в знаках наведення. Маса, яка не могла їх зрозуміти, і сміливі вчинки яких видавалися цій масі не героїчними, а дикими і безглуздими, нечемними і небезпечними. Бо льокай, по словах того ж Карляйля, не пізнає правдивого героя, хоч і дивиться на нього. Це ж цілком ясно. З професійною прецизністю він правильно оцінить його клясове походження і маєтковий стан, зауважить непоголене обличчя, стоптані черевики чи навіть відірваний вішак, але ніколи не зуміє побачити якоїсь риси вийнятковости, яка перекреслює всі ці дрібниці, і ніколи не зуміє, стоячи коло нього, побачити його головокружної височини.

Тому були у нас лицарі абсурду і власне така маса, що ідею цих лицарів обертала в абсурд своєю байдужістю до неї і чемністю та терпимістю супроти ворогів. Тому-то тими лицарями абсурду були у нас не лише герої Базару ³³, Крут, Білас і Данилишин, а й такі постаті, як Шевченко, Міхновський, Олена Пчілка, Франко і Леся Українка, сучасники яких, - і то не темна маса, а найближче оточення, інтелігенти, - або не розуміли цілої

їхньої величі, або - що було ще далеко гірше - навіть розуміли і, захоплюючися ними, не могли позбутися своєї льокайської психіки. Завдяки їй вони боялися одвертою підтримкою цих героїчних і адорованих ними одиниць викликати недовір'я і охолодження до себе свого зненавидженого "пана". І та порода хитрих льокаїв, що широко розчиняла двері перед героєм і біла йому земні поклони, коли того не бачили пани, та не пізнавала його і гнала в шию, коли хтось з тих панів був присутній, - була, безперечно, більш огидна і більш небезпечна, аніж ті виразно окреслені, тупі раби, що справді не відчували, з ким мають до діла і, незалежно від ситуації, дерев'яно, але щиро виконували свій обов'язок - не звертати уваги, гнати.

Отже, коли ми так часто називаємо Шевченка і кількох йому подібних проповідниками або творцями повного життя нації і людини, то як же можна назвати тих, що перешкоджають на шляху до творення цього життя, що не раз свідомо, по чужому наказу, валять вже його збудовані підвалини, навіть розуміючи їх цінність, як не тими, що його руйнують і псують, себто, кажучи коротко і без куртуазії, - партачами життя.

Партачі життя. Так, це для них найбільш відповідна назва. Це ж вони є ті, "що все дивились, та мовчали, та мовчки чухали чуби", в той час, коли не раз одним словом, одним посуненням могли б підтримати якусь велику правду або, навпаки, знищити якесь велике зло, дати сатисфакцію людині, що має рацію, а передусім, одним словом, так чи ні, залежно від своїх переконань, - врятувати свою людську гідність. Партачі життя, це є ті люди, що не мають звичайної, не героїської, а буденної цивільної відваги, без опертя якої найвищий героїзм зависав у повітрі, не пустивши коріння ані в землю, ані в маси. Тому власне тепер, коли стільки слів присвячується героїзмові, мусимо сказати собі одверто: культ героїзму є не до подумання без культу цивільної відваги, про яку чомусь - забуваємо цілковито.

Коли ми придивимося ближче і докладніше до постаті Шевченка, то побачимо, що він мусить бути для нас найяскравішим подвійним символом - і героїзму, і цивільної відваги. Бо не лише в творах Шевченка, а майже на кожній сторінці його "Щоденника" і в усіх спогадах і працях про нього бачимо ми докази його особистої цивільної відваги, гаряче бажання бачити таку відвагу у своєму оточенні та найбільшу погорду, яку диктувала йому його шляхетна прямолінійна вдача до всіх партачів життя, з усіма їх крутістьми, яких він вважав більшими ворогами, як ворогів явних.

Не так тії вороги, як добрії люди -

І окрадуть жалуючи, плачучи осудять, -

обурювався Шевченко. Бо сам він не міг не лише, жалуючи, окрадати, а й дивитися, як хтось когось окрадає, і не зареагувати на це відразу ж - що він вважав нормальною прикметою правдивої людини. "На те й лихо, щоб з цим лихом битись". І з дрібним, і з великим.

"Бачити щось злого і не втручатися, - пише про Шевченка у "Вістнику"³⁴ його дослідник Арак, - цього він не міг уявити. Бо це ж було б дивно, щоб побачити - і не покарати".

Те, що для партачів життя є звичайною річчю, навіть просто добрим вихованням, мовчати там, де вони бачать зло, що не зачіпає безпосередньо їхнього добробуту, - те є не до подумання у Шевченка. Він швидше вибачить образу, нанесену собі, бо тут він має право прощати. "Прощати ж за когось, маючи можливість стати в його оборону, це вже шляхетність чужим коштом" (Арак - "Проповідник повного життя"). Не гідна правдивої людини, отже - передусім Шевченка.

Партачі ж життя ображаються лише за себе і то там, де ця образа принесе їм якусь користь, а не погіршить стосунків з потрібними людьми і їхнього матеріального стану.

Натомість образу іншого, навіть свого приятеля чи однодумця, вони вибачають щедро і легко, цілою душею, не раз поспівчуваючи в очі ображеному, але на цьому те співчуття і кінчається.

Вони вважають, що лихо є не на те, щоб з ним битися, лише на те, щоб його тактовно обминати. А б'ються хай інші, яких вони вважають за дурнів, і то б'ються в якийсь такий спосіб, щоб їх спокій від цього не терпів. Партачі життя не раз мають вистачальну кількість розуму, щоб зрозуміти, хто має рацію, але ніколи не мають настільки відваги і чесности, щоб стати по боці проповідника якоїсь правди, доки він не став загальнознаним і так би сказати усанкціонованим проповідником. Вони не стають ні обіч, ні проти, але вони і не сидять спокійно, продовжуючи свою "незалежну" роботу.

Вони, як соняшники, хилять свої голови то в один, то в другий бік, залежно від того, в який саме бік падає сонце загальної opinii чи чийогось успіху і де саме можна витягнути максимум матеріальної користи для себе. Під час бурі, під час боротьби, під час гострого напруження двох сторін, коли невідомо, кого чекає перемога, вони нездецидовано плутаються між одними і другими, кажучи компліменти то одним, то другим, готові стати кожної хвилини при боці все одно якого переможця, помагаючи йому лише в його останньому ударі, щоб цим дешевим коштом купити собі право бути пізніше в перших рядах коло нього.

І в той час, коли переможці, поконавши ворога, відразу ж рвуться до нової боротьби з живим, це власне вони ще довго дотоптують своїми чобітками покonanого противника, щоб крутнути закаблуком вже на його трупі - і з глибоким версальським поклоном схилитися перед новим сходячим сонцем.

І найцікавіше, що те, що не дається багатом героїчним зусиллям, це завжди вдається партачам життя.

Псуючи життя, поборюючи не живе, а мертве, заплутуючи правду, удосконалившись просто в цьому мистецтві, партачі життя зробили собі з нього свій фах. Руйнуючи все живе, гаряче і незалежне, руйнуючи свою власну гідність, самі вони завжди живуть з цього і завдяки цьому - якнайліпше. Бо в той час, як інші переживають всі злети і неповодження своєї ідеї, разом з нею виходячи на сонце або усуваючися в найглибшу тінь, партачі життя є завжди елітою, незмінно, після всіх завірюх виринаючи біля нових тронів - все одно яких володарів - і з енергією, не зужитою на абсурд якоїсь ідеї, відштовхуючи навіть тих, що всі свої сили віддали власне цьому, нарешті тріумфуючому, абсурду.

Річ зрозуміла, що люди такого типу не змогли зрозуміти Шевченка й інших йому подібних, а Шевченко стояв у морі своїх земляків, мов велетенська скеля, яку це море обіймало і цілувало під час припливу, але під час відпливу відкочувалося так далеко, що навіть пісок коло скелі робився сухим і шорстким.

Всі ми знаємо, що багато сучасників Шевченка плакали над його поезіями і в приватних розмовах називали його пророком. Всі ми знаємо, скільки рефератів, ювілеїв, віршів і розвідок було присвячено Шевченкові по смерті, але ось прочитаємо у "Вістнику" за 1939 рік статтю Арака "Шевченко і його оточення", і ми відчуємо не лише те, яким він був самотнім серед своїх сучасників, а - що важніше - відчуємо, що й тепер, коли ми з перспективи століття могли побачити в цілий зріст його велетенську постать і оцінити його феноменальну спадщину, коли б він воскрес і почав жити між нами, його самотність не змінилася б. Дарма, що вогненне слово Шевченкової творчості зуміло створити цілі когорти героїв, але навіть воно не в силі було прищепити нашій масі, головним чином її провідній верстві, тієї цивільної відваги, яка б підтримувала й оцінювала одчайдушні чини цих героїв,

і бодай у скромний спосіб, не ризикуючи життям, лише - найбільше - добробутом, затверджувала б в цьому житті і їх вчинки, і їх авторитет.

Тому так легко уявити собі, якби Шевченко зі своїм бунтівничим характером, незалежною та блискучою думкою і гострим язиком жив у наші часи і серед нашого суспільства, в додаток, коли тепер нема моди на хлопоманство і нема колишньої безжурної степової гостинності, які не раз змушували оточувати Шевченка бодай поверховною увагою еліти. Можна уявити, як обминало б його багато людей, не знаючи, чи захоплюватися його товариством, чи боятися його, чи хвалити його твори, чи лаяти їх, а головне - коли і перед ким що казати, не ставлячи себе в прикре положення.

Адже ж Шевченко завжди був абсолютно невихований в очах багатьох зі свого оточення, людина, що завжди загострювала боротьбу з ворогами свого народу, завзято билася з лихом і інших, що відмахувалися, хотіла втягати в цей бій. Одним словом - безперечно, не був скромним і лагідним паном, побажаним в тактовному товаристві.

Адже ж, по словах його дослідника, деякі люди почували себе, перебуваючи в його товаристві, так, немов з запаленою свічкою в руках стояли в пороховім льоху. Так почувало б себе багато людей і тепер коло нього.

Наприклад, у Києві в 1846 році Шевченко був у домі одного пана, де перед кількома гостями читав свої полум'яні вірші, і то читав з чуттям і запалом.

Як пізніше той пан оповідав про це читання і про почування, які він мав тоді? Думаєте, що це було захоплення і схвилювання? Може, велика радість почути нові глибокі думки, в прекрасній формі з уст самого пророка? Нічого подібного.

Ось як виглядали почування добродія, що тремтів за свій спокій. "Я весь час дивився на двері, бо боявся, щоб хто-небудь

сторонній не підслухав, і потиху наказав льокаєві, щоб він прийшов і голосно сказав, що мене кличе генерал-губернатор. Льокай виконав це доручення. Гості, звичайно, поспішили розійтися. А з ними - хвала Богу - і Шевченко".

Цілком натурально, що ті, для яких найважливішим був власний спокій і згода з усіма впливовими людьми, боялися стикатися з таким динамітом. Недаремно той же дослідник стверджує, що серед численних прихильників і друзів Шевченка буквально ні один не дав йому ніколи ідейної підтримки. Йому співчували, його жаліли, дехто допомагав, але не було ні однієї людини, що принципово похвалила б сам Шевченків вчинок, взятий ним тон або тактику і позицію в боротьбі і не рахували б в данім разі його, Шевченка, заблудшою неслухняною овечкою.

Дивні відношення заіснували по суті між Шевченком і його оточенням. З нелюдською силою перебрав Шевченко з ослабілих рук того оточення і взагалі з рук цілого свого народу весь гнів, всю ненависть до ворога. Але в його творчих руках ці розкидані колись дрібні й заіржавілі стріли обернулися в таку тяжку і небезпечну зброю, що цієї зброї злякалися всі вороги, тому що вона була скерована проти них, а свої тому, що він осмілився витягнути на світ те, що у них лише переховувалося в замкнених кімнатах. Тому, що він кричав ворогам від їх імени про те, про що вони могли лише шепотіти між собою, поглядаючи на двері. Одним словом, для них він був занадто небезпечним приятелем, який не лише пожалів їх, а почав і битися за них, щоправда, сам, але вживаючи і їхню зброю, яку грізний ворог міг пізнати.

Тому ніхто до нього не писав з наляканих приятелів, коли він був на засланні в Кос-Аральськiм форті, тому він був таким самотнім у своїй столиці Києві, переїздом через неї у 1859 році, коли абсолютно ніхто з його численних адораторів не відвідав і не вшанував його, бо просто таки боялися увійти до цього льоху з динамітом з запаленими свічками підтримки і зрозуміння.

Чим же ризикували ті люди, коли б відвідали Шевченка? Смертю? Засланням? Тортурами? Нічого подібного. Лише кривим оком якогось зверхника чи впливового приятеля, доганою якогось перестрашеного вуйка й охолодженням кількох знайомих московських патріотів. В крайньому випадку, якимсь трусом і коротким арештом. І страх перед такими дрібницями зупинив людей, що розуміли всю велич і відвагу Шевченка, перед відданням належної пошани людині, що для свободи і щастя свого народу ризикувала весь час своїм життям.

Отже, чи може бути правдиве розуміння героїства без звичайної цивільної відваги? На це можна дати тільки одну відповідь. Ні, тисячу разів ні.

Що ж то є ця цивільна відвага, яка необхідна для тріумфу будь-якої ідеї? Які її основні прикмети?

То є передусім вміння сказати "ні", коли від тебе вимагаються речі, противні твоїй гідності і твоїм переконанням. Те вміння сказати "ні", про яке так блискуче писав Донцов і за яке йому колись будуть ставити пам'ятники і влаштовувати ювілеї, але якого ніяк не хотіли зрозуміти.

То є вміння бути собою у всіх обставинах і перед людьми різних поглядів і різних становищ, одверто маніфестувати і боронити свої власні переконання і людей, думки яких ти ділиш.

То є вміння підтримувати людей, яких ти шануєш, ризикуючи навіть з цього приводу різними неприємностями та охолодженням з боку інших. І то є, зрештою, вміння сказати в очі гірку правду тим, кому ця правда належить, а не шепотіти її по кутах іншим, нагороджуючи при зустрічі об'єкт своїх шепотінь дружнім поглядом і сердечним стиском руки.

Але вміння говорити в очі гірку правду - це зовсім не значить, що ми маємо ще більше культивувати у себе рису, в якій вже і так являємося недосяжними віртуозами. Себто це не значить, що треба при зустрічі зі старим симпатичним

приятелем, якого ми давно не бачили, півгодини розводитися над тим, як він постарівся і знищився, з диявольською сатисфакцією приглядатися, по скінченій зустрічі, як замість людини, повної енергії, що підійшла до нас, відходить похилена руїна, з почуттям, що вже стоїть однією ногою в труні.

Або під час якогось великого прийняття не варто голосно лаяти нової сукні і цілого, вас незадовольняючого, вигляду вашої милої сусідки, не звертаючи уваги на благальні погляди господині дому.

Ця цивільна відвага жодної ідеї не підтримає і нічому не допоможе, отже, ліпше дати їй раз назавжди спокій і перейти до тієї правдивої, яка таки існує в нашому житті і яка не раз найяскравіше виявляється в якомусь буденному факті.

Цивільну відвагу мав Міхновський. Під час якогось процесу, де він виступав як оборонець з блискучою промовою, до нього підійшов Володимир Короленко, один з наймодніших московських письменників того часу, адорований тодішнім суспільством, по походженню українець, із висловами захоплення і простягнув свою руку, щоб познайомитися. Міхновський не розтанув від проміння сонця слави пануючої нації і - сховавши свою руку за спину - коротко і ясно заявив: "Я зрадникам свого народу руки не подаю", чим глибоко образив Короленка. Щоправда, лагідне оточення обурювалося таким нетактовним zachovannям Міхновського, але і вони пізніше визнали, що Короленко часто вертався до цього випадку і почав цікавитися українськими справами. Річ майже певна, що якби в своєму житті він натрапив би на ще кілька таких нетактовних zachovannь, українська література збагатилася б ще одним талановитим письменником.

Цивільну відвагу завжди мала Олена Пчілка, виявляючи її на кожному кроці, викликаючи здивування оточення і, здається, іноді навіть чоловіка.

Це вона з подиву гідною впертістю перекладала підручники своїх дітей на українську мову і сама вчила їх, в той час коли всі найбільші українські патріоти користалися російською школою, яка калічила душі молоді. Це вона завзято говорила в очі правду усім двоєдушним землякам, переслідуючи їх за моральне фарисейство. Це вона в Полтаві, на святі Котляревського, зігнувала заборону наддніпрянцям виступати з українськими привітаннями і лише одна говорила у своїй мові, своєю відвагою фактично заткнувши горло присутній владі.

І чи ж дивно, що власне така мати дала своїй нації Лесю Українку, у якої цивільна відвага і погорда до партачів життя теж сягає найвищого шпиля. Великою цивільною відвагою вже була сама тематика її творчости, яку всі тоді не розуміли і переслідували, як екзотичного драпіжного звіря на мертвому полі тодішнього "свійського" народництва і сірого позитивізму. Зрештою, не розуміючи добре її творчости, партачі життя підсвідомо відчували цілу її погорду, що жила в ній, до таких, як вони.

Адже ж "Одержима" в поемі Лесі Українки більше, як ворогів Месії, в якого вірус, ненавидить його обережних і пасивних приятелів, не лише тих, що його розпинали, а й тих, що могли спати, коли він готувався до свого хресного шляху. З огидою оглядає вона сплячих учнів Христа в Гетсиманському саду, в тяжку для нього ніч, яку він самотньо переживає, час від часу безрезультатно звертаючися до своїх учнів. І для них у неї є лише такі слова:

Ви, сонне кодро. Світло опівночі
Не будить вас? Вам заграва кривава
Очей лінивих не здола розплющить?
Бодай вам вічний сон наляг на груди
І зморою душив вас без кінця,

Мені сто раз від вас миліші гади,
Бо в них таки либонь тепліша кров...
Каміння у пустині відкликалось
Потрійною луною, але ці
Не обізвуться, ні, дарма надія.

Людей, що в такий спосіб вірують в якусь ідею, ані Одержима, ані Леся Українка не можуть вважати своїми однодумцями, хоч би Бог, якому вони молились, і був той самий. Мало того, Леся Українка разом з Одержимою не вірить, що найвища самопожертва героя може щось змінити в такій юрбі, де навіть найближчі учні його сплять, коли він має гинути.

Для цієї самої юрби воскреснуть?
На це, либонь, не стало б і Месії.

Міхновський, Олена Пчілка, Леся Українка - великі взірці цивільної відваги. Але майже кожний їхній найдрібніший вчинок відразу ж викликав настороженість або й бурю ворожнечі не лише з боку партачів життя, а й з боку діяльних та лагідних земляків. Коли ми розглянемо спогади Чикаленка, Русової, Королева Старого, то побачимо, що сучасники не зносили їх власне за те, за що ми тепер влаштуємо їм ювілеї. Адже ж Міхновського за його оригінальний, рішучий спосіб реагування Чикаленко на щодесятій сторінці називає позером і актором, але ці епітети можна ще вважати компліментами в порівнянні з іншими. Характерник в своїх цінних епізодах пише, що за часів нашої революції в українських часописах "Боротьба"³⁵, "Народна воля"³⁶ та "Робітничка газета"³⁷ просто обкидають болотом Міхновського і кількох інших за те, що вони мали свою думку, були самостійниками і до соціалістичної партії не належали.

Так само кожний акт цивільної відваги Олени Пчілки відразу ж викликав протиакцію. Чикаленко радив цій людині, що мала вийняткове відчуття потреб нації, далеко глибше і правильніше, як він сам, кинути займатися цими питаннями, сидіти тихо і видавати журнал мод і вишивок. "Поступова" молодь бойкотувала її часопис за жидофобство. Софія ж Русова написала в своєму споміні про неї чесно і одверто:

"Ми недоцінювали тих рис прямолінійного її думання. Нас вражала різкість її доган і неприхильне поведіння з усіма, кого вона вважала не досить націоналістичних переконань. Ми її вважали шовіністкою в найбільшій значенні цього слова".

Але суд історії, історії страждань українського народу, виявив правдиву рацію її "шовінізму", її впертої прямолінійності. Неправильні всі наші мрії та надії на міжнародні зв'язки. Ось перед нами український нарід в абсолютній самоті душитись під московським настирливим знущанням, гине в ім'я ідеалу московської культури. Правду каже Донцов - в історії воюючого українства займе постать Олени Пчілки одне з найперших місць.

Приблизно так само більшість сучасників ставилася і до геніяльної дочки Олени Пчілки - Лесі Українки. Королів Старий в своєму спогаді про неї, друкованому в "Краківських вістях"³⁸ цього року, згадує, як чужа вона була всім і яким незрозумілим був її шлях. Вона їм не подобалася. Не гарна, зле вдягнена, без смаку, і з дивними ідеями: в той час, коли всі хотіли лише трохи освіти для народу, вона висловлювала таку жіночу химерну примху - боротьба за цей нарід і його цілковите визволення.

Але оскільки Софія Русова при кінці життя зрозуміла все творче, що колись недоцінювала в Олени Пчілки, то Королів Старий не зрозумів Лесі Українки й досі, кажучи, що вона, цей символ безкомпромісової збройної боротьби за повне життя націй і людини, - лише заперечила старі шляхи, але не вказала нових.

В той спосіб приймала наша еліта поступовання і творчість відважних одиниць. Річ зрозуміла, що навіть таке відношення оточення не могло стримати ці одиниці від впертого формування життя і мистецтва на свій спосіб. Бо це ж вони робили в протилежність партачам не для нагород і оплесків юрби, лише з глибокої духової потреби. Але оскільки зрозуміння оточення, головним чином його найвищої верстви, не було необхідним для духового зросту і творчости тих одиниць, то воно було, безумовно, необхідним для того, щоб вся та творчість, весь цей новий, глибокий світогляд міг бути поширеним серед мас.

Люди з найближчого оточення, це ж були ті, які могли запалювати тисячі свічок від великого вогню, біля якого вони стояли, і освітлювати тими свічками всі закутки... Могли черпати свіжу воду з самого джерела і давати її пити тим, що стояли далі, а вони не раз старалися всіма силами гасити той вогонь та засипати джерело і тоді змагалися так завзято, що і їм можна було б сказати те, що сказав Данилишин українцям-селянам, коли вони по довгому цькуванню схопили своїх героїв.

"Як будете так воювати, не бачити вам України ніколи".

Але в той час, коли правдивих пророків наше громадянство цькувало на всі боки, то воно ж не раз найбільшою підтримкою оточувало пророків фальшивих, приймаючи, як нову євангелію, кожную шкідливу дурницю, що від них походила.

Олена Пчілка, Леся Українка, Стефаник, врешті Донцов змагалися всіма своїми силами і талантом, аби створити новий тип українця. Вони закликали до чесности супроти своєї нації і своїх товаришів - закликали до боротьби і змагання, до великих пристрастей і почувань. Вони закликали так, що в найдалших закутинах вже починали чути і розуміти. Лише найближче оточення лишалося майже глухе. І тоді з'явився Великий Партач, незрівняний деструктивний талант, майстер

свого цеху - Володимир Винниченко. Великий партач життя, політики і передусім душ нашої молоді, почав кидати в юрбу свої нові думки, які ця юрба легко приймала, як легшим є до прийняття примітивному смаку фальшивий діамант, аніж дорогоцінна перла, як приємнішим циганський романс, ніж музика Бетховена.

У творця нового життя - великі пристрасті і почування, за які варто віддати життя. У Великого Партача - теж пристрасті, лише дрібні й егоїстичні, за які не треба віддавати ні життя, ні свободи.

У творця життя - боротьба і змагання за все, отже, і за хліб щоденний; у Винниченка - соняшна машина, яка дбає про той хліб, замість людини, дозволяючи цій людині цілі дні дивитися в стелю або віддаватися своїм пристрастям.

І, нарешті, замість правдивого самоцвіту творців життя - великої чесности супроти своєї батьківщини і супроти своїх - найбільш блискучий фальшивий клейнод зі збірки Винниченка, його незрівняна теорія чесности з собою, яку, як кредо, прийняли тисячі наших інтелігентів, а зокрема студентів і гімназистів старших клас.

Цю чесність з собою наша молодь певного періоду всмоктала в себе блискавично, мов губка. Та і як було не всмоктати, коли така чесність з собою абсолютно ні до чого не зобов'язувала, легко і приємно розв'язувала всі питання і ще до того дозволяла почувати себе новою людиною революційного типу.

Наприклад, ледве заходило питання, чи йти, замість на виклад, до кіна - "чесність з собою" обов'язково давала стверджуючу відповідь. Таку саму відповідь дісталося на питання, чи переходити до чужого середовища, бо там вигідніше, чи кидати жінку з місячною дитиною або нареченого напередодні шлюбу. Натомість на питання -

як віддати приятелів позичені гроші, - чесність з собою завжди відповідала категоричним запереченням і блискуче аргументувала це тим, що властиво, чесно кажучи, ти цих грошей не хочеш віддавати, а волієш купити собі за них новий одяг.

Ця винниченківщина, яка штовхала нашу молодь на бездоріжжя аморальності, безхребетності та цинізму, так міцно в'їлася в осередок нашої еліти, так була визнана один час "новим свіжим повітрям", що людей, які таким повітрям не хотіли дихати, вважали опортуністами, як опортуністами вважали не раз тих, які творили справді нову душу нації, наприклад, Леся Українка, Донцов. Закидаючи їм назадницький шовінізм, перестарілу чесність або варварську жорстокість у боротьбі за свою батьківщину.

Великий Партач талановито і прецизійно гнув спину людям, яких вже почали випростовувати великі творці. Для цього він послуговувався цілою галереєю героїв, які приваблювали своїм неробством, скажемо - еротикою, та найголовніше, браком будь-яких принципів, що, як відомо, нікому життя не полегшують.

Але в цілій цій менажерії опинився один тип, цілком неподібний до інших, а передусім до самого Винниченка. Глибока симпатична постать, зроджена в уяві письменника у тяжку хвилину твердого переконання, що якби він, Володимир Винниченко, в своїй молодості зустрів колись відважного і безкомпромісного, який би взяв його за комір і вдарив пару разів по фізіономії - у переносному чи й фактичному значенні, - то він, Винниченко, може, не став би великим партачем, лише великим майстром життя.

З цієї глибокої нездійсненої туги зродилася постать твердого, як криця, відважного в своїх поглядах старого Сосенка, що в повісті "Хочу" плює у фізіономію автопортретові Винниченка, письменникові Халепі, говорить йому в обличчя багато гіркої

правди, наvertsає його на свою віру, а наvertsнувши, - підтримує його, мов рідного сина.

Та коли Винниченко лише випадково, в тяжку хвилину, відчув своєю руйнінницькою душею, якою безкомпромісовою людиною мусить бути той, хто змагається за якусь ідею і хоче її затвердити в житті, остільки Хвильовий, один з правдивих борців за нову людину, відчував цю правду все життя, аж до смерти.

Поруч з великими майстрами життя - Шевченком, Лесею Українкою і Донцовим - Микола Хвильовий був найбільш завзятим ворогом усіх партачів життя. Він розумів і відчував цілою своєю істотою, що творити або помагати комусь творити нове життя можуть лише люди, які абсолютно уявляють собі, як те життя має виглядати, люди, які до глибини душі зрозуміли якусь ідею і хочуть її перевести в дійсність понад всякі свої інтереси. Він зрозумів, що для тріумфу якоїсь ідеї потрібно нищити не лише її ворогів, а передусім усіх тих приплентачів, що нічого спільного не мають ні з цією, ні взагалі з жодною ідеєю, і мати не можуть, бо для них є лише одна ціль - використання кожної ситуації лише для своєї вигоди. Він зрозумів, що треба нищити тупість і міщанство в душах своїх чесних прихильників, бо інакше навіть чесні прихильники будуть кидати тяжкі колоди впоперек дороги власної ідеї або розсаджувати її динамітом зі звичайної глупоти, не орієнтуючися, чи зле роблять, чи добре, чи шкодять чужим, чи своїм.

А понад усе відчував Хвильовий, що не може бути прекрасною його Батьківщина, його Голуба Савоя, в якому б вона не була вигляді, коли люди в ній будуть нудні, несміливі і нецікаві, коли не переродити їх душі так, щоб вони навчилися бачити і шукати в світі і в оточенні ще щось, крім власної вигоди і дрібних пліток, навіть тоді, коли боротьба буде скінчена.

Тому Хвильовий не міг не захопитися жовтневою революцією тоді, коли "гриміла повінь і йшла духмяна романтика", коли в лісах і борах бачив він, "як блукали середньовічні лицарі", коли йому здавалося, що душі людей змінилися.

Але так само не міг він не отверезішати, ледве побачив, що ця повінь, ця духмяна романтика не дали нічого. Він відчув, що це був лише вихор, який крутнув все і знов поставив найгірші речі на своє старе місце, але натомість не було зовсім того буряного дощу, який змив би весь старий бруд і живою водою скропив би всі душі.

Хвильовий, як і його Мар'яна в "Завулку", побачив, що змінилася лише покрішка, а зміст лишився незмінний. Десь змілися, згинули в безвісті правдиві люди революції, а на червоних тронах, за червоними прапорами і кокардами опинилися ті, які в жодну революцію ніколи не вірили, за неї не змагалися і думали лише про теплі посади. Ті ж самі дами, що колись зі сльозами зворушення вішали на свої стіни портрети Миколи II і наслідника, з таким же ж зворушенням прибивали тепер коло Леніна - Зінов'єва, кажучи в своє оправдання: "Що ж, він хоч і жид, але хороший".

Він побачив, як визначні діячі і діячки комуни на збори, для людей - вбирали бідний, пролетарський одяг і оберталися в "товаришів", а дома перебиралися в довгі шляфроки, гризли служницю, пліткували і говорили лише про те, де і що видрати для себе.

Так, революція відгула вже десь у бур'янах і почався черговий тріумф партачів життя. Того не могла знести ні Мар'яна, ні сам Хвильовий.

І ось тоді, мабуть, під час довгих безсонних ночей, під час безконечного самотнього ходження по кімнатах, прийшов Хвильовий до напівусвідомленого собою переконання, що єдиний шлях, яким він ще може йти, то є шлях не соціальної,

а національної революції. Він рішив, що лише національна гордість і відокремленість може дати людям його нації повне життя, дати відвагу до змагання з конкретним ворогом і цим відірвати їх від міщанських егоїстичних інтересів та поширити їх обрії.

Тоді ж з великою послідовністю почав він іти новим, наміченим собою небезпечним шляхом, сподіваючися на кожному закруті удару в чоло. Але він рішив рятувати похилу душу свого народу і змагався за це завзято. В своїх памфлетах гостро виступав він проти всіх "Гартів"³⁹, "Плугів"⁴⁰ і інших літературних осередків, обсаджених типовими партачами життя, які за всяку ціну старалися обнизити рівень української культури, творячи з нашого мистецтва якусь плескату бездарність у вигляді поезій про найбільш виплекані буряки або прозу на взірець безсмертного "Сатани в бочці".

Він безжалісно бичував тупість міщанства і брак цивільної відваги свого оточення, а вже найбільшою сміливості досягнув він у своїй останній повісті - "Вальдшнепи", де висміяв дерев'яність "Кавалерів Червоного Прапора" і устами героїні Аглаї одверто виголосив ідею національної романтики.

Цієї сміливості було вже рішуче забагато для його московських братів. Почалася нагінка і цькування, які напевно могли б скінчитися мирно, коли б Хвильовий згодився піти шляхом Тичини, Рильського, Сосюри і інших партачів життя. Тоді і до цього часу друкувалися б його твори, щоправда, зовсім змінені, тоді і досі по радіо можна було б чути його голос, який складав би привітання для Соняшного Сталіна. А головне - він би жив, жив...

Але Хвильовий, правдивий майстер життя, не міг лишатися в ньому на те, щоб його партачити. Він творив його до останньої хвилини, поки міг, але пізніше - волів вибрати Творчу Смерть, аніж бездарне життя. І як правдивий, великий мистець - він не помилився. Вистрілом у свою голову він

забив не лише себе. Він розстріляв однією кулею в багатьох серцях безвольну нерішучість і рабську покірність, яку розстрілював за життя словами.

Ця куля дала сили згинутися, а не зігнутися багатьом однодумцям Хвильового під час пізнішої, ще більшої нагінки оскаженілого ворога.

Ця куля і досі, протягом 8 літ від його смерти, вертається і розстрілює багато вагання і нерішучости в душах нашої молоді.

Бо майстер життя Хвильовий, один з найбільших ворогів його партачів, відчув цілою істотою, що лише прикладом великої цивільної відваги і безкомпромісовости, аж до смерти, можна впливати на душу свого оточення так, щоб воно із суцільної маси льокаїв обернулося в націю, варту своїх великих героїв.

Друкується за виданням "Олена Теліга. Збірник", видання Українського Золотого Хреста в ЗСА, Детройт - Нью Йорк - Париж, 1977 р. Стор. 105-120. Доповідь, виголошена в краківській "Просвіті" навесні 1941 року. Вперше опублікована в збірці "Прапори Духа" (1947).

ДМИТРО МИРОН

(5.11.1911 - 25.7.1942)

ДМИТРО МИРОН ("Андрій", "Максим Орлик", "Піп", "Роберт"; 5.11.1911, с. Рай, зараз - Бережанського р-ну Тернопільської обл. - 25.7.1942, м. Київ) - український політичний діяч, публіцист. Середню освіту здобув у Бережанській гімназії та в Академічній гімназії у Львові. Навчався на юридичному факультеті Львівського університету. З юнацьких років брав участь у націоналістичному русі, став членом ОУН. У 1932-1933 рр. - референт юнацтва при Крайовій Екзекутиві ОУН на ЗУЗ. Деякий час Мирон був головним редактором "Бюлетня ОУН на ЗУЗ". У липні 1934 р. заарештований польською поліцією, звинувачений у приналежності до ОУН, розповсюдженні нелегальної націоналістичної літератури та співучасті у підготовці замаху на співробітника радянського консульства у Львові О. Майлова (замах вчинив 23.10.1933 М. Лемик). Був засуджений польським судом до 7 років ув'язнення. Ув'язнення відбував у тюрмах Равича і Вронок (тепер Польща). Був учасником II-го Великого Збору ОУН у Римі в 1938 р. З 1939 р. - політично-ідеологічний референт Крайової Екзекутиви ОУН, а в 1940 р. - призначений Крайовим Провідником ОУН на ЗУЗ. Автор праці "Ідея і чин України". З червня 1941 р. перебував у Відні, де займався політичним вишколом батальйону "Роланд". На початку радянсько-німецької війни 1941-1945 рр. Мирон брав активну участь у формуванні Похідних груп ОУН(б). У 1941 р. очолив Північно-східну групу ОУН(б), яка вирушила у Наддніпрянську Україну. З жовтня 1941 р. - Крайовий Провідник ОУН на Осередньо-Східно-Українських Землях (ОСУЗ). Вбитий під час сутички з агентами гестапо в Києві 25 липня 1942 р.

ІДЕЯ І ЧИН УКРАЇНИ

ПІДСТАВИ Й ЦІЛІ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

(Ідея нації у вихованні)

На виховні вартості й чинності треба дивитися під кутом нерозлучної органічної зв'язі з нуртуючими потребами даної нації на тлі даної епохи. В теорії та практиці, у систематиці й методиці виховні вартості й чинності є органічним витвором духа, характеру, історичної дійсності культурно-цивілізаційного рівня, потреб і змагань даної нації й даної епохи. Сучасна педагогія зірвала з інтелектуалістично-індивідуалістичним вихованням, що брало під увагу абстрактний тип людини взагалі, відірваної від національно-суспільного середовища. Немає абстрактної людини взагалі. Виховання мусить брати під увагу конкретних, живучих і діючих людей серед даної національно-суспільної дійсності, що цілою своєю істотою зв'язані з життям даного народу, з його надбаннями, потребами та змаганнями.

Отож виховання у своїй генезі, підставах, методах і цілях, - творить одну нерозлучну цілість з цілим національним життям. То ж з одної сторони ціле національно-суспільне життя зі своїми надбаннями, вартостями, звичаями, порядками й установами відповідно несвідомо або свідомо виховує й відповідно наставляє людей; з другої сторони виховання, формуючи людей, впливає на формування й розвиток національно-суспільного життя.

Тому, при розгляданні проблеми виховання, треба взяти під увагу цю подвійну функцію виховання: стихійну виховну чинність національно-суспільних впливів і

планово зорганізоване виховання й освіти. Ані ідеал абстрактної, досконалої людини й людства раціоналістичного виховання, ані класові інтереси панування і привілеїв расової феодалної аристократії чи колективізму, ані професіоналізм середньовічних цехів чи сучасного синдикалізму, ані навіть вірування даної конфесії, релігійної громади: католиків, православних чи протестантів не можуть стати джерелом, підставою й ціллю виховання. Тільки ідея нації й добро нації можуть стати джерелом, підставою і ціллю виховання.

Бо національна спільнота охоплює в собі розвоює тяглість і духовно-ідейну єдність надбань й творчості всіх поколінь; творить органічну цілість всіх ділянок життя, всіх верств і суспільних груп, творить одну духовно-суспільну підставу до дальшого розвитку й дальших змагань. Тільки ідея національної суспільності в'яже органічно виховання з даною духовною й суспільно-історичною дійсністю та з усіма ділянками й потребами життя в одну нерозлучну цілість: з родиною, культурою й релігією, з політикою, державою і з правом та господарством. Тільки ідея нації в'яже виховання з надбанням минулого, з потребами сучасності та зі змаганнями та творчістю майбутнього, надає їм розвоює тяглості й єдності. Через націю набирає виховання історичності, всебіймаючості та впливу на формування історичної дійсності. Надто всі пориви духа, серця, волі, почувань і думки, всі надбання праці та творчості, всі змагання цілого ряду поколінь одної національної спільноти творять величезний морально-виховний капітал для грядущих поколінь. Національні вартості - це великі етично-виховні вартості. Тому виховання мусить прямувати до того, щоб як одна з форм вияву національного життя, спричинитися до зміцнення й розвитку всіх сил і вартостей національної спільноти. Виховання мусить прямувати до формування сильної зорганізованої волі нації до життя,

владарності, могутності та творчості, мусить спричинитися до розбудження, визволення й оформлення життєвих національних енергій, до зміцнення духовно-моральної й суспільно-політичної єдності всіх поколінь і суспільних груп, до формування спільних національних почувань, спільної національної духовності та свідомості, до плекання суцільної національної психіки, національного характеру та усесторонньої творчості. І так націоналістичне виховання має зміряти до формування сильного, владарного, національного характеру, суцільної національної духовності - одної великої соборної Української Нації на підставі одної національної Ідеї та всеобіймаючого світогляду понад усі історичні, партикулярні, класові, партійні, громадські суперечності, понад усі кордони й ворожі затії, щоби підняти Україну з упадку й розбиття до нової могутності та творчості. А щоби піднести Україну з упадку нового поневолення й розбиття до визволення всіх сил, усестороннього розвитку та збудування власного державно-творчого світу, мусить виховання поставити собі друге засадниче завдання: формування нового типу української людини.

По-третє, націоналістичне виховання має зміряти до формування і заціплювання в житті нових духовно-моральних, світоглядових, культурно-цивілізаційних і суспільно-політичних вартостей на зміну ворожого матеріалістичного совітського світу та творити новий світ українського ренесансу.

Націоналістичне виховання - це така практична система цінностей, надбань, вчень, метод і впливів, що виростає з найглибших духовно-культурних первнів національної спільноти, з даної національно-історичної дійсності, життєвих потреб і розвоєвих творчих процесів на майбутнє, і зміряє до всестороннього розвитку і зміцнення духовно-суспільних сил, інстинктів, волі, почувань, свідомості і чинності національної спільноти й суспільно-активної

особовості для добра, сили та творчого розвитку української нації на підставі одної національної ідеї, творчого психосинтезу, волонтаристично-героїчного світогляду, етичних вартостей та змагань українського націоналізму.

Виховна чинність українського націоналізму проявляється у двох напрямках: з однієї сторони треба так уложити ціле національно-суспільне життя, так зорганізувати й поставити всі ділянки: культурно-цивілізаційного, морального, релігійного, політичного, державного, соціально-економічного, громадського, родинного, товариського та приватного життя, надати їм такі форми, зміст, напрям і ціль, організувати й вести так революційно-державницькі змагання, працю й боротьбу, щоби формувати та зміцнювати сильну суспільно-активну волю, глибокі почування та свідомість в один суцільний, сильний характер і силу нації та української людини; з другої сторони - дати в теорії та практиці нову систему національно-волонтаристичної педагогії та програму й організацію суцільного шкільництва, що відповідала б духові, потребам і змаганням української нації та досвідіві й новим здобуткам сучасної педагогії та психології.

Що цінує й визначає націоналістичне виховання? Націоналістичне виховання має за свою підставу й ціль добро, силу та творчий розвиток національної спільноти, а в нації всебічний розвиток суспільно-активної особовості. Націоналістичне виховання має плекати й розвивати національно-державницькі, владарні, героїчні первні й сили, щоби Україна не була тою історичною чайкою, що скиглить над зруйнованим гніздом при битій дорозі, але показала давню левину силу, щоби стала знову володарем і творцем нового, могутнього життя. Зокрема владарні, творчі первні, волево-чинні, є слабо розвинені у вдачі українського народу внаслідок довголітнього поневолення й історичних переживань. Плекати сильну волю могутності, владарності та

творчості в рамцях залізної моральної дисципліни й суспільної зорганізованості, національної самостійності й солідарності під кутом великої ідеї та добра нації. Сила й витривалість волі, залізна дисципліна й зорганізованість, почуття самостійності, самодіяльності та владарності духа, агресивності та здобування, щирої праці та боротьби, радість труда, культ сили, твердість, мужність, почуття обов'язку й відповідальності - оце прикмети, що їх нам треба.

Органічність, суцільність, всебічність виховання опирається на суцільності національної спільноти, на єдності національної ідеї.

Ідея й добро нації, перевиховання народу й розвиток всіх його живучих сил, формування нового типу української людини, нові вартості націоналістичного світогляду, етики та змагань, плекання героїчних національно-державницьких первнів, історичність і зміна матеріалістично-совітського світу на новий світ, на нове життя, визначають націоналістичне виховання. Націоналістичне виховання дає нову теорію, нову систему вартостей і метод волонтаристично-національної педагогії.

Націоналістичне виховання, це не статистичне виховання - нагинання суспільності й людини до даної доктрини й державно-правного устрою, як це діється в бюрократичних устроях і Совітах, але це використання всіх надбань і вартостей культури, цивілізації, релігії, національно-суспільного життя, професійно-господарського життя, опертих на спільній духово-ідейній поставі національної спільноти і просякнутих вартостями суцільного світогляду, щоби формувати єдність національного характеру, плекати творчі, життєздатні, національно-суспільні сили і національно-державницькі первні та впровадити людину в життєву дійсність даної нації й епохи, дати підстави й напрямні до дальшого творчого розв'язування процесу.

В тому заключається динамічний, активістично-ідеалістичний характер виховання. Ані не засклеплюватися в даних нормах і утертих шаблонах, ані не зависнути в теоретичних ідеальностях чистих абстракцій, ані повзти по землі марного вегетування, але вкорінюватися в одну національно-історичну дійсність та ставити образи та цінності майбутнього розвитку, щоби запровадити людину до життєво-історичних завдань і обов'язків, а далі вказати напрямні та шляхи дальшого розвитку, нових змагань на вершини духа, ідеї, чину й могутності.

Тому дух історичності, героїчного активізму й ідея нації мусять пронизувати ціле виховання.

Дух історичності надає вихованню розвоєвих перспектив, а ідея нації надає суцільності, інтегральності, розвоєвої тяглості, змісту й сенсу.

Знову вічні оживчі сили народу немов та сира земля та природа надають вихованню свіжих соків та життєвих енергій, щоби не замкнулося у дряглий і закостенілий світ упривілійованої родової аристократії бюрократичної кліки, кастовості, плутократії чи політичного доктринерства.

Націоналістичне виховання мусить дати світоглядний та практичний синтез всіх сил і енергій духа, психіки й природи, душі й тіла проти крайностей інтелектуалізму й матеріалізму, мусить дати творчий психосинтез волі, почувань, думок і чину, а далі розвоєву єдність і спаяність національно-суспільних сил і надбань і вартість особовості. Мусить дати моральний і суспільний синтез свободи розвитку й дисципліни, проти крайностей механічного індивідуалізму та стадного колективізму. Далі мусить дати органічне пов'язання виховання й освіти, уважаючи освіту, як одну зі складників цілої виховної системи.

Знову же виховання й освіту треба включати в органічну цілість національно-суспільного життя і творчих розвоєвих процесів. При систематиці й методиці освіти розложити план навчання не по механічно-зложеним предметам, але зіспоєних своєю виховною вартістю і життєвою доцільністю в одну органічну гармонійну цілість, щоби спричинитися до формування суцільного світогляду та приготовити людину до життєвих завдань, праці й боротьби.

З того впливає потреба відповідного пов'язання загального образування та професійного у вихованні й навчанні та в організації шкільництва.

Треба уміти пов'язати в вихованні й навчанні вартість гуманістичних наук і природничо-технічних в одну органічну життєву цілість. На першому місці треба поставити пізнання тої національно-історичної дійсності й суспільного середовища, в якому людина живе й діє, як історія, література, культура, суспільне життя, географія, природа, господарство та праця рідного краю, родина, звичаї, обичаї, релігія, різні технічні вмілості, роботи, тіловиховання, музика, спів, мови, а все треба пов'язати в одну органічну життєву цілість, в одноцілий погляд на світ і життя, щоби людина бачила життя не поділене на поодинокі механічно залежні предмети, але в органічній єдності: національно-історичного життя, праці та природи, щоби впровадити людину в безпосередню зустріч з життям і відповідно підготовити до життєвих завдань, трудів і обов'язків. Узброїти людину в силу волі, глибину почувань, силу характеру, енергію чину, в суцільний світогляд, думку узброїти знанням і технічними відомостями, а тілові дати гарт, витривалість, зручність і здоров'я, щоби дати людині здібність і радість праці і боротьби, труду та творчості.

І так суцільна система націоналістичного виховання розгалужується на різні напрями, узгляднюючи різні сторони, потреби й завдання національно-суспільного життя й розвою людської особовості, а саме на перше місце виступає потреба поглиблення національно-державницького виховання й освіти, далі громадсько-моральне, суспільно-професійне, мілітарне й фізичне виховання.

При творенні нашої педагогічної системи треба узгляднити національно-історичну дійсність України, наслідки довголітнього поневолення і розбиття, спеціально большевицьку дійсність і спадщину й поставити передовий виразний образ ідеї й вартості нового життя, образ нової людини і тих величезних завдань і трудів завзятої боротьби й праці, що перед нами. Бо тільки з нашої волі, з наших сил, з нашої крові, труду й боротьби повстане новий світ України на руїнах совітсько-московської імперії.

ДУХОВНО-СВІТОГЛЯДОВІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ

Система виховання мусить опертися на одноцілому світоглядіві, виходячи з духа, надбань і потреб даної нації та духа епохи. Бо виховання мусить здавати собі справу з одної сторони з тих національно-суспільних сил, з тої історичної дійсності і з того людського матеріалу, який має відповідно формувати серед даної національно-історичної дійсності, а з другої сторони мусить мати перед собою виразний образ людини й цілого життя, в ім'я яких вартостей та ідей, для яких завдань і яку нову дійсність має формувати, що і як має робити. Далі без одноцілого всеобіймаючого світогляду, без системи вартостей, ієрархії цілей і потреб виховання затратило б свою суцільність і органічність та зв'язок зі завданням і

потребами й розв'язуваними процесами життя, а стало б механічним зліпком різних вчень і методів, стало б експериментуванням на душах молоді, витворюючи хаос почувань і поглядів, роздвоєння душ і характерів. Уявімо собі, що було б, коли б програма й система виховання й навчання узгляднявали й мішали зі собою ідеалізм і матеріалізм, крайній індивідуалізм, лібералізм і механічний колективізм, націоналізм і соціалізм, пацифізм і інтернаціоналізм, релігійність і безбожництво. Бо є неможливо виховати суцільні сильні характери й формувати сильні особовості, а тим більше суцільну національну духовність без одноцілого всеобіймаючого світогляду, без одноцілого синтезу вартостей.

Вибір світогляду залежить у великій мірі від характеру й духовності, наставлення волі й почування, від духа нації й епохи, від завдань, які собі ставить дана суспільність і людина. З одної сторони духовність, стан волі й почувань і дана національно-історична дійсність впливають на формування світогляду, а з другої сторони світогляд своїми вартостями впливає на якість, наставлення, спрямування і кристалізацію волі, почувань, думання й діяння, впливає на якість і наставлення характеру, залежно від того, які ідеї, які вартості й які завдання ставить перед людиною, пр[иміром] буддизм у великій мірі вплинув на характер, духовність і життя індійців.

ВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ

Що ж таке характер? Це сталість і єдність психічних вроджених і набутих властивостей і сил волі, почувань, інстинктів, пристрастей і думки на підставі спільних провідних засад, що проявляються в сталості й консеквентності поступування та в сталості реагування на побудники оточуючого, внутрішнього і зовнішнього життя. Пробним

каменем суцільності характеру це сталість діяння, життєва постава й чинність по лінії певних засад, оперта на сталості волі.

Саме на тім полягає зміна характеру даного народу, що під впливом великих потрясінь, революцій чи війни, національного пробудження і відповідно поставленого виховання розбуджуються і визволяються відповідні психоволеві енергії й почування, кладеться сильніший натиск на дану сторінку психічного життя на волю чи розум, на відповідні почування й думки, даліше відповідно ті психічні сили та схильності наставляються в ім'я відповідних вартостей і завдань, їх відповідно оформлюється.

Сила і якість характеру залежить від вартості ідей і завдань, яким віддається людина й суспільність і від сили й наставлення волі й енергії чину.

Сила і якість характеру залежить від стану й якості волі, активності чину і праці та від цінностей, ідей і засад, для яких живе. Тому зовсім слушно сучасна волюнтаристична психологія й педагогія та "школа праці", уважає підставовим первнем психічного і суспільного життя волю та її активність, а людину означає в першу чергу, як діючу істоту.

В сучасній педагогії сила і якість волі, сила, якість і скристалізованість почувань, єдність і шляхетність провідних засад і ідей, та активність людини і національно-суспільні завдання грають першорядну роль. Тому формування сильних суцільних характерів, плекання сильної суспільно-активної волі, підпорядкованої ідеям і національно-суспільним завданням є засадничим завданням виховання.

Характер, світогляд і мораль творять одну нерозлучну цілість з національно-суспільним життям.

При розгляданні теорії та практики виховання і при встановлюванні виховних завдань і вартостей та програми й методики навчання, мусимо вийти з даної духовно-моральної,

культурної та суспільно-історичної дійсності та національно-суспільних завдань і потреб.

Мусимо здати собі справу на чому стоїмо, серед якого духовно-суспільного середовища находимося, з яким людським матеріалом маємо до діла, якими засобами й надбаннями розпоряджаємо, що маємо усунути й викоринити та врешті, що маємо з того людського матеріалу зробити, куди його спрямувати, які завдання його чекають, яким він має бути, яку дійсність має творити.

При тому слід вистерігатися двох крайностей, мовляв, людська психіка - це незаписана карта, отже з кожного можна зробити, що хочемо: митця, поета, маляра, музиканта, коли вже змалку будемо відповідні схильності розбуджувати й відповідно спрямовувати, як також треба вистерігатися другої крайності, мовляв характер людини є згори визначений дідичністю (біологічно) або суспільними відносинами, отже виховання не має нічого іншого до роботи, як нищити свободу вияву вродженим схильностям і тільки дати певну кількість і якість знання. Так само не відповідають правді індивідуалістично-інтелектуалістичні теорії, що людина зі своєї природи є доброю, тільки її викривлюють і псують суспільні відносини, тому завданням виховання мало б бути - розбудити й визволити вроджені схильності й уможливити їм розвиток (пр[иміром] теорія Руссо - "Еміль"). Якщо б люди родилися тільки добрими, то як могли б їх псувати ті суспільні відносини, що вони їх самі творять?! Заворожене коло.

Безперечно, людина приходить на світ з певними вродженими схильностями, але цей сирий матеріал немов руда в землі, який треба відповідно перетопити, обробити й оформити, немов різьбар з мармуру чи металу виковеує статуї. Вартість статуї буде залежати від того, з якого матеріалу (дерева, каменя, мармуру чи металу) її робимо,

від здібностей та праці майстра, від цілей та ідей, що натхнули різьбаря.

Суспільні відносини не є тими формами, в яких вливається сирий матеріал вроджених схильностей. Кожний є різьбарем свого характеру, залежно від вроджених схильностей і здібностей та власної праці серед впливів і нуртуючих ідей національно-суспільного середовища. З пересічної людини найкраще поставлене виховання і суспільне середовище не зробить Наполеона, Гете чи Канта; великість і творчість індивідуальності залежить від вроджених задатків. Але вартість, характер і активність людини залежить від власної праці, виховання і родинно-суспільних впливів. Трудно виховати сильні та здорові характери в занархівованій та здеморалізованій суспільності прим[іром] у Мексиці чи деяких державах Пд. Америки. Як рівно ж тяжко виховати сильні й творчі характери в закостенілій, пасивній суспільності пр[иміром] в Китаю та Індіях.

Національно-суспільне життя, суспільний лад, ідеї, вартості й історичні завдання Англії, Франції, Італії, Німеччини чи Японії впливають на формування характеру своїх членів. Настільки характери англійця, француза, італійця, німця чи японця різняться між собою, наскільки є відрубні національні характери, історичні переживання й завдання та суспільні відносини тих поодиноких націй. Як також сила й доля тих поодиноких народів залежить від того, як поставлене у них виховання, як, та в ім'я яких цінностей і завдань виховують своє молоде покоління. Пр[иміром] це не маловажний такий висказ, що французько-німецьку війну 1870 р. виграв німецький учитель не менше від німецького вояка чи Бісмарка й Мольтке. Або, що могутність Англії залежить від того, як вона виховує свою молодь (Демолян - "Сила виховання"). Доля Франції є не менше в руках матерів й учителів, як вояків і політиків.

Тому при вихованні мусимо брати під увагу вроджені властивості даного народу й людини, узгляднуючи величезну роль крипто-психічних енергій підсвідомості, національно-суспільне середовище і вартості та завдання, що перед нами, щоби не виховувати людей по таким зразкам і до такого культурно-цивілізаційного і суспільного ладу, що вже існує, бо життя постійно змінюється і розвивається пр[иміром] теперішнє виховання. Тому при вихованні треба узгляднити ті розвоєві процеси: ріст людини і розвиток суспільно-історичного ставання на підложжі даного духовно-суспільного ґрунту та вроджених властивостей людини.

ВЛАСТИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ВДАЧІ

В українській вдачі переважають такі прикмети, як надмірна емоціональність, сентиментальність, ліризм, песимізм получений з погідним оптимізмом, інтелектуалізм, мрійництво, індивідуалізм, що є впливом наших історичних переживань і довголітнього поневолення... Загальмовані життєві енергії та волеві первні не розвивалися, або вибухали у величних стихійних зривах, а життя зі зовнішнього світу переходило у внутрішньо-духовні переживання, глибокі почування, тугу та мрії за кращим життям. Тому завданням націоналістичного руху, а зокрема націоналістичного виховання є розбудити та плекати ті здавлені дрімучі психоволеві енергії, як силу і витривалість волі, енергію чину й боротьби, запал праці, зорганізованість почувань, систематичність, глибину і далекозорість творчого думання; а сипкості суспільного життя протиставити плекання духовно-суспільних і моральних первнів дисципліни, зорганізованості, обов'язку, відповідальності, владарності, могутості, солідарності й єдності національної спільноти.

Вже з духовно-суспільної структури України, з вдачі українського народу випливає потреба волонтаризму, активізму, героїзму, і життєвого реалізму на місце надмірної емоціональності, сентиментальності, утопічного інтелектуалізму, а на місце розпорошеності й розбиття треба дати глибоке почуття національної спільноти, залізу дисципліну й зорганізованість. Надто ми мусимо усвідомити собі, яке величезне багатство, які скарби й глибина духових переживань і вартостей, яка сила й яке здоров'я життєвих енергій і моральних цінностей криється у природі української духовності. Зіспоєння так різнорідних властивостей типів українців з різних земель і історія України в одній суцільній соборній духовності на підставі єдності національної спільноти та світогляду дасть багатство різносторонності української духовності й індивідуальності. І саме ціллю українського націоналістичного світогляду, як і націоналістичного виховання є виявити, розвинути й оформити ті величезні скарби та глибини українського духа. До глибин українського національного духа, за нову суцільну українську духовність, за соборність української психіки, за владарний, активний, героїчний український характер, за нову повну українську людину, за нові вартості, за нове повне життя!

Оце засадничі завдання націоналістичного виховання. При розробленні системи та програми націоналістичного виховання, треба вже зараз з формуванням націоналістичного світогляду розробити систему, програму й методику націоналістичного вишколу: ідеологічно-політичного, революційно-державницького, мілітарного, громадсько-морального і суспільно-організаційного, як також методику націоналістичної пропаганди й політичної освіти.

Розглянемо по черзі світоглядові підстави націоналістичного виховання.

Система націоналістичного виховання мусить протиставитися раціоналізмові та його крайній формі - інтелектуалізмові, що в першу чергу звертає увагу на плекання інтелекту, щоби людині вложити в голову якнайбільшу кількість знання, бо, мовляв, спостереження, наука та знання, збагачуючи свідомість і інтелект, кермують волею й почуваннями, людським поступуванням і мораллю. А хіба не потребуємо довго доказувати, що доля народів і людей, їхня мораль і сила не залежать в першій мірі від кількості знання й розвитку інтелекту, але в першій мірі від сили й активності волі й характеру, від енергії чину, праці й боротьби. Також нерозумно було б говорити, що розум, знання, чи наука не мають ніякого значення, або майже мінімальне. Чейже знаємо, що вартість волі, характеру й нашої праці залежить від того, яку виберемо собі ціль, які значимо засади життя, які будемо мати ідеї, а при встановленні й виборі мети, означенні засад і ідей працює розум, потрібні знання й наука. Тільки йде про те, щоби кожній психічній та суспільній чинності признати належне їй місце. Помилкою раціоналізму й відірваного від життя інтелектуалізму було те, що ці теорії й погляди уважали інтелект за підставу та творчий первень життя в філософії, психології, педагогіці, історії; культурі, етиці й соціології та на раціональних поняттях і законах хотіли будувати ціле життя. Тому попадала або в крайність виключного спекулятивного ідеалізму - чистих ідей і абстрактних понять, або в другу крайність радикального емпіризму, сенсуалізму, натуралізму чи крайнього матеріалізму. Освіта й виховання ХІХ століття розманіжили нас замість засталити, ослабили, замість відсвіжити та зробили добродушними замість бойовими й узброєними до творчості. Ми стали об'єктивні там, де повинні ненавидіти й вибачливі, де повинні осуджувати, як каже Гінтер. Виховна система націоналізму мусить протиставитися як

крайньому інтелектуалізмові та його дальшій консеквенції спекулятивному раціоналістичному ідеалізмові абстрактних понять, відірваних від життя трудів і боротьби, як наприклад в часах стоїків, схоластики і містиків. Безперечно виховання неможливе без глибокого ідеалізму, героїзму й романтизму; навіть большевики, що заперечують усякі духовні ідеалістичні вартості, а опирають ціле виховання на природничо-технічним, економічно-професійним, колективно-класовим принципі трудової школи, стараються впровадити до свого виховання такі ідеалістичні первні, як любов совітської батьківщини, культ героїв і т.д. Виховання мусить спиратися на глибокі, чинні ідеалізмі, героїзмі й романтизмі, але це не сміє відвертати людину від життєвої дійсності, життєвих трудів, зусиль і боротьби, щоби не попасти в утопічне мрійництво й декламаторство гамлетівської людини з роздвоєною волею та блідою думкою.

Чинний ідеалізм, героїзм і романтизм треба зіспоїти з психологічно-суспільним волонтаризмом, активізмом і життєрадісним реалізмом, у гармонічним, ідеалістичним активізмі. Бо світоглядowo й життєво ідеалізм і реалізм сходяться разом. Не має між ними засадничої різниці. Найбільше реальним є те, що є істотне. А істотне - це існування чинне, ані природничі факти й явища, ані змислові враження, але творчий процес діяння, чин, що залежить від духа, волі та творчої ідеї, як образу нової наростаючої дійсності. Все інше, це тільки змінні форми процесу творчості, як електрична енергія прибирає різні форми діяння.

Зокрема в моралі й вихованні ідеї-вартості побуджують волю й почування до діяння, до творення реальних фактів, є мотивами й цілями чинів. Треба знайти зіспоєння вічного горіння серця, поривів духа, на верхів'я прометеївської людини з титанічними зусиллями й трудами гераклівської людини і з поривами творчого духа, постійно активного

повного життя фавстівської людини. Крім того треба узгляднити при вихованні силу життєвих енергій, силу вітальності - повноти життя, щоби не попадати ані в крайність епікурейства - уживання життя, ані в аскезу й факірство, себто цілковите заперечення земського життя й тяжких життєвих зусиль. Також песимізм, філософічний чи моральний, впливає розкладаючо й гамуючо на душу й характер людини. Навпаки - виховання повинно узгляднити героїчний трагізм і оптимізм повноти життя. Ідеалістичний активізм і життєрадісний реалізм має впровадити виховання й освіту в життєву дійсність, творчий розвоєвий процес, щоби людина пізнала та знайшла своє місце в тому оточуючому світі, в якому живе, щоби пізнала вповні життя й долю своєї батьківщини, своє оточення: історію, суспільні відносини, культурно-цивілізаційне життя, релігію, мораль, звичаї, обичаї, працю, цілу природу, щоби виховання поступало з розвитком життя і приготувало людину до життєвих завдань і обов'язків, щоби виробило змисл дійсності й активності проти енциклопедичного магазинування інтелектуалізму і пам'ятевого засвоювання з книжок, щоби людина не лише пізнавала світ і його обсервувала, але уміла по своїй волі та на образ ідей світа і життя формувати та творити, щоби була у житті творцем і борцем. Треба бути в боротьбі творцем, а в праці борцем.

Одначе треба протиставитися крайньому природничо-технічному реалізмові й матеріалізмові, що зводять життя до гри відірваних природничих фактів, а людину уважають за один із атомів природи. Таке природничо-реалістичне й матеріалістичне виховання, без узгляднення глибокого ідеалізму й духовно-моральних первнів і вартостей спростачує і механізує людину, робить з неї професійного робота й атома в механізмі природи, розбиває людську моральну особовість, обнижує моральні вартості, суспільну

активність, духовно-культурну творчість і душевні пориви. Воля механізується, почування принижуються, беруть верх пристрасті та змисли, думка формалізується у шаблонах, утертих фразах і яловіє, як це діється на наших очах у совітській дійсності. Також крайній натуралістичний біологізм, що звертає увагу тільки на кровно-біологічну, расову сторінку життя й виховання може виплекати здорову й дужу расу атлетів, скоробіжних спортсменів і м'язистих сильних робітників, але без духовної глибини, без серця і душевних поривів. Навіть такі генії, як Олександр Великий чи Наполеон надмірно розтрачували свою багату та творчу індивідуальність із-за надмірного екстенсивного зовнішнього життя без духовної концентрації. У вихованні треба уміти знайти рівновагу й зіспоєність чинного ідеалізму й волюнтаризму, ідеалістичного активізму, героїзму й романтизму з життєрадісним реалізмом і силою вітальних енергій людської природи, але проти інтелектуалізму й матеріалізму.

Треба дати творчій психосинтез волі, почувань і розуму в повноті чинного життя, треба знайти розвоюєдність духа та природи, душі й тіла, як також треба дати єдність нації та суспільно-активній особовості, синтез свободи, самостійності, ініціативи й дисципліни, порядку, авторитету й обов'язку. Практично треба уміти зіспоїти національно-державницьке та громадсько-моральне виховання з мілітарним, фізичним і професійним вихованням.

ВИХОВАННЯ І РЕЛІГІЯ

Релігія вносить у виховання багато глибоких духовно-моральних вартостей для формування людської особовості й поглиблення духовних сил народу. Релігія у вихованні не може бути трактована ані в сенсі папоцентризму давньої схоластики й виключного тотального конфесійного

виховання, ані в сенсі цезаропапізму нової візантійщини, церковщини, як звичайної урядовщини й обрядового формалізму. Тоді релігія як виховна цінність затрачує свій глибокий моральний змісл і вартість. Релігія, як одна з потреб людського духа, душі й серця та морально-суспільного життя не може посягати, щоби ціле національно-суспільне життя і ціле виховання було підпорядковане церкві й релігії. Релігія у вихованні може спричинитися до плекання й поглиблення одної зі сторін національно-суспільного життя, а саме духовно-моральних сил людини й народу, очевидно не маючи права на виключність і монополію. Якщо релігія хоче сповнити свою помічну духовно-моральну й виховну функцію, мусить бути глибоко зв'язана з життям, долею й недолею, з характером, духовністю та змаганнями даної нації й мусить зберігати свою чистоту правд і моральних вартостей, окуплених кров'ю Христа і великих жертв апостолів і мучеників. Вона не сміє перейти у звичайну формалістику й урядовщину й не сміє бути по рабськи інтерпретована відповідно до політично-партійних інтересів.

З оновленням національного духа й життя мусить наступити оновлення християнської релігії, тим більше в боротьбі з большевицько-матеріалістичним світоглядом і в боротьбі мусить зіспоїтися героїзм нових релігійних катакомб і оновлення християнізму. Рівночасно зі святим іменем Христа треба впоювати дитині святе велике ім'я України. Рівночасно із хрестом подавати національні прапори із тризубом. Чому українська дитина має скоріше та краще знати ім'я Авраама, Ісаака чи Мойсея, а не знати скоріше й краще імен таких українських володарів як Володимира Великого, княгині Ольги, Хмельницького чи тих козаків, що боролися й гинули на полях і галерах за "віру батьків".

Як один Бог на небі, так одна Україна на землі!

При вихованні мусимо повернути так до глибин українського націоналістичного духа, як і до первісних глибин християнського духа - героїзму початків християнства, апостольства, катакомб і хрестоносних походів, мусимо повернути до могутнього Бога апостолів і мучеників, княгині Ольги, Володимира Великого, до великого Бога України, щоби брати цілющу воду життя безпосередньо з чистого не закаламученого джерела і підстав християнізму.

СОЦІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ (Особовість і суспільне середовище)

Ціллю виховання не має бути виховання якоїсь ідеально досконалої людини взагалі, відірваної від національно-суспільних обов'язків і завдань, щоби навіть коштом національно-суспільного життя зберігати непорушність своєї моральної особовості, спасіння душі чи своєї досконалості як пр[иміром] думали стоїки, пізніше гуманісти й індивідуалістичні теоретики. Формування людської особовості є можливе тільки серед даної національно-суспільної дійсності, праці, змагань і боротьби.

Очевидно людину не можна трактувати тільки як біологічну одиницю, робота чи атома в механізмі життя, але як моральну особовість, чинний підмет життя, що своєю працею, зусиллями, творчістю, поривами і діянням волі, думки й почувань, впливає на творчий процес життя.

Індивідуальність - це цілість вроджених і набутих властивостей, унятих в певну скристалізовану форму, що відрізняють і визначають дану людину від других людей і оточуючого світу.

Знову ж особовість, це не лише внутрішня підметність і самостійність і якість оформленість волі, почувань і думки в ім'я певних вартостей і засад, але в першу чергу чинна, відповідно оформлена постава людини до життя, чинний, творчий, формуючий підмет життя.

Індивідуальність, це в першу чергу зовнішня форма, відрубність, оригінальність, інтегральність і ріст людини. Особовість - це внутрішня форма і підметність. Повстання й формування особовості є можливе тільки серед національно-суспільного середовища; тільки серед національно-суспільного життя людина може визначити, оформити й збагатити свою особовість надбаннями, вартостями й чинною поставою до життя. Ріст, якість і сила особовості, натуга й якість волі, почувань, думання й чинів залежить від того, які ставить собі людина завдання й обов'язки, наскільки віддалися праці для національно-суспільного життя, для великої справи, ідеї, як пр[иміром] про це свідчать приклади героїв і всіх великих людей. Тим більше росте і могутніє особовість, воля, душа, серце й характер, чим людина ставить собі більші й вищі завдання, чим більше й всеціло посвячується для даної великої справи, для свого народу, чим більше є чинною, чим більше працює та творить. Тому при вихованні особовості треба уміти знайти синтез між свободою й дисципліною, між самостійністю і обов'язками й відповідальністю. Почуття внутрішньої й зовнішньої свободи й самостійності залежить в першу чергу від опанування та здисциплінованості нашої волі, почувань, пристрастей, думок, змислів і чинів, від відданості певним засадам і обов'язкам. Без внутрішньої й зовнішньої дисципліни, без панування над собою й без відданості певним вартостям і обов'язкам, людина стає невільником своїх пристрастей, химер і змислів, немов той човен, киданий хвилями без керми й вітрил.

На формування особовості складаються етичні, культурні й національно-суспільні цінності, які здобуває собі людина працею. Особовості не можна механічно оформити вихованням чи під впливом суспільного середовища без власних зусиль та праці людини. Немовля чи первісна людина тим різниться від культурної, моральної та суспільно-активної особовості, що живуть і поступають імпульсивно, не опановано під впливом хвилимих вражень і інстинктів, настроїв і пристрастей: вони не мають виразної ідеї та цінностей, не мають внутрішньої дисципліни. Якщо людина живе тільки для себе, та для збереження власної досконалості, відокремленості чи спасіння власної душі, заклеплюється в собі немов черепаха в своїй шкаралусі й повільно яловіє. Яку цінність представляли б терпіння аскетів, святих і мучеників, якщо б не впливали уморальнюючо, оздоровлюючо і будууючо на оточуючий світ? Тому націоналістичне виховання змряє до формування якнайбільше суспільно-активної особовості в ім'я цінностей, для добра загалом, для добра, сили й величі нації. Бо немає більшої любові, як у тих, що віддають своє життя "за друзі своя": "Хто хоче спасти тільки свою душу, погубить її, але хто погубить її задля мене (великої правди чи справи), знайде її", як казав Христос, великий моральний учитель і знавець людських душ.

ВИХОВАННЯ Й СУСПІЛЬНИЙ УСТРІЙ

На виховання людини, як рівно ж на цілу виховну систему і ціль виховання впливають суспільні устрої, серед яких людина живе. Знову ж тривкість даного суспільного ладу й порядку залежить від того, як і яких людей ми виховуємо. При вихованні моральної особовості та при формуванні національного характеру й суспільної духовності треба виключити крайній індивідуалізм, що доводить до

анархії, затомізування й розстрою людської особовості, як це виказали демоліберальні устрої; також треба виключати механічний колективізм, що прибирає розвиток особовості й різnorodності творчого розвитку. Колективізм переводить загальну стандартизацію людей, немов товарів у фабриці, як це виказує совітсько-московська дійсність.

Під кутом виховання демолібералізм зрівнює до рівня демократичної маси різnorodність людських індивідуальностей та не впливає на селекцію й формування сильних особовостей. Одначе демократія має свої величезні заследи в історії виховання, бо здобула право до виховання й освіти для цілого народу, для всіх шарів суспільності.

Бюрократична система й кастовість формує людей до даного засклепленого в собі порядку, а не розвиває творчих поривів і починів, без чого не має розвитку суспільного життя. Також система родової упривілейованої аристократії під виховним оглядом не видає творчих і сильних індивідуальностей, не виховує сильної та здорової людини, бо засклеплюється в собі й нидіє без допливу свіжих сил, бо переводить добір людей не на підставі вартості й характеру, але походження і матеріального стану посідання. Що інше впровадити у виховання моральний аристократичний принцип праці й рівняння на найвище при рівному трактуванні й рівних умовах виховання й навчання. При вихованні висувається проблема й потреба відповідної селекції та підтримки для здібних і творчих одиниць, при зберіганні засади рівності прав і рівних шансів виховання для всіх одиниць, для всіх членів національної спільноти. Реакційний консерватизм впливає на виховання гамуючо, бо старається нагнути й виховати людей до старих пережитих форм на підставі утертих шаблонів.

Капіталістична система плутократії не впливає також позитивно на стан виховання, хоча може дати матеріальну підтримку, бо вбиває духовно-моральну сторінку, вартість

людини і характеру, а звертає увагу на вартість гроша й суспільне становище. Також виховання не сміє замикатися у професіоналізм і крайню спеціалізацію, як у часах середньовічних цехів чи новітніх професійних синдикатів або у концепціях технократії чи технічно-професійної тресури під Совітами, бо витворює стандартизацію людей і фабричних роботів. Виховання не сміє замикатися в конфесіоналізм одної релігійної доктрини, як колись церковне виховання або по монастирях, відірване від історично-життєвої та національно-суспільної дійсності та змагань. Виховання в соціалістичній та комуністичній системі марксизму-більшевизму доводить до зникнення духовно-моральних вартостей, духовних поривів, до виявлення почувань, бо беруть верх примітивні низькі інстинкти, пристрасті й змисли. Виховання в колективістично-соціалістичній системі більшевизму вбиває людську особовість, підтягаючи людину під один стрихулець і механізує думку, притуплює інтелекцію, бо живу дійсність і людину вбиває в утерті форми, шаблони та схеми закостенілої доктрини. Тому система націоналістичного виховання й навчання та організація шкільництва мусить докладно здати собі справи з тої спадщини більшевизму й совітської дійсності, щоби на зміну совітсько-колективістичного, матеріалістичного, технічно-фізичного, класового й інтернаціонального виховання й освіти внести нові вартості національної системи виховання. З духа української дійсності, з потреб і змагань української нації, на підставі здобутків сучасної педагогіки й психології, впливає потреба активістично-національної педагогіки, а її практичним втіленням - це школа повноти життя, нова школа праці. Очевидно треба виключити постановку класово-трудової школи совітів, як також тих західних речників школи праці, що звертають увагу на вироблення в першу чергу технічних уміlostей та зручності.

Ідея й вимога нової національної школи праці узгляднює в світогляді чинну, творчу поставу до життя, уважає людину як діючу, суспільно-активну істоту й тому розвиває здібність людини до діяння, чину, праці, життєвих зусиль, змагань, труду і творчості. Виходить з життєвої дійсності, маючи перед собою ідею, щоби людину впровадити в оточуючу дійсність і приготувати її до життєвих завдань і праці й до формування та творення нового життя. В основу національної школи праці кладеться також ідею праці, як національно-моральну вартість і одну з підстав нового суспільного ладу неосолідаризму, чи пак національного солідаризму праці. Бо характер української людини визначають не лише новий світогляд, етика націоналізму, національна боротьба, але нове відношення до праці, як національно-суспільного обов'язку і радості творення нового життя.

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЮДИНИ

Сила й вартість даного народу, даної культури, моралі й виховання залежить від того, який образ і тип людини вони ставлять перед себе, який формують і виховують. Різні народи в різних епохах мали різні ідеали і типи людини, прим[іром] Греція, у своїй героїчній добі Гомера й Маратону витворила ідеал і тип прометеївської й гераклівської людини, в добу упадку створила тип діогенівської людини чи стоїків. Християнізм створив ідеал і тип внутрішньої людини-володаря духа, людини Христа, знову ж стародавній Рим витворив тип життєво-здобувчої людини вірла-володаря землі.

Середньовіччя видало аскетів, святих, лицарів і конквістадорів. Знову ж гуманізм, ренесанс, раціоналізм і індивідуалізм створили ідеал абстрактної людини взагалі,

гамлетівської людини, "гомотехнікус" і "гомоекономікус", космополіта - літаючого Голендра ⁴¹ чи блудного сина на взір жида - скитальця, відірваного від національного ґрунту.

А передвісниками нової епохи були ідеї та типи фавстівської людини, надлюдини Ніцше й героїчної людини Карлея, як вираз туги за сильною особовістю серед демоліберальної січки і атомізації. Зокрема український націоналізм на тлі епохальних перемін і завдань мусить створити й видати з себе новий тип української людини. Новий тип української людини мусить охоплювати в собі вартості й прикмети українсько-варяжської людини лицаря й володаря, як у "Слові о полку", тип лицаря - козака, борця за правду, за віру батьків й рідну землю, мусить охоплювати в собі вартості шевченківської людини і властивості твердого й вкоріненого в рідну землю, українського сина Стефаника, мусить охоплювати героїзм й нову романтику січового стрілецтва, збагачуючи образ і характер нової української людини тими вартостями й образами героїв, що їх вже видала й ще видасть Українська Націоналістична Революція, як Вождь Революції, сл[авної] п[ам'яті] Євген Коновалець, сот[ник] Ю. Головінський, бойовик Данилишин, фанатик Пукало. Зокрема треба звернути увагу на новий тип української людини, що формується в твердій школі большевицького гніту. Новий тип української людини - це прометеївсько-геракліївський тип людини, володаря духа, носія ідеї, борця володаря та творця життя, як у Шевченка Алкид під впливом великої правди й нової ідеї стає її носієм і борцем, як Ярема стає Галайдою - лицарем і героєм боротьби за визволення свого народу.

Саме цілковита відданість для великої справи, великої ідеї, під впливом великих зусиль, почувань, цілковитої відданості й посвяти, великого труду й боротьби за

перемогу великої справи, оновлює й підносить людину як велика ідея Христа та цілковита посвята для неї оновлювала й перероджувала людей і робила з поган фанатиків, мучеників нового завіту; з Савлів робила Павлів, а велика любов батьківщини звичайних людей підносить до вершин героїзму.

На тім полягає таємниця оновлення й переродження фавстівської людини: цілковита відданість великій справі, не заспокоєні постійні пориви та змагання крізь труди й небезпеки, працю й боротьбу на вершини духа, ідеї й чини оновлюють й відроджують людину й життя. Бо хто вічно трудився, той досягає спасіння, як у "Фавсті".

Націоналістична людина, новий тип української людини, це людина обов'язку й ідеї, людина сильного характеру, людина чести й дисципліни, людина зусильної праці, боротьби й постійного чину за повноту життя, за силу й велич української нації.

В націоналістичній Організації треба звернути велику увагу на революційно-державницьке виховання й вишкіл всіх членів, щоби виховати відданих справі працюючих членів і здібних, енергійних і відважних провідників. Ідеологічне виховання й вишкіл мусять звернути велику увагу на формування сильних, мужніх характерів, на формування сильних героїчних душ і сердець. Ідеологічний вишкіл має бути революційно-державницьким вихованням, що має формувати всеобіймаючий світогляд й плекати глибокі моральні чесноти й вартості. Суспільно-політичне вироблення має дати свідомість завдання й здібність організувати революцію і державне будівництво. Суспільно-політичне вироблення повинно проявлятися в політичному оформленні й активізації волі, в політосвіті, в суспільно-політичній діяльності, в організаційній справності та в пропагандивному вишколі. В революційно-державницькій

боротьбі українського націоналізму треба повних, сильних людей, сильних-характерів, людей зусильної праці й чину, треба карних членів й провідників. А провідники ростуть з власної праці й в боротьбі. Шляхом самовиховання на великих примірах і чинах, в праці й боротьбі виховуються провідники.

Друкується за виданням Максим Орлик (Дмитро Мирон) "Ідея і Чин України"(нарис ідеологічно-політичних основ українського націоналізму), Українська Видавнича Спілка, Київ. 2001 р. Стор. 143-162. Перша публікація 1940 р.

ЮРІЙ ЛИПА

(5.05.1900 - 20.08.1944)

ЮРІЙ ЛИПА (5.05.1900, м. Одеса - 20.08.1944, с. Бунів, тепер - Яворівського р-ну Львівської обл.) - громадський діяч, письменник, поет, публіцист. Початкову освіту здобував у гімназії № 4 м. Одеси та Новоросійському (Одеському) університеті. У 1917 р. розпочав літературну діяльність - редагував часопис "Вісник Одеси" та написав перші брошури: "Союз визволення України" (історія і діяльність), "Королівство Київське за проектом Бісмарка", "Носіть свої відзнаки", "Гетьман Іван Мазепа", які побачили світ у заснованому батьком видавництві "Народний стяг". Тоді ж вступив до лав української армії, зокрема першого куреня Гайдамацької дивізії, у складі якого брав участь у січневих боях на вулицях Одеси. У період Гетьманату перебував на посаді заступника командира одеської "Січі", редагував українську щоденну газету, видав останню, написану в Одесі книжку "Табори полонених українців". На еміграції в Польщі закінчив медичні студії у Познанському університеті (1922-1929). Брав активну участь у студентському русі, зокрема обіймав посаду ідеологічного референта корпорації "Чорноморе". Після закінчення навчання разом з Євгеном Маланюком організував літературну групу "Танк", активно друкувався на шпальтах львівського часопису "ЛНВ". Упродовж 30-х рр. видав низку літературних, літературознавчих та публіцистичних творів, зокрема: роман "Козаки в Московії" (1934), збірка есе "Бій за українську літературу" (1935), три томи новел "Нотатник" (1936), політичні праці "Українська доба" та "Українська раса" (1936), трилогія "Призначення України" (1938), "Чорноморська доктрина" (1940) та "Розподіл Росії" (1941). У 1940 р. разом з Левом Биковським та Іваном Шовгенівим створив у Варшаві Український чорноморський інститут - науково-дослідну установу вивчення політичних і економічних проблем, що постануть перед Україною після здобуття незалежності.

Протягом 1940-1942 рр. цією установою було видано 40 актуальних праць. У 1942 р. Юрій Липа відвідував Одесу з метою перенесення інституту до цього міста, було організовано видання декількох наукових збірок. Під час німецької окупації співпрацював з ОУН як медик та публіцист. Був лікарем куреня УПА "Переяслави" (Яворівщина, 1944 р.), імовірно був призначений крайовим лікарем УПА-Захід. Праця "Ліки під ногами" (1943) повсюдно використовувалася у медичній ділянці УПА і збройного підпілля ОУН. Замордований відділом НКВД, отримав звання полковника УПА посмертно.

ПАНУВАННЯ, ТРУД І ЛАД

Наша постава

З'ясовуємо тут не прагнення вигнанців з рідного краю, лише те, що, як відчуваємо, є правдою в цьому краї. Там дозріли великі часи, і ми їх тут виразно бачимо. Увесь політичний досвід, який маємо із зустрічі з чужинцями, додається лише на те, щоб ми краще усвідомили собі своє.

Не покладаємо жодних сподівань на продовження у майбутньому невеликих і неглибоких концепцій еміграції. Живемо з усім нашим краєм, із усією його народністю-нацією. Глибоко переживали ми те, що тепер дозріло в ній. Велика війна 1914-1918 рр. зрушила більшу частину українського населення. Роки 1914-1920-1927 принесли стихійне переформування сил, а в кінці останніх років довершили соціальне зодноріднення України. Вересень 1939 року докінчив тільки те зодноріднення. Одночасно в числі українці дорівнялися небагатьом великим націям. Тому знаємо, що час великого розмаху українства наблизився. Припало це на вибух нової великої війни. Ця війна відкриває українській нації ширші шляхи до розмаху. Не викличе його тільки чужа допомога чи сприятливі обставини. Не віримо в допомогу малу й короткотривалу. Зате ми певні, що значні знищення, які принесе сучасна війна великим державам Європи, - принесе звищення українській нації. Будьмо уважні і готові. Українці зодноріднені національними і соціальними переворотами. Край наш зіндустріалізувався за двадцять років значно більше, аніж будь-який із країв. Приклад будівництва чужих державностей наочно вивчив і виховав політичні сили у нашому народі. Є неминучий зріст у політиці Європи - нового державного організму.

Те, що відчуваю про панування, труд і лад у нашій майбутній державі, подаю у стислих словах.

Підвалини світогляду. Без світогляду немає програми.

Спочатку звернемо увагу, як ми дивимось на світ і гру його сил. Беремо за підвалини те, що найбільш питомо українцям. У своїх піснях, обрядах і звичаях висловив його український нарід. Дослідник бачить у цих поняттях велике споріднення з іранськими релігійними течіями. Світогляд цей відповідає світоглядові цілої динарської раси від Кавказу до Динарських Альп, представником якої є український нарід.

Як уявляємо світ і обов'язки людини?

Світ є побойовищем двох початків: руїнницького і будівничого. Два впливи сягають у кожну справу: один знищує і затемнює, другий будує і освітлює. Однаково безжалісний священний вогонь з одного боку, як і безнадійна тьма - з другого, їх не можна примирити як сумнів і віру. Обидва початки діють у світі і висловлюються у матеріальному існуванні, не можуть покинути світу. У світі самому, і ніде більше, - існує їхній злет, занепад і очищення вогнем. Тому обов'язком людини є творення дочасних дібр: організовувати, будувати і розмножуватися в роді.

Обов'язок людини бути вільною, тобто людина повинна сама собі встановлювати дорогу і йти нею - приєднатися до того чи іншого початку світу. Тільки не можна їй zostаватися між цими початками, бо є збіжжя і є бур'ян. Є поле і є пустир. Є залізо і є ржа - треба вибрати те чи інше, стати до боротьби на одному боці.

Існує вроджений шлях до руйнації; існують природи, які вроджені давати лад і вище просвітлення. Всім іншим, що вагаються, необхідно допомогти щось вибрати. Хай одні тужавіють у руїнництві, як і другі у будівництві. Життя людське - це боротьба, у якій необхідно напружити всі сили, які людина має! Хай борониться так, як вміє. У тому розвій і її призначення.

Розвою людини не можна шукати ніде поза її більшим світом - поза державою, здобутою у цій боротьбі. Тому держави, народи і цілі раси лише тоді виконують своє призначення як виразники початку вогню або початку тьми. Боротьба між державами - невідхильна. І було б проти вищого закону ці держави замирювати. Вся історія людства - це боротьба держав віри з державами сумніву - в ім'я перемоги віри.

З таким розумінням ролі світу, держави, сполучені суспільно-правові і етично-господарські поняття УКРАЇНЦІВ. Цей світогляд звеличує зв'язок із землею, чого немає у іншому історичному світогляді - номадсько-юдейському. На цьому високому динарському світогляді опираємо наші напрямки панування, праці і ладу.

Шлях до панування.

Хай живе національна революція!

Корінь української нації сягає тисячоліть, але свідомість нації приходить згодом. Від століття до століття тільки довершується будова української нації. Племена, що склали її, об'єднав Великий Київ. Сильний вияв характерів дала Козаччина - але тільки тепер настає час на цілковиту, свідому внутрішню і зовнішню однорідність, на національну свідомість.

Не змішуймо однорідності економічної або територіальної чи національної однаковості з національною свідомістю. Мало знати про однаковість економічних обставин чи подібність національної долі для всіх членів нації - існує щось вище. Існує час на творення глибшого свідомого обов'язку із своєю землею і кров'ю. Приходить час *національної* революції і очищення.

Висунення міту української раси як найвищої цінності - це її цілі, свідоме очищення нації, зачислення її до низки великих

націй Європи, таких, як римська, германська чи англосаксонська, - це наш властивий політичний зміст - дорога до очищення. Свідоме і послідовне очищення нації вимагатиме багатьох років, але вже тепер настав час, аби висунути це гасло. Без очищення краю і очищення української душі - нема для України величі.

Національна революція - це передусім закріплення українського ідеалізму у кутовий камінь будови. Моральність особиста і характер, а не відношення до життя, - це підстава її політичної акції. Національна революція - це заклик до боротьби проти усього того, що шкодить нації. Чужі національні впливи на українську душу шкодять їй. Чужинці ворожі та недбалі до української сили, це шкідливі гості, що не потрібні нам.

В першу чергу необхідно очистити Україну від п'яти-шести мільйонів московитів, що є її паразитами і становлять майже 10% населення краю, які, як правило, замешкали у містах. Це паразити, що звикли до панування над українцями.

Гасло національної революції і безкомпромісовості власне тепер актуальне, з часу найбільшого столітнього упадку нашої політичної думки.

Ми знаємо, що у глибині нашого краю дримають потужні сили, які тільки ждуть слушного часу. Нехай чисті помислами і енергійні люди знають, що хоч і болісно і нелегко тепер Україні, але наближається зміна. Ніколи так близько, як тепер, не була від нас ця велика хвиля. У цій хвилі необхідно буде бачити все те, що діється на землі та в душі, і взяти до рук нові чисті мітли.

Хай мітла буде знаком нової революції! Очищуймо свою землю і кров! Колись у минулому очищували і гартували її князі, королі і козацькі вожді - тепер зробіть це український селянин, робітник та інтелігент. Все очистити: родину, працю, розвагу і лад гуртовий. На цьому стоїть сила нації!

Тільки очищений нарід здатен панувати! Тільки очищення - дорога до панування!

Для нас утворення Української держави - хоч би найменшої, - це вогнище національної революції на всю українську територію.

Панування не визволення, а панування

Яке панування нам потрібно? Панування не будь-яке, не для купки людей і не на кілька років, а панування на століття для усієї нації.

Теперішні часи - це звичайна війна, це - перелом на довгий відрізок часу. Теперішні часи - це проба для всіх народів, а одночасно - це остаточна проба для української нації, що від чверті століття знаходиться у постійному землетрусі. Одночасно, коли іншим народам землетрус цієї війни принесе упадок, в цьому упадку ми бачимо українську силу і єдність.

Не можемо бути малими. Пора покінчити латанину подертих понять! Реальне життя випередило і пережене іще більше всі існуючі досі українські політичні концепції. Пам'ятаймо, що першим наказом об'єднаної і очищеної нації - не допустити знищення її невдалою закордонною політикою.

Чого домагаємось у новій закордонній політиці?

Малопродуктивним є питання про визволення України як найвищої мети. Чи те визволення в майбутньому має бути змістом української закордонної політики? Чи про це мають думати тільки бійці за Україну і бачити в цьому мету своєї боротьби? Це варте невольників-муринів! Там такий зміст їхньої політики цілком зрозумілий, але він принижує націю, що дала світові таку імперію, як Русь! Таких політиків, як Ярослав Мудрий, Осмомисл, Богдан Хмельницький. Чи це дійсно зміст та найвища мета, коли кусень території колишньої Росії буде

відокремлений і перетриває менш чи більш щасливо деякий час над Чорним морем?

Зміст української державності не жебрацький, не випрошування собі кусня землі в колишньої Росії. Наш зміст великий, що існує від тисячоліть.

Панування на півдні - сторожа на півночі

Зміст української державності - зміст геополітичний. Україна - це південна динарська раса, яка від прадавна заселила басейни великих рік, що впадають у Чорне море, частково, як наприклад Дунай, або цілковито, як Дністер, Дніпро, Дон.

Опертя на Чорне море! - клич українських державних інтересів від старокиївських дружин до полків "запорожців" 1918 року, що займали Крим.

Чорне море - для чорноморських країн! І в першу чергу найбільш органічно з нам пов'язаної землі України. Чорноморська доктрина - запорука розвою нового європейського економічного та культурного центру.

Там, над Чорним морем, невпинно просуваються вперед перші інстинктивні колонізатори-селяни. Одні йдуть у бік Добруджі - за Дунай; інші - на Кавказ, Закавказзя - у бік Ірану. Чорноморські землі - це їхній природний життєвий терен.

Отже, панування на півдні, - і не бездушне, що гнобить розвій, зубожує і деформує його так, як це робить Росія Петербурга чи Москви, - а панування творче, органічне, бо Україна національно і культурно споріднена з усіма народами, що замешкали над Чорним морем. Для них вона може стати прикладом нового завершеного ладу. Для цих країн - світло у Києві!

Панування на Півдні і одночасно - міцна сторожа на Півночі! Відокремлення України, перегородження нею для ворогів усіх доріг на Південь було б тільки початком великого історичного процесу. Бо коли держава гноблення, хаосу і руйнування - Росія - зостанеться, то це означає: нема України - центру порядку, багатства і гідності.

Україна - це могильник російської імперії. Не можемо уявити собі інше майбутнє. Знищення Росії - як центру наднаціонального розподілу земель над Волгою, Печорою і Білим морем - відповідно до їхнього національного і історичного змісту - це передумова сильної України.

Україна, маючи геополітичне опертя на Чорному морі, може існувати, але існувати і розвиватися може лише тоді, коли не допустить суперництва на Півночі.

Національні держави фінських і уральських народів на території сучасної російської республіки - це те найменше, що необхідно. Друге - усунення теперішнього московського демографічного центру з цих територій і приборкання тут важкої промисловості, роздутої Москвою. Коли пізніше окреслимо національні межі "русских", то створиться держава, менша від української.

Отже, національна Москва, але не наднаціональна потвора, яка прикривається то грецьким православ'ям, то жидівським "Інтернаціоналом".

Авторитативність між Білим та Чорним морями може бути спокійною тільки у руках українців. Не відокремлення України від Росії є нашою головною ідеєю, а знищення наднаціонального авторитету Росії у дотеперішніх північних центрах і вкорінення цієї ідеї в українській столиці - це головне!

Неможливо примирити московського центру з українським центром, не можна говорити про державну співпрацю у цих двох центрах. На просторах великої Росії не може бути двох

великопромислових, двох великодержавних центрів, двох великих збірників енергії! Вони виключають себе взаємно.

Лишень у цій площині наша задача поставлена вірно. Українці змагаються не тільки за свою справедливість, але й за панування цієї справедливості в оточенні. Не може бути й мови про компроміси щодо сучасної російської державності. Єдиним рятунком для існування української державності є цілковите знищення російської великодержавності.

Вільна Україна буде не після звільнення Києва, а після знищення Москви як столиці російської наддержави.

Труд не праця - більше мобілізації сил!

Нова українська державність - це велика ідея панування. Не животіння в існуючих куцях етнографічних межах, а авторитарний розмах і енергія, що виступає поза межі існуючого краю. Для швидкого піднесення авторитарності центру потрібні будуть і нові методи, і нові люди. Національно-географічний принцип - це не вирішення проблеми. Великій ідеї панування повинні служити не тільки українці, але й чужинці, - і в першу чергу національне наближені до українців племена і народи. Одночасно методи панування не можуть спиратися виключно на вузькі методи українського відродження останнього століття. Нам потрібні національні великодержавні методи.

Щоб мати авторитет - треба мати силу! Необхідно постійно мобілізувати її до боротьби. Одним словом, треба бути якнайбільше мобільним і продуктивним.

Найбільш продуктивною формою праці є масовий промисел. На шлях цього промислу Україна приходять в останніх десятиліттях. Упромисловлення досягло великих розмірів.

Треба обрахувати національний дохід з індустрії вже тепер. Масова продукція, що виробляється машинами, з кожним днем усе більше і більше характеризує сучасне промислове господарство України. Ми прагнемо вільної праці!

У великому господарстві України повинна зникнути підневільна праця населення міст і сіл. Червоний канчук жене до праці і одночасно не задовольняє потреб працюючих. Високі ціни на харчі, одяг і предмети широкого вжитку йдуть поруч з низьким заробітком. Продукція за советських часів має широкий розмах, але не для широких мас: вони з неї не користають, а животіють. А це в першу чергу тому, що не існує стимулу до праці - знищена тенденція постійного підвищення заробітної платні. І це тому, що знищено право на добровільний вибір праці.

Прагнемо масової продукції для мас! Підставою для цього є підвищення життєвого рівня і життєвих вимог українських мас шляхом підвищення заробітку, зниження цін на товари широкого вжитку й розбудови національної культури.

Прагнемо, щоб у стремлінні до вищого рівня життя злилися усі групи та класи українського народу.

Прагнемо визволення села!

Всі кращі села, що вміють одноосібно чи артильно вести сільське господарство, мають право на те, щоб жити не гірше, аніж робітники у місті.

Земля для тих, хто її обробляв споконвіку і хто нині на ній працює. Але цього замало. Селу потрібна державна допомога. Селянську працю необхідно піднести до рівня найпочесніших серед почесних занять в Україні.

Досі держава розділила своїх громадян на сільськогосподарських і промислових і завжди симпатизувала та допомагала промисловим робітникам. Спочатку поміщицькі інтереси, а потім комуно-більшевицькі спиралися на один постулат: відокремлення міста від села. Поміщики базікали про безталанну психіку

мужика, мовляв - такий вродився. Комуністи твердять, що мужик другосортний, бо не революціонер. Чи це так - скаже молода Українська держава.

Хай живе спільність праці!

Масова продукція - це найбільш успішна у сучасному світі форма продукції, але вона не дозволяє нікому (жодному класові!) вивищувати себе чи відокремлюватися. У цій продукції існує цілковита залежність усіх працюючих мас краю. Лише завдяки цій залежності існує високий рівень життя працюючих. Масова продукція - здобуток витворення багатств шляхом його розподілу.

Постулат і збагачення українських мас існуватиме тоді, коли зростатиме купівельна спроможність громадян при збільшенні виробництва товарів. Старі форми життя, що дозволяли животіти тим, які важко працюють на землі, проминуть в Україні.

Єдність праці - це єдине, що веде до зростання можливості мас!

Лад - святе слово, коли він від Бога!

У праці українець не любить бути сам по собі, він завжди готовий брати приклад із праці загалу - більшої чи меншої громади, яка його оточує. В усіх ділянках народного життя праця гурту стоїть вище праці одиниць. Дух краси наказує одиниці завжди бути у добровільному зв'язку з гуртом. Тому праця одиниці лише тоді вартість, коли вона сполучена із працею цілого гурту, із суспільством чи працею усїєї нації.

У традиціях українських трудових організацій (чумацькі ватаги, спілки, робітничі артілі) завжди підкреслювалась органічність добровільного зв'язку одиниці з її гуртом. Навіть розвихрена бездержавністю сучасна

інтелігенція швидко вкладається в рамки робітничих колон чи фахових корпорацій і радо там працює. Тільки непродуктивні "рвачі" й "путчисти", які намагаються руйнувати організацію, згадують на кожному кроці "український індивідуалізм". Ні, такий "індивідуалізм" - це розклад гуртової сили українців. Геть від такого "індивідуалізму"! Бо колективна сила, що добре зорганізована і пущена в рух, - це широкий потужний вал, який на розлогих землях зруйнує чужі і створить свої шляхи панування.

Придивляючись до праці українців, можна сказати, що вроджений лад їх - це лад сотень тисяч трудових груп, де хоч і існують особистості, але їхня праця обмежена добром груп. Лад не обіпреться цілком ніколи лише на бажання зорганізувати працю в краї. Потрібні ті, які надихнули б увесь край ідеєю росту і розвитку. Потрібні авторитети, які підсилювали б віру і вирощували енергію Духа.

Потреба авторитету у тому ладі, який би просвітлював і завжди давав моральну підтримку! - так каже Дух Української Нації.

Авторитет влади не може бути вичерпаний лише адмініструванням, ба навіть не може бути його часткою. Головним змістом ладу є його надщоденність, його одвічність і довговічність. В його символі мусить міститися символ і територіальні регалії Королів і Великих Князів, Козацьких, Кубанських і Донських; панування над морем Митридата Евпатора, а над суходолом - Володимира Великого! Шапка Володимира Мономаха і корона Данила Галицького, взяті з минулого, й одночасно найбільший символ - панування у майбутньому.

Лад у своїй надбудові мав би втілювати Дух Української Нації у всіх його стремліннях до творчості й очищення, широти і будівництва.

Своєю верхівлею Лад мав би єднатися із Божеським

світлим початком! - у цьому запорука, що все те, що існує в державі, важливе і сполучене з мораллю предків; що вся держава стоїть на фундаменті світла і творіння.

Лад мусить бути освячений релігією!

Українська Апостольська церква

Близиться Церква, про яку в глибині душі думає українець, - своєрідна Церква. У цій Церкві не буде чужинців-урядовців. Вони не будуть зайдами із чужих церковних осередків, із чужою нам душою. Не придуть тому, що осередок Української Церкви буде в Україні.

У цій Церкві не буде суперечок між представниками українців православних і греко-католиків. Усі кращі сили з цих віросповідань увіллються у прадавню Українську Церкву. Про цю Церкву думав великий князь Ярослав Мудрий, усамітнюючи у 1051 році Київську Митрополію. Цю Церкву заново закладав у Києві митрополит Василь Липківський, а пізніше (1922-1930) Микола Борецький разом із десятима мільйонами віруючих. Про неї думають у совітщині мільйони українців, так, як думав той сірий відвідувач безбожницького музею у Почаївській Лаврі, що написав твердою рукою у книзі відвідувачів: "А я все ж схиляю голову перед Великим Невідомим!"

Церква ця мусить постати тепер, у час очищення нації, у час напруження її енергії і тяги до панування на рідній землі. Вона понесе світло релігії не тільки своєму народові, але й іншим народам, як було це за часів Володимира й Ярослава.

Ставши на горах Дніпрових, почув Він силу і призначення народу, де тоді перебував (св. Андрій) і сказав:

- На сих горах возсіяє благодать Божа!

Українська Апостольська святого Андрія Первозванного -

Церква, закладена ще на початку зародження християнства, носієм якої був у наших землях апостол Андрій. Так як і римську Церкву благословив святий Петро, так і апостол Андрій поблагословив українську. Тому вона не менш первозванна, аніж інші апостольські Церкви світу.

Друкується за виданням Юрій Липа "Геополітичні орієнтири нової України", Українська Видавнича Спілка, Київ, 1999 р. Стор. 7-18

ПЕТРО ФЕДУН
(23.03.1919 - 23.12.1951)

ПЕТРО ФЕДУН ("Полтава"; 23.03.1919, с. Шнирів, тепер - Бродівського р-ну Львівської обл. - 23.12.1951, с. Новошини, Жидачівського р-ну Львівської обл.) - військово-політичний діяч, публіцист. У 1940 р. став одним з керівників Юнацтва ОУН, редагував підпільний часопис "Юнак". З 1944 р. - член Проводу ОУН, співробітник референтури пропаганди, керівник школи кадрів ОУН, виконував функції політвиховника в УПА. Один з керівників Української Головної Визвольної Ради (УГВР), заступник Голови генерального Секретаріату УГВР, керівник "Бюра інформації УГВР", начальник політвиховного відділу в Головному військовому штабі УПА, майор УПА, нагороджений УГВР Золотим Хрестом бойової заслуги I класу і медаллю "За боротьбу в особливо важких умовах". Загинув у бою з відділом НКВД.

Автор праць "Концепція Самостійної України і основна тенденція політичного розвитку сучасного світу" (1946), "Україна погибає. Хто винуватий у цьому?" (1948), "Хто такі бандерівці та за що вони борються" (1948), "Чому повстання 1648 року було переможне?" (1948), "Елементи революційності українського націоналізму" (1946) та інших.

ЕЛЕМЕНТИ РЕВОЛЮЦІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Наш націоналістичний рух, репрезентований ОУН під керівництвом Степана Бандери, ми називаємо революційним рухом, нашу національно-визвольну підпільну і повстанську боротьбу - революційною боротьбою, себе, учасників цієї боротьби, - революціонерами. І хоч слів "революція", "революційний" уживається у нас дуже часто, то, проте, не завжди точно усвідомлюється зміст цих слів. Тим часом слова "революція", "революційний" у випадку українського націоналістичного руху мають свій дуже глибокий зміст. По можливості точно в'яснити зміст понять "революція", "революційний" у випадку українського націоналістичного руху, репрезентованого ОУН під керівництвом Степана Бандери, саме завдання нашої статті.

I

Український націоналістичний рух є революційний рух передусім з огляду на свої цілі.

Український націоналістичний рух виник і діє як а) суспільно-політичний рух і б) духово-світоглядний рух. У зв'язку з цим український націоналізм має і подвійну мету. Як суспільно-політичний рух український націоналізм бореться за повне політичне, культурне й економічне визволення українського народу з-під чужоземного панування, за побудову на етнографічних українських землях Української Самостійної Соборної Держави, за такий внутрішній політичний і суспільно-економічний лад у майбутній українській державі, який забезпечить українському народові найкращі умови розвитку всіх його духових і матеріальних сил. Як духово-світоглядний рух, український націоналізм

бореться за духове відродження українського народу, тобто за ліквідацію тих негативних наслідків, що їх у духовості українського народу залишила багатовікова неволя.

*

Основною метою українського націоналізму в даних історичних умовах є побудова на етнографічних українських землях Української Самостійної Соборної Держави.

В чому ж полягає революційність ідеї Української Самостійної Соборної Держави?

Впродовж багатьох сторіч поневолена Україна входила в склад чужонаціональних імперій: Росії, Польщі, Австро-Угорщини. На Сході Європи впродовж багатьох сторіч неподільно панували російські і польські імперіялісти. І одні, і другі привикли були дивитися на Україну як на "невід'ємну" частину своїх імперій. Лише Росію або Польщу привик був бачити на Сході Європи світ. Що може бути інакше, що на Сході Європи - на просторах між Карпатами і Доном, між Прип'яттю і Чорним морем, - крім Росії або Польщі може бути ще інша держава, - цього в більшості випадків у світі ніхто і не припускав.

Здійснення ідеї УССД, тобто побудова Української Самостійної Соборної Держави, означає цілковиту перебудову політичного укладу на Сході Європи. Побудова на Українських землях Української Самостійної Соборної Держави означає виділення із складу Росії в окремий політичний організм величезної території, означає відкинення сьогоднішнього російського імперіялізму від північних берегів Чорного моря, від Дністра, Карпат, далеко на північ і схід на лінію Дону і південнозахідних кордонів сьогоднішньої РСФСР. Побудова Української Самостійної Соборної Держави означає також; остаточну ліквідацію претенсій польських імперіялістів на "лінію Збруча", (а часто і на береги Чорного моря), означає

відкинення польського імперіялізму на сході на лінію рік Вепр і Сян. Здійснення ідеї УССД означає цілковите зруйнування на Сході Європи того політичного укладу, який існує тут упродовж; кількох сторіч, і побудова нового справедливого ладу, опертого на принцип самовизначення народів. Якщо революція завжди характеризується тим, що вона докорінно руйнує старий політичний або суспільний лад (часто також і політичний і суспільний водночас), то ідея УССД, яка являється саме пляном знищення старого, реакційного політичного укладу на Сході Європи, яка являється саме пляном нового політичного порядку в цій частині Європи, оперта на єдино справедливий, прогресивний принцип самовизначення народів, - є суто революційна ідея.

Ідея УССД є революційна також тому, що її висунув український народ по кількох сторіччях свого політичного "небуття". У XVIII і XIX ст. український народ, позбавлений окупантами власної провідної верстви, переслідуваний і експлуатований, скочувався щораз більше до рівня етнографічної маси, єдиною ознакою окремішності якої була українська мова. Російські імперіялісти тріумфували. Вони почали вже навіть твердити, що й українська мова є лише "один з великоруських діалектів". Український народ вони почали розглядати як "одне з племен єдиного великоруського народу". Російським імперіялістам у певний час могло здаватися, що українська "малоросійська" проблема зліквідована для них назавжди. Зрозуміло, що в таких умовах творчість Шевченка, ідея Української Самостійної Соборної Держави, висунена Міхновським у 1900 р. в його брошурі "Самостійна Україна", подіяла на окупантів, як грім з ясного неба і для більшості тогочасного українського громадянства, скаліченого багатовіковою неволею. Про цей момент ми обов'язково мусимо пам'ятати, коли говоримо про революційність ідеї УССД. В історії

поневоленних народів небагато знайдено таких прикладів, щоб ідея власної самостійності була чимсь таким надзвичайним, несподіваним, щоб ця ідея оцінювалася як щось "нереальне", "абсурдне", як це було в випадку деякої духово скаліченої частини українського народу.

Ідею УССД український націоналізм розуміє не лише як ідею політичного визволення українського народу, а також і як ідею його соціального визволення, як ідею такого суспільно-економічного ладу в Україні, при якому не існуватиме експлуатації людини людиною і буде побудовано безклясове суспільство.

Через довгі сторіччя український народ терпів крім національного гноблення, ще і жорстокий соціальний гніт.

Український народ гнобився соціально польською шляхтою, російським дворянством, царськими вислужниками, чужонаціональною буржуазією. (Серед експлуаторських клас в Україні так мало бачимо українців, що про експлуатацію українського народу власними експлуаторами не приходиться і говорити.) Польська шляхта, російське дворянство запровадили в Україні жахливе кріпацтво. Вони обернули українське селянство, тобто в певний час майже 90 відсотків українського народу, у робочу худобу в дослівному значенні цих слів. Відібравши в українського селянства його найкращі землі, чужоземні пани фєвдали примусили його працювати ще й на себе до 5, а то й 6 днів у тиждень. Жорстоко експлуатувався український народ чужинецькою буржуазією і в період розвитку капіталізму в Україні. Експлуаторські класи свідомо плекали в Україні темноту. Вони стояли на становищі, що для кріпака, для чорноробчих на капіталістичних підприємствах освіта й непотрібна, і небезпечна.

Не менше жорстоко, як в період кріпацтва чи в умовах капіталізму, експлуатується український народ клясою большевицьких вельмож і сьогодні. Большевицька колгоспна

система являється своєрідною реставрацією панщизняної системи. Українському селянинові цілком не стало легше жити від того, що він формально став власником усіх багатств країни. Як за панщини, так і сьогодні в українського селянина відібрано його землю і примушується його жити на клаптику "присадибної ділянки". Як за панщини, так і сьогодні український селянин мусить майже даремно працювати на колгоспних ланах. Плодами його праці цілковито розпоряджається большевицька кліка. Вона забирає для своїх імперіялістичних потреб майже всю сільсько-господарську продукцію України і примушує українське селянство і весь український народ жити впроголодь. Сьогоднішнє економічне становище робітничої кляси в Україні нічим не краще від того становища, в якому вона перебувала в умовах капіталістичного ладу в колишній царській Росії. Тоді додаткову вартість забирив чужинець-капіталіст, тепер "додатковий продукт" забирає в основному чужинецька за своїм національним складом кляса большевицьких паразитів. І тоді, і тепер українське робітництво працює понад сили і за те отримує дуже мізерну платню.

В наслідку соціального гноблення, здійснюваного чужонаціональними в своїй основній масі, експлуаторськими клясами, український народ постійно живе в економічній нужді, працюючи України постійно борються із злиднями, винищуються голодом. Експлуаторська політика чужинців в Україні допровадила до такого парадоксального і разом з тим ганебного для окупантів стану, що в Україні - країні найбільших господарських можливостей у світі, як з огляду на її природні багатства, так і з огляду на працьовитість і природні здібності українського народу - панує найбільша в світі нужда. В якій іншій цивілізованій країні, де б при наявності таких величезних господарських можливостей панувала така нужда, як в Україні?

Український націоналізм бореться за побудову в майбутній українській державі безклясового суспільства, тобто такого суспільства, в якому не існуватиме експлуатації людини людиною, в якому не будуть економічно панувати одні верстви суспільства над другими. Основою цього ладу буде суспільна власність на знаряддя і засоби виробництва. В цей спосіб зліквідується економічну основу творення експлуаторських клас. В протилежність до того, як це сьогодні обстоїть справа в ССРСР, побудова внутрішнього ладу на справедливих демократичних основах виключить також можливість творення експлуаторських клас на ґрунті політичних привілеїв. Побудова безклясового суспільства, знищення експлуатації працюючих дадуть у наслідку буйний розвиток продукційних сил України, дадуть ріст добробуту найширших мас українського народу, покладуть кінець злидням і нужді, які відвічно переслідують і винищують працюючих України. Боротьба за знищення паразитної кляси большевицьких вельмож, боротьба за побудову справді безклясового суспільства у майбутній Українській Державі - це боротьба за нову соціяльну революцію в Україні. Вона мусить статися разом із революцією політичною, тобто разом із знищенням політичного панування окупантів над Україною. В українських умовах соціяльна революція є невід'ємний елемент національно-визвольної революції. Тому й ідея УССД, яку український націоналізм розуміє як ідею нового суспільно-економічного ладу в Україні, є революційна ідея і в суспільно-економічному відношенні.

У випадку українського націоналістичного руху ідея УССД є революційна ідея ще й тому, що він визнає її активно. Український націоналістичний рух стоїть на становищі, що декларація всяких принципів не має жодної вартости, якщо за цією декларацією не слідує активна дія, безпосередньою метою якої є здійснення декларативних

принципів. Визнавши ідею УССД за свою основну ідею, український націоналізм відразу розпочав активну, наполегливу підпільну боротьбу за її здійснення. Ця боротьба в останні роки прибрала форми широкої повстанської боротьби.

Цим український націоналізм істотно відрізняється від усіх інших українських партій, що діють чи діяли, чи то на українських землях, чи то на еміграції. Більшість цих партій (УНДО ⁴², Соціалістично-Радикальна Партія ⁴³, Католицькі угруповання ⁴⁴, табір УНР ⁴⁵, гетьманці ⁴⁶, ФНС ⁴⁷) хоча і визнавала в своїх програмах принцип самостійності України, але далі декларацій вона в своїй діяльності не йшла. Єдиний обов'язок членів цих партій був віддати під час виборів голос на кандидатів власної партії, схвалити резолюцію, вплатити членський внесок. До цього зводилася в основному і вся боротьба цих партій чи угруповань за самостійну Україну. Зрозуміло, що всі ці партії, хоч і визнали ідею УССД, не були через це революційними партіями; лише формальне визнання ідеї УССД не може робити жодного руху революційним.

У боротьбі за здійснення ідеї УССД український націоналізм зберігає сувору принциповість.

Своє відношення до різних політичних українських партій, середовищ, громадських груп, організацій та окремих громадян український націоналізм визначає у залежності від того, що вони конкретно роблять для справи визволення українського народу. Український націоналізм безумовно поборює всі ті політичні партії, рухи, течії, які займають вороже становище до ідеї Самостійної України. Тому український націоналізм найрішучіше сьогодні поборює т. зв. КП(б)У, яка в цілості являється агентурою московсько-більшевицького імперіялізму в Україні. Український націоналізм веде боротьбу також проти тих всіх епігонів соціалізму 1917-20 рр. на українському ґрунті, які стоять на становищі інтернаціоналізму і які боротьбу за класове визволення ставлять

понад боротьбу за національне визволення, не розуміючи того, що знищення соціального гноблення в Україні може прийти лише в наслідку національного визволення. Український націоналізм завжди вів боротьбу також з тими політичними партіями і напрямками, які намагалися примирити українське громадянство з окупантськими режимами на українських землях, відтягнути його від революційної боротьби. Український націоналізм виступав тому і проти галицьких легальних, нібито самостійницьких партій, що діяли в Західній Україні перед 1939 р., і проти тих угодівських елементів із табору УНР, які співпрацю з Польщею хотіли зробити наріжним каменем усієї української визвольної політики. ОУН вела боротьбу також проти тих політичних напрямків, які хотіли цілковито прикувати увагу українського народу до дрібних по суті справ кооперації, "ПРОСВІТИ", спортивних товариств, тощо. Український націоналізм бичує усіх тих громадян, які прикривають патріотичними фразами своє шкурництво, або відмежовуються від громадського життя і стараються жити згідно з відомою в Україні протинаціональною засадою "моя хата з краю". Під час німецької окупації український націоналізм вів боротьбу проти таких вислужників гітлерівським окупантам, як Кубійович і Ко в Галичині, Штепа в Києві ⁴⁸.

Своє відношення до других народів український націоналізм визначає за таким єдиним критерієм: визнають вони право українського народу на самостійне державне існування, ставляться позитивно до визвольних змагань українського народу чи ні. Лише при умові позитивного ставлення чужих народів чи чужонаціональних політичних рухів до справи самостійності України, український націоналізм входить з ними (в разі потреби) в які-небудь стосунки. У випадку, коли ці народи чи політичні партії займають негативне становище до справи самостійності українського народу, український націоналізм трактує їх як ворогів.

Український націоналізм ніколи не ішов на жодні поступки окупантам, не погоджувався на жодне часткове лише, половинчате розв'язування української справи з боку окупантів чи всяких інших чужих сил. Український націоналізм проти всяких автономій, "союзних республік", "федерацій", тощо. За федерацію України з Росією, проголошену гетьманським урядом у 1918 р.⁴⁹, крім усього іншого, український націоналізм поборював гетьманський рух. Український націоналізм вестиме боротьбу доти, доки український народ не здобуде наравду повної політичної і культурної незалежності.

Дуже принципове становище ОУН в питанні Соборности.

Український націоналізм завжди якнайвиразніше підкреслює, що він бореться за побудову Української Самостійної Держави на всіх українських етнографічних землях. Вірність українського націоналізму соборницькому принципові підтверджується і всією дотеперішньою діяльністю ОУН. В Проводі ОУН завжди були репрезентовані своїми представниками всі українські землі. ОУН також завжди намагалася організувати боротьбу на всіх, без винятку, українських землях. Цю боротьбу вона організувала і в Західній Україні під польською окупацією, і на Буковині під румунською окупацією, і на Закарпатті в межах ЧСР, і на СУЗ під большевицькою окупацією. Боротьбу на всіх, без винятку, українських землях організує ОУН сьогодні. В її лавах сьогодні борються і західні українці, і східні українці, і буковинці, і закарпатці. Можна просто сказати, що ОУН - перша і єдина дійсно соборницька політична організація українського народу.

Ідея УССД, що її українські націоналісти визнають активно і в боротьбі за здійснення якої вони проявляють сувору принциповість - це перший найважливіший елемент революційности українського націоналізму.

*

Оскільки революційною метою є друга мета українського націоналізму - **духове переродження українського народу?**

Щоб відповісти на це питання, нам треба коротко з'ясувати собі, якою була духовість більшої частини українського народу в період виникнення українського націоналізму, тобто кількадесят років тому назад, і якою вона в деякій частини народу є ще сьогодні.

Довгі сторіччя окупантського гніту і експлуатації, довгі сторіччя денационалізаційної політики російських, польських і австро-німецьких імперіялістів дуже викривили, скалічили духовість українського народу.

Російські, польські, австро-німецькі імперіялісти закладали на українських землях свої школи, не давали змоги українському народові учитися рідною мовою, вчитися історії України, переслідували українську науку, поширювали брехливі погляди про те, що український народ ніколи не жив самостійним державним життям, заперечували національну окремішність українського народу, прищиплювали йому російський, польський, австрійський патріотизм. В наслідок цього пересічний українець в кол[ишній] Росії чи Австро-Угорщині був національно малосвідомий. Він не знав часто, хто такий його народ, хто такий під національним оглядом він самий. Українець - російський чи австрійський патріот - відоме явище в Україні перед 1914 р. Українці-"малороси" були взірцем хоробрости у боротьбі за "царя і атечество" в кол[ишній] царській Росії. Українці-"рутенці" були зразком вірности Габсбургам у кол[ишній] Австро-Угорщині. Серед заможних, освічених верств українського народу цей брак національної свідомости проявлявся у тяжінні до російської, польської чи німецької культури, в їхній вірній, взірцево-льоальній службі державам-гнобителям українського народу, а нерідко і в прямому ренегатстві, в одвертому переході на бік нації-гнобителя - на бік росіян чи поляків.

Багатовікова неволя негативно відбилася не лише у сфері національної свідомості. Вона також привела до виразного притуплення серед української інтелігенції з-перед 1914 р. і національного інстинкту. Це притуплення національного інстинкту в українській інтелігенції з-перед 1914 р. проявляється в її захопленні соціалістичним всесвітнянством, у її неспроможності зрозуміти, що Україна може і повинна існувати окремо від Росії, проявлялося у її "федеративних" автономічних ідеях. Адже відомо, що такі найпередовіші представники української інтелігенції з останньої чверті XIX-го ст. як Драгоманів, такі представники української інтелігенції періоду Визвольних Змагань як Винниченко, а через деякий час навіть Грушевський, хотіли бачити Україну лише в федеративному зв'язку з Росією, не хотіли для неї нічого більше, як лише автономії навіть тоді, коли царська Росія цілковито розпалася. Відомо також, скільки українська інтелігенція цього часу присвячувала уваги справі всесвітньої соціалістичної революції, як вона у своїй діяльності в'язалася "інтересами міжнародного пролетаріату", "інтересами російської демократії". Замість того, щоб використати надзвичайно вигідну обстановку передовсім для визволення українського народу. Серед української інтелігенції цього часу спостерігаємо цілком протилежне явище до того, як було серед російської інтелігенції. Російська інтелігенція, маючи сильно розвинутий національний інстинкт, свої соціалістичні погляди вміла погодити навіть із своїм великоросійським шовінізмом і використала їх для справи побудови нової російської імперії. Українській же інтелігенції її соціалістичні погляди перешкодили стати на самостійницький ґрунт і внаслідок того перешкодили позитивно розв'язати справу визволення українського народу в рр. 1917-[19]18. І цього хибного в принципі становища української інтелігенції 1917-[19]18 рр. не можна пояснювати, напр., її політичною невиробленістю.

Коли абстрагуватися від федеративної платформи, то в своїх окремих конкретних політичних потягненнях (переговори з російським Тимчасовим Урядом, ставлення до большевицької революції, переговори в Бересті ⁵⁰) вона проявила навіть велику політичну виробленість, величезні політичні здібності, бистру політичну орієнтацію. Неспроможність української інтелігенції стати в 1917-[19]18 рр. на самостійницьку платформу можна пояснити лише саме притупленням національного інстинкту - того інстинкту, який кожному народові каже боротися передусім за власну державну самостійність. Такого інстинкту українська інтелігенція не мала; позбавила її його довговікова неволя. Вона поборювала прояви цього інстинкту і серед українського народу, який цей інстинкт зберіг.

Негативними рисами української духовости, що виникли в наслідку довговікової неволі і що їх можна було спостерігати в деякої частини українського суспільства, було брак зацікавлення громадськими загально-національними справами, грубий матеріалізм у щоденному, житті, загумінкова обмеженість деяких груп українського громадянства, "хуторянство", як окреслював цю рису української духовости Донцов, невміння думати загальнонаціональними громадськими категоріями, неспроможність піднятися до рівня загальнонаціональних інтересів і ідеалів. Ще донедавна єдиним ідеалом деякої частини української суспільности було збирати маєток, багатіти і цілком не журитися тим, що діється з усім народом, не думати про жодну боротьбу, а лише дивитися, як би краще забезпечити себе матеріально. Інша знов частина українського громадянства цілком не цікавилася тим, що діється в світі, замикалася в колі інтересів лише своєї околиці, свого "хутора", а цими інтересами були інтереси відсталих гречкосіїв і дрібних міщухів. Часто ці "хуторяни" були по-своєму і патріоти: вони

любили українську народню пісню, українські шаравари і вишиту сорочку, український борщ і гопак. На цьому і кінчалася їхня "Україна" і їхній "патріотизм". Вся проблема українства зводилася у них до проблем зберігання традиційного українського побуту. Що обов'язком кожного українця є оглядатися на те, що діється з усім народом, що бути патріотом, значить боротися активно за справу визволення українського народу, - так серед цієї частини громадянства ніхто не думав.

В наслідку довговікової неволі почали проявлятися в українських мас і такі негативні риси характеру, як пасивність, квієтизм, покірність перед чужою силою, зневіра у власні сили. Українець, бичований через довгі сторіччя батогом окупанта, поволі призвичаювався до цих ударів і щораз слабше протестував проти них. Щораз більше погоджувався зо своєю долею мученика. Єдиним протестом стало сльозливе нарікання, плач або лише глуха, глибоко захована ненависть. Щораз частішою появою серед українського народу став тип безвільний, малоактивний тип, здібний лише терпіти, а не боротися, протиставитися злу, іти на удар з життям, з обставинами. Деяка частина українського народу навчилася коритися перед силою окупанта і рівночасно не бачила жодної можливості боротися з цією силою самому українському народові.

Болючи таким станом серед своїх сучасників, ще Леся Українка гірко писала: "Так, ми раби, немає гірших в світі". Національно малосвідомий, з притупленим національним інстинктом, загумінковий, без віри у власний народ, - ось поширений донедавна і ще подекуди живий сьогодні духовий тип українця. Зрозуміло, що не можна було думати про яку-небудь боротьбу за власну державу, не очистивши з негативних нашарувань, 'рунтовно не відродивши психіки народу, не виховавши в нього нових моральних якостей. Треба було, одним словом, перше, ніж думати про політичну революцію, dokonати революцію в духовості народу.

За таку роботу взявся саме український націоналізм.

Типові національно несвідомого "малороса", "хахла", "рутенця" український націоналізм протиставляє тип гарячого українського патріота, який знає славне минуле України, гордиться ним і для якого "добро української нації - найвищий наказ". Переінтелектуалізованому і, в наслідку того, захопленому всесвітнянськими ідеями, універсалізмом, з притупленим національним інстинктом типові українського інтелігента український націоналізм протиставляє тип освіченого українця, який глибоко вріс в український 'рунт, в українську національну стихію, який гостро відчуває найглибші пориви українських народніх мас, зосереджує у собі найглибший український національний патос, який діє, керуючись саме національним інстинктом. Типові українського "хуторянина", який живе лише шкурними інтересами власного подвір'ячка, український націоналізм протиставляє тип, здібний захопитися і боротися за загальнонаціональні цілі, боротися безкорисно, боротися завзято, боротися не на життя, а на смерть. Український націоналізм кличе не коритися перед силою, не плазувати перед "сильними світу цього", не давати знущатися над своєю ні особистою, ні національною честю, бо це - негідне людини, бо це - рабство, але відважно, по-геройськи скрізь виступати проти насильства, скрізь відважно боронити національну честь і гідність. Український націоналізм бичує всіх тих, які без протесту зносять найжорстокіші знущання, дозволяють окупантам плювати собі в обличчя. Український націоналізм кличе до активної боротьби за наші національні права, в обороні нашої національної чести в кожному місці і в кожний час.

Боротьба за духове відродження українського народу на основному терені дій українського націоналізму дала свої позитивні наслідки. Український народ, природно

обдарований високими моральними якостями, почав скоро віднаходити себе. Психіка українського народу після першої світової війни почала скоро звільнятися від тих негативних нашарувань, які появилися в ній у наслідку гнобительської і де-націоналізаційної політики окупантів. Сьогодні для духовности досить значної частини українського народу характерний не тип національно-малосвідомий, не тип раба, а тип свідомого українця, тип українського патріота, тип фанатичного бійця за справу Самостійної України, тип, який своїм життям підтверджує, що для нього дійсно "добро нації - найвищий наказ".

Було б помилково, одначе, думати, що боротьба українського націоналізму за духове відродження українського народу сьогодні закінчена. **Перед українським націоналізмом з усією гостротою стоїть сьогодні завдання ліквідувати всі ці жахливі наслідки, що їх в духовості українського народу викликало майже 30-річне панування большевицьких імперіялістів в Україні.**

Які ж наслідки? Що негативне є у психіці деякої частини сьогоднішнього східноукраїнського громадянства?

Серед українського громадянства на СУЗ є досить поширений тип українця - "советського" патріота. Не зважаючи на те, що Советський Союз є та тюрма, в якій український народ гнобитья політично, культурно, експлуатується економічно, винищується в жахливих масштабах фізично, деяка частина східних українців вірно служить Сталіну і готова за Советський Союз умирати. Замість любити передусім свій рідний український народ, замість уважати за свій перший і найвищий обов'язок, як це скрізь діється у світі, служіння рідній батьківщині, служіння Україні, - деяка частина східноукраїнського громадянства, вихована в большевицькій школі, в комсомолі, стала на шлях яничарської служби московсько-большевицьким окупантам

України. Зацитовані нами слова Лесі Українки, сказані нею на адресу українського суспільства з-перед 1914 р., до цієї частини східньоукраїнського громадянства стосується повністю. Типа вірного цареві "малороса" замінив також сьогодні по-рабському вірний Сталіну тип українця - "советського" патріота.

Дуже вкорінений серед частини східньоукраїнського громадянства погляд про те, що Україна може існувати лише в складі Советського Союзу, лише в союзі з Росією. Большевики поширюють цей погляд з ясно означеною метою: підірвати серед українського народу ґрунт для самостійницької ідеї, показати цю ідею нереальною, небезпечною для українського народу тому, що, мовляв, відірвання України від Росії загрожує Україні закабаленням чужоземними імперіялістами, - а деяка легковірна і позбавлена національного інстинкту частина східньоукраїнського громадянства в це серйозно вірить. Як колись, в 1917-[19]18 рр., українська інтелігенція своїм фетишем зробила "інтереси російської демократії", "інтереси російської революції", так тепер деяка частина східноукраїнської інтелігенції своїм фетишем зробила "інтереси Советського Союзу". Замість думати, передусім, українськими категоріями, ця частина східньоукраїнської інтелігенції думає насамперед всесоюзними категоріями. Звикла через довгі сторіччя бачити Україну в складі російської імперії, звикла працювати на просторах цієї імперії; деяка частина східньоукраїнської суспільности (передусім інтелігенція) любить цю великопростірність і самостійницькі змагання українського народу схильна розглядати як "провінціональну обмеженість", "українську загумінковість". Ця частина українського суспільства не бачить того, що російський імперіялізм - найбільший ворог українського народу, не бачить того, що Сибір, Середня Азія - оці саме імперіяльні російські простори - це одне

величезне, жахливе цвинтарище українського народу, не розуміє того, що праця на Далекому Сході - це ніщо інше, як заслання, каторга, не бачить і не розуміє того, що Україна має всі - економічні, геополітичні, духово-моральні, культурні передпосилки до того, щоб бути самостійною, не бачить і не розуміє того, що лише відокремившись від Росії, український народ заживе справді щасливим, справді заможним життям. Оця любов до великопростірності російської імперії, оце нерозуміння того, що Україна може існувати цілком добре, будучи відокремленою від Росії, оцей "всесоюзний комплекс" - це, поруч "советського" патріотизму, один з найпоширеніших і найнегативніших наслідків довговікового поневолення України колись царською, а тепер большевицькою Росією.

Негативною рисою деякої частини східньоукраїнського суспільства є сліпий страх перед НКВД, переоцінювання сили і спроможності большевицького режиму. Значна частина східніх українців вважає, що боротьба з большевицьким режимом взагалі не можлива. "Все знайдуть, все розкриють, наші зрадять, всіх НКВД знищить" - так дуже часто розуміє східній українець, який перейшов кільканадцятирічну практику большевицького терористичного режиму. Його опанував панічний страх перед НКВД. Цей страх паралізує, чи, просто, робить у нього неможливим усякий спротив, усяку протирежимну боротьбу.

Терор, переслідування, невдачі протирежимної боротьби стали причиною того, що в деякої частини східньоукраїнського громадянства можна сьогодні спостерігати песимістичний фаталізм, покірність перед, навіть найгіршою, долею, цілковиту зневіру у власні сили українського народу. Деяка частина східніх українців погоджується з хибною думкою, що сама доля призначила українському народові постійну неволю, постійні знущання, терпіння, нужду. Активна боротьба проти окупанта за своє визволення, погляд про те, що дотепер

український народ терпить лише тому, що він замало боровся за свою самостійність - такі речі для цієї частини українського суспільства стають щораз більше чужі.

Загально поширеною рисою серед східноукраїнської інтелігенції є її тяжіння до російської культури, її захоплення цією культурою. При цьому ми підкреслюємо, що ми далекі від того, щоб заперечувати об'єктивний культурний доробок росіян, щоб відмовляти російській культурі всякої вартости. Нам ідеться лише про те, що деяка частина сьгоднішньої східноукраїнської інтелігенції попадає в надмірне захоплення російською культурою і в той же час легковажить свою українську культуру. У наслідку цього захоплення російською культурою можна часто почути від східноукраїнського інтелігента, що він воліє розмовляти російською мовою, а не українською тому, що російська мова "культурніша", що він воліє читати по-російськи, ніж по-українськи, тому що "стиль російської мови ясніший", "більше вироблений". Що він воліє, нарешті, Пушкіна, ніж Шевченка, що Пушкін - це "фактично великий поет", а Шевченко лише тим великий, що "національний", український. Так може подумати лише людина, скалічена під національним поглядом, людина скаліченого національного інстинкту. І такими скаліченими під національним оглядом людьми є ті східноукраїнські інтелігенти, які воліють розмовляти по-московськи, ніж по-українськи, які захоплюються Пушкіном і легковажать Шевченка.

Боротьба з усіма тими негативами, що появилися в духовості деякої частини українського народу в наслідку большевицької протинаціональної політики, - найважливіше й одне з найскладніших завдань українського націоналістичного руху сьгодні. Типові "советського" патріота треба протиставити тип передусім українського патріота. На місце "всесоюзного комплексу" треба прищепити переконання, що Україна може і

повинна бути самостійна, що ССРСР повинен і мусить бути перебудований на принципі дійсного, а не формального лише, самовизначення народів. На прикладі боротьби УПА й ОУН треба східньоукраїнському громадянству показати, що боротьба з НКВД можлива, що там, де є добра організація, конспірація, НКВД не може нічого "знайти", нічого зробити. Треба цілковито розбити міт про, нібито, непереможність НКВД і прищепити переконання, що боротьба з НКВД цілком можлива і посиљна для українського народу. Песимістичному фаталізмові, пасивності мучеників, треба протиставити здоровий оптимізм, оснований на факті постійного росту українського самостійницького руху, на факті щораз більшого розхитування большевицького режиму. Треба також розбити сліпе захоплення російською культурою, зокрема російською мовою і літературою. На їх місце повинні прийти якнайвищі святощі: рідна мова, рідна література, рідна історія.

Мабуть, жадному народові національна неволя не лишала таких жажливих наслідків, як українському народові. Тому також, мабуть, жадний національно-визвольний рух не мусів присвячувати стільки уваги справі відродження національної духовости, скільки присвячував дотепер і ще мусить присвячувати у майбутньому український націоналістичний рух. І саме цей момент дуже істотно відрізняє український націоналізм від національно-визвольних рухів інших народів. Про це треба пам'ятати особливо сьогодні. Останні роки увагу ОУН майже повністю заабсорбувала збройна і політична боротьба проти большевицьких окупантів. В наслідку цього де в кого може постати неправильне уявлення про те, що націоналістичний рух - це лише політичний рух. Так тлумачити характер українського націоналізму означає звужувати націоналістичний рух, викидати з нього значну частину його змісту. В українських умовах український націоналізм виник і діє - це ми для підкреслення повторяємо ще раз - також як

духово-світоглядний рух. Боротьбі за духове переродження українського народу український націоналізм майже повністю присвятив перші роки свого існування. Боротьбу за духовне переродження українського народу веде український націоналізм і сьогодні. Беручи до уваги ті жахливі наслідки, які в досить значній частині українського народу залишила багаторічна большевицька окупація, можемо сказати, що боротьбу за духове відродження українського народу український націоналізм мусить і буде вести ще довгі роки в майбутньому. Ця боротьба в деяких випадках мусить попереджувати політичну боротьбу і в українських умовах завжди мусить іти паралельно з нею. Боротьба за духове відродження українського народу буде вестися і в умовах Української Самостійної Держави.

До духовного відродження українського народу український націоналізм змагає в основному шляхом активного включування українських мас у безпосередню протиокупантську боротьбу. Саме таку мету, крім усього іншого, переслідувала ОУН, організуючи різні акції в період до 1939 р. Саме таку мету, крім усього іншого, переслідував український націоналістичний рух, коли почав розгортати масово повстанську боротьбу в 1942-[19]43 рр.

В наслідку включення мас до активної збройної боротьби проти гітлерівських і большевицьких окупантів надзвичайно піднеслася національна свідомість українського народу на всіх теренах дій УПА. Зокрема, в наслідку повстанської боротьби зросла національна свідомість українських мас у таких глухих кутках України, як Полісся, Холмщина, Лемківщина. Щоб досягнути такий стан національної свідомости, який є у цих теренах сьогодні, шляхом культурно-освітньої легальної діяльності, - треба було б цілих десятків років. Тим часом український націоналістичний рух доконав цього впродовж 2-3 років. У вогні безпосередньої боротьби, в повстанських

відділах, у підпіллі кується тип українця, який уже нічого не має спільного з колишнім українцем - рабом Москви чи Варшави, кується той новий тип української людини, який ціною власної крові здобуде Україні світле майбутнє.

Боротьба за відродження духовости українського народу - боротьба за викорчування рабської психіки і культивування в українському народі психіки вільного господаря на своїй землі, психіки фанатичного борця за справу Самостійної України, - другий важливий елемент революційности українського націоналізму. Ця боротьба також значно поширює поняття українського націоналізму поза поняття звичайного політичного руху.

II

Український націоналістичний рух є революційний рух також з огляду на методи, застосовані ним у боротьбі за УССД.

Український націоналізм у своїй боротьбі за УССД застосовує радикальні, насильницькі методи, не зважаючи цілком на те, що ті методи цілком суперечать законам окупантської держави і цими законами суворо переслідуються.

Основні сили окупанта, за допомогою яких він тримає українські землі в неволі, - це, передусім, його збройні сили: армія, поліція і всі інші озброєні загони, що ними окупант розпоряджається. За допомогою цих збройних сил, тобто насильно, окупант і завоював українські землі. З насильством окупанта український народ може успішно боротися лише застосовуючи і зі свого боку насильство. Український націоналізм уважає, що оскільки основним засобом завоювання українських земель окупантом була війна, насильство, остільки основним засобом визволення українського народу також мусить бути війна у точному

розумінні цього слова. А війна - це саме така форма боротьби, в якій усе вирішується за допомогою сили.

Український націоналізм вважає себе в стані постійної війни з окупантом. Свій натиск на окупантський режим він або посилює, або послаблює, залежно від обстановки. Ніколи, однак, він його не припиняє цілковито. Перед 1939 р. український націоналізм боровся з окупантом шляхом саботажу, атентатів, збройних нападів на різні установи, фізичним знищуванням найбільш ворожих визвольній боротьбі українського народу чужинецьких елементів. У період другої світової війни український націоналізм перейшов до організування масової збройної повстанської боротьби. В 1939 р. у період польсько-німецької війни ОУН організувала збройні відділи для боротьби з польськими окупантами. В 1942-[19]44 рр. ОУН прийняла якнайактивнішу участь в організуванні УПА. В УПА знайшлися тисячі українців, без огляду на їх політичні переконання. Єдиною умовою для кожного учасника УПА є визнання ідеї Самостійної України. В 1942-[19]44 рр. УПА вела партизанську боротьбу проти гітлерівських окупантів. Сьогодні вона веде партизанську боротьбу проти большевицьких загарбників.

Між силами, що ними розпоряджаються окупанти українських земель і силами поневоленого українського народу існує величезна нерівність. Окупант завжди має по своєму боці величезну перевагу. Ця перевага полягає у тому, що він розпоряджається вже готовою армією, поліцією і всіма тими матеріальними засобами, що їх йому дає сучасна техніка і державна організація. Зрозуміло, що при цій нерівності сил не може бути мови про боротьбу одверту, "фронтową", про таку, якою є саме війна в звичайному значінні цього слова. Всякий одвертий виступ українського народу в мирних умовах окупант був би в стані здушити без більших труднощів. **Щоб добитися деякого вирівнювання сил, щоб збільшити шанси**

на успіх у своїй боротьбі, український націоналізм примінює методу підпільної боротьби. ОУН побудована і діє як суворо підпільна організація. Вже майже 20-річний досвід існування ОУН (а перед нею досвід існування УВО) показує, що підпілля є силою, з якою окупанти, не зважаючи на всю свою перевагу, ніяк не можуть собі дати ради. Не могли собі дати ради з ОУН польські окупанти, не могли дати ради з нею гітлерівці, не може собі порадити з ОУН і НКВД. Підпілля, конспірація, насильницькі методи боротьби роблять ОУН незнищимою, непоборною, а для ворога - найгрізнішою силою. Ворог-окупант зазнає ударів і не знає, хто ці удари йому наносить: не бачить конкретних виконавців атентатів, організаторів саботажу, учасників збройних нападів. Він може сподіватися і знати, що удари завдає йому саме ОУН. Але що це є для ворога - ОУН, коли за цими трьома буквами, ненависними і страшними для нього, він не бачить конкретних людей? Що варті в такому випадку всі закони окупанта, його тюрми, його прокуратори, його НКВД, коли він не знає (якщо не зловить) тих, які завдають йому ударів? ОУН є авангард українського народу в його безперервно триваючій визвольній боротьбі проти окупанта. Маючи проти себе таку силу, як окупантська державна машина, яка в випадку окупантів України є, звичайно, більше, ніж яка небудь інша держава світу, воєнною машиною, ОУН мусить бути побудована на принципі військової дисципліни. Наказ провідників усіх щаблів мусить бути безумовно виконуваний усіма членами Організації, підпорядкованими даному провідникові. Сувора дисципліна, однаково зобов'язуюча всіх членів без винятку, робить з ОУН дійсно ударну, бойову силу, здібну діяти скоро, певно і з успіхом. Це підтверджується всім досвідом існування ОУН. Якщо б в ОУН не зобов'язувала сувора дисципліна, якщо б накази провідників не мусіли бути безумовно виконувані, вона не

могла б навіть і мріяти про який небудь успіх у своїй важкій боротьбі з озброєним від стіп до голови окупантом.

Український націоналізм відкидає виключно легальні, законні методи боротьби як основні методи боротьби за УССД. Легальна, законна боротьба проти окупанта рідко буває для нього грізна. Діючи легально, не можна завдати окупантові кілька небудь відчутних ударів, не можна ніде серйозніше надшарпнути його сили. Окупант встановляє завжди такі закони, які вигідніші лише йому і більше нікому. Всяка "законна боротьба" є завжди маскуванням фактичної співпраці з окупантами, угодівства з ними. Тому український націоналізм також відкидає методу лише парламентарної чи дипломатичної боротьби за Самостійну Україну як основну методу визвольної боротьби. Не в парламентах державокупантів, не в кабінетах дипломатів буде в основному вирішуватися доля України, а в боях на території України: в українських селах і містах, в українських лісах і степах. На цій основі український націоналізм поборював перед 1939 роком українські легальні галицькі партії і табір УНР. Галицькі легальні політичні партії стояли на становищі легальної, парламентської боротьби за самостійність. По суті ці партії, не організовуючи мас на безпосередню активну боротьбу, співпрацювали з окупантами. Вони створювали й поширювали серед народу ілюзії, що є можливе якесь мирне співжиття поневоленого народу з окупантами і що можна "боротися", ніде по суті не наступаючи, ніде по суті не б'ючи окупанта. Така ілюзія присипляла чуйність мас, демобілізувала народ і полегшувала панування польських окупантів на ЗУЗ. Табір УНР обмежувався по суті лише слабою дипломатичною боротьбою за Самостійну Україну на міжнародньому полі. Ця акція не дала (тому, що не могла дати) жадних позитивних наслідків. Дипломатія тоді може мати успіх, коли опирається на конкретну силу. Цією силою в українських умовах може

бути лише боротьба українського народу на землях. Коли такої боротьби немає, то наголошувати на важливості і необхідності дипломатичної акції означає підсувати народові помилкову думку про те, що ще якийсь інший шлях веде до визволення, крім шляху революційної боротьби, означає, отже, демобілізувати народ, опортунізувати його.

Український націоналізм також відкидає погляд про те, що самостійність українського народу прийде як наслідок "органічної", мирної, "автоматичної" його еволюції. Представники цього "еволюційного" погляду заперечували доцільність революційної боротьби, вказуючи на те, що український народ ще у багатьох відношеннях слабкий. Вони твердили, що не можна ставити перед народом завеликих цілей, якщо він до них ще не доріс: самостійність прийде автоматично, якщо народ до неї цілковито дозріє. Тому вони як першочергове завдання ставили перед українським народом т. зв. органічну працю на всіх ділянках національного життя: культурно-освітній, економічній, політичній. Як першочергове завдання вони ставили також боротьбу (очевидно, мирну) за суспільну перебудову українського народу на ЗУЗ (збільшення українського елемента в містах). Український націоналізм вважає цей погляд неправильним. Український народ, будучи поневолений політично, ніколи не зможе в усіх відношеннях піднятися до рівня державного народу. Якщо дотепер політична неволя мала той єдиний наслідок, що лише скалічила український народ і духово, і суспільно, і політично, що лише зіпхнула український народ на дно економічної нужди, - то на якій основі можна твердити, що в майбутньому буде інакше, що в майбутньому в рамках окупантських держав український народ зможе розвиватися? Український націоналізм вважає, що першою передумовою розвитку українського народу є здобуття політичної незалежності, тобто побудова незалежної держави. Тому також український

націоналізм боротьбу за Самостійну Українську Державу робить найважливішим завданням українського народу під сучасну пору. Чим скорше український народ опиниться у власній самостійній державі, тим скорше він зліквідує у себе всі наслідки неволі і підійметься до рівня найкультурніших народів. Найскорше український народ здобуде державу шляхом безпосередньої масової протиокупантської боротьби всіма засобами, які він може мати в своєму розпорядженні. Організація такої боротьби - перше і невідкладне завдання українського народу. Теорія про автоматичність поступу, теорія про самостійність, як неминучий наслідок цього поступу - цілком безглузді. Немає в історії ні одного випадку, аби якийсь поневолений народ визволився "автоматично", без повстань, без збройної боротьби, без жертв, без намагання визволитися за ціну чого б то не було.

Окремо треба відмітити, що в умовах терористичного режиму в ССРСР не може бути й мови про жадну іншу протирежимну боротьбу, крім насильницької, підпільної боротьби. В ССРСР не існують жадні громадянські права, не існує жадна демократія, не існує жадний парламент. Всі протирежимні, чи хочби опозиційні рухи в ССРСР НКВД нещадно знищує. Про це свідчить ліквідація всіх опозицій в ССРСР. Протибольшевицькі організації в ССРСР - якщо вони не мають охоти добровільно класти голови під енкаведівський топір - можуть існувати лише підпільно, застосовуючи найсуворішу конспірацію й організовуючи збройну самооборону перед НКВД. Тому то й усі члени ОУН, всі українські підпільники мусять бути озброєні, інакше - ОУН не втрималася б у большевицькій дійсності ні року.

Радикальність, насильницький характер метод нашої боротьби проти окупантів, визнання нами того, що найважливішим завданням українського народу під сучасну пору є організація масової безпосередньої нещадної боротьби за національне визволення, боротьби всіма засобами, які є в нашому розпорядженні - третій елемент революційности українського націоналізму.

*

Український націоналізм вважає, що основною силою, за допомогою якої він здобуде УССД, є український народ, народні українські маси.

Щоб зрозуміти цю справу, ми спитаємо: чи могло б бути інакше? Чи український націоналізм міг би розраховувати в своїй боротьбі на щось інше, ніж український народ? Так, могло б бути інакше. Український націоналізм міг би піти, напр., за прикладом деяких інших сучасних національно-визвольних рухів, які основною силою, що на неї вони розраховують у своїй боротьбі, вважають допомогу других держав, отже, силу своїх можливих союзників. На допомогу чужих країн, на допомогу Англії, Франції, США розраховують, напр., польські незалежницькі організації. Український націоналізм за прикладом деяких політичних рухів міг би розраховувати також лише на якісь окремі суспільні класи чи групи українського народу (наприклад, на інтелігенцію чи взагалі лише на місто). Так було у випадку польських визвольних рухів у ХІХ ст. Польські повстання у 1830 і 1863 рр.⁵¹ спиралися лише на польську шляхту. Польські селяни і міщанство не брали в цих повстаннях майже жадної участі. Деякі протибольшевицькі партії в Польщі, Румунії, Болгарії в основному спираються лише на інтелігенцію. СВУ⁵² опиралася головно на інтелігенцію, інтелігентську молодь. У випадку українського націоналістичного руху є інакше. Український націоналістичний рух основною силою, за допомогою якої він побудує Українську Самостійну Державу вважає весь український народ, найширші українські народні маси.

Ставлячи на український народ як основну силу національно-визвольної боротьби, український націоналізм виходить із таких заłoженъ:

1. Справді самостійну державу український народ може побудувати лише власними силами. Всі народи, які допомагають другим народам у їхній боротьбі, кажуть собі за це здорово платити. Жадний народ дотепер не помагав другому народові із самих лише приятельських симпатій до нього. Зокрема дорого приходилося платити за "допомогу" других держав поневоленим народам, якщо вони з такої допомоги користали в період своєї визвольної боротьби. Така "допомога" завжди допроваджувала поневолений народ до повного узалежнення від свого протектора (Болгарію і Сербію від Росії, Грецію від Англії).

2. Держава для українського народу не є якимось абсолютотом, не є вартістю самою в собі. Вона є основною метою боротьби українського націоналізму, остільки, оскільки вона є першою і необхідною передумовою відродження українського народу, першою і необхідною передумовою повного всебічного розвитку всіх творчих сил українського народу. Найвищим абсолютотом для українського націоналізму є український народ. Його добро, його сила. Тому то, як ми про це вже говорили, український націоналізм навіть у період визвольної боротьби присвячує стільки уваги справі духового відродження українського народу. Якщо, як це показує досвід, духовість народу найкраще і найскорше відроджується у вогні безпосередньої протиокупантської боротьби, то для руху, який має своєю метою саме духове відродження народу, логічний висновок такий: включувати в безпосередню боротьбу за національне визволення найширші маси народу для того, щоб відродити їхні духово-моральні національні вартості. Це український націоналізм і робить.

3. Розрахування українського націоналізму на народ, як на основну силу боротьби за Самостійну Україну, дає гарантію того, що український народ, здобувши свою самостійну державу власними силами, власними силами втримає її і в

майбутньому. Історія знає випадки, коли то народ, опинившись у власній державі в наслідку чужої допомоги, не зумів цієї держави втримати. Так до деякої міри обстоєла справа із польською державою з-перед 1939 р. Історична Польща впала в наслідку занепаду керівної верстви польського народу - польської шляхти. В період бездержавного існування польська шляхта в основному не піднеслася з занепаду (вона й не могла підвестися, тому що була тією суспільною клясою, яка в усьому світі зникала). У відновленій за допомогою головно чужої сили польській державі вона захопила, одначе, командні становища. Це й було в значній мірі причиною занепаду передвересневої Польщі. Якщо зрозумілим може бути те, що Польща, залишена сама собі, не могла встоятися проти такої мілітарної сили, якою була гітлерівська Німеччина, то цілком незрозумілим є те, як така держава, як Польща, могла перестати фактично існувати після перших 3-4 днів польсько-німецької війни. Це явище можна пояснити лише неспроможністю польських правлячих кіл, які цілковито були пересякнуті шляхетчиною, зорганізувати модерну державу. Цим колам удалося здобути державу без більшого зусилля, тому то вони й не були спроможні на більше зусилля, щоб цю державу скріпити, зміцнити. Коли український народ здобуде свою державу власним зусиллям, він її зуміє власним зусиллям і втримати.

4. Українському народові на чужу допомогу розраховувати небезпечно. Ставити в нашій визвольній боротьбі на допомогу чужих сил, значить, ставити по суті на невідому силу, на невідому величину. Чужа держава допомагає поневоленому народові лише тоді, коли це їй вигідно. Вона часто погоджується з державою-поневолювачем коштом саме поневоленого народу. Допомога чужої держави визвольній боротьбі поневоленого народу завжди залежить від загальної політичної обстановки в світі. А на цю обстановку поневолений народ в

основному впливу не має. Отже, розраховувати на щось, на що не можна мати жадного впливу, - річ безглузда й небезпечна. Єдиною силою, на яку український націоналізм може розраховувати цілком певно, є зорганізований і підготовлений український народ. Цю силу завжди можна точно визначити, вона ніколи не підведе, на ній ніколи не можна помилитися і через те, опираючись на народ, ніколи не можна програти.

5. Українське питання ще лише недавно вийшло на арену міжнародного життя у світі. Український народ із своєю національно-визвольною боротьбою світові ще мало знаний. Світ цікавиться звичайно тими політичними рухами, які являють собою певну силу. Зацікавлення українською проблемою буде в світі зростати в міру того, як буде рости сила українського національно-визвольного руху, як буде міцнішати українська національно-визвольна боротьба. Отже, розраховуючи на народ, організуючи масову боротьбу в Україні, український націоналізм не лише створює найпевніші гарантії справжньої самостійності майбутньої Української Держави, не лише створює гарантії того, що український народ зуміє втримати свою самостійну державу у майбутньому, а створює передпосилки для зацікавлення світу українською проблемою і проблему вигідної допомоги українському народові з боку держав - ворогів СССР ставить на реальний ґрунт.

6. 40 мільйоновий народ досить великий, щоб своїми власними силами успішно вести боротьбу зо своїми гнобителями за своє визволення. Український націоналістичний рух змагає до збільшення сил українського народу шляхом співпраці з визвольними рухами всіх інших народів, поневолених або загрожених большевицьким імперіялізмом.

Те, що український націоналізм розраховує на найширші народні маси як на ту основну силу, за допомогою якої Україна

стане самостійною, підтверджується всією дотеперішньою діяльністю ОУН. В ОУН борються десятки тисяч українських селян, робітників і інтелігентів. ОУН завжди працювала і працює серед усіх суспільних клас українського народу. В силу того факту, що сьогодні більшість українського народу становить селянство, сьогодні за свою основну базу на головному терені своїх дій ОУН має село. Опертя українського націоналізму на широкі народні маси дає йому надзвичайну силу і живучість. Вже сьогодні видно, що якщо ворогам не вдається знищити українського націоналістичного руху, то це треба завдячувати лише тій обставині, що український націоналізм запустив свої коріння в найширші маси, тій обставині, що він сидить у гущі народу. Щоб знищити український націоналізм сьогодні, треба було б знищити весь український народ. А це далеко не те, що знищити лише якусь суспільну групу, наприклад. Це приходить важко навіть НКВД. НКВД могло легко знищити СБУ, яка опиралася лише на інтелігенцію; зліквідувавши кілька осередків у містах, НКВД вже мало зліквідовану всю організацію. З ОУН, яка сидить і діє серед якнайширших народніх мас, для НКВД далеко важче дати собі раду. Дотеперішній досвід боротьби ОУН, дотеперішні успіхи українського націоналістичного руху доказують, що розрахування українського націоналізму на народ - не лише єдиноможлива в українських умовах, а й єдиноправильна стратегічна концепція визвольної боротьби.

Розраховуючи на народ як на основну силу боротьби за Самостійну Україну, діючи серед найширших народніх мас, маючи в своїх лавах представників усіх прошарків українського суспільства, український націоналізм має змогу висловлювати й дійсно висловлює найглибші прагнення якнайширших українських народніх мас. Прагнення українського народу є для українського націоналізму найвищим дороговказом у всій його діяльності. Український

націоналізм точно сформулював і найповніше висловив ці прагнення у своїй ідеології, у своїй програмі. В наслідку цього він сьогодні й тішиться якнайбільшою популярністю й симпатією найширших українських мас і може цілковито розраховувати на їх підтримку.

Розраховування на народ, як на основну силу, за допомогою якої ОУН виборє Україні самостійність, якнайвірніше і якнайповніше висловлювання прагнень найширших мас українського народу, - четвертий елемент революційності українського націоналізму.

*

Масову протиокупантську боротьбу на українських землях ОУН під керівництвом Степана Бандери намагається організувати за всяких умов.

Така тактика логічно впливає з вищеперерахованих нами принципів, прийнятих ОУН: перевиховувати народ шляхом включування його в активну протиокупантську боротьбу, ставити на народ як на основну силу, за допомогою якої побудується Самостійну Україну. ОУН уважає, що саме українські землі є тим тереном, де буде в основному вирішуватися доля України, її бути чи не бути. Доля України не буде вирішуватися ні над Сеною, ні над Темзою, ні в Нью-Йорку, а лише над Дніпром, над Дністром, у Києві. Тому саме на українських землях, а не десь інше мусять бути зосереджені сили українського національно-визвольного руху. Ніхто не може точно передбачити, коли може прийти вирішальний момент для визвольної боротьби українського народу. В цей момент ніколи не сміє забракнути на українських землях потрібних сил. Коли б сталося інакше, коли б у вирішальний момент на українських землях не було потрібних сил для остаточної розправи з окупантами, ніхто і ніщо не врятує нашої визвольної справи за кордоном.

Вірність цієї тактики підтверджується усією діяльністю ОУН. Члени ОУН організували народ на боротьбу проти загарбників в умовах польської, румунської, большевицької окупації з-перед 1939 р. Члени ОУН під керівництвом Степана Бандери організовували протибольшевицьку боротьбу в умовах першої большевицької окупації ЗУЗ в рр. 1939-[19]41. ОУН під керівництвом Степана Бандери зорганізувала масову всенародню боротьбу проти гітлерівських окупантів у рр. 1941-[19]44. ОУН під керівництвом Степана Бандери організовує масову протибольшевицьку боротьбу сьогодні, в умовах нової большевицької окупації України. ОУН є фактично єдиною політичною організацією в Україні, яка завжди, за всяких умов організовувала протиокупантську боротьбу, є єдиною організацією, яка фактично бореться за Самостійну Україну. В умовах польської окупації, як ми про це вже говорили, всі легальні українські партії лише формально боролися за Самостійну Україну. Фактично боротьбу за Самостійну Україну організувала лише ОУН. В умовах першої большевицької окупації всі колишні легальні партії на території ЗУЗ фактично перестали існувати. Залишилася одна ОУН. Такий стан триває аж до сьогодні. І в умовах гітлерівської окупації, і в умовах нинішньої большевицької окупації, єдина ОУН була і є спроможна зорганізувати спротив окупантській політиці фізичного знищення українського народу. Не будь ОУН в останні роки в Україні, окупанти могли б цілком безперешкодно реалізувати свої злочинні пляни; український народ в обличчі терористичної політики загарбників був би цілком безборонний. Серед найважчих умов, серед постійного гонення польської поліції, румунської сігуранци ⁵³, німецького гестапо, большевицького НКВД, серед неймовірного терору члени ОУН виконують свої важкі обов'язки організаторів визвольної боротьби українського народу. На цьому шляху не захитують ОУН жодні жертви,

жодні труднощі. Іти в гущу народу, бути разом з ним, терпіти разом з народом усі злидні, усі переслідування, йти попереду в протиокупантській боротьбі, бути з народом завжди, за всяких умов, ніколи, хоч би як було важко, його не залишати - так розуміє свій відповідальний обов'язок ОУН під керівництвом Степана Бандери, так розуміють свої обов'язки всі члени ОУН, всі українські підпільники.

ОУН завжди підкреслює, що вона бореться не за Україну для себе, а за Україну для українського народу. Так розуміючи свої завдання - ніколи не залишати українського народу, бути завжди з ним - ОУН, водночас, не має жодних претенсій щодо своїх прав у майбутньому, не має жодних претенсій, напр., на монопольне становище у майбутній українській державі. Що ОУН дійсно стоїть на такому становищі, підтверджується найкраще політикою ОУН в 1941 р. у період творення Уряду у Львові ⁵⁴, підтверджується політикою ОУН щодо УГВР ⁵⁵. В 1941 р. до складу твореного Уряду ОУН втягнула представників різних політичних українських напрямів і середовищ. Уряд, утворений у Львові, в 1941 р., був дійсно всенароднім, представницьким Урядом українського народу (за пляном ОУН, до складу цього уряду в найближчий час мали ввійти також представники СУЗ). ОУН під керівництвом Степана Бандери завжди змагала до об'єднання всіх сил українського народу на платформі активної протиокупантської боротьби за Самостійну Україну, завжди змагала до утворення всеукраїнського національного представництва і керівництва визвольною боротьбою. Це змагання ОУН дало свої наслідки. В 1944 р. утворилася Українська Головна Визвольна Рада (УГВР). Вона являється найвищим керівним і представницьким органом українського народу в час його визвольної боротьби. ОУН цілковито підпорядкувалася цьому загальнонаціональному органі і льояльно виконує усі його постанови. Безінтересовно

і найактивніше служити справі визволення українського народу - так розуміє свій обов'язок перед історією ОУН.

Організування протиокупантської боротьби на українських землях за всяких умов, погляд, що українські землі є вирішальним тереном боротьби за УССД, - п'ятий елемент революційности українського націоналізму.

*

У своїй програмі ОУН орієнтується на найновіші, найпередовіші досягнення сучасних суспільно-економічних наук і на досвід практичної, як внутрішньої, так і міжнародньої політики.

Ми вже говорили, що український націоналізм стоїть на становищі безкласового суспільства в майбутній Українській Державі. Основою цього суспільного ладу, що при ньому не існуватиме експлуатації людини людиною, буде суспільна власність на знаряддя й засоби виробництва. Практично це означає, що в майбутній українській державі велика промисловість, велика торгівля, банки будуть національно-державною власністю, а дрібна промисловість, дрібна торгівля - громадсько-кооперативною. В Українській Державі допускається індивідуальне або колективне, в залежності від волі населення, землекористування. У програмі ОУН говориться, що найвищим обов'язком влади в Українській Державі буде служити інтересам народу. "Не маючи загарбницьких цілей, не маючи поневолених країн і пригноблених народів у своїй державі, народня влада України не витратить часу, енергії та коштів на творення апарату гноблення. Українська народня влада всі економічні ресурси і всю людську енергію спрямує на побудову нового державного порядку, справедливого соціального ладу, на економічне будівництво країни, на культурне піднесення народу", (програм. Постанови III-го НВЗ ОУН ⁵⁶). Коротко, ОУН

бореться за "повне визволення українського народу з-під московсько-большевицького ярма, за побудову УССД без поміщиків, капіталістів та без большевицьких комісарів, енкаведистів і партійних паразитів" (там же).

Чому ОУН є за принцип суспільної власності на знаряддя і засоби виробництва, тобто чому вона є за національно-державну або громадсько-кооперативну власність у промисловості, банковості, торгівлі (передбачається також дрібна приватна торгівля)?

Як показує досвід, принцип приватної власності і необмеженої економічної свободи, обов'язуючі при капіталістичній системі, допровадив до витворення величезної економічної нерівності між капіталістами і працюючими. Працюючі маси опинилися при капіталізмі на становищі визискуваних економічно і безсильних політично громадян. Це допровадило до гострої міжкласової боротьби: робітники і селянство борються за покращання свого економічного становища, а буржуазія боронить своє панівне економічне становище. Не треба хіба окремо доказувати, що класова боротьба дуже небезпечна для народу. Вона його руйнує, розкладає, загрожує втратою незалежності. Таке становище, при якому одні суспільні класи багатіють і живуть у достатках, а другі голодують, перебувають у нужді, і то з тієї лише причини, що крім власних рук, власної фізичної сили, нічим більше не розпоряджаються, - таке становище є цілком суперечне поняттю соціальної справедливості, національної солідарності, таке становище є, об'єктивно беручи справу, ненормальне. Радикально змінити цю справу можна лише шляхом націоналізації (удержавлення) промисловості, банків, торгівлі. Український націоналізм хоче забезпечити всьому народові відповідно високий життєвий рівень. Український націоналізм не хоче, щоб серед українського народу були експлуататори й експлуатовані, не

хоче, щоб український народ роздирала клясова боротьба. А що єдиним засобом позбавлення такого небезпечного стану є усупільнення всіх галузей народного господарства, тому то він і прийняв цей принцип як основу суспільно-економічного ладу в майбутній Українській Державі.

Капіталізм, тобто той лад, що опертий на принципи приватної власности і необмеженої економічної свободи, крім того, що допроваджує до витворення класових антагонізмів і викликає клясову боротьбу, має ще інші темні боки. Економічне життя при капіталістичній системі розвивається стихійно. В наслідку цього доходить до частих економічних криз, які викликають, у свою чергу, нужду широких народніх мас, економічний занепад, фінансові труднощі. Економічні кризи - одне з найбільших нещасть сучасного людства. Вони, подібно як і війна, спихають часто народи на дно нужди, допроваджують мільйони людей у світі до величезного зубожіння. Один із засобів не допустити до криз є впровадити в економічне життя пляновість, організувати плянове виробництво й розподіл продукції. Пляновість продукції і розподілу може бути здійснена лише в усупільненому господарстві. Отже, усупільнення знярядь і засобів виробництва - це також один із засобів боротьби з економічними кризами.

Сьогодні в деяких випадках капіталізм гальмує розвиток продукційних сил країни. Капіталісти інколи стараються приховати різні технічні винаходи, удосконалення - для того, щоб не бути змушеними до надзвичайних витрат на впровадження цих поліпшень у власні фабрики чи заводи. На тому, зрозуміло, тратить уся суспільність, в інтересах якої є постійний розвиток продукційних сил, тобто постійний розвиток промисловости, технічних удосконалень тощо. Нові винаходи, нові машини, технічні удосконалення дозволяють суспільності отримувати більшу кількість товарів при меншій

витраті на те фізичної енергії. В усупільненому народньому господарстві приватні інтереси окремих людей не зможуть бути перешкодою у розвитку продукційних сил України.

Сьогодні більшість економістів стоїть на становищі, що капіталізм - це історичне, отже, не вічне, а перехідне явище. Сьогодні більшість економістів одверто вказує на різюче протириччя між суспільним характером сьогоднішнього виробництва і принципом приватної власности у промисловості, торгівлі, банковості. Сьогодні більшість економістів закликає до інтервенції держави в економічне життя, до контролі державної економіки країни, а то й просто до націоналізування основних галузей народнього господарства. Такі типово капіталістичні європейські країни, як Англія, Франція, сьогодні вступили на шлях націоналізації окремих, найважливіших економічних установ, найважливіших галузей народнього господарства. Враховуючи це все, український націоналізм став на становищі усупільнення знарядь і засобів виробництва.

Окремо треба відмітити, що на українських землях сьогодні ніде не існує приватної власности. Вся промисловість, торгівля, банки, земля на Україні знаціоналізовані. Український націоналізм уважає, що поворот до капіталізму Україні не потрібний. Український народ побудує справді справедливий, справді прогресивний суспільний лад на нових основах.

Поборюючи капіталізм, український націоналізм найрішучіше борює також большевицький суспільний лад. Цей лад характеризується, як ми вже також про це говорили, існуванням експлуататорської кляси большевицьких партійних вельмож і експлуатованої маси працюючих. Основою цього нового експлуататорського ладу, який виник в умовах т. зв. соціалістичної власности на знаряддя й засоби виробництва, є монопольне становище большевицької партії в ССРСР, її диктатура, політичні привілеї верхівки

цієї партії, тоталітаризм у внутрішньому устрою ССРСР. Кліка большевицьких партійних верховодів являється сьогодні фактичним необмеженим власником усього народного багатства ССРСР. Вона цілком вільно, згідно лише з власними загарбницькими інтересами, цим багатством розпоряджається. Мільйони працюючих ССРСР за допомогою терору примушуються цією клікою жити в найгірших економічних умовах. Український націоналізм якнайрішучіше бореться проти кляси большевицьких вельмож ССРСР, проти нового експлуаторського большевицького суспільного ладу, побудованого на основі політичного упривілеювання большевицької верхівки. Демократичний лад у майбутній Українській Державі, при якому влада буде дійсно вибиратися й контролюватися народом, виключить можливість творення експлуаторської кляси на базі політичних привілеїв.

В галузі міжнародної політики український націоналізм поборює імперіалізм. Український націоналізм уважає, що імперіалізм приносить лише зло народам, що імперіалізм є найбільше нещастя народів. Не говорячи вже про поневолені народи, імперіалізм в остаточному наслідку є нещастям і для панівних народів. Маючи поневолені народи, імперіалістична держава мусить витратити величезну частину енергії, коштів, на утримання армії, поліції, тюрм. У боротьбі за втримання загарбаних територій завжди гинуть тисячі людей. Поневолення чужих народів завжди зміцнює панівне становище командних кляс панівних народів, збільшує експлуатацію працюючих мас цих народів з боку цих командних кляс, збільшує політичне безсилля працюючих. Існування колоній завжди спричинює однобокий розвиток економіки метрополії й узалежнює її від колоній. Тому, що колоній, як показує історичний досвід, вічно втримувати не можна, однобокий розвиток господарства метрополії загрожує дуже серйозними і

економічними, і суспільними ускладненнями в ній в тому випадку, коли колонія визволяється. Імперіялізм є завжди причиною величезних війн, які крім матеріальної руїни й фізичного винищення мільйонів людей, нічого більше людству не приносить.

Програма ОУН, прийнята III НВЗ ОУН, включає в себе всі найсучасніші, найпередовіші здобутки як людської думки, так і практики народів у всіх майже галузях; політичній, суспільній, економічній, культурній. Вона дає концепцію справді справедливого, справді прогресивного міжнароднього і внутрішнього політичного і суспільно-економічного ладу.

Орієнтація в нашій програмі на найпередовіші досягнення людства як у галузі політичної і суспільно-економічної практики, так і в галузі політичних і суспільно-економічних теорій - шостий елемент революційности українського націоналізму.

*

ОУН ставить дуже високі моральні вимоги до своїх членів.

Членом ОУН не може бути перший-ліпший під оглядом характеру українець. Членами ОУН можуть бути лише люди, готові для України на все: готові за неї, коли цього вимагає потреба, гордо вмирати і готові за неї серед найбільших труднощів через довгі роки боротися. Членами ОУН можуть бути лише люди сильної волі, стійкого характеру, люди дисципліновані, відважні. Для людей слабого характеру, людей нестійких, крутіїв, спекулянтів, людей заячої вдачі - в ОУН місця немає. Безперервна війна, війна проти озброєного наймодернішою зброєю, в тисячу раз сильнішого від нас під оглядом матеріальної сили окупанта, вимагає людей сильних, дібраних.

Хто відповідає моральним вимогам, що їх ставить український націоналізм до своїх визнавців, той завжди, незалежно від того, хто він (селянин, робітник чи інтелігент), незалежно від своєї освіти може бути прийнятий в члени ОУН.

Від усіх своїх членів ОУН вимагає безумовного виконання всіх наказів і інструкцій провідників. За невиконання наказів примінюється в ОУН суворі кари, включно до кари смерти. ОУН вимагає від своїх членів також постійної активності, постійної роботи. Член ОУН, який через певний час з неоправданих причин є неактивний, карається. Кожний член ОУН повинен також постійно підвищувати своє знання, свій політично-теоретичний рівень. Поганий той член ОУН, який не вчиться, не працює над собою. Член ОУН, підпільник завжди мусить бути прикладом патріотизму, революційності, дисциплінованості, громадської солідарності і чесноти для усього свого оточення.

ОУН сьогодні розпоряджається тисячами членів, загартованих у довгорічній підпільній боротьбі з окупантами. Сьогоднішні кадри ОУН відзначаються великим революційно-політичним досвідом. Вона - найбільша цінність українського національно-визвольного руху, найбільша цінність усього українського народу. Вона - найнадійніша запорука того, що Україна визволиться з-під большевицького панування.

Дуже високі моральні вимоги до членів ОУН - сьомий елемент революційності українського націоналізму.

*

Український націоналістичний рух є суто революційний рух. Революційні цілі, за які він бореться, революційні методи, які він застосовує у своїй боротьбі.

Основні елементи революційності українського націоналізму - коротко підсумовуємо сказане - такі:

1) ідея УССД, що її українські націоналісти визнають активно і в боротьбі за здійснення якої вони зберігають сувору принциповість;

2) боротьба за відродження духовости українського народу, тобто боротьба за викорчовування в українському народі рабської психіки й культивування в ньому психіки вільного господаря на своїй землі, психіки фанатичного борця за справу Самостійної України;

3) радикальність, насильницький характер метод нашої боротьби проти окупантів, визнання того, що найважливішим завданням українського народу під сучасну пору є організація масової безпосередньої нещадної боротьби за національне визволення, боротьби всіми засобами, які є у нашому розпорядженні;

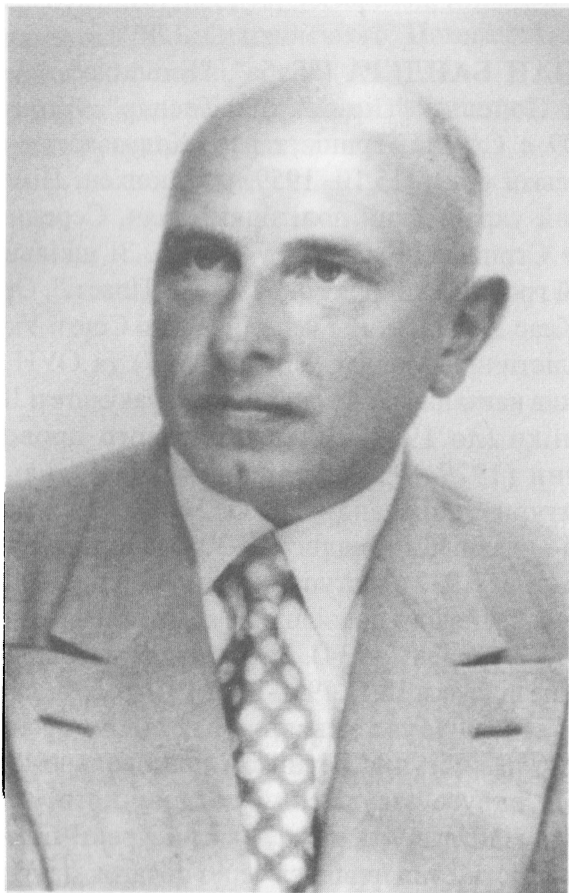
4) розраховування на народ як на основну силу, за допомогою якої ООН виборє Україні самостійність, найповніше і найвірніше висловлювання прагнень найширших мас українського народу;

5) організування протиокупантської боротьби на українських землях за всяких умов, погляд, що українські землі є вирішальним тереном боротьби за УССД;

6) орієнтація на найпередовіші досягнення людства як в галузі політичної і суспільно-економічної практики, так і в галузі політичних і суспільно-економічних наук;

7) високі моральні вимоги до членів ООН.

Написана у травні 1946 р. Вперше опублікована в часописі "Ідея і Чин", Ч. 10. Друкується за виданням ЗЧ ООН "Большевизм і визвольна боротьба" (збірка статей), Б. м., 1957 р. Стор. 191-228.

СТЕПАН БАНДЕРА

(1.01. 1909 - 15.10. 1959)

СТЕПАН БАНДЕРА ("Баба", "Бийлихо", "А. Власт", "Степан Попель", "Сірий", "В. Тесляр", "Ярич" та ін. 1.01. 1909, с. Старий Утринів, тепер - Калуського р-ну Івано-Франківської обл. - 15.10. 1959, м. Мюнхен, Німеччина) - визначний український політичний діяч. Середню освіту здобув у Стрийській гімназії у 1927 р. Зі шкільних років активний громадський діяч спочатку в "Пласті", Організації Вищих Клас Українських Гімназій, а далі Союзі Української Націоналістичної Молоді, УВО (з 1927) та ОУН (з 1929). Продовжив навчання на агрономічному факультеті Львівської політехніки (до 1933). Член повітового проводу ОУН Калушини (1929-1931), керівник відділу кольпортажу референтури пропаганди КЕ ОУН на ЗУЗ і одночасно технічно-видавничого відділу (1930), референт пропаганди КЕ ОУН (1931-1932), заступник крайового провідника ОУН (1932), в. о. крайового провідника і крайовий провідник ОУН (поч. 1933 - червень 1934). Засуджений на Варшавському процесі, що відбувся 18.11.1935-1.1936 р. до смертної кари, замінені на довічне ув'язнення; на Львівському процесі 25.05.-27.06.1936 р. виступив речником національно-визвольної боротьби, вдруге засуджений до довічного ув'язнення. Ув'язнення відбував у тюрмах "Святий Хрест" біля Кельц, у Равічі та Бресті. Звільнившись через початок Другої світової війни, був обраний керівником Революційного Проводу ОУН (10.02.1940) та провідником революційної ОУН (1941-1959). За розпорядженням С. Бандери 30.06.1941 р. у Львові було проголошено Акт відновлення Української Держави та створено уряд - Українське Державне Правління на чолі з Я. Стецьком. Заарештований гестапо 5.07.1941 р. Відмовившись відлікати проголошення української державності, перебував у концтаборі Заксенгаузен (1941-27.09.1944). Після війни

очолював ЗЧ ОУН, проживав на еміграції, часто змінюючи місце перебування (Інсбрук, Зеєнфельд, Мюнхен). Загинув від руки агента КДБ Б. Сташинського. Похований на цвинтарі Вальдфрідгоф у Мюнхені.

Автор низки ідеологічних та програмних творів, зокрема "Перспективи української революції" (1958).

ДО ЗАСАД НАШОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

СУТЬ, ЗМІСТ І ПРОЦЕС УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Українська національна революція - це боротьба за саме життя і волю народу та людини, а також боротьба за зміст, підстави й форми життя, за його розвиток і за поступ; це боротьба проти московсько-більшевицького імперіялізму, який прямує до панування над усім світом і з тією метою поневолює, визискує і нівечить народи та людину; це боротьба проти большевицько-комуністичної системи, яка в ім'я спекулятивної доктрини та на послугах імперіялізму однієї партії переводить на організмі двістімільйонових мас поневолених народів найжахливіший в історії експеримент, всупереч природі, волі та добру цілих народів і людини; це боротьба проти режиму і тиранії большевицько- комуністичної партії, що з жадоби необмеженої самовільної влади і своїх користей обернула в невільників та найбільших жебраків маси поневолених народів; це боротьба за оборону самого існування волі й розвитку всіх народів, поневолюваних большевизмом, і за оборону людського, вільного і гідного життя народніх мас та кожної людини.

Український націоналізм має свій уклад позитивних ідей і вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках, визнають їхню творчу роль у вселюдському поступі. Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, зформулованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури

та поступу. Наші правди є діаметрально протилежні до духу й суті московського большевизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних большевизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу.

Наша ідея волі, самобутности та свобідного розвитку народів є протиставна большевицькому поневоленню, нівелюванню і винищуванню цілих народів. Ідея гідности й пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірного національного і суспільного життя є діаметрально протилежна до большевицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідности, нівечення свободи.

Наша ідея соціальної справедливости - протиставна большевицькому фальшивому зловживанню соціальними гаслами для обдурювання мас чужих народів і прикривання найреакційнішого соціального гноблення в цілому ССРСР.

Наша ідея рівности та братерства всіх людей в народі - протиставна до большевицької клясової теорії та до їхньої практики, яка перетворює народні маси в невільників і жебраків з одного боку, а з другого - дає необмежене панування і сваволлю панівній кліці комуністичної партії.

Наша ідея позитивної, творчої ролі держави, яка має обороняти, організувати і сприяти вільному життю і розвиткові культурного поступу та господарського добробуту народу й людини, є протиставна большевицькій системі гноблення, визиску і нівечення людини та народніх мас державою - одним великим концентраційним табором.

Ідея спрямування діяльности та зусилля держави й організованої в ній народньої спільноти на творення, закінчення і помноження позитивних вартостей, які збагачують і підносять

рівень життя народу та одиниці в усіх царинах, помножують їхній творчий вклад у скарбницю вселюдського поступу й культури - протиставна порожньому большевицькому імперіялізмові, який з безглуздої жадоби панування над цілим світом з усього хоче робити тільки знаряддя свого насильства і загарбництва.

Пошанування різnorodности змісту і форм життя та багатства культур різних народів, ідея толеранції супроти чужих і відмінних культурних та соціальних вартостей і систем, поруч з прив'язанням до свого, та плекання своїх вартостей - протиставні московсько-большевицькій нетерпимості та ненависті до всього, що відмінне, небольшевицьке, та зродженої з почуття своєї нижчости жадоби нищити чужі культури і цілі народи, нівелювати життя усіх людей, усіх народів під одну мірку й смак большевицького режиму.

Співжиття вільних народів і мирні взаємини їхніх незалежних держав, без уваги на різницю суспільних і політичних систем, замість большевицької постійної ворожнечі, повної ізоляції і перманентної, відкритої чи прихованої, війни проти небольшевицького світу.

Ідея свободи творчої ініціативи одиниці й вільної діяльності, яка не загрожує і не шкодить співгромадянам і народові є звернена проти большевицького тоталітаризму й диктатури, яка позбавляє людину всякої свободи, робить з неї раба держави-визискувача і сковує її творчі сили кайданами всевладної тоталітарної комуністичної монополії.

Ідея свободи релігії, сумління, думки і слова, вільної духово-культурної і мистецької творчості - проти насильства над духом народів і людини, проти накидання засобами терору большевицької доктрини та її шаблонів у духовому, культурному і мистецькому житті та творчості.

Віра в людину, її шляхетні, позитивні прикмети і пориви, її суспільницький інстинкт, плекання і піднесення тих добрих

сторінок людської природи - протиставиться большевицькій ненависті і погорді до людини та породженій нею системі примусу, насильства і найжахливішого терору.

Ідея природної гармонії, рівноваги і співгри поміж духовими і матеріяльними елементами в житті й розвитку людства є звернена проти насильницького накидування всім і всьому штучної, спекулятивної матеріялістичної доктрини комунізму, і протиприродного нагинання життя до її розумінь і тверджень.

В дусі цих вічно нових і незмінних основних ідей український націоналізм розвинув цілу програму, як систему напрямних, засад і вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках. У тій програмі має місце те з української минувшини, що зберегло свою вартість та актуальність, що відповідає сучасному станові і розвиткові знання та поступу.

У нашій програмі прийняті найкращі досягнення знання і поступу в усіх ділянках життя інших народів, які відповідають нашим духовим і культурним елементам, станові і природним умовам життя в Україні.

Ідеї і програма української революції накреслюють прогресивний зміст і форми життя, цілком протилежні до реакційних большевицьких. Хоч большевики привласнили собі чужі здобутки в ділянці техніки і матеріяльної цивілізації, застосували деякі засоби, методи і форми, виборені народом під час революції, одначе все це вони застосували на послуги реакційної суті і таких же реакційних своїх цілей.

На відміну до реакційної большевицької дійсности, ідеї і програма української національної революції ведуть до докорінної перебудови цілого життя, в усіх його ділянках і проявах. За цей позитивний зміст ведеться безперервна революційна боротьба.

Українська національна революція - це безперервний, постійний і прогресивний процес, який охоплює і проймає все життя. Її уклад позитивних ідей і вартостей стоїть проти большевицької системи не як абстрактна теорія і доктрина, а як жива і дійова динамічна сила.

Відповідаючи духовості, природі, бажанням та інтересам широких народніх мас, ставляючи перед ними конкретні цілі, який повинен бути зміст, уклад і форми цілого життя, вказуючи їм реальну дорогу, як дійти до цих цілей, - ідеї і програма української революції, разом із активною революційною боротьбою, мобілізують та активізують народні маси до боротьби за повне їх здійснення через знищення большевизму. Істотною прикметою нашої революції є щораз ширше розгортання, загострення і поглиблення процесу всебічної боротьби проти большевицької системи реакції за здійснення прогресивних цілей. Захоплюючи широкі народні маси, ця боротьба проходить у всіх площинах і ділянках життя: в політичній, суспільній, господарській, духово-культурній, релігійній та ін. Народні маси ставлять опір большевицькій системі, не дають їй вкорінитися і легко здійснювати свої цілі, ведуть проти неї наступ, примушуючи режим до поступок і постійного змінювання.

Наша революція є в постійному наступі. Її ідеї і програма в зударі з большевицькою дійсністю перемагають, бо вони правдиві, вартісніші і сильніші. Тому вони захоплюють щораз ширші народні маси, поширюються дедалі і серед інших народів, поневолених большевизмом, захоплюють і революційно активізують їх, а навіть проникають у ряди самого режиму і частково його розкладають, захоплюючи собою вартісніші одиниці.

НЕРЕАЛЬНІСТЬ ЕВОЛЮЦІЙНИХ КОНЦЕПЦІЙ. ПРИРОДА БОЛЬШЕВИЦЬКОГО РЕЖИМУ І СИСТЕМИ

Такий процес зростаючого напору революційних ідей є істотний для нашої революції, але він не вичерпує нашої революційної боротьби. Сам один він не довів би до повної перемоги, не приневолив би большевизм до такого ступневого відступу, який закінчився б революційною переминою, перетворенням змісту і форм життя з большевицької системи по лінії нашої програми. Це є неможливе, як через саму природу большевизму та його системи, так і з уваги на стан режиму та його постави до уярмлених ним народів. Большевицький режим перебуває, за своєю суттю, у безперервній боротьбі проти мас підбитих ним народів, у якій він не може втриматися без своєї комуністичної системи примусу. Большевицький режим і система є так взаємно пов'язані, що коли впаде одно, впаде й друге, одно без другого не може існувати і не може його зрадити без самогубства. Неможливим є повністю заламати ідейно, розкласти морально большевицький режим тому, що він не має ані ідеї, ані моралі взагалі. Замість ідей, він має одну мету - володіти і панувати над підбитими народами та підбивати інші; панувати найбільш абсолютистично, засобами тотальної диктатури і терору. Таке володіння дає панівній кліці-партії все, чого жадібна, безідейна особа собі бажає. Замість моралі, в большевиків є одна засада: все, що служить їхнім цілям, що стає їм у пригоді - треба приймати, а все, що стає на перешкоді, те можна і треба всякими засобами нищити. Поняття добра і зла, злочину і права, чести і ганьби, дозволених і недозволених засобів та метод большевизм не визнає за свої обов'язкові норми, але облудно послуговується ними у відношенні до підбитих та інших народів, як засобами, елементами большевицької діалектики і тактики.

Ідеями і моральним наступом можна досягти і вирвати з рядів режиму лише елементи ідейно і морально вартісні. Але їх там небагато. Головний стовп комуністичної партії і большевицького режиму - це безідейний і аморальний елемент, який знає тільки одно: мати все через необмежену владу, або не бути. На такий елемент, що є стрижнем большевицького режиму й партії, не можна впливати ідейно-моральними вартостями, його можна тільки знищити.

Для цієї одної мети - диктатури-панування партії, до чого, зрештою, большевики призналися від самого початку, вони, користуючись тільки ширмою пролетаріату, побудували і постійно скріплюють та удосконалюють свою систему. В ній вони використали всі зразки диктатури, терору, систему перетворювання мас і народів на слухняний інструмент сили в руках малої групи людей. Вибравши і склавши найрафінованіші зразки, що їх знає історія людства, вони запрягли на послуги тієї диктатури здобутки модерної техніки. Ціла большевицька система є доведена до досконалості під двома аспектами: тотальної диктатури в середині, й експлуатації людини, народів і засобів країни у творенні інструменту сили для імперіялістичної експансії.

Большевизм так деформує ціле життя ССРСР, щоб запевнити собі беззастережну підлеглість і слухняність мас. Для того він нищить усі людські спільноти, передусім найсильніші - родину й націю. Він доводить цілу суспільність до такого розпорошення, щоб режим завжди мав до діла з самотньою одиницею. Удержавлення цілого життя, в першу чергу господарського, створює такий стан, що режим безпосередньо володіє всіма засобами до життя, а громадянин, позбавлений їх і всякої можливості самостійної діяльності і прожитку, постійно живе "на ласці" і на голодовій пайці від держави, а за найменшу спробу неслухняності його позбавляють змоги жити. В дальшому, через нищення релігії

і всяких не-більшевицьких вартостей і накинена матеріялістична доктрина, і ціла більшевицька система виховання мають допомогти режимові звести людину до ролі невільника, який опанований лише журбою, як би то не втратити мінімальних засобів прожитку, що їх він може одержати тільки через підкорення режимові, - буде в усьому слухняним зряддям.

Комуністична система тоталітарного державного капіталізму має обмежити внутрішнє зужитковання всіх дібр до можливо найнижчого мінімуму та вжити всі матеріяльні засоби підбільшевицьких країн на цілі зовнішньої експлуатації. Всевладно опанувавши життя усіх народів і всіх людей в ССРСР, більшевицька система кує з них і з матеріяльних засобів один інструмент для насильства і підбою світу.

Система брехні, що її більшевики довели до найдальших меж, - це один із головних складників більшевицької тактики. Вона повинна паралізувати й опанувати душі та уми людей в ССРСР і поза його кордонами.

Більшевицька держава всевладно опанує не тільки збірне, а й індивідуальне життя кожної людини, а більшевицькою державою володіє і послуговується, як зряддям, злочинна комуністична партія - спілка протинародніх і протилюдських змовників, з режимом ССРСР на чолі.

Як неможливим є самим ідейним натиском зламати більшевицький режим, так і більшевицької системи не можна знищити частковим її поборюванням і розправою з нею в поодиноких ділянках, етапами. Цим можна її підірвати, послабити, але не зліквідувати, ані примусити до еволюційної переміни. Бо більшевизм базується не на вартості і стійкості своїх засад, доктрини і метод організування життя, а на насильстві і терорі, що його він плекає і постійно зміцнює та яким він завжди послуговується, як своїм аргументом. У тоталітарному більшевизмі комуністичний устрій і система та диктатура режиму творять дві неподільні частини однієї

цілості, так пов'язані з собою, що доки одна з них живе, відроджує другу, якщо б ця впала.

Знищити большевизм можна не еволюційним шляхом, тільки тотальною революційною розправою, в якій організована революційна сила, з безпосередньою активною участю найширших народніх мас, у могутньому зриві розторочить і з корінням вирве головні елементи большевизму - режим, партію, систему і доктрину, всі їхні відгалуження і прояви. В тій остаточній розправі мусить зосередитися і завершитись процес революційної боротьби. Щойно після розгромлення большевизму і повалення большевицької тюрми народів - ССРСР, будуть уведені в життя позитивні ідеї і програма революції.

ТРИ ФАЗИ РЕВОЛЮЦІЇ

Українська національна революція, як одностайний процес, складається з трьох фаз. Перша і друга - це фази боротьби, третя - державного будівництва.

У першій фазі проходить процес затяжної, прогресуючої підпільної боротьби. В ній іде змагання передусім за душу народніх мас, мобілізація й активізація їх по боці революції, проти большевизму; підриваються позиції большевицької системи і сили большевицького режиму, зростає організована сила революції. В цій фазі проходить основоположний конструктивний процес: наші ідеї і програма опановують найширші маси українського народу, поширюються на інші народи, уярмлені большевизмом, визначають для них бажаний зміст і форми життя в усіх ділянках, стають дороговказами їхньої дії - їхньою метою, мобілізують й організують змагання за реалізацію нашої програми.

Друга фаза, як продовження першої, - це фаза визволення. В ній завершується затяжна визвольна боротьба, всі сили

зосереджуються у безпосередній відкритій боротьбі з більшевицьким режимом і його силою, в остаточному загальному зриві народів.

Третя фаза - будування на місці знищеного ССРСР незалежних національних держав, забезпечення їхньої незалежності назовні, здійснення ідей і програми визвольної революції в державному і суспільному ладі, у змісті і побудові цілого життя.

Ми живемо в першій фазі, напередодні другої. Всі сили і вся революційна дія є спрямовані на шлях визвольної революційної боротьби, згідно з нашою визвольною концепцією.

У самій основі нашої революційної концепції лежить ідея і програма спільної визвольної, революційної боротьби всіх народів, поневолених московсько-більшевицьким імперіялізмом. Большевизм мусить бути поконаний і повністю знищений, скрізь, де він панує. Тільки таким чином можна його подолати. Московський імперіялізм у большевицькій формі повинен бути знищений в усіх підбитих ним країнах, на місці ССРСР мають постати незалежні національні держави, а російська держава має бути обмежена етнографічно-російськими землями.

Обмеження визвольної боротьби кожного народу його власними національними кордонами, ведення визвольних змагань кожного народу сепаратно, нескоординовано з боротьбою інших народів, давало б лише вигіднішу позицію большевикам, уможливило б їм локалізувати окремі вогнища революції, використовувати їхнє відокремлення і перемагати одного противника за одним. Ставимо знак рівняння між українською революцією і визволенням усіх поневолених большевизмом народів. Запоруку успішності нашої боротьби бачимо в тому, що вона поширюється на інші народи і доведе до того, що всі вони вестимуть свої визвольні змагання в одній загальній, скоординованій революційній дії. Тягар тієї боротьби буде

розкладений на всі народи, не лише сама Україна буде вогнищем революції і не тільки українці революційним елементом. Спільний протибольшевицький фронт так само охоплюватиме інші народи, їхні маси стануть так само до активної боротьби такою мірою, що довкола осамітненого режиму і його вислужників створиться одностайний фронт усіх ворожих до нього елементів і сил. Успішність нашої визвольної боротьби дає такі самі шанси визволитись іншим народам.

Кожна визвольна боротьба одного народу, яка послаблює большевизм і веде до його повалення, такою ж самою мірою допомагає визвольній справі інших поневолених большевизмом народів. Спільний антибольшевицький фронт полягає в тому, що революційні змагання усіх народів творять одну скоординовану цілість, мають один спільний, загальний плян і стратегію, кожний революційний рух є спрямований теж на посилення боротьби інших народів. Усі революційні, активні протибольшевицькі елементи й сили ведуть боротьбу на кожному місці, де тільки можуть, проти кожної частини большевицької сили. Кожний включається в антибольшевицький визвольний фронт, а якщо не може боротися безпосередньо в лавах своїх національних революційних сил, то включається в боротьбу іншого, союзного народу і через те бореться в спільному визвольному фронті, який принесе визволення і його народові.

При такому спільному фронті всіх поневолених народів большевики не зможуть більш льокалізувати і розпорошувати сил революційної боротьби. Не буде більш місця для їхньої тактики перемагати за чергою окремі народи, для тактики побороювання одного народу з допомогою байдужих до його справ синів іншого народу та для розпорошування революційних сил через переселювання і створювання національної мішанини, передусім в армії й у великих

робітничих осередках. Якщо одна і та сама, спільна визвольна боротьба йтиме скрізь, якщо у свідомості мас усіх народів буде зрозуміння, що боротьба кожного іншого народу - це боротьба спільна, а тим самим і його власна, тоді розпорошування і перекидування революційно-настроєних мас з їхньої вітчизни у далекі країни не допоможуть большевикам і не зломлять сили революції, бо кожний зможе робити те саме на кожному місці.

Один із найсильніших двигунів перемоги визвольної революції народу - це співдія і співпраця, як між союзними визвольними рухами, так і між одиницями, революціонерами всіх національностей в антибольшевицькому фронті.

ВИЗВОЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ І СТРАТЕГІЯ РЕВОЛЮЦІЇ

Провідна мета цілої діяльності і боротьби ОУН на даному етапі - це здобуття Самостійної Соборної Української Держави. Цій меті ми підпорядковуємо все, все повинно їй служити.

Наша визвольна концепція - це революційна боротьба України й інших поневолених московсько-большевицьким імперіялізмом народів у спільному антибольшевицькому фронті. Безперервно, постійно поглиблювана, поширювана й степенювана революційна дія, ведена різними формами, як суспільно-політична і повстанчо-військова революційна боротьба, має довести до загального, відкритого революційного зриву найширших мас поневолених большевизмом народів, що буде остаточною розправою з большевицьким режимом, імперіялізмом і системою.

Революційна стратегія базується на тому, що поміж большевизмом, режимом і системою, большевицькою державою-тюрмою з одного боку, а поневоленими народами, їхніми

масами і людиною, з другого, існують глибокі й гострі суперечності, які проходять через ціле життя. З них у безперервному ланцюзі постійно зроджуються зудари і конфлікти, тому стан невгаслої боротьби триває. Стратегія революції діє в середовищі тих непримиренних суперечностей і конфліктів, вона спрямована на мобілізування, організування революційної енергії мас, щоб так її зосередити й покерувати її дією, аби через безупинне і систематичне нищення позицій та сили ворога довести до остаточного його розторощення.

Революційна тактика спрямована на використання і підсилення всіх процесів, які послаблюють і розкладають ворога, внутрішніх конфліктів і суперечностей в його таборі. Революційна дія ступнево підриває сили і позицію большевицького режиму, утруднює і щораз більше унеможливує йому послуговуватися народніми масами, як своїм силовим зряддям.

Остаточна розправа, загальний революційний зрив народів прийде тоді, коли революційне закривізування найширших мас народів, поневолених в ССРСР, дійде до такого ступеня, що при ініціативному виступі - ударі організованої революційної сили проти большевицького режиму ті маси не будуть більше його покірним зряддям, ані пасивними глядачами, а стануть по боці активної революції. Таких огнищевих виступів-вибухів може бути багато, аж поки вогонь загального революційного зриву не охопить народніх мас.

Загальний зрив, як остаточна розправа з большевизмом, може прийти і тоді, коли большевицький режим змобілізує для своїх цілей маси і поставить їх під надзвичайні утиски (напр., війна).

Наша визвольна концепція - це спільна революційна визвольна боротьба всіх поневолених большевизмом народів. Ми розраховуємо на їхню активну участь у боротьбі,

на їхні організовані революційні сили та на революційні потенції широких мас тих народів. Наша революційна політична праця великою мірою спрямована на те, щоб пробуджувати й активізувати революційну енергію інших народів - наших природних союзників, допомагати у формуванні їхніх організованих революційних сил та мобілізувати до боротьби їхні народні маси.

Інший, так само важливий момент - це творення спільного фронту, поширювання ідеї спільної боротьби, пробудження серед інших народів свідомости, що лише через неї веде дорога до їхнього визволення, утвердження віри в силу й перемогу спільного визвольного фронту Антибольшевицького Блоку Народів. З великої, розпорошеної і розбитої революційної енергії поневолених большевизмом народів маємо творити одну могутню, скоординовану силу, свідому своєї непереможности, пляново й однозгідно діючу силу в боротьбі.

Найважливіші передумови розвитку революції і її перемоги в загальному зриві є наявність і діяння організованої революційної сили, як організатора й авангарду революції - революційна мобілізація й активізація мас народів антибольшевицького фронту; плянова революційна стратегія; спільний організований фронт в актуальній революційно-визвольній боротьбі АБН.

Сторонні сили та міжнародня політична кон'юнктура можуть мати значення допоміжних, але не вирішальних сприятливих чинників. Беремо їх до уваги в такому розумінні й використовуємо їх, але відкидаємо всякі орієнтації на сторонні сили чи зовнішню кон'юнктуру, що вони самі принесуть визволення і що досить обмежитися вичікуванням їх і достосовуватися до них.

Відкидаємо еволюціоністичні концепції, які розраховують на те, що під зовнішнім натиском чи під натиском внутрішніх

сил СРСР так буде еволюціонувати, що з того прийде визволення. Під примусом ззовні чи з середини большевицький режим може йти тільки на тактичні маневри, тимчасові поступки, граючи на зволікання.

Всякі поступки і тактичні відступи режиму використовуємо для посилення революційної дії. Але визволення здобудемо лише революцією, через тотальне знищення большевизму, власними силами поневолених ним народів.

Осередньою силою у визвольній революції народів є Україна.

Друкується за виданням Степан Бандера "Перспективи української революції", видання ОУН, Мюнхен, 1978 р. Стор. 45-56. Вперше надрукована в журналі "Визвольна політика", Мюнхен, чч. 9-10, листопад-грудень 1946 р.

ВАСИЛЬ ГАЛАСА

(12.11.1920 - 5.10.2002)

ВАСИЛЬ ГАЛАСА ("В`юн", "Зенон", "О. Левенко", "В. Назаревич", "Орест", "Орлан", "З. Савченко", "Д. Стрибун", "Щербаченко"; 12.11.1920, с. Білокриниця, тепер - Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. - 5.10.2002, м. Київ) - військовий діяч, публіцист. Член ОУН з 1937 р., районний провідник Юнацтва ОУН (1938-1939). У травні 1939 р. заарештований польською поліцією, вийшов на волю 16.09.1939 р. внаслідок розвалу Польщі. Учасник повстанських загонів восени 1939 року. В листопаді цього ж року заарештований НКВД. Вийшов на волю в червні 1940 року, невдовзі перейшов у підпілля. Під час Другої світової війни працював на відповідальних керівних постах в ОУН на Тернопільщині та Закерзонні. У 1948-1953 рр. - провідник ОУН на ПЗУЗ, член Проводу ОУН, член УГВР, в.о. командира УПА-Північ. 25.07.1950 р. відзначений Золотим Хрестом Заслуги УПА. Полковник-політвиховник УПА. Заарештований спецгрупою МГБ 11.07.1953 р. біля села Ямпіль Білогірського р-ну на Хмельниччині. 10.06.1958 р. засуджений до 10 років ув'язнення, помилуваний влітку 1960 року. Член Головної Булави Братства ОУН-УПА. Автор публіцистичних праць та спогадів.

ФОРМА І ТАКТИКА ОУН У БОРОТЬБІ ЗА УССД ЄДИНО ПРАВИЛЬНІ

Після поразки Визвольних Змагань 1917-1920 рр. в українських національних середовищах, заінтересованих у визволенні України, витворилися різні напрямки щодо вибору тактики, яка мала би привести до здобуття власної держави. Розглянемо головніші.

1. Одні вважали, що найкращим і найкоротшим шляхом до визволення є негайне збройне повстання. Підпільну організацію вони вважали потрібною лише для того, щоб, охопивши організаційною мережею всі землі, зробити виступ одностаїним. Підготовка до повстання, на думку людей цієї орієнтації, мала обмежуватися призначенням командирів, опрацюванням мобілізаційного пляну, ським-таким вишколом кадрів і нагромадженням зброї.

2. Другі вважали, що всі сили треба зосередити на легальній діяльності, дозволеній окупаційними законами: поширювати культурно-освітню працю, пресу, літературу та цими засобами виховувати нарід і цим, мовляв, наблизити його до державности. Речники цієї орієнтації залюбки проповідували: якщо ми станемо висококультурним і свідомим свого національного "Я" народом, тоді світ буде з нами рахуватися й у відповідній ситуації визнає за нашим народом право на державне життя.

3. Український визвольно-революційний рух в особі Організації Українських Націоналістів (ОУН) вибрав єдино можливий, найпевніший, хоч і тернистий, шлях до визволення України - підпільну революційно-визвольну боротьбу в усіх площинах: духовій, політичній, економічній тощо. Чому ОУН обрала таку лінію і тактику? Чи правильна вона? На ці питання дадуть відповідь факти.

Українські революціонери вважали хибним погляд, що український нарід після поразки Визвольних Змагань мав тільки один вихід - збройне повстання, і - вже перемога за нами. Вони вважали, що **українця треба переродити духово, перекувати його психологію з невільницької на лицарську, державницьку; треба було відродити бажання мати власну державу та волю боротьби за неї; треба було провести широку, всебічну підготовку до збройного виступу.** Наш рух зробив належні висновки з подій 1917-[19]20 рр. Не можна знехтувати того факту, що в час, коли Україна завзято боролася, в час, коли жменька героїв обороняла щойно здобуту волю, в цей час в Українській Наддніпрянській і Галицькій арміях було заледве 200 тисяч вояків. Порахуймо учасників Визвольних Змагань у кожному селі чи місті - скільки їх? А де ж була і що робила решта українців-чоловіків? Не всі були в чужих полоних. Більшість сиділа вдома. Одні розбивали собі голови за переділ панської землі, інші чекали, поки прийде якась "тверда влада". Одні й другі виправдовували свою пасивність стосовно боротьби за оборону Української Держави горезвісними фразами: "мене з хлопа не скинуть". Не набагато краще було й з інтелігенцією. Коли Муравйов наступав на Київ, у нього було майже 10 тисяч старшин і підстаршин українців, а на оборону столиці виступило 300 молодих студентів і гімназистів. Корінь цієї трагедії в тому, що наш нарід, перебуваючи довгі роки в неволі, вийшов з неї духово скаліченим, втратив смак державного життя. До цього долучилася ще й большевицька агітація та гра на національних почуттях. Загал українського селянства та робітництва не розумів тоді, що його **соціяльне визволення можливе тільки спільно з визволенням національним.** Очевидно, немало завинили в цьому тодішні уряди, партії та їхні провідники. Вони могли значно піднести ідейний,

політичний, а разом з тим і бойовий рівень народніх мас. Але для цього треба було енергійних, політично досвідчених провідників.

Головним чином саме ці причини обумовили поразку Визвольних Змагань 1917-[19]20 рр. Хіба не зрозуміло, що через брак власних сил не допомогли нам все-таки сприятливі зовнішні обставини (головний ворог - Росія - був розгромлений і потопає у крові, а нові претенденти на поневолення - большевики - були ще доволі слабкими і починали з того самого, що й ми)?

Однак Визвольні Змагання, героїчні змагання нашої нечисельної армії проти сильного ворога, дали українському народові дуже великий поштовх до ідейного та політичного зростання, нагромадили значний духовий і політичний капітал для продовження боротьби. Щоби не змарнувати цього капіталу - трудів, крові, життя тисяч борців - треба було боротьбу продовжувати. Ми аж ніяк не поділяємо думки деяких зневічених інтелігентів, які вважають, що наш нарід не здатний до державного життя, а тим більше - до визволення власними силами. Це очевидна неправда. Доказала хибність цієї думки позиція та боротьба нашого народу в останніх роках. **Треба було лише озброїти нарід духовими та політичними якостями, необхідними для боротьби, для здобуття та побудови власної держави.**

Підсумовуючи вище сказане, стає зрозумілим, що після поразки Визвольних Змагань не можна було піднімати народу на збройне повстання. Воно би провалилося. Потрібна була насамперед така організація, така тактика боротьби, яка була би спроможною втілити в життя всі вартості, якими жив нарід; така організація, яка би повела всебічну підготовку до збройного виступу. Перемога не прийде тоді, коли ми розіб'ємо окупаційну адміністрацію та військові залоги на території України. Окупант залиже у себе

вдома свої рани і виставить проти нас нову армію. Перемогу здобудемо тільки тоді, коли зробимо **нарід** здібним до здобуття держави, до загального зриву, коли перетворимо **повстанські лави в кількамільйонну армію та нею зуміємо виграти останній бій**. Тому наша організація виступала проти збройного повстання як чисто військово-оперативної акції. Вона обрала революційно-політичну боротьбу, пішла шляхом кропіткої підготовки до збройного виступу, щоби з певністю перемогти, здобути державу та не співати більше, що *"встоятись не було сили"*.

Ще й тому не можна було ставити на збройне (та ще й передчасне) повстання, бо маємо справу з таким окупантом, який свої загарбницькі цілі та свій окупаційний режим замасковує соціалістичними та комуністичними гаслами. Отже, мусимо демаскувати окупанта, мусимо **протиставити таку ідею та політичну концепцію, яка своєю силою, правдивістю, святістю розсаджуватиме, мов динаміт, антинародню систему большевизму**. Мусимо мати апостолів, які понесуть цю ідею в нарід, мобілізовуватимуть його до боротьби за неї, будуть самі боротися за її здійснення, не шкодуючи ні праці, ні власного життя.

Таким шляхом пішла ОУН.

ОУН також проти такої орієнтації, що виступає за легальну діяльність, дозволена окупаційними законами, за пасивне очікування "слухного моменту". Ми не заперечуємо, що культурно-освітня праця (якщо є умови для проведення її в належному напрямку та дусі) сприяє зростанню національної та політичної свідомості народу, посилює його спроможність до визволення. Але коли йдеться про становище України, ми вважаємо ці заходи **недостатніми**.

Найперше, якби навіть окупаційна влада дозволила проводити сяку-таку культурно-освітню працю, то ми, обмежуючись тільки нею, не могли би сказати людям

основного - **правди**, не могли би зробити найважливішого - **проводити незалежну та не контрольовану окупантом морально-психологічну підготовку для здобуття держави**. Не могли би ясно, відверто показати народові його жахливе становище і не могли би поставити його на шлях, який веде до волі. Не могли б активізувати його політично і, що найважливіше, не могли би **викувати бойової та лицарської психології**. А без цих якостей, без такої підготовки ми армії не створимо, визвольної війни не виграємо, держави не здобудемо. Українському народові треба дуже великої мужности, духової сили, політичної мудрости та гнучкості, щоби перемогти ворога, здобути, закріпити й утримати Українську Самостійну Соборну Державу (УССД). Цієї правди нерозумно приховувати чи боятися її. Щастя наше, що між нами переважає твереза оцінка ситуації, і що ми, виходячи з цього, розбудовуємо свої сили до такого рівня, що можемо виграти навіть найтяжчу війну. Для війни з большевицькими варварами потрібна армія безстрашних героїв, а вони народжуються тільки в боротьбі.

Чи можливо все це здійснити легальним шляхом? Очевидно - ні! А в умовах большевицької системи про це й говорити не доводиться.

Безумовно, що у випадку, коли окупаційне законодавство практично давало би можливість досягнути, підготувати все, що необхідне українському народові для здобуття держави, тоді ми використали би це й не організували би підпілля. Але думати про такі умови при большевицькій системі - божевілья. Зрештою, погляньмо лише, що сталося з працею та самими партіями тих середовищ. В якому становищі опинився би сьогодні український нарід і його державна проблема, якби ми пішли цим шляхом, а не обрали підпільної революційно-визвольної політичної та збройної боротьби?

Зупинимось ще на такому. Ми нерідко чули виступи

державних мужів західнього світу, де вони висловлювали своє негативне ставлення до підпільної та силової боротьби новоокупованих народів проти большевиків, а радили боротися шляхом легальним, за допомогою опозиційних партій. Усім і кожному тепер, на болючому досвіді, зрозуміло, що ця рецепта не для большевицького режиму. Вона всюди проклялася. Провідники та члени опозиційних партій припинили свою діяльність: одні розстріляні большевиками, інші чекають розстрілу у в'язницях, дехто втік за кордон. Така орієнтація не тільки некорисна, але шкідлива, навіть злочинна, бо легальщина стала, власне, тим фальшивим маяком для новоокупованих народів, який завів їх у сліпу вулицю. Вона розладувала бойову атмосферу, послабила волю до боротьби; вона була марною тратою народньої енергії; вона, нарешті, привела партії, організації та народи до ганебної поразки. Тепер усі мусять починати спочатку.

Наша організація - ОУН - не йшла і не піде таким шляхом, бо він згубний. Ми вибрали **тактику підпільної боротьби за формою та революційно-політичної за суттю**. Підпільну форму боротьби ми вибрали тому, що легально неможливо вести підготовку до визволення України.

Революційна суть нашої лінії полягає в тому, що ми боремося за **корінну зміну української духовости**; в тому, що ми не чекаємо, поки окупант повільно слабнутиме, а своїми діями прискорюємо його падіння; в тому, що ми не зупиняємося в боротьбі, коли окупант чимось поступається, а боремося за **повну державну самостійність українського народу**. Всякі поступки окупанта ми розглядаємо як **маневри**. Ці маневри полягають у тому, що окупант, інколи "притиснутий до муру" (має зв'язані війною руки чи з інших причин ослаб), може йти на певні поступки поневоленому

народові. Але після звільнення своїх рук, після роззброєння народу від волі до боротьби, після зміцнення своїх сил окупант забере назад свої "подарунки" і вчинить погром. Тоді все треба починати спочатку. **Революційна суть нашої лінії полягає в тому, що ми не чекаємо пасивно "слухного моменту", а організуємо та ведемо боротьбу з окупантом, на бойові позиції виводимо свою Організацію та весь український нарід.** При тому зазначаємо, що під словом "боротьба" ми розуміємо не тільки зудар двох збройних потуг і збройну боротьбу. Боротьба - це протиставлення, спротив, оборона, наступ на всіх ділянках: ідейній, політичній, військовій, економічній тощо. Нарешті, суть нашої революційності впливає з того, що ми боремося за основну, **докорінну зміну відносин та укладу сил на сході Європи** - не за реформи в СРСР, а за його повне повалення, за побудову на його руїнах УССД і цілого ряду самостійних національних держав; не тільки за здобуття влади на українській землі, а **за побудову такої держави, з таким політичним і соціальним устроєм, який забезпечить народові добробут, свободне та щасливе життя.**

Політична суть нашої лінії полягає в тому, що в нас політична мета (здобуття УССД) і політичні методи спрямовані проти сліпого, стихійного виступу, бо такий виступ завжди приречений на провал. Ми за те, щоби належно приготувати український нарід до загального збройного зриву - до визвольної війни та до перемоги в ній; знайти союзників, якнайкраще згуртувати власні сили, розкласти та послабити сили ворога й у відповідний момент розпочати **генеральний наступ.**

Різного забарвлення опортуністи та непоінформовані нам часто закидають, що наші дії позбавлені холодного політичного розсуду, а побудовані тільки на почуттях. Цим

людям, зокрема першим, видається, що політика - це хитрування, магічні комбінації та вміння вибирати те, що легше й безпечніше. Насправді це зовсім не так. Політика, поза всім іншим, - це вміння організувати сили та фактори, необхідні для виграшу, це мистецтво керування цими силами, це вміння виграти бій і досягти поставленої мети. Дії українського визвольного руху мають дуже глибоку політичну суть. Для опортуністів тільки те розумне, що легше та безпечніше, насамперед те, що не загрожує їм самим. Часто, вибираючи легше та безпечніше, вони жертвують усім: честю, доцільністю, а то й скочуються до вислужництва окупантам. Такого покрою людям ми заявляємо: якщо у тяжкий для народу час самі не маєте відваги та сили служити йому і жертвувати для нього все, то майте, принаймні, настільки честі для пошанування справи тих, хто йде на такі жертви.

Ми розуміємо, що самим підпіллям і партизанкою не можна прогнати окупанта і здобути державу. Це може зробити і зробить **кількамільйонна українська армія**. Але як створити таку армію - це проблема. Ми рішуче не погоджуємося з тим, що таку армію український народ зможе створити без належної духової, політичної та бойової підготовки. Тим більше ніколи не повіримо, що таку армію нам створить ворог нашого ворога. Тому ОУН поставила перед собою такі завдання:

1. Викувати в українському народі лицарську психологію, очистити його від намулу неволі, освідомити в необхідності для його життя та розвитку здобути українську державу, відновити в ньому бажання державного життя, перетворити це бажання в жадобу, прищепити високі духові якості відданого служіння Україні, мужність, відвагу, героїзм, готовість віддати батьківщині все, навіть власне життя.

2. Активізувати нарід у політичному житті. Навчити його розпізнавати політику окупанта, належно оцінювати будь-яку політичну ситуацію, в тому числі й міжнародню. Навчити його різних прийомів боротьби з окупантом, аби сьогодні він міг та вмів оборонятися, а завтра наступати. Показати йому найоптимальніший шлях до визволення.

3. Боротьбою тп різними політичними акціями прокласти Україні шлях на світову арену як рівноправному міжнародньому партнерові. Поставити українську політичну проблему на належне місце у світовій політиці, нав'язати політичні контакти та заключити відповідні угоди з іншими поневоленими народами, а також з усіма тими народами світу, які прихильно поставляться до нашої визвольної боротьби та до нашої держави. Узгіднити з усіма союзниками внутрішню та зовнішню політику і тактику супроти окупанта, створити спільний центр для координації бойових дій і все приготувати до головного виступу.

Все це одним реченням можна означити так: завданням українського підпілля (ОУН) є зробити український нарід здібним до державного будівництва, здатним створити кількамільйонну армію, яка не знатиме слів "полон" і "назад", вишколити керівні кадри для політичного та військового провідництва і створити всі необхідні передумови, щоби ця армія могла здобути і закріпити УССД.

Отже, наша підпільна боротьба - це всебічна підготовка до всеукраїнської визвольної війни. А до війни треба підготуватися не тільки поневоленому народові, але навіть державі. В нашому випадку ця підготовка необхідна. Без неї навіть думати не можна про можливість визволення України. Ми рішуче відкидаємо орієнтацію, згідно якої в разі війни проти большевиків доля України та інших

народів нібито буде вирішена великими державами, незалежно від нашої волі та підготовки. Вважаємо, що якраз навпаки: в залежності від нашої підготовки та боротьби сьогодні ми зуміємо завоювати відповідне становище й у тій ситуації і тим самим примусимо рахуватися з нами і тих "великих". Звернімося до історії - чи в таких випадках не саме з тими рахувалися, хто мав силу і боротьбою відстоював свої інтереси? Ми вже навіть своєю сьогоднішньою боротьбою, своїми політичними акціями в багатьох випадках змінили ставлення світу до української державної проблеми (одне відношення до народу-раба, інше - до народу-борця). Наша державна проблема перестала бути картами, якими можна як завгодно маніпулювати всяким гравцем. **Україна твердо та певно виступає на міжнародню арену як партнер, який у боротьбі показав свою силу, свій рівень духа, бойових здібностей і політичної мудрости.** Якщо би ми не вели боротьби, не розбудовували власних сил, якби не зміцнювали своїх позицій, то, будьмо певні, що й десять воєн (світових чи європейських) нам нічого не дадуть. А якби навіть головні противники нашого ворога окупували нашу територію, то через нашу слабкість "заплатили" би нею нашим сусідам за їхню участь у протибольшевицькій війні.

Аби цього не сталося, раз і назавжди мусимо перестати бути жертвою різних "визволителів". Аби не перепрягали нас із ярма в ярмо, треба виплекати власні сили і саме ними, використовуючи сприятливу внутрішню та зовнішню ситуацію, відстояти свої власні інтереси, здобути УССД.

Різні слабодухи скажуть: але що ж може зробити поневолений нарід своїми власними силами в час танків, літаків та атомної бомби?

Ми відповідаємо: як показала остання війна та ряд попередніх, - вирішальною силою є не та чи інша (хоч би яка потужна) зброя, а людина, тим більше - людина-воєк,

озброєна полум'яною любов'ю до своєї батьківщини, почуттям абсолютної правоти своїх національних ідеалів, ненавистю до ворога, відвагою, мужністю. Армія, яка складається з таких людей - непереможна. Коли ж говорити про революційну армію, то вона переважає армію звичайну тим, що озброєна динамічною силою довго виношуваних у своїх серцях ідей, правдою, ненавистю до ворога; тим, що з нею найтісніше зв'язане та самовіданно співдіє ціле запілля, яке відіграє не тільки роль постачальника армії, але в багатьох випадках виступає бойовою силою.

Хіба не зрозуміло, що нам, поневоленому народові, якщо прагнемо визволитися, треба плекати, творити і розбудовувати в собі такі духові якості, які стануть основною силою армії, вирішальним чинником перемоги над ворогом. Це тим більше важливо, коли зважити на те, що сучасна війна - це не боротьба між двома арміями, а боротьба між народами. З військової точки зору, фронтова армія та запілля взаємно доповнюються і тільки разом становлять собою менше чи більше потужну воєнну машину.

Зі ствердженням цього ще не означає, що ми легковажно ставимося до справи озброєння армії. Ні в якому разі. Цим ми лише підкреслили, що саме є першочерговим елементом сили армії, а що - другорядним. І це зрозуміло само собою, бо якщо ми, українські революціонери, виплекаємо високі духові якості в кожного українця, тоді він на поклик Організації стане в бойові лави і здобуде зброю, або ту зброю (танк, літак, гармату...), яку дасть йому в руки окупант, поверне проти ворога України, нею торуватиме шлях до визволення. Чи ж не бачили ми на прикладі УПА, як з "нічого" виростає революційна армія, як здобуває зброю? В УПА ми використовували тільки легку зброю, бо цього вимагала тактика партизанської боротьби, хоча під час різних бойових операцій в наші руки потрапляла і тяжка зброя. Але в разі розгортання широких воєнних дій, у разі

всенароднього збройного зриву до рук нашої армії потраплятиме різна зброя, якою володітиме окупант. В ході війни, коли буде звільнена певна частина нашої території, можна буде влаштувати власні фабрики зброї або закупити її в інших країнах. Найважливіше - це **високоідейні та мужні люди, розумний та енергійний провід**. Маючи це, нарід у відповідній ситуації може зробити і здобути все.

Така сама справа і з союзниками та всіма зовнішніми факторами, які могли би сприяти нашому виграшеві.

Коли мова йде про союзників, то будь-кому, а тим більше нам, покладатися на них забагато не можна, бо це призведе до згуби. Треба пам'ятати слова Лесі Українки:

"Хто визволить ся сам, той вільний буде,

Хто визволить кого - в неволю візьме".

Отже, якщо самі не станемо сильними, то й союзників ані серед малих, ані серед великих народів не знайдемо. А якщо знайдемо серед слабших від нас і так само поневолених, то це не принесе нам перемоги. Малі народи чи держави, коли ми слабкі, не підуть на співпрацю з нами, бо не матимуть від цього ніякої користі (всі наші вороги стають ворогами наших союзників). Великі держави, хоч би й були ворогами нашого ворога, також не пішли би з нами на жоден союз. Бо нащо? Вже так воно в житті "узаконилося", що відношення великих держав до слабких народів майже завжди однакове: коли їм це вигідно, то обдурюють різними обіцянками, далі - намагаються використати їх у власних інтересах, а вже коли придуть на їхню територію - поневолюють і гноблять. Тільки тоді, коли нарід сильний, коли гідно відстоює свої інтереси, він може знайти союзників і серед малих, і серед великих народів. Тільки тоді поневолений нарід виступає в міжнародніх відносинах партнером, а не маріонеткою в чийх завгодно руках.

Отже, духові сили поневоленого народу, його активна боротьба за свої права є джерелом всього іншого: спроможности створити армію, здобути зброю, знайти союзників, виграти визвольну війну та побудувати свою державу.

В тому й полягає правильне розуміння нашої позиції у визвольній боротьбі, позиції, яка вимагає орієнтуватися на власні сили, створювати їх і розбудовувати, бо тільки від них залежить визволення України.

ОУН, очевидно, не занедає праці і на тих зовнішніх відтинках, які можуть відіграти сприятливу роль для прискорення нашої перемоги. Тому ОУН висунула гасло творення спільного фронту всіх поневолених і загрожених більшовиками народів для боротьби за спільне визволення. ОУН і Закордонне Представництво Української Головної Визвольної Ради (ЗП УГВР)⁵⁷ стали ініціаторами створення Антибільшевицького Б'юро Народів (АБН)⁵⁸, який сьогодні став координаційним і керівним політичним осередком у протибільшевицькій боротьбі багатьох поневолених народів. ЗП УГВР веде дипломатичну та пропагандивну діяльність на міжнародній арені. Задля того відділи УПА рейдували в Середній Європі (Польща, Чехо-Словаччина, Австрія, Німеччина). Проте завжди й усюди головна наша увага та праця спрямована на розбудову власних сил на українських землях, в гущі всього українського народу, а все інше - це тільки створення відповідних сприятливих передумов для перемоги. Про ці засади необхідно завжди і всюди пам'ятати кожному українському революціонерові, кожному українцеві.

З досвіду боротьби УПА маємо в цьому відношенні ще й такий факт: часто окремі відділи УПА боролися проти десятикратно сильніших сил ворога, який переважав українських повстанців і фаховим військовим вишколом, і

озброєнням. Ворог відчував свою фізичну потугу, яку давало йому його державне становище (в будь-який момент могла наспіти поміч); був упевнений, що завжди зможе відступити в безпечне місце, що в разі поранення його винесуть з поля бою і вилікують у шпиталі. Проте з більшості таких боїв наші повстанці виходили переможцями. Висока ідейність, фанатична віра в непорушність нашої правди, глибоке почуття відданого служіння Україні, мужність української людини, впевненість, що за ним і з ним стоїть увесь український нарід, - все це підносило бойові здатності нашого вояка. Цими найвищими зразками мужности та героїзму борці з ОУН і УПА натхнули широкі маси українського народу. Коли ми цим героїзмом і мужністю запалимо весь український нарід, коли у відповідний час збільшимо УПА до 5-6 мільйонів вояків (а саме щонайменше таку армію може створити 45-мільйонний український нарід) з такими самими якостями та боєздатністю, якими відзначалася УПА, - тоді і всі шанси на визволення будуть тільки в наших руках. З усвідомленням такої потреби ми впевнимосся, що Україна може визволитися власними силами. Тому боротьбу треба продовжувати, не зважаючи на жертви та большевицькі варварські методи у війні проти нас.

В цьому полягає головна суть революційно-визвольної боротьби. Цьому служать всі тактичні прийоми нашої Організації. Назовні - дипломатична та пропагандивна праця ЗП УГВР. Всередині - боротьба проти духового та фізичного винищування українського народу, боротьба проти мобілізації в чужі армії, проти вивозів на каторжну працю, боротьба проти окупаційних податків, контингентів, проти колгоспів і т.д. - широка боротьба проти будь-яких окупантів. Все це, з одного боку, оборона нашого народу від етнічного знищення (а таку мету ставить перед собою кожен окупант, зокрема російсько-большевицький), а з другого - створення та розширення площин зудару між народом і його ворогом. Це організація боротьби на

таких відтинках життя, які близькі та зрозумілі працюючим масам; це опір большевицьким імперіялістам на кожному рубежі українського життя.

В таких умовах нарід найбільше революціонізується, набирає духового та бойового гарту, стає спроможним здобути перемогу. Такий опір треба ставити навіть тоді, коли він не приносить відчутних успіхів сьогодні, коли, скажімо, попри спротив людей, большевики таки здеруть контингент, коли таки вирвуть хліб і гроші з рук українця. Але вириватимуть його з боєм! На кожному кроці пануватиме дух боротьби, героїзму. В цьому дусі ростимуть і виховуватимуться українські діти, творитиметься майбутня українська армія, цією атмосферою дихатиме весь український нарід. Ми ставимо справу так, аби за кожним українським порогом був бойовий шанець, у якому сьогодні українець оборонятиметься, а завтра піде в наступ. У відповідний час нарід перейде з шанцю в шанець, а не чухатиме потилицю в роздумуванні куди йому йти; не буде сліпим зняряддям ворога в загарбницьких війнах, а спрямує зброю за своє визволення. Запам'ятаймо собі добре, що на голос бойових сурм зриваються та йдуть в ополчення тільки люди з лицарською психологією, раби цього голосу не чують.

Спротив треба ставити всюди. Там, де ворог намагається організувати колгоспи - боротися проти цього. Там, де вже колгоспи організовані - захищати колгоспників, вчити їх боротися та поривати до бою за хліб, за оборону своєї праці та прав. І так у кожній ділянці життя. Цілком хибним є погляд, що там, де большевикам вдається доконати свого, ми програємо. Якщо в тій чи іншій площині був спротив, боротьба з боку Організації та народу, то кожен такий бій, оборонний чи наступальний, вдалий чи невдалий, кожен стріл в обороні чи в наступі, кожен спротив українського селянина, робітника, інтелігента, школяра, юнака, дівчини, старця, бабусі, - **все це, з революційної точки зору фактори,**

що прискішують могутній процес і хід антибольшевицької революції, наближають день визволення України. В кожному українському серці нагромаджується така сила, з вибухом якої розвалиться наймогутніші ворожі твердині. Вся ця боротьба зливається в одну могутню канонаду, яка всіх утримує в бойовому поготівлі, відкриває очі незрячим, повертає відступників, дає всім запал до боротьби. Вся ця боротьба наче трансформується в один потужний вогняний стовп, який вказує шлях до волі українському народові, повідомляє світ, що Україна бореться та наближається до визволення.

Регулярна армія бореться безпосередньо за усунення окупанта з території України чи обороняє її від наступу ворога. Завдання революційної армії та підпільної революційної боротьби дещо інше: виплекати в народі здатність до державного будівництва, до створення армії, виростити провідні кадри, приготувати все необхідне для війни та створити всі передумови для її успішного завершення, повести нарід до бою, до перемоги. Так і тільки так робиться революція. Наймогутнішим її двигуном є **боротьба**. Погляньмо на те, що вже сьогодні принесла нам боротьба, - і вже це говорить нам про її значення. Погляньмо, яким був українець двадцять, десять чи навіть п'ять років тому, а яким став тепер. Порівняймо його духову силу, політичну свідомість і боздатність з колишнім станом. Бачимо великий крок уперед. Порівняймо стан на Західніх Українських Землях, де боротьба тривала цілий час, зі станом у східніх областях України. Це порівняння чітко свідчить, що нарід у большевицькій неволі, хоч би як ненавидів окупанта, хоч би як не піддавався денационалізації, при відсутності боротьби так низько падає духово, що большевики роблять з ним що завгодно. Тоді перспективи визволення меркнуть. Боротьба ушляхетнює людей, учить жертвувати особистим для добра загалу, робить людину чулою до болі народу, гартує дух і тіло, виховує почуття

солідарності, дисципліни перед ідеєю та проводом. Боротьба робить людину і нарід здатним до здобуття і створення чогось великого.

Дотеперішня сила російських імперіалістів - білих і червоних - полягала в нашій слабкості та в слабкості всіх поневоленних народів, у відсутності плянної спільної боротьби. Рештки цієї немочі треба викорчувувати, вести на фронт людину мужню, героїчну. Коли 210 мільйонів - кількість усіх поневоленних більшовиками народів (крім росіян) - або хоч половина з них, чи хоч би й наш нарід повністю стане **народом-борцем, тоді, власне, і прийде кінець більшовицькому пануванню.**

Тільки з такими методами боротьби, які застосовує наша Організація, можна гарантувати перемогу. Наша боротьба - це не боротьба ряду народів підбільшовицької Азії та Кавказу, яка в минулому спалахувала сліпою стихією чи була обмежена вузьким тереном дій, через що повсталі народи були переможені. Наша боротьба - це не боротьба холоднорських повстанців, які обмежили свої дії окремими збройними акціями та кількома районами. Наша боротьба - це боротьба плянмірна, поетапна, широко розгорнута, боротьба, яка охоплює всі ділянки життя, поширена на всі наші землі, на терени всіх поневоленних народів, на цілу земну кулю. Там, де окупант, там, де його інтереси, впливи, там, де навіть проступає чи може проступити більшовицька небезпека, - там українські революціонери дають бій більшовицьким імперіалістам і кличуть до цього бою інших.

Наша Організація - це невелика бойова машина, яка нестримно рухається величезним шляхом уперед. Це Організація, яка має чітко оформлену прогресивну ідею, програму та політичну концепцію. Це Організація, що не обмежується терористичними актами проти ворога, не викликає передчасних збройних повстань, а завжди і всюди

готує все необхідне для остаточної війни проти большевизму, для перемоги у цій війні. Такої боротьби, такої Організації російські імперіялісти дотепер не мали проти себе, тому так довго вдавалося їм пригнічувати наш та інші поневолені ними народи. Виходячи з цієї реальної та тверезої оцінки ситуації, маємо всі підстави вірити в нашу перемогу - віримо так непохитно, як у те, що після ночі завжди наступить день.

Друкується за виданням "Форма і тактика ОУН у боротьбі за УССД єдино правильні", Українська видавничо-інформаційна служба, Стрий, 1993 р. Перше видання 1950 р.

СТЕПАН ЛЕНКАВСЬКИЙ

(6.07.1904 - 30.10.1977)

СТЕПАН ЛЕНКАВСЬКИЙ ("Коваль", "С.Залужний", "С. Л-кий"; 6.07.1904, с. Загвіздя, тепер - Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. - 30.10.1977, м. Мюнхен, Німеччина) - громадсько-політичний діяч, ідеолог, публіцист. Син священика. Середню освіту здобув в українській гімназії в Станіславові. Продовжував студії на філософському факультеті Львівського університету. На початку 20-х років провідний діяч Організації вищих клас українських гімназій (ОВКУГ). З 1926 р. член Союзу Української Націоналістичної Молоді (СУНМ), член його проводу. У 1928 р. брав участь в організації видання журналу "Юнак". Учасник Конгресу Українських Націоналістів 1929 р. у Відні. У 1929-1931 рр. був ідеологічним референтом Крайової Екзекутиви ОУН. Автор Декалогу ("Десяти заповідей українського націоналіста"). Учасник Конференції УВО-ОУН у Львові в травні 1930 р. У вересні 1932 р. на процесі "конгресівців" у Львові засуджений до 4 років позбавлення волі. Друкував свої статті в "Українському Голосі" (Перемишль), "Бюлетені КЕ ОУН на ЗУЗ", "Юнаці". Після розколу Організації провідний діяч ОУН(б). Після проголошення Акту відновлення української держави 30.06.1941 р. був в'язнем німецького концтабору Авшвіц. Після Другої світової війни на еміграції в Німеччині. Член Проводу Закордонних Частин ОУН (1945-1959), голова Проводу ОУН (1959-1968), редактор газети "Шлях Перемоги".

НАЦІОНАЛІЗМ НА УКРАЇНІ

"Український націоналізм є духовим і політичним рухом, що зродився з внутрішньої природи Української Нації в часі її зусильної боротьби за підстави і цілі творчого буття". [1]

I. Що таке націоналізм?

Сама назва, саме слово "Націоналізм" - відносно недавнє. В політичну літературу воно впроваджене щойно наприкінці XIX ст. Це не значить, що перед тим, заки ця назва стала широко відомою, націоналізму загалом на світі не існувало. Навпаки, націоналізм є явище, нерозривно зв'язане з існуванням народів, і тому воно існує так довго, як довго існують народи. Але в різних часах різними назвами його називають. А діється це тому, що в різних століттях націоналізм різних народів висував такі ударні гасла, які в одному часі були для нього найважливіші (наприклад, оборона віри, демократії, династії тощо). Через те різні періоди історичної дії націоналізму носять назви тогочасного ідеологічного гасла, під яким йшла боротьба за фактичні інтереси націй. Це має той наслідок, що при поверховому розгляді історії уважається поодинокі форми вияву націоналізму за відокремлені політичні течії, чи за закінчене політичне прямування однієї історичної доби і втрачається тяглість історичного розвитку.

Для ясности поставмо питання, що таке націоналізм? Найзагальніша відповідь така: **націоналізм - це діяння в інтересах власної нації і мислення інтересами та світоглядом свого народу.**

Найчастіше націоналізм перемішують з патріотизмом. А отже? Чи націоналізм і патріотизм одне і те саме? Ні.

Патріотизм - це почування. Це любов до батьківщини і любов до його народу (від лат. патрія - батьківщина). Націоналізм - це вольове напрямлення політичних бажань народу по лінії його практичних життєвих інтересів. Патріотизм - це емотивний настрій людей, що свідомі того, що вони люблять свою батьківщину. З патріотизму, з любови народу й батьківщини можуть постати й поставали бажання політичними чинами захищати інтереси народу. Тоді ті політичні чини чи політичні напрямки, що зродилися з патріотизму, стають бажаннями дії для інтересів народу, й отже змінюють свою якість. З емотивних настроїв [вони] перемінюються і оформляються на політичні хотіння, отже перемінюються на націоналістичну течію.

Іншими словами, патріотизм не є ще націоналізмом, але може деколи бути вистарчальним 'рунтом, з якого повстає націоналізм. Патріот не є і не мусить бути націоналістом. (Від того він не є гіршим патріотом). Націоналістом патріот стане тоді, коли емотивний настрій любови до батьківщини спонукає його політично діяти й думати виключно по лінії здійснення політичних інтересів свого народу, [мати] почуття зобов'язаности супроти політичних потреб народу. З цього заключення таке: не кожний патріот є націоналістом, не всякий патріотизм є основою для зродження націоналізму. Але націоналіст не може не бути патріотом.

Що так воно є, це роз'яснить такий приклад з нашої історії. В 60-х роках минулого століття, під впливом пізнього романтизму, повстав на Правобережжі народницький, або хлопоманський рух українських патріотів. Була це сентиментальна молодь, яка захоплювалася українськими селянськими масами, спочувала його положенню, "ходила між народ" [та] списувала народні пісні й звеличувала їх красу, періодягалася в народну ношу, працювала над плеканням

рідної мови й мляво переборювала масову неграмотність, але нічогосінько не робила, щоб поправити політичне положення того народу. Навпаки, [хлопомани] принципово були проти політичної роботи в обороні національних інтересів того народу, який вони так дуже романтично кохали. На цьому прикладі народолобців ясно видно, що патріотизм не тільки не мусить бути основою для кінцевого зродження націоналізму, але що з патріотизму можуть повстати такі течії громадської думки, які в цілій основі суперечні й ворожі націоналізму.

Чому воно так?

Ми сказали, що націоналізм - це діяння винятково в інтересах власного народу й мислення його інтересами. З цього виходить, по-перше, що націоналізм - це напрямком вольовий, а не чуттєвий, як патріотизм, по-друге, що головні цілі націоналізму є цілі політичні, бо інтереси нації - це не краса пісні і ноші, що можуть стати задовільним предметом шанування романтичних патріотів, але найреальніші політичні й соціальні справи, від яких залежить буття народу.

Здійснення тих цілей є завжди метою прямувань націоналізму, а часами тільки - метою прямувань патріотизму. У таких випадках патріотизм переходить у форми націоналістичної дії і тоді з ним тотожний. Перетворюється в націоналізм.

Головні різниці між націоналізмом і патріотизмом стануть помітними, коли порівняємо основні категорії патріотичного і націоналістичного думання. Пам'ятаючи, що патріотизм - це емотивний стан, а націоналізм - політичне прямування, - треба зробити такі розрізнення.

Для патріотизму:

психологічним джерелом є: любов до рідного краю й народу;

головною категорією думання є: нарід як етнографічне поняття реально існуючих в даному часі людей ("сучасна Україна");

політичною метою є: свобода народу як цінність в собі, добро народу в сучасному;

програмовими цілями є: конституція, автономія, федерація, як поширення свободи народу, існуючого в даний час.

Для націоналізму:

психологічним джерелом є: бажання політичної влади власного народу;

головною категорією думання є: нація, як політичне поняття, як підмет історичного процесу не лише в сучасному, але в минулому й майбутньому ("вічна Україна");

політичною метою є: влада народу, як передумова й гарант всякої свободи, сила народу головно на майбутнє положення;

програмовими цілями є: держава, суверенність як самостійна передумова тривкого існування сили й свободи народу в його історичному розвитку.

Теперішня доля народу є предметом журби патріотів, майбутня доля нації є предметом журби націоналістів. В акцентуванні першими сучасности, другими майбутности є причина нахилу патріотів до матеріялістичного, а націоналістів до ідеалістичного розуміння історії.

Ще одне розрізнення. Націоналізм часом мішають з шовінізмом. Чи це тотожні поняття? Ні.

Шовінізм - це нездорова форма надмірного розвитку патріотичних почувань. Шовінізм - це перебільшене й безкритичне переоцінювання всього, що рідне, сліпа ненависть і часто необ'рунтоване згіддливе відношення, ворожість до чужого.

Шовінізм стимульований самими почуваннями, вибухами патріотичних емоцій, що є поза всякими впливами доцільності політичних рацій. Простіше кажучи, шовінізм - це небезпечне одурманення патріотичними настроями.

Прикладом таких випадків є царський патріотизм чорносотенських погромщиків, або патріотизм польської розагітованої вулиці. Бувши патріотичною емоцією для емоції, шовінізм не має нічого спільного з патріотизмом (поза тим, що є його звиродженою формою), а тим більше з націоналізмом, який є не емотивний, але перш за все вольовим напрямленням політичної думки.

II. Два види націоналізму

Мотивом політичного діяння можуть бути безпосередні життєві потреби, потреби господарські або самооборонні, або емотивні спонуки. Їх переживається, їх відчувається прямо. Самим "звірячим інстинктом" чується самозбережний гін забезпечити себе і свою спільноту. Тому **ті історичні часи, коли оборона забезпечування інтересів нації спричинювалася безпосереднім діянням прямих, стихійних, так би мовити діянь інстинктових спонук називаємо добою інстинктового або стихійного націоналізму.** Ця доба обіймає середньовіччя і значну частину новочасної історії, а в деяких народів цілу історію. Характерною рисою для інстинктового або стихійного націоналізму є схильність діяти за законами імпульсів, тобто діяти безпосередніми рефлексами на життєві імпульси.

Прикладом цього є самочинна оборона українських племен перед нападами орди. Ніяких призовників не було, на ніякі мобілізаційні накази ніхто не ждав - кожному було самозрозуміло, що коли віхи горять, чи коли б'ють в барабани, а пізніше у дзвони, чоловікам треба хапатися за зброю і боронити своїх осель. Жінкам - рятувати дітей і майно перед ясиром. Імпульс - орда нападає - без ніяких міркувань і застанов приносить негайно рефлекс: всі під зброю. **Отаке діяння: імпульс-рефлекс - в інтересі власної національної спільноти під прямою спонукою життєвої конечности є інстинктовим або стихійним націоналізмом.** Він у всяких формах виявлявся і виявляється посьогодні упродовж цілої історії.

Пізнішим розвитковим ступенем від інстинктового націоналізму є свідомий націоналізм. Що це таке? Описуючи, що таке націоналізм, ми сказали, що націоналізм є діяння і мислення інтересами свого народу. Коли основою історичного факту є само лише (імпульсивне) діяння - тоді ми маємо до діла з інстинктовим, або стихійним націоналізмом. **Коли ж оборона національних інтересів є не лише відрухом на якусь подію, але наслідком діяння окремих течій політичної думки, - тоді ми маємо до діла з свідомим націоналізмом.**

Інстинктовий націоналізм і свідомий мають ті самі основи і джерела. Ними є: оборона і забезпечення життєвих інтересів свого народу, зокрема його потреб - фізичного буття, господарського забезпечення й свобідного існування й розвитку.

Простіше кажучи.

Коли нарід обороняє чи забезпечує свої життєві інтереси, тоді в того народу проявляється і доходить до голосу його інстинктовий націоналізм. **Коли ж, крім цього, серед народу якась частина його людей ще зокрема думає (і працює)**

виключно над обороною й забезпеченням життєвих інтересів свого народу, тоді цих людей називаємо свідомими націоналістами. Через однакове політичне думання і дію вони творять серед свого народу політичний напрямок або політичну течію в тому народі. Коли ж люди зорганізуються разом, тоді кажемо, що той політичний напрямок оформився в одну чи кілька націоналістичних партій або організацій.

Націоналізм у формі окремих партій почав повставати від поч. ХХ століття серед деяких народів, а саме:

а) серед тих державних народів, які були послаблені настільки, що не могли ані силами суспільства, ані силами державної влади задовільно забезпечити своїх національних інтересів;

б) серед бездержавних народів, головню в тих, у яких національні інтереси були особливо загрожені при одночасному рості бажань їх охороняти.

Отже, різниця між інстинктовим і свідомим націоналізмом така, що:

1) Інстинктовим або стихійним націоналізмом є прями і самочинні дії самого населення во ім'я оборони своїх національних інтересів.

2) Свідомим націоналізмом, або коротко: націоналізмом (у сучасному значенні) називаємо ті окремі політичні напрямки, організовані в партії або в організації, які утворюються на те, щоб діяти для національних інтересів свого народу.

В державних народах окремих обов'язок працювати над обороною й забезпеченням життєвих [інтересів] нації має державний уряд. Як довго він як слід це завдання виконує, нема серед суспільства соціологічних основ для повстання окремого націоналістичного руху чи партії. Але націоналізм інстинктовий існує серед усіх народів, відколи існують народи, по сьогоднішній день.

Існування націоналізму є фактом таким давнім і так само природним і конечним, як факт існування нації. Одно з другим нерозривно зв'язане: як довго існують нації, так довго існував і існувати буде націоналізм. Форми його вияву залежать від різних факторів, з яких головним є ступінь безпеки національних інтересів. В країнах, де національні інтереси не були століттями смертельно загрожені, націоналізм існує в формі інстинктивного посьогодні (Англія). Там, де вони були не забезпечені силами суспільства й держави, на підмогу їм творилися окремі націоналістичні партійні напрямки (Німеччина, Італія).

В бездержавних народів (Україна), де ступінь безпеки національних інтересів найменший, націоналізм як інстинктовий рух і як політична організація має сповнити велике історичне завдання: організування народу до боротьби за національні інтереси і до закріплення державного будівництва.

Націоналізм так довго не може перестати існувати, як довго існують нації. Чому? Він є результатом тої внутрішньої потреби народу, що називається самозбережний гін народу. А самозбережний гін буде існувати в природі народу так довго, доки народ існує. Перестати існувати може така чи інша форма вияву націоналізму. Наприклад, націоналістична партія, чи навіть націоналізм як окремий духовий чи політичний рух, коли сповнить своє завдання, стане для населення самозрозумілою категорією його мислення.

В Англії, в країні, де ступінь безпеки національних інтересів найвищий, маємо приклад того виїмкового народу, де інстинктовий націоналізм вкорінився так глибоко в свідомість усіх без виїмку громадян, що він творить головну основу політичного мислення всіх англійців, без різниці на їхні партійні переконання. Тому творення в Англії окремої націоналістичної організації, як це пробував робити Мослі, є

штучним снобізмом, який не тільки не об'рунтований ніякою внутрішньою потребою народу, але не має загалом нічого до роботи в країні, де націоналістів взагалі нема.

[Трохи інший стан в Америці, де в силу особливостей американської духовости національні інтереси утотожнювані з можливостями "бізнесу" громадян, тому в свідомість кожного американця є вкорінений особливого типу інстинктовий націоналізм, який покривається з його розумінням свободи широких меж для національного бізнесу. Загальна принаявність того типу інстинктового націоналізму, як і великі господарські й мілітарні спроможності країни, є настільки високими безпеками національних інтересів Америки, що немає там ніяких конечностей для творення окремого націоналістичного руху.] [2]

На Україні, як серед бездержавного народу, така конечність є. Націоналізм в організованих формах має заступити в нас два неіснуючі на Україні чинники, що забезпечують народові здійснення його національних інтересів:

- 1) державну владу, якої завданням є охоронити інтереси нації;
- 2) самочинне думання самого громадянства інтересами своєї нації.

Доки український народ не буде мати власної суверенної влади й доки думання інтересами нації не ввійде в кров і кість усього українського громадянства без різниці партій, так як є в Англії, так довго існування націоналізму як окремого політичного напрямку на Україні буде зумовлене потребою повнішого забезпечення оборони національних інтересів. Коли ці дві цілі будуть досягнені - тоді завдання українського націоналізму як окремого руху буде сповнене. Більший або менший ступінь забезпечення національних інтересів даного народу рішає (в відворотно-пропорціональному відношенні) про меншу,

або більшу потребу для нації в існуванні націоналізму як окремого, оформленого в політичну організацію, руху. Для старих державних народів, що звикли всією масою свого громадянства думати державно-національними проблемами, творити такі окремі партії потреби нема. Для народів, що власної держави не мають і яких громадянство само не думає в своїй масі державно-національними категоріями, потреба існування окремого націоналістичного руху на довгі роки зумовлена самою konieczністю самозбереження народу.

Примітки:

[1] Як мотто до цієї праці Степан Ленкавський використав т. 1 "Загальних означень" із Постанов Основного Збору ОУН, у виробленні яких він особисто брав участь. - *Ред.*

[2] Ця частина тексту є в рукописі, однак викреслена в правленому автором машинописному варіанті праці. - *Ред.*

Друкується за першою публікацією у збірнику Степан Ленкавський "Український націоналізм" Твори, Т. 1 / Під ред. О. Сича. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. Стор. 102-108. Дата написання не встановлена.

ОСИП ДЯКІВ

(21.06.1921 - 28.11.1950)

ОСИП ДЯКІВ ("Горновий"; 21.06.1921, с. Олесин, тепер - Козівського р-ну Тернопільської обл. - 28.11.1950, біля с. Поле Яворівського р-ну Львівської обл.) - націоналістичний діяч, редактор, публіцист. Середню освіту здобував в Бережанах. Зі шкільних років член підпільного Юнацтва ОУН. Влітку 1940 р. вступив на філологічний факультет Львівського університету. 20.09.1940 р. заарештований НКВД. На початку німецько-радянської війни втік з бердичівської тюрми. У 1941-1943 рр. працював в осередку пропаганди Бережанської округи ОУН, а в 1943-1944 рр. - член Крайового Проводу Юнацтва ОУН, член редколегії підпільного журналу "Юнак". Від 1944 р. - член Крайового Проводу ОУН. У 1944-1948 рр. член Головного осередку пропаганди при Проводі ОУН, редактор підпільних революційних журналів, видань листівок і звернень. Теоретик і організатор боротьби УПА, автор багатьох теоретичних та публіцистичних праць, зокрема "Яка філософія зобов'язує членів ОУН?", "На большевицькому ідеологічному фронті", "СССР - країна найжорстокішого гноблення народів і визиску", "Наше становище до російського народу", "Про свободу преси в ССРСР", "Шовіністичне запаморочення та русифікаційна гарячка большевицьких імперіалістів" та ін. У 1948 р. покликаний на посаду Крайового Провідника ОУН Львівського краю. З 1949 р. - член Проводу ОУН в Україні. В другій половині 1950 р. став членом Української Головної Визвольної Ради і заступником Голови Генерального секретаріату УГВР. Постановою УГВР нагороджений Золотим Хрестом Заслуги і Срібним Хрестом Заслуги. Загинув у бою із загоном НКВД.

ЧОМУ МИ В НАШІЙ БОРОТБІ СТАВИМО НА ВЛАСНІ СИЛИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ?

Немає на світі нічого, що приходило б само собою, що давалося б задармо. Навіть все, що маємо у щоденному нашому житті, мусимо здобути власною працею, власним зусиллям. Так теж: не прийде само наше визволення. За визволення ми мусимо боротися, визволення ми мусимо самі здобувати. В історії не знайдемо ні одного прикладу на те, що якийсь народ отримав визволення, не боровшись за нього. Історія вчить нас і дає багато прикладів на підтвердження того, що тільки той народ здобував визволення, який за нього боровся. Греки, серби, болгары визволилися з-під турецького ярма, бо вони за своє визволення активно і героїчно боролися. Ірландці здобули самостійність тільки в наслідку дуже довгої і завзятої боротьби проти Англії, боротьби, яка коштувала маленькому ірландському народу величезних жертв. Індія визволилась також у наслідок впертої боротьби проти Англії. Сьогодні євреї відновили після 2 тисячів років свого недержавного життя власну державу. А могли добитись цього тільки тому, що в останніх десятиріччях євреї станули на шлях активної боротьби за побудову власної держави. Коли б євреї і далі не були боролися за побудову власної держави, так як це вони робили на протязі довгих віків, єврейської держави в Палестині ніколи б не було, вона не постала б сама собою, не впала б з неба, як манна.

Очевидно, визвольна боротьба поодиноких народів не є однакова. Одні народи борються довше, інші коротше, одним приходиться боротися в незвичайно важких обставинах, іншим у порівняно легких, одні мусять

вдаватися до кровопроливних повстань, інші борються легальним шляхом, одні здобувають визволення після одного повстання, інші після цілого ряду невдачних повстань. Все це залежить від внутрішніх і зовнішніх обставин, в яких народіві приходиться вести свою визвольну боротьбу, залежить від сил даного народу і сил його ворога. Але, не зважаючи на різні форми боротьби, різні ступені сили боротьби, на різниці в часі, одне тут лишається незмінним, а саме: необхідність боротьби.

Отже, ми ставимо на власні сили українського народу тому, *бо знаємо, що визволення само не прийде, що за визволення український народ мусить боротися.* Такий уже закон життя, що тільки боротьбою може поневолений народ здобути визволення, тобто побудувати власну незалежну державу і зажити вільно та заможно. Бо саме в боротьбі народ росте і міцніє, бо саме в боротьбі родяться і куються власні сили, без яких здобути визволення неможливо. А під власними силами ми розуміємо *національно високо свідомий і політично високо вироблений, готовий на найбільші жертви народ.* Бо той народ, який не знає, хто він, народ, який не відчуває своїх сил, який не готовий вмирати за побудову власної держави, народ, який не має сильної політичної організації і здібного керівництва, ніколи не може здобути визволення. Такий народ завжди буде поневолений.

Правда, не в усіх випадках потрібно для визволення однакового ступеня національної свідомості і політичного вироблення, однаково сильного і здібного політичного керівництва. Не раз менш свідомі народи і зі слабою політичною організованістю можуть здобути визволення, а більш свідомі і з сильнішою політичною організованістю не здобувають визволення. Успіх залежить тут також від сили противника, бо силам противника треба протиставити

відповідні власні сили. Коли власних сил мало або введені до рішального бою у невідповідний час, приходить поразка. Тому, якщо менш свідомі народи перемагають, то це ознака, що в їх умовах їм вистачало власних сил. Якщо ж більш свідомий народ програє, то це означає, що в тих умовах він має ще мало власних сил. В 1913-[19]20 рр. такі малі країни, як Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, чи значно менший від нас польський народ могли здобути незалежність серед ряду інших причин також тому, що вони за своєю національною свідомістю, політичним виробленням, етапом організованих політичних сил стояли вище від нас. Ми в 1917-[19]21 рр. надто мало рахували на власні сили, мало розбудовували свої сили, і це стало основною причиною нашої програної. Всі інші причини цієї програної, хоч як можуть бути важливими, не є основними.

І що означало б сьогодні не боротися нам, коли найлютіші вороги українського народу - російсько-більшевицькі загарбники всіма силами стараються здушити національну свідомість, викоренити всякі прагнення до самостійності, коли всіма засобами русифікують нас і найбезоглядніше знищують всі прояви національно-політичного життя? Це означало б, що справа нашого визволення відтяглася б знов на довгі роки, бо ми втратили б те, без чого визволення неможливе, тобто національно-політичну свідомість і організовані політичні сили.

Отже, ми ставимо на власні сили тому, *що тільки вони вирішують і забезпечують визволення поневоленого народу, тому, що цього вимагають наші обставини.*

Болюче на власній шкурі український народ переконався і в іншій правді, а саме, що визволення нам ніхто не дасть, ніхто не подарує. За визволення треба самому боротися. Ставити (орієнтуватися) на чужі, зовнішні сили, надіятися, що

визволення принесуть нам інші держави, без нашої власної боротьби - це найбільш небезпечна річ для плянів визволення українського народу (як і кожного поневоленого народу взагалі).

По-перше, справа нашого визволення може бути цілком байдужою для інших держав. Так, напр., цілком байдуже поставилися до наших визвольних змагань Англія і Сполучені Штати Америки (США) в 1917-[19]21 рр.

По-друге, інші держави можуть принести нас у жертву своїм власним інтересам. Бо треба пам'ятати, що інші народи керуються тільки власними інтересами. Коли якийсь народ допомагав іншому народові, то не тому, що він боліє горем цього народу, а тому, що або хоче не допустити до росту сил свого противника, або боїться того, щоб самому не потрапити в неволю. Такий, на жаль, ще сьогодні світ, і думати інакше, значить, закривати очі на життя, значить, бути сліпим. А ясно, що сліпий ніколи не вибере правильного шляху, а шлях, що веде в прірву. Нам, отже, треба мати відкриті очі і дивитися тверезо на світ, тобто не рахувати на чужі сили. Прикладом того, як приносить одна держава інший народ в жертву своїм інтересам, може послужити ставлення Франції до наших визвольних змагань в 1917-[19]21 рр. Керуючись своїми політичними міркуваннями, Франція в той час стояла за сильну неподільну Росію, як можливого свого союзника проти Німеччини. Франція зо всіх сил змагалася до утворення сильної Польщі, як противаги німецько-російському союзові. Тому Франція рішуче виступила проти усамотійнення України, яке, за її плянами, послаблювало б і Польщу, і Росію. Таке становище Франції до нашої визвольної боротьби в 1917-[19]21 роках дуже заважило на нашій програній в цих роках. Бо треба пам'ятати, що в той час Франція грала першорядну ролю в колі великих держав, а не так, як сьогодні, другорядну. Інша справа, що за ці

комбінації Франція 20 років пізніше дорого заплатила, - заплатила утратою своєї самостійності 1940-[19]44 рр., утратою свого становища першорядної великої держави досьгодні.

По-третє, ставлення на чужі держави може закінчитися звичайною зміною поневолення. Так, напр., в 1941 році в результаті гітлерівського "визволення" на Україні змінилися тільки гнобителі і форми гноблення. В 1943-[19]44 рр. в наслідок большевицького "визволення" від гітлерівців вернулися старі російсько-большевицькі загарбники.

Отже, ми ставимо на власні сили українського народу тому, *що ми переконані, що визволення нам ніхто не дасть. Ми знаємо, що ставлення на чужі сили прирїкає справу визволення на провал, бо чужим державам наше визволення може бути байдуже, вони можуть принести нас в жертву власним інтересам, вони можуть також наново нас поневолити.* Ми глибоко усвідомили великі слова Лесі Українки: "Хто сам визволиться, той вільний буде, хто визволить, в неволю візьме".

Те, що ми не ставимо на чужі сили, не означає, що ми відкидаємо всяку допомогу, всяких союзників, це не означає, що допомога інших народів для поневоленого народу не є ніколи можливою. Ні, така допомога є можливою, і для поневоленого народу вона представляє велике значення. Напр., завдяки допомозі Франції, Англії, США в 1918 р. чехи могли по віках неволі вернутися до самостійного державного життя. Завдяки цій самій допомозі самостійність в 1918 р. здобула також Польща. І тому ми не тільки не відкидаємо союзників, а навпаки, шукаємо їх. Ми відкидаємо тільки таких союзників, які б хотіли нас поневолити. Але, шукаючи союзників, ми не надіємося виключно на них. Ми не ждемо на ласку жодних союзників, а шукаємо допомоги, що впливала б із

взаємних спільних інтересів. Шукаючи союзників, ми одночасно організуємо власну боротьбу, бо це полегшує нам знайти союзників і отримати потрібну допомогу. Хто бореться, тому допомагають. Ми розбудовуємо власні сили, бо це дозволяє нам мати справжніх союзників, а не опікунів. А що означають опіки, наш народ добре знає. Коли народ сам не бореться за своє визволення, йому й ніхто не допоможе. Про нього без боротьби навіть знати не будуть. Той факт, що перед 1917 роком наша визвольна боротьба була ще дуже слабенька, що ми робили тоді лише перші кроки, був причиною того, що інші народи мало що знали про нас в 1917-[19]21 рр., коли то ми розпочали боротьбу за побудову власної держави. В той час інші народи легко вірили наклепам наших ворогів, що жодної України і українського народу немає, що Україна - це австрійська і німецька видумка. Ясно, що при таких умовах вони і не думали про допомогу Україні, а допомагали, напр., Польщі, визвольні повстання якої були всім відомі. Щойно, власне, боротьба 1917-1921 років відкрила перед світом Україну, вивела український народ на міжнародне поле.

Отже, ми ставимо на власні сили українського народу тому, *що це дозволяє знайти нам справжніх союзників, дозволяє знайти їх легше, тому, що це справу потрібної нам допомоги ставить на твердий ґрунт.*

Дуже важливим чинником для визвольної боротьби поневоленого народу з'являються сприятливі обставини, вони можуть основно полегшити боротьбу і уможливити її успішне завершення. Сприятливі обставини створюються в наслідку суперечностей між поодинокими державами, в наслідку війни держави-поневолювача з іншими державами, або в наслідку внутрішньої слабости держави-поневолювача. Напр., визвольна боротьба греків, болгарів, сербів мала всі ці три сприятливі обставини: Турецька (отоманська) імперія

була внутрішньо цілком загнила, війни Росії, Англії, Франції послаблювали і розхитували цю імперію. Вкінці суперечності між правлячими колами Англії і Росії були причиною, що обидві ці держави погодилися на самостійність Греції, Болгарії, Сербії, бо Англія не хотіла допустити до того, щоб ці країни зайняла Росія, а Росія знову, щоб їх зайняла Англія, а поділитися також не могли. Безперечно, що на цих суперечностях греки, болгары і серби тільки скористали. Але, не зважаючи на всі ці сприятливі обставини, греки, болгары, серби здобули визволення тільки тому, що вони за нього героїчно боролися, що вони завдяки цій боротьбі мали настільки власних сил, що могли ці догідні обставини використати для завершення своїх змагань.

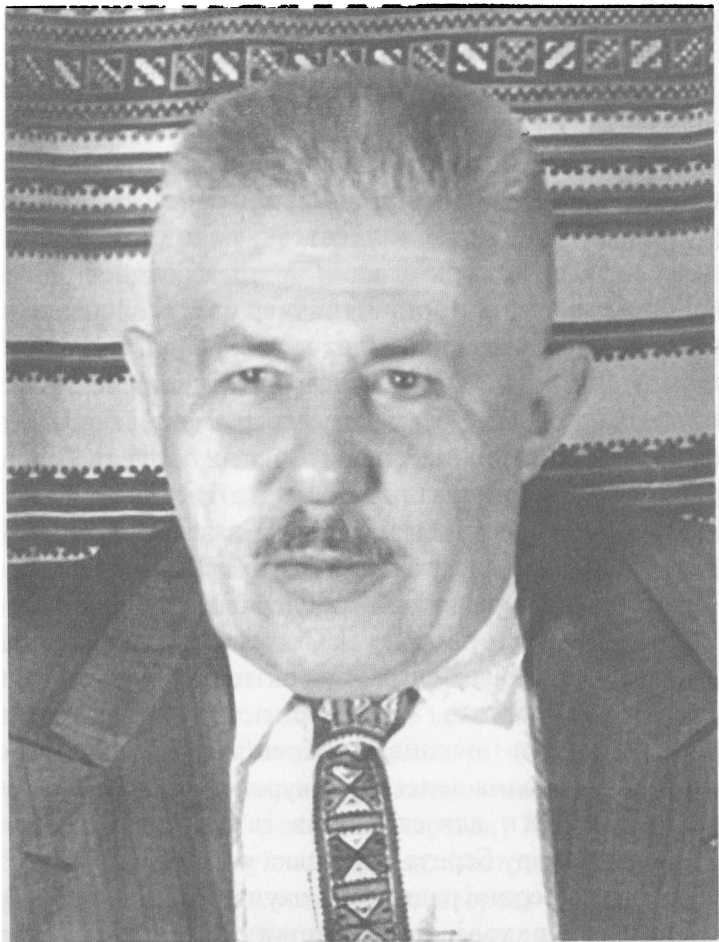
Отже, ми ставимо на власні сили тому, *щоб могли використати кожну сприятливу нагоду для завершення наших визвольних змагань, бо знаємо, що для цього самих, навіть найдогідніших, умов мало.*

*

На протязі своєї історії український народ виявив незвичайну життєздатність. Навіть у найчорнішій добі своєї історії, а саме в XVIII і XIX ст.ст., він не тільки не перестав існувати як нація, а сильно зріс і чисельно, і територіяльно. Сьогодні український народ нараховує понад 40 мільйонів. Сьогодні український народ і за своїм числом, і за величиною своєї території, і за своїми багатствами належить до найбільших і найбагатіших народів Європи. На протязі цілої своєї історії український народ виявив великі творчі здібності і волелюбні почуття. Він виявляє їх і сьогодні. Український народ належить до числа найкультурніших народів. І ми ставимо на власні сили українського народу, бо віримо в життєздатність українського

народу, в його творчі здібності і волелюбні почуття, бо ми переконані, що український народ має всі передумови, щоб здобути визволення і жити як вільний і рівний народ серед інших вільних і рівних народів.

Друкується за виданням Осип Дяків-Горновий "Ідея і Чин" (повна збірка творів), Товариство колишніх вояків У.П.А., Нью-Йорк - Торонто - Мюнхен, 1968 р. Стор. 89-94.

РОМАН БЖЕСЬКИЙ

(5.04.1894 - 4.04.1982)

РОМАН БЖЕСЬКИЙ ("Дажбожич", "Р. Задеснянський", "Р. Млиновецький", "Р. Орликівець", "Р.Паклен", "Характерник" та ін; 5.04.1894, Ніжин, тепер - Чернігівської обл. - 4.04.1982, Детройт, США), - державний діяч, історик, публіцист, поет, критик і літературознавець. Середню освіту здобув у Чернігівській гімназії. У студентські роки активний член таємної молодіжної організації "Братство самостійників". У 1917 р. брав участь в організації полку ім. П. Дорошенка в Чернігові, уповноважений Центральної Ради в Кролеві, згодом у Літині на Вінниччині. Після большевицького перевороту працював у загальному департаменті Генерального секретаріату внутрішніх справ. Воював у лавах Січових Стрільців під командуванням сотника В. Кучабського та збройно захищав українську владу в Києві. Навесні 1918 р. їздив як спеціально уповноважений від уряду України до Москви на дипломатичні переговори з Г. Чічеріним, Л. Караханом та В.Леніним. Під час гетьманату П. Скоропадського працював у Міністерстві внутрішніх справ, був активним членом партії хліборобів-демократів. У 1920 р. перейшов радянсько-польський кордон і оселився у Крем'янці, де працював у бібліотеці. Проводив нелегальні курси українознавства та політичної освіти для студентів та учнів гімназистів. В'язень концтабору Береза Картузька у липні 1934 - березні 1935 р. Під час першої радянської окупації Західної України перебував у Кракові, де співпрацював з культурною референтурою ОУН щодо підготовки політико-освітньої літератури для похідних груп. У 1941-1943 рр. працював заступником редактора газети "Волинь" (Рівне). У 1943 р. виїхав у Прагу, де працював на замовлення видавництва Українського Національного Об'єднання. З кінця 1940-х рр. проживав у США. Похований на православному цвинтарі в Бавнд-Бруку.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

[Держава. Демократія. Корпоративізм]

Не карликовий, а нормальний розвиток нації може забезпечити тільки цілком суверенна держава. Отже тому, прискорюючи процес перетворення народу в націю, треба одночасно концентрувати його зусилля на боротьбі за державність (самозрозуміло, справжню, а не таку, як УССР або сучасна Чехія) як остаточну мету визвольної боротьби.

Щоб нація справді до останньої краплі крові боролася за державність, а також, щоб не дала себе обдурити якимось ерзацом, треба з'ясувати, чим є держава.

Ми любимо писати слово "держава" з великої літери, оточувати це слово німбом, кричати про "культ держави", але цілком не журимося тим, що в це слово навіть нами вкладається найрізноманітніший зміст, починаючи від ототожнення її з тризубом на шапці та великими гербами на всіх державних установах, не журячись тим, хто і що здійснює під тими знаками, - аж до ототожнення з якимсь адміністративним кістяком, так званою провінційною адміністративною одиницею. Тому дехто з таких "державників" *факторію*, керовану Хрущовим, уважає за "українську державу", а дехто - адміністровану з німецького доручення, але в московському інтересі Скоропадським півокуповану Україну 1918 року бундочно оголошує "державою" і прагнення довести українців до "союзу трьох Русей" аж ніяк не вважає антидержавним. У цьому останньому разі "держава" є лише синонімом "ладу", який "забезпечує" для всіх мешканців даної території незалежно від національності мешканців і незалежно від того, хто є господарем цієї держави; це взагалі "влада". З огляду на це ми спочатку спробуємо коротко з'ясувати, чим є справді суверенна держава.

Отже, кожний народ, що відчуває себе, коли не весь, то в особі своєї провідної верстви, нацією, національною спільнотою, створює організацію, *єдиною* метою якої є здійснення таких цілей:

1) *забезпечення виняткового права і змоги нації, репрезентованій тим чи іншим проводом, влаштувати своє життя згідно з власними інтересами і бажаннями на території, яку займає і боронить ця організація, та можливості поширення цієї території в зв'язку з розростанням нації;*

2) *забезпечення таких суспільно-економічних умов, такого економічного ладу, який би сприяв здоровому розвитку нації як цілості, а одночасно утворював найсприятливіші умови існування і розвитку для якнайбільшого числа членів того народу.*

Все згадане нами щойно в сумі забезпечує найбільші можливості для нації в боротьбі з іншими націями за існування і майбутнє.

Для досягнення обох цих цілей, звичайно, мусить держава мати *мудрий та ідейний провід*, а цей провід мусить уміти організовувати *силу, яка забезпечувала б напевно здійснення тих двох основних цілей кожної держави.*

Держава, отже, є лише "засобом" нації здобути перемогу в боротьбі за існування і тому "держава для нації", а не навпаки.

З цього означення випливає цілком ясно, що оскільки така організація не може керуватися в усіх основних питаннях *тільки інтересами власної нації, а мусить рахуватися з інтересами і цілями будь-якої іншої нації*, остільки маємо справу не з державою, лише з територією, яка має надане їй якоюсь іншою нацією ширше чи вужче *самоврядування і яка в інтересі тої чужої (пануючої) нації* (для приспання чуйності і інстинкту боротьби) зветься назвою "держава", що не відповідає *змісту, істоті цієї територіальної організації.*

Правники говорять, що держава повинна мати мету: владу, народ і територію.

Це правда, і лише для українців, у головах яких чужинська пропаганда переплутала всі терміни, мусимо підкреслити, що під словом "влада" треба розуміти цілком *суверенну владу тої нації*, яка творить більшість населення даної території, яка була і є творцем та господарем даної держави, а під словом територія - територію, на якій може розпоряджатися *тільки* дана влада і жодна інша.

Отже, з наведеного ясно, що нація, яка бореться за свою державність, мусить цілком конкретно уявляти собі:

1) який спосіб **виділення проводу**, що має репрезентувати націю, вона визнає за правильний та яку визнає компетенцію цьому проводу;

2) який суспільно-економічний лад має від першого дня забезпечувати чи творити цей провід, отже, треба ще до "першого дня" мати ясну відповідь, на яких підвалинах має будувати цей провід той лад, бо "лад" також дуже важлива частина держави і "творити державу" значить також і творити суспільно-економічний лад.

Без **попереднього розв'язання** цих двох питань, без забезпечення у цих двох справах **одностайної волі активної більшості нації** - **не може повстати держава.**

[...]

У XIX віці проголошено (і маси в силу своїх властивостей охоче це сприйняли як істину), що "демократія" так, як у середні віки церква, *sacrosancta*, непомильна і покликана підпорядкувати собі так, як раніше церква, все: літературу і мистецтво, одяг і товариські звичаї, науку й етику.

Все, що стояло на шляху, було зметено, в тому числі було зліквідовано і незалежну думку, підпорядкувавши мільйонні маси поглядам невеликих груп людей за допомогою монополізації видавництва і преси, фальшивим поглядам майже на все, що довкола діється, й не менш брехливим та шкідливим ілюзіям.

Парламентсько-демократичний устрій належить чи не до найбільше брехливих устроїв у світі, і тому, що маси цій брехні вірять, дуже важко допомогти їм це усвідомити.

Спробуємо коротко з'ясувати, в чому справа.

За устрою, як монархічного, так і диктаторського, всім відомо, що влада в державі належить одній особі з її найближчими прихильниками. В аристократичній республіці також усі свідомі того, що влада, відповідальність за все і всі права належать тій чи іншій групі аристократів. Того ніхто не приховує і визнає відверто, так відверто, як відверто оповіщав Святослав: "Іду на вас".

Але парламентсько-демократичний устрій як головну істину проголошує брехню Ч. 1: "Народ сам керує своєю державою", - тоді як в дійсності нею керують організації демагогів, які використовують усі ознаки маси для того, щоб мати змогу здійснювати власні егоїстичні цілі, перекидаючи *всю відповідальність за наслідки* на такі ж в дійсності безвідповідальні маси, як і дитина 7-8 років.

Лише за демократичного ладу все, що роблять політичні керівники, робиться завжди в ім'я "всього народу".

Тим часом, полишаючи навіть нездатність мас думати, справа мається інакше. Для прикладу досить згадати такий випадок. 7 квітня 1949 року відбулися в Лондоні та лондонській окрузі вибори до самоврядування. Понесла певну поразку "Партія праці" (соціалісти, яким належала і державна влада), бо ця партія здобула стільки ж голосів, що й консервативна партія.

Англійська преса, аналізуючи причини поразки, заявила, що *вона є наслідком того, що порівняно багато людей з числа тих, що мають право голосу, взяло участь у голосуванні.*

При цьому виявилось, що 40 % з числа виборців віддали свої голоси в цих виборах, тоді, як в усіх попередніх виборах брало участь менше 40 %.

Отже, "Партія праці" одержувала перемогу лише тоді, коли голосувало *менше* 40 %, при 40 % за неї віддано було приблизно 18 % голосів, і коли б усіх голосів було віддано не більше 30 % - вона б перемогла. Проста арифметика доводить, що деколи соціалісти і демократи (і то **лише формально!**) мають за собою менше 1/5 населення, а свої програмові гасла реалізують начебто з волі "більшості" народу!

З наведеного прикладу бачимо, що демократично-парламентський уряд є більше за будь-який уряд устроєм, в якому *"мають голос"* - *"аноніми"*, **особи, що перекладають на "маси" відповідальність, ті маси, які:**

а) не можуть за своєю природою керувати;

б) наївно довірливі і не вміють свідомо обрати справді властивих людей;

в) часто навіть формально не "підписують" того "уповноваження", на яке посилаються демократичні політики.

Це є, отже, брехня Ч. 1, якою оперує демократія.

Далі шириться брехня Ч. 2, немов у демократичній державі панує повна свобода думки і слова, тоді як в дійсності через пресу, яка завжди в демократичній державі належить тим же організаціям демагогів або пов'язаним з ними групам людей інтересу, навіює масам ті "погляди", які потрібні тим групам, і вони не допустять поширення будь-якої непотрібної їм ідеї, не тільки не даючи її висловити в пресі, але й не зупиняючись перед жодними неетичними методами, налаштовуючи проти неї маси. Внаслідок того думка людини "скеровується" в парламентсько-демократичній державі так само, як і в державі, керованій диктатором, лише цей факт демократія рішуче заперечує.

Поле для навіювання є, самозрозуміло, тим більшим, чим менше йдеться про речі конкретні, близькі і цілком зрозумілі навіть кожному дурневі.

У тій мірі, в якій розпливаються поняття, панують фрази, завданням яких є приховати неясність думки.

Сучасні міністри - це тільки назва з окресленою партійною наліпкою, що в дійсності "керують" справами, яких цілком не знають. Але це їх не лякає, як, зрештою, й не журить "виборців", бо наша доба, доба анонімного числа. Деколи, коли засоби держави з якихось причин у надто плачевному стані, трапляється, що такі міністри "по урядуванні" пару років нароблять скандальних, очевидних дитині помилок і самі підшуковують "ділових" заступників міністрів чи керівників міністерств (це мало місце у 1947 році у Франції в уряді Рамод'є і в англійському соціалістичному кабінеті міністрів).

Давні "демократії" або репрезентативні системи мали конкретніші справи і зміст, а невелика група станова чи класова ліпше знала свої справи і, можливо, розумілася хоча б на власних станових інтересах.

Тепер, з одного боку, все політичне життя є занадто складне, а з другого, і теоретична відповідальність розкладається між надто великою кількістю людей, а тим самим майже доходить до нуля. Політична ж діяльність не вимагає тепер від парламентських діячів і міністрів найменшого навіть поняття про державні справи, якими вони "керують" чи які "обмірковують" і навіть жодних теоретичних знань - *навпаки, "найціннішою ознакою демократичного "державного мужа" є повне ігнорування у всіх тих справах, повна нездатність власними очима бачити дійсність, легковірність і легкодухість, здатність висловлювати з запалом, не помічаючи того, найбільш суперечливі думки і дитяче невміння розрізняти можливе від неможливого.* Саме ці властивості забезпечують таким "державним мужам" якнайкращий духовний контакт і взаєморозуміння з масами.

Сам парламент створює або одну масу, або (значно частіше) кілька ворогуючих між собою мас.

При тому в парламенті, цьому зібранні людей найрізноманітнішої освіти, становища і культури, виявляється у всій широті нехіть, а то й жах маси перед "нудними" річевими аргументами.

Трапляється іноді, що з парламенту виходять і корисні закони, але, як твердить слушно Ле Бон, вони завжди є твором одиниць і "стають шкідливими щойно після того, коли ряд невдалих поправок перетворить їх у твір колективний". Такі поправки, здебільшого, відбирають річевість, бо вони є прагненням знайти компроміс між партіями.

Такими є всі установи, якими керують суверенні маси, отже, не лише "парламенти", але й "сенати" та т. п.

Відомий політик, безперечно, компетентний у цих питаннях, а саме: Ллойд Джордж сказав про Палату Лордів: "Це зборище підлих нікчем і марних боягузів, бо їм бракує серця, щоб зробити щось добре, і відваги, щоб зробити щось зле!".

Це оскарження, звичайно, стосується в істоті речі не Палати Лордів, лише всякої маси, всякої демократичної організації. Маса бувають оскаженілі, в стані афекту здатні кинутися у вогонь, але спокійною мужністю не відзначалися ніколи.

Кілька поколінь, вихованих у демократичних умовах парламентських держав, мали фатальний вплив на якості інтелігенції. Інтелігент і півінтелігент значно більше за селянина і робітника підданий був під безнастанний вплив преси, публіцистики, промовців (а тепер ще й радіо), привчався так, як курець до тютюну, а повія до розпусти, - до фрази, плиткості, брехні й до затрати відчуття межі між можливим і неможливим. Інтелігент перетворився в якийсь грамофон, що звук механічно віддавати награне, майже цілком втратив здатність думати. Сучасний інтелігент в залежності від того, яким су'єстіонерам дає себе стало сугерувати,

приймає як вислів глибокої мудрості найбільші дурниці, сказані "своїми", і не здатен зрозуміти й сприйняти навіть випадково розумну думку, висловлену людьми протилежного табору.

Сучасний нам інтелігент звекає читати два, а деколи і три часописи денно ("проглядати"), а це веде в свою чергу до звички **не перевіряти** жодного твердження "своєї" преси (їх забагато і перевіряти нема коли).

Наслідком є перенесення цієї звички і на читання книжок, так це призводить до некритичного повторювання усіх вигадок і дурниць, які забagalося вжити людям, що "створюють громадську думку". Це, певно, чи не найфатальніший наслідок демократично-парламентських устроїв, наслідок, який скріплює всі негативні властивості маси і унеможливує появу одиниць, які хоча б частково протидіяли "овечим інстинктам" маси.

Так виглядає та база, на якій побудовано демократичні держави, той "обезтямлений мозок", який має кермувати здійсненням усіх цілей та прагнень нації в демократичних державах.

[...]

Говорити про парламентаризм і демократизм мусимо, *абстрагуючись цілком від соціального змісту тієї чи іншої демократії, щоб не затемнювати собі істоти* питання, яке розглядаємо.

Висвітлювання і з'ясування навіть найбільших хиб *конкретної демократії* (чи демократії рабовласницької та дрібно-міщанської, чи капіталістично-буржуазної), а тим паче хиб, що впливають *із того соціального змісту*, може нас справді змусити відвернутися від тої чи іншої конкретної демократії, але *залишить непорушеною фальшиву віру в єдиноспасаємість "справжньої демократії"*, в її "чистій" формі, не випаченій, мовляв, соціальною групою для власних егоїстичних цілей.

Коротко: ті, хто вірить, що "буржуазна" демократія та лібералізм є чимось особливо жахливим, можуть усе ж бути гарячими прихильниками демократії як такої, перебуваючи під впливом су'єстії, що поширюється прихильниками того устрою.

Ми саме для того так докладно з'ясували особливості всякої маси, її основні ознаки, без яких маса не існувала і не може існувати, щоб *стверджувати, що демократія сама по собі має "первородний гріх"*, інакше кажучи, "демократія була б, може, порівняно можливим устроєм без демоса", тобто, коли не говорити парадоксами, демократія - більш ніж недосконалий устрій, опертий на взаємну брехню та на обдурювання тих же широких мас.

Раз маса не в змозі думати, раз її духовне життя стоїть на найнижчому щаблі, і раз це впливає з природних властивостей людини, маси і з ознак усякої "спільної думки", то, samozрозуміло, "вибори", і то всякі вибори, є майже фарсом!

Для того, щоб пізнати людину, оцінити її вартості, треба не лише мати розум та інтуїцію, але й велике знання людей, що не легко знайти навіть у мудрих і талановитих адміністраторів. Тим часом ми доручаємо "розпізнавати" людей (і як людей, і як політиків) наївній як дитина масі. Це ні трохи не ліпше і не мудріше, ніж подібний своїми практичними наслідками, але менш коштовний спосіб комплектування парламенту, а саме: можна виписати на окремих папірцях різного кольору та розміру прізвища кандидатів до парламенту і доручити вивченій папузі "витагти" потрібну кількість виборчих карток. Цей останній спосіб не лише дешевший за звичайні вибори, але й має деякі додаткові властивості: тут усе покладається на випадок, який не залежить від більшої чи меншої здатності кандидатів до обдурювання народу, неможливий підступ і

виборчі зловживання, а найголовніше: відомо всім, що "обранці" є "обранцями дол", які можуть жодними особливими ознаками не відзначатися і які так укладатимуть закони, як їм особисто буде чомусь здаватися добрим.

Адже ж і при "демократичних виборах" вибирає народ завжди не кращих діячів чи людей, лише вправніших су'єстіонерів.

На це може дехто зауважити, що ми забуваємо про роль партій. Та партії завжди охоче "приєднують" як членів таких сугестіонерів, бо саме вони потрібні тим партіям, які, власне, за допомогою сугестії намагаються провести своїх кандидатів до парламенту, а укладаючи свої програми, думають про те, щоб вони подобалися, а не про те, чи вони корисні.

Вибори - це боротьба сугестіонерів та "виборчих комітетів" за посади, які забезпечують "добробут і розквіт" партій, що перемогли, а не нації.

Чи буде держава "пролетарською державою", чи буде "класовою державою", чи навіть державою "демократичних нацистів" - однаково маса, незалежно від свого соціального чи ідеологічного складу, незалежно від характеру, буде лишатися масою, і в цьому є "ахіллесова п'ята" демократизму, яка ще поглиблюється тим, що ми маємо справу з явищами масової психіки не лише під час "виборів", але і... в самому парламенті.

Адже ж в істоті речі і там "орденоносна свинарка" є такою компетентною, як і "орденоносний хірург", вирішувати, скільки потрібно виділити коштів на військо, а скільки на важку промисловість, та однаково компетентні в справах закордонної політики і однаково розбираються у питаннях внутрішньої політики.

Отже, чому вони, властиво, сидять? "Для декорації"? Для того, щоб могли ті, хто фактично якимось там керує справами

держави, у разі якоїсь більшої невдачі чи скандалу перекласти відповідальність на ці "мертві душі"?

Ми всі, певно, сміялися б, коли б хтось запропонував до важкохворого запросити "на консиліум" доброго адвоката, дуже солідного і статечного шевця та скрипаля-віртуоза. А ми, в *кращому* разі, подібному "консиліуму" доручаємо "лікування" хвороб народу і віддаємо *такому* "консиліуму" в руки долю і життя народу!

Щоб нам не закинули тенденційності, "упередження" до демократії, подаємо далі за згадуваною вже працею ряд голосів саме відомих *демократичних політиків* про ці справи.

[...]

Пуанкаре признається *поза парламентом*: "Палата видає безнастанно закони, начебто справді безнастанно треба було видавати їх".

Це все ствердив мудрий *демократичний політик* - Пуанкаре.

П. Леруа Больє переконаний, що "три чверті ухвалених парламентом законів спричинюють суспільству більше клопоту і плутанини, ніж слугують поступу і народу".

Непотрібні для нації закони є дуже потрібні для демократичних політиків і численної інтелігенції, що працює в різних установах, бо, з одного боку, коли беруться "посольські дієти", то треба ж їх виправдати в очах народу якоюсь "працею", а з іншого, грубі томи законів і розпоряджень дають заробіток колосальному апарату бюрократії - державному і приватному, адвокатам і т. д.

Полагодження найменшої справи вимагає завдяки всій сумі тих законів і розпоряджень довгого ряду різних формальностей, без яких можна було би легко обійтися і то без шкоди як для нації й держави, так і для населення. Сотні й тисячі людей живуть з політики, вигадують усе нові законопроекти, а сотні тисяч урядовців ламають голови над компонуванням системи і чинності державної машини.

Так непотрібні закони коштують, очевидно, гроші, підтримування прохань своїх виборців, очевидно, також йде коштом державного скарбу, посади, що створюються для знайомих, приятелів і родичів, коштують також.

Наприклад, демократична Франція в 1909 році мала вже 757.678 урядовців, а монархічна Німеччина, населення якої майже вдвічі перевищувало населення Франції, мала в той же час тільки 714.860 урядовців. При тому ані інтереси не були гірше стерезені в Німеччині, ані мусив німець полагоджувати якісь свої чинності довше за француза, і, як знаємо, з судової хроніки, корупція була менша саме в Німеччині.

Зрештою, ми знаємо, в селі, де "урядував" за царату *один* "сільський староста", за советів "урядує" ціла установа з кількох душ! Де був "пан" і два-три "приказчики", тепер "управа совхозу": бригадири, бухгалтери, магазинери і т. д.

Так свого часу група (суспільна) людей, що вийшла переважно з міщанських лав і в своїй боротьбі за захоплення державного апарату послуговувалися гаслами:

1) "народ сам має собою керувати";

2) "народ не може собі дозволити оплачувати шалене марнотратство, розкішне життя монарха та його слуг, що витрачають величезні суми, які тягарем падають на народ", - в дійсності ця група *обдурила* народ, бо, як бачимо, не народ, а ця група (хоча її члени борються за існування між собою всередині групи, так би мовити, фахових політичних діячів, створивши об'єднання - партії) захопила владу у свої руки.

Вона ж обдурила народ, створюючи у нього враження, немов йому дешевше коштуватиме державний апарат, але цей апарат заповнювала ця група, і тому вона повела так справу, що народ їй платить щороку більше, ніж видавав на монархію.

Ми однак цим *не кажемо*, що всі демократичні політики, всі, без винятку, представники цієї групи керуються лише егоїстично-груповими інтересами. Безперечно, є й інші, є такі, які мають найліпші наміри, які служать щиро тій чи іншій ідеї, в тому числі й "добру народних мас", але тут ми маємо іншу проблему. Чи зможуть збори кількох сот нефахових людей добре господарювати?

Зрештою, гроші не з власної кишені, отже, "помилки" не б'ють безпосередньо по тих, хто їх допустився.

Коли б так велося приватне господарство, воно б давно збанкрутувало. Держави мають надто багато джерел доходу, і тому катастрофу можна відсовувати досить довго.

Насамкінець від банкрутства все ж часто рятує лише... війна та одержані в разі перемоги репарації.

Ще в 1885 році писав Леруа Больє: "Чим швидше поширюється коло, з якого рекрутуються політики й урядовці, тим більше обмежується їх інтелектуальний рівень... *Політика стає щораз більше ремеслом, за яке хапаються ті, що не змогли дати ради ніде*, або авантюристи, що хочуть швидко дійти до добробуту".

Molinaгі назвав політичні партії "спілками для експлуатації багатств наївності націй". Отже, це лише іншими словами висловлена думка, що в дійсності поза гучними фразами, поза всією "ідеологічною декорацією" ми маємо справу також з одним із проявів боротьби за існування, проявом природним і... справедливим (бо хто є "наївним", мусить доти терпіти, доки не порозумнішає), але проти цього прояву треба також боротись для утримання рівноваги, для того, *щоб нічим не обмежуваний егоїзм не став надто небезпечним для існування відмінка - нації*.

[...]

Демократичні демагоги люблять, коли хто скаже правду, галасувати про те, що ця правда є "зневагою народу", зневага демократії, що вона є ознакою зарозумілості і презирства до народу.

Але словам подібних людей, що без найменшого сорому *підлабузнюються* до маси з єдиною метою - *скористатися її легковірністю і наївністю* у своїх власних егоїстичних інтересах, не треба надавати жодного значення. Ми, характеризуючи душу маси, **навмисне** брали для прикладу **масу, яка складалася переважно з людей з вищою освітою.**

Отже, ми людей, **кожного зокрема**, оцінюємо *відповідно до його справжньої вартості*, а масу знову описуємо *такою, якою вона справді є*. Ознаки ж маси впливають з того, що "розумовий рівень, на якому перебуває думка маси, дорівнює не сумі розумів, з яких вона складається, а тільки досягає рівня розуму найдурнішого з числа присутніх".

А що в світі діють закони боротьби за існування, то згадані ознаки маси провокували і провокують далі до шахрайства. Саме завдяки цим своїм ознакам масі дуже важко спромогтися на самокритику (яка привела б до критичного погляду на "заступників народу"), тільки навпаки, вона охоче, як дитина, слухає різні казки й теревені, які все вважає правдою! Це причина, чому, може, жодний устрій світу, коли, звичайно, не рахувати большевицького, не *рунтується* в такій величезній мірі на брехні, як демократичний.

Лише демократія в своїх основах має справжній "культ некомпетентності" (пов'язаний зі сталою брехнею), лише демократія вірить брехні, немов "народ сам керує своєю долею", немов у світі існує і діє міжнародне право, немов є неімперіалістичні народи, немов взагалі можливий "*справедливий* мир" тощо.

Чи з того впливає, що демократичний устрій не має цілком жодних позитивних ознак?

Тут ми мусимо звернути увагу, що саме тепер ми переживаємо триумф демократизму (після успіхів і поразки нацизму і фашизму), і тому нас заливає хвиля "демократичної" су'єстії, якій мусимо протиставитися, коли хочемо *зберегти*

свою думку свіжою і незалежною. Це змусило нас у першу чергу і з таким притиском з'ясувати негативні ознаки цього устрою (тим паче, що українська інтелігенція "хворіє" на своєрідний досить хуторянський, але... демократизм), те ж, що можемо сказати на його захист - скажемо ще при кінці цього розділу.

[...]

Єдиним, може, плюсом демократії є те, що вона *дає можливість* не лише заміни нездатних представників маси іншими, але і вона дає змогу свіжим силам намагатися взяти участь у керуванні державою.

Кажемо, намагатися, бо і в цій справі не слід піддаватися су'єстії прихильників демократії, тому, що в дійсності (а не на папері), щоб дістатися до парламенту, треба дістатися до якоїсь впливової партії, стати потрібним і бажаним для її проводу, і щойно тоді стає справді реальною можливість "обрання" до парламенту.

Однак *усе ж* ця дорога існує при демократії (хоча нею користуються найчастіше люди, що не приносять нації жодної користі), при монарху чи диктаторові для інакше думаючих або для усунення нездатного голови держави *існує лише дорога революції*.

Як знаємо, головною хобою демократії є некритичність, легковірність, нездатність до мислення "суверенної маси", з чого випливає фактична *випадковість* вибору.

Ця хоба демократії в основному є наслідком її майже цілковитої некомпетентності у всіх тих питаннях, вирішення яких пропонують їй кандидати у депутати і в тих справах, у яких вона сама береється вирішувати.

Соціалісти звернули увагу на явище, яке може стати джерелом дуже важливих змін, а саме: що значно складніше схилити масу до згоди на щось, шкідливість чого ця маса дуже добре розуміє (на жаль, коло таких справ є дуже вузьким!).

Так, наприклад, коли б ми зібрали до купи самих дрібних шевців або самих лікарів, то шевці у справах, що стосуються безпосередньо шевства і шевських інтересів, а лікарі у справах, пов'язаних з медициною та інтересами самих лікарів, не прийняли таких деколи фантастичних і смішних рішень, як ті, що їх вони б могли ухвалити у справах морських озброєнь або рільничої реформи. Справді у цих добре знайомих справах виявили б знову маси надмірний консерватизм, коріння якого знову крилося б в нездатності міркувати, в нездатності прийняти нову концепцію свідомо (хиба знову під впливом су'єстії вправного су'єстіонера).

Отже, єдиним досі відомим раціональним засобом, що в багато разів **зменшує** можливість навіювання масі найбільш недоцільних рішень і кроків, є "спеціалізація питань", можливо, як та, що найстисліше відповідає "спеціалізованим масам".

Характерною *ознакою* ХХ віку є **величезна спеціалізація людства** під кожним оглядом, отже, тому *старі типи демократії вже не надаються* за цих нових обставин.

Ця ідея й лягла в основу ідеї корпоративного устрою.

Тут однак, користуючись нагодою, тим паче, що це торкається порушеної теми, мусимо дещо сказати про "фаховість" і так звану фахову освіту.

У державних націй, які мають велику кількість людей, "ремеслом" яких стала політика, зрозумілою є популярна в останні часи ідея "технічної освіти" та "фахової освіти", яка полягає у тому, щоб:

- 1) зменшити кількість загальноосвітніх середніх шкіл та взагалі наполягати на збільшенні фахових шкіл;
- 2) дещо понизити рівень обов'язкової загальної освіти, з тим, щоб раніше починати фахову освіту.

З погляду *особистого* інтересу людей, що їх ремеслом (у державних націй) стала політика, та людей, що працюють в адміністративному апараті на становищах, які не вимагають

фаховості, доцільною і зрозумілою є тенденція ввести своєрідну "монополію", щоб обмежити появу можливих конкурентів.

З погляду загальнодержавного була б небажаною поява великої кількості людей, що хочуть (і думають, що можуть, бо досі з огляду на відомі нам властивості маси, що "політикові" потрібні були: здатність су'єстіонера, самовпевненість, пащекуватість і... безпринципність, але не вимагалось жодної кваліфікації, жодного світогляду і т. д.) "займатися політикою", але тут, в демократичних державах, зустрічаємося з внутрішніми суперечностями. Політично рівноправні громадяни при повній політичній безграмотності є занадто добрим об'єктом для су'єстіонерів, 80 % таких громадян можуть бути запорукою успіху найбільш несумлінних демагогів.

Отже, у разі, коли керівництво державою спочиває в руках примітивно-думаючих людей, інтерес "політиків" та цілком відмінний інтерес держави збігаються в прагненні мати досить спеціалізованих фахівців, щоб вони збільшували багатства нації, але менше людей претендували на адміністрування цілістю національного життя й майна.

Політики та ними, зрештою, керована держава *не думають* з того зробити однак *єдиного логічного висновку*, а саме: *позбавити некваліфікованих права вирішувати справи, на яких вони не розуміються.*

Причини є зрозумілі, чому такого висновку не роблять:

1) не в інтересі "політиків", власні кваліфікації яких стоять, як ми знаємо, не вище дилетантського рівня, наражати себе на небезпеку хоч би об'рунтованої критики з боку більш кваліфікованих одиниць з числа виборців;

2) не в їхньому інтересі також *брати на себе* відповідальність за всю невдачу "державну" працю, а це мусило б статися, якби позбавлена була б маса фіктивного права

"керувати" державою, що сталося б, якби державою почали керувати люди, до того підготовлені.

Ці причини штовхають до досягнення іншого "ідеалу", а саме: зменшення числа "конкурентів" серед півінтелігенції" шляхом зниження рівня загальної освіти і перетворення усіх у "голосуючу кобилку", як висловився про таких виборців свого часу в "Новій Україні" український соціаліст М. Шаповал. Але і прихильники такого "ідеалу" мусять дбати про збереження все ж певної кількості загальноосвітніх установ, які постачали б "наступників" і політиків клікам, що "репрезентують" народ.

Ми однак вважаємо, що навіть державні нації під цим оглядом роблять величезну помилку (і саме тим можна пояснити таке зростання комуністичних і соціалістичних настроїв), а що вже й казати про нації недержавні.

Такий же народ, як, наприклад, український, поки не має власної держави, народ, що не має навіть таких політиків, як інші народи, не має *адміністраторів, вищих урядовців, "техніків"* організації державного апарату, досвідчених хоч би в політично-державній практиці політиків, матиме і так величезні труднощі під час творення держави та буде змушений звернутись до інституту "політичних комісарів".

Однак і для того, щоб дати таких, доведеться *набагато підвищити кваліфікацію* (політичну) інтелігенції, що знову є неможливим без підвищення рівня загальної освіти, який нині (особливо в еміграції) значно знизився. Та й це не вичерпує справи. Нині ми є свідками того, що "політику" (і то високу) у нас творять люди, які в дійсності не піднялися над рівнем сірої "політикуючої" маси, науку - люди, які нездатні піднятись над *механічною* компіляцією, редагують часописи люди, що не мають жодної теоретичної підготовки, слабку практику й розуміння справи, отже, могли б редагувати хіба шкільну газету, а виступають знову в ролі літературознавців особи, що про світову

літературу лише чули, а свою знають внаслідок не студій - тільки випадкового читання.

Тому вже тепер перед нами стоїть завдання за допомогою курсів та курсів заочної освіти *підвищити* як рівень *загальної* освіти, так і освіти *політичну*.

Це не суперечить тенденції покласти в основу державного ладу принцип більшої фаховості управлених мас, бо тим масам аж ніяк не зашкодить загальна освіта одиниць з її числа.

Однак й у своїй державі, хоча й уявляємо її собі як державу, що спирається на корпоративну систему, мусимо підвищити рівень загальної освіти та, безумовно, *включити до неї основні політичні науки*, які разом творили б суцільний і продуманий світогляд.

Це і є те зауваження, яке ми вважали необхідним зробити на мар'їнесі питання про корпоративний устрій, щоб унеможливити хибне розуміння наших інтенцій та напрямних.

Поки що ми могли б намітити таку схему цього устрою, який можемо назвати реформованою демократією:

Усе населення країни гуртується на основі свого заняття у територіальні корпорації, які знову об'єднуються у національну корпорацію людей, пов'язаних родом своєї праці (техників, шевців, городників, пекарів тощо).

Усі секретарі територіальних корпорацій, наприклад, повітової корпорації пекарів, волосної корпорації городників, губерньської корпорації пекарів чи національної мусять бути знову членами загальнополітичної націоналістичної організації, членами, спеціально підготованими до своєї політичної діяльності і добре знайомими з життям людей, що належать до тої корпорації, до якої їх скеровано до праці.

Кожна така корпорація має право через свій центральний орган вносити пропозиції, які стосуються організації чи управління тією ділянкою державного життя, яку вони творять своєю щоденною працею. Ці пропозиції (в залежності від

їхнього характеру) можуть бути або матеріалом для законопроектів, або для розпоряджень уряду.

Ті ж корпорації можуть забирати голос у справі діяльності адміністрації на відтинку їхньої праці також через свій центральний орган.

З представників окремих корпорацій твориться Загальнонаціональна Рада Корпорацій, представників до якої обирають з числа своїх членів низові корпорації, усі ж корпорації (кожного фаху окремо) творять національні корпоративні центральні органи.

Незалежно від того *населення* держави обирає на підставі *територіального* принципу своїх послів з числа сталих мешканців тих округів, на які - пропорційно кількості населення - випадає один посол до Українських Національних Зборів.

Ці заступники населення репрезентують не корпорації, але націю в цілому.

Українські Національні Збори однак відрізняються від звичайного парламенту своїми правами. Українські Національні Збори мають право контролю й ініціативи у всіх без винятку справах, і вони ж висувають кандидатів до міністерства, спільно з Сенатом, в якому має більшість Рада Корпорацій, *але кожна ухвала Українських Національних Зборів мусить мати* (як і кожний законопроект) *апробацію тієї корпорації* (або кількох), *якої безпосередньо стосується даний законопроект*. Для того всі законопроекти спочатку передаються до Ради Корпорацій, яка зобов'язана у призначений термін повернути ці законопроекти з зауваженнями, поправками чи мотивованим запереченням зацікавлених корпорацій. Потому вони йдуть на обговорення Українських Національних Зборів і на затвердження Сенату.

Існуватимуть, безперечно, також корпорації кваліфікованих фахівців тієї чи іншої справи. Отже, тому, наприклад, ухвали

чи закони, які стосуються військово-морського флоту мусять бути розглянуті Корпорацією Старшин Військового Флоту і Корпорацією моряків того ж флоту. Самозрозуміло, справи, що є військовою таємницею, розв'язуються тим же способом, що й у звичайній демократичній державі.

Зацікавлені корпорації мають право мотивованого veto і можуть затримувати на час не більше двох років уведення в життя закону, однак мусять мотивувати *вичерпно* своє поступування.

Секретарі корпорацій на місцях мусять впливати в тому напрямі, щоб не могли демагоги провадити агітацію, скеровану до протиставлення інтересів даної корпорації загальним інтересам нації. Кандидати ж від корпорацій на міністрів братимуться до уваги Українськими Національними Зборами настільки, наскільки вони висуватимуться по фаховій лінії.

Очевидно, це тільки схема, загальні нариси, і саме нашим завданням є працювати в напрямі вироблення докладного проекту такого державного устрою, який усував хоча б частину вже відомих хиб демократичного ладу, використовуючи дотеперішній досвід і забезпечуючи нації найкращу (можливу) організацію держави.

Нашим гаслом є: менше загальних слів, менше демагогії, менше несумлінності і жирування на вередливих настроях мас. А більше конкретики, солідності, відданості і прагнення справді справедливо погоджувати розбіжності суспільних груп для добра й сили цілості, для добра всіх суспільних груп, для добра нації, усталеного загальнополітичними студіями та докладними студіями потреб української нації, її життєвих інтересів.

Примітки:

- * Як рівно ж і інтелігенції (Прим. автора).

Друкується за першою публікацією, виданням Р. Орликівець "Загальні основи націоналістичного світогляду" (частина перша). Розділ IV: Суверенна маса. Державно-правові устрої. Розуміння конституції. В-во "Український політик", 1949 р. Стор. 161-202.

ВОЛОДИМИР МИХАЙЛО ЯНІВ

(27.11.1908 - 19.11.1991)

ВОЛОДИМИР МИХАЙЛО ЯНІВ ("Янкель"; 27.11.1908, Львів - 19.11.1991, Мюнхен, Німеччина) - громадсько-політичний діяч, вчений психолог та соціолог, організатор наукового та релігійного середовища, публіцист, поет. Середню освіту здобув в Академічній гімназії у Львові (1927). Продовжував навчання у Львівському (1927-1934) та Берлінському університетах (1940-1944). Член "Пласту" (з 1921), референт Волині при Верховній Пластовій Команді (1928), командант Управи Старших Пластунів (1928-1930), член підпільного пластового Центру (1930-1934). Член УВО (з 1927), провідний діяч СУНМ, член ОУН, політичний референт КЕ ОУН на ЗУЗ (1932-1934), співредактор підпільного журналу "Юнак". Голова Студентської Репрезентації СУСОП (1931-1932), редактор "Студентського шляху" (1932-1934). Перебував в арешті за недопущення шкільної молоді на службу з нагоди іменин Ю. Пілсудського в церкві святого Юра (19-21.03.1928), перебував під слідством у зв'язку із вбивством комісара Е. Чеховського (24.03-4.06.1932), звільнений за браком доказів. Заарештований за бійку з поліцією на цвинтарі під час Зелених Свят (червень 1933), заарештований 17.06.1934, перебував у Березі Картузькій (1934-1935), згодом у тюрмі, засуджений на Львівському процесі 25.05-27.06.1936 до 5 років ув'язнення, за амністією вирок зменшено до 2 років 6 місяців, вийшов на волю 9.08.1937. Працівник видавничого відділу "Промбанку". Знову затриманий 1939, вийшов на волю 13.09.1939. Член УНК в Кракові (06.1941). Політв'язень німецьких тюрем (09.1941-09.1942). На еміграції здобув докторат філософії в ділянці психології. Генеральний секретар НТШ в Європі (від 1952), член головної Ради НТШ (від 1960). Засновник і перший президент Українського Християнського Руху

(1955), нагороджений Папою орденом св. Григорія. Викладач УВУ (від 1946), ректор УВУ (1968-1986). Викладав психологію в Українській Католицькій духовній семінарії в Гіршбергу (1947-1948), доцент (1949), професор УВУ в Мюнхені (з 1955), його ректор (1968-1986), професор Українського Католицького Університету в Римі (з 1963). Науковий секретар НТШ в Європі (1952-1968), заступник голови (1968-1985, 1987-1991), голова (1985-1987).

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОКЦИДЕНТАЛІЗМУ

СВЯТА СПІЛЬНОТА

Якщо хочемо зрозуміти людину, отже в тому числі і європейця, й основи її дії, мусимо вповні усвідомити собі, що вона є *animal sociale**, тобто, що вона не виступає самотійно, осібно, відірвано, а навпаки, - в гурті, групі чи спільноті. Це ствердження має рівно зобов'язуючу силу для індивідуалістичного чи колективістичного світосприймання. Навіть найбільш індивідуалістично, а то й анархістично, відчуваючі одиниці можуть жити в повні цього слова значенні тільки завдяки спільноті й у сполученні зі спільнотою. Навіть "монада без вікон", отже крайньо інтровертично наставлений європейець, який тяжко знаходить контакт з другими й який завдяки сильно розвиненому внутрішньому життю є "вічним самітником", мусить рахуватися з тим, що живе побіч інших подібних "монад" чи духових еремітів. Зокрема людина з розвиненим розумінням реалізму, отже європейець, мусить достосувати свою дію до дії інших, якщо хоче взагалі мати змогу проявитися.

При консеквентно розвиненій аналізі цієї проблеми доходимо до певного парадоксу: чим більше розвинений індивідуалізм, тим більша потреба спільноти. Адже ж аналіза індивідуалізму довела нас до ствердження, що "динамічний центр космосу" послідовно змагає до переможення часових границь з думкою про вічність. Але засада "я не весь помер" є можлива до здійснення в туземному розумінні тільки завдяки існуванню інших людей. Платон, Вергілій чи Данте живуть у конкретних людях, живуть у нас, подібно як ми хочемо жити по нашій смерті в інших.

Ми бачили, що до здійснення волі до вічного життя сприяє родина, містичний зв'язок спільної крові й спільного стилю. Але ми добре бачимо й усвідомлюємо собі часову ограниченість родини. Родини, чи вірніше роди, довжину життя яких обраховуємо на століття, належать до рідкісних виїмків. В своїм динамізмі європеєць хоче довшого життя, ніж йому може запевнити родина. Так отже, європейський індивідуалізм з його охотою вічного життя веде в сполученні з розвиненим традиціоналізмом до розуміння нації, характер якої є більше абсолютний, часово й простірно ширший. Щойно нація дає почуття вічності, до якого зближує нас культ роду.

Це не значить, що тільки історичність творить націю, але без історичності немає нації в повному розумінні. Тому нація, як ми її сьогодні розуміємо, могла постати тільки там, де є належне розуміння історії й традиції, отже в Європі. І нації збережуть своє значення тільки так довго, як довго буде розуміння історичності, і тільки там, де це розуміння буде.

Як би ми не інтерпретували нації, то ніколи в дефініції її не можемо пропустити елементу історичності і динамічного традиціоналізму. Ніколи не можемо виєлімінувати цього містичного зв'язку живих з умерлими й ненародженими, який каже сучасним спрямовувати свою дію в майбутнє, у вічність, в оперті на минуле й на пошані минулого. Тільки та величава візія майбутнього, того безконечного ряду століть, які потопають у вічності, в якій житимемо з нашими мріями, концепціями й ідеями, тільки воля до продовження життя, тільки охота до переможення часу, стає основою творчої дії одиниці й творить націю. А культ минулого - це лише запевнення собі самому - нашій сучасності - вічності. Заки нація "змогла мати спільне минуле, мусила вона спільноту створити, а заки вона її створила, мусила вона снити, хотіти, планувати". [1]

Динамічна концепція нації, яка запевнює вічність спільноті й одиниці в тій спільноті й завдяки тій спільноті, скріплює почуття сили, й родить бажання сили, могутності, простору. Вона лучиться в одно з усіма виявами волі до влади, - так як зрештою, сама є виявом волі до влади (охоти перемогти час і смерть). І тут не приходиться вказувати на поодинокі вияви волі до влади в віднесенні її до нації, на гін до опанування простору, завойовництво, охоту накинути думку й ідею, імперіалізм чи віру в призначення, в місію оцчасливлення людства.

Але тут треба ще докладніше відмітити, наскільки динамічна концепція нації надає змисл дії одиниці й настільки спричинюється до скріплення її індивідуалізму. На тлі й в опорі на націю хочуть діяти не тільки творчі духи, але й кожна, найсіріша одиниця ("безіменний воїн") починається до реалізації якоїсь ідеї - і ініціатива, меткість, вартість кожної одиниці знаходять своє застосування. Якщо вона сама не впише свого імені на вічних скрижалях історії, то бодай як член гурта, - гурта з виразно окресленим, скристалізованим, питомим собі й тільки собі обличчям, - творить вона історію й почуває себе відповідальною за творення історії. [2] Таке відчуття динамізує, дозволяє видобути максимум енергії й справді доводить до того, що одиниця стає не механічним коліщатком, але органічним звеном поступу й вкінці доходить до повної самостійності, яка стає основою індивідуальної історичності. І за таких умов одиниця, яка губиться на тлі людства, може добути власні риси серед своєї нації.

Але даліше: нація в розгортанні своєї волі до влади творить умови для поставання індивідуальностей, даючи їм змогу проявитися в найрізномродніших ділянках, відкривництвом зачинаючи й чистою наукою кінчаючи. Це зокрема добре відоме українцям, як нації без зовнішніх форм, які можуть творити науку, мистецтво, культуру тільки при напруженні всіх своїх сил (а втім, теж тільки в оперті на націю й завдяки нації).

Ми вже знаємо, як дуже тісно з індивідуалізмом європейця в'яжеться його замилювання до свободи. [3] І саме те почуття свободи могло й мусило розвинутися тільки на тлі спільноти, яка сприяє розвоєві індивідуалізму. Нація, потребує індивідуальних виявів своїх членів, мусить створити їм не лише матеріальні, але й психічні умови творчості, отже, в першу чергу заповнити особисту свободу. А втім, нація, як колективна індивідуальність, що різко відрізняється від інших подібних спільнот, потребує для повного розгорнення своїх сил щастя своїх членів, отже мусить між іншим задовольнити їхній ідеал особистої свободи. Звичайно, це є ідеал устрою, від якого в різних часах і в різних державах бувають відхилення. Але треба сказати, що назагал саме в Європі здійснено ідеал політичної свободи громадянина в відрізненні до східних народів з їхньою схильністю до деспотичної форми правління. [4] І на тому тлі, як теж на підставі досвіду, що чужа окупація доводить до гніту й погноблення засади особистої свободи, розуміємо вповні, чому європейець утотожнює свободу із самостійністю свого народу. А любов до особистої свободи є така велика, що веде його до засади: "краще вмерти, ніж залишатися рабом". [5] Ця засада послідовно веде до готовості на найбільшу жертву в обороні самостійності нації.

Досі ми розглядали націю, як певну, наскрізь динамічну, форму волі до влади в зв'язку з індивідуалізмом європейця і з його любов'ю особистої свободи та охотою історичного життя; це на те, щоб вказати, наскільки розуміння нації й потреба жити в нації є іманентні для європейського світогляду. Проте, тільки така інтерпретація була б невиваженною.

Нація, як найвища спільнота, як спільне добро, уможлиблює індивідуальне щастя й всебічний вияв, стає одночасно, завдяки еманованому з себе почуттю сили, чимось абсолютним, - пошани й любові гідним. І як пошана є

спрямована на це непонятне джерело могутності й сили, так любов впливає з вдячності за змогу жити в нації повнотою життя. При європейським бажанні знайти остаточний змісл буття, нація дістає рис певної святості, в ім'я якої може й мусить європеєць діяти. Нація надає змісл життю одиниці, вона виправдує його вчинки, вона вимагає від нього жертви й рішеності на смерть. Нація ушляхетнює гони людини й перемінює її егоцентричне бажання влади в шляхетну потребу служби спільноті, рекомпенсовану в будучині збереженням пам'яті одиниці. В той спосіб нація стає місцем здійснення найшляхетніших поривів і повного вияву європейського індивідуалізму в усіх його видах. [6] Вона теж скріплює чи навіть виплекує благородні почування. Довгі століття ушляхетнювання на ґрунті нації довели до ступеневого стушовування особистого й до щораз то більшого підкреслювання загального, а тим самим до поглиблення ідеалізму.

Зокрема загроза самостійності нації завжди викликає найкращі зразки посвяти, які ведуть до розуміння героїзму й які споюють нарід тисячами спільних переживань і спільної офіри. На таким тлі виростало геройство Тернопілів чи обтинання волосся картагенських жінок на кодоли кораблів; на тім тлі стає зрозумілою оборона Буші чи Крутів. Стверджуючи існування загальних прав народу й підкреслюючи, що живемо в добі самовизначення, Кайзерлінг [7] каже, що є "злочином хоч би найменшу дрібочку зі своїх прав посвятити без боротьби", а Ясперс [8] говорить про "патос війни", коли приходиться "наразити власне життя за віру в абсолютну вартість власного буття" (самостійності). І на його думку, як думку кожного європейця, мусять замовкнути пацифістичні аргументи там, де ставка йде про життя народу чи про його уярмлення. Без спротиву до крайніх меж посвяти ніякий нарід не піде в неволю. [9]

Нація, як динамічна спільнота з виразною тенденцією до панування, спирається на волі своїх членів, - волі, яка змогла розвинути тільки на європейським ґрунті; звичайно, динамізуючи спільними цілями своїх членів, нація зумовлює скріплення волі. Але, поруч скріплення волі, доходить на фоні національної дії до розвою почувань. Містика спільно пролитої крові за найвищі національні права, спільні століття історії й спільні плани на майбутнє, - оті сміливі концепції, які тонуть у далеких століттях ще невідомого і які, проте, вже стають основою могутності, - викликає любов, якої даремно шукали б ми в інших ділянках життя. І з цього погляду нація має важливе значення для європейської "рівноваги психічних чинників", коли зважити схильність Європи до виелімінування почувань. Коли пригадати це загострення пристрастей, яке вибухає паралельно з кожною війною, до останніх воєн включно, то стане ясно, що джерело почувань в Європі далеко ще не висохло, хоч тенденції "доби раціоналізму" є надто виразні щодо огранічування ролі почувань.

Цей приклад, може різкий для наглядності, але він дає зрозуміння, скільки любові до сьогодні дримає в Європі. Це повинно тільки призвести до застанови, як найдоцільніше цю любов використати, щоб вона даремно не витрачувалась на знищення і лихоліття воєн.

Все ж плекання національних почувань, як могутнього фактора збереження політичної рівноваги, вимагає підкреслення, а роля нації в Європі впевнює, що так легко до захитання тієї рівноваги не прийде, не дивлячись на силу одної чи другої доби раціоналізму й послаблення трансраціональної віри.

Як нація стає фоном розвою індивідуалізму європейця, так її об'єктивна форма - держава - дозволяє заспокоїти другий основний гін - журбу про майбутнє. Це діється двома шляхами:

1. - держава перебирає на себе поважний відсоток клопотання про матеріальне добро й умови громадян і тим самим заспокоює журбу європейця про майбутнє;

2. - умови ладу й безпеки, які творить держава, дають змогу одиниці заспокоїти свій гін до забезпечення будучності без страху, що труд років даремно пропаде. Таким чином, умови ладу й безпеки скріплюють суб'єктивну волю індивідуально творити матеріальні основи майбутньої дії.

Європейське постійне клопотання про майбутнє доводить до того, що європейські держави є зразком передбачливості, заппадливості й планування і одночасно могутнім виховним засобом для поглиблення охоти щадити, громадити, передбачувати. Можна б ще тут для повноти образу відмітити, що європейські держави є гарантією приватної власності, а їх цілий устрій сприяє працьовитості й ощадності, отже збагачуванню громадян.

Годиться теж відмітити, що європейське почуття ладу й потреба ладу, як заперечення анархії й хаосу, змогли розвинути тільки на ґрунті державних форм і завдяки державі. Саме ті форми, даючи почуття тяглості, стабільності, безпеки, забезпечують можливість творчості й вияву одиниці. [10]

Врешті слід зробити ще одне зауваження, яке веде до розуміння нації як спільноти і яке вказує, на чім спирається специфічність європейської нації. Ми вийшли від аналізу нації як історичної спільноти низки поколінь. Але нація є теж психічною спільнотою в тім розумінні, що спільність (чи вірніше зближеність психічної структури членів одної нації) дозволяє відрізнити цю націю (чи її членів) від іншої нації (чи від членів іншої нації). Це має два протилежні наслідки:

1. - не нівелюючи індивідуальних рис членів даної нації, доводить до їх зближення до себе. Це при європейським інтровертизмі має те величезне значення, що європейець, не

будучи з природи речі здібним до пристосовування, може знайти контакт зі земляками завдяки спільному чи дуже подібному світовідчуванню;

2. - при європейським індивідуалізмі доводить окрема психічна структура народу як цілості до підкреслювання своєї індивідуальності як народу, до поглиблювання різниць, до витворення свого національного стилю. Це є питання національної культури й амбіції таку культуру мати. При тім акцент завжди лежить на конечності оригінальності тієї культури.

Таким чином, Європа, яка любить контрастах і їх гармонії, сприяє теж витворенню багатой різнорідності національних організмів із власним специфічним обличчям. Повна різнорідність і повний індивідуалізм складаються щойно на багатство Європи, яке вмє довести й на полі націй контрасти до гармонії на базі багатой історичной традиції й на базі спільних для Європи психічних рис, які відрізняють її від інших континентів.

Цей національний індивідуалізм [11] Європи настільки гармонізує з її персональним індивідуалізмом, контрастовістю й змаганням до багатства форм та до гармонії, впливаючої з напруження контрастів, що не можна уявити собі Європи без націй. Як довго буде існувати Європа в сьогоднішнім розумінню, так довго запевнене є існування поодиноких членів європейської сім'ї народів. [12] Кайзерлінг підкреслює, що "нації акцентуються справді щораз більше, їхня свідомість власной неповторності є щораз сильніша"; а далі, аналізуючи умови поступу в Європі, каже, що розвій є можливий, "якщо кожна окрема нація навчиться свідомо і інші нації уважати як власне доповнення в рамках Європи. Бо тоді, але тільки тоді, мусила б зникнути ідея однорідного хотіння робити те, що другі роблять; тоді мусила б ця нещасна ідея, яка передовсім є винна у спробі самогубства Європи, уступити місце новій

ідеї: розподілу функцій між народами". [13] Виразніше не можна тої думки висловити. Спробу уніфікації європейських народів можна порівняти тільки зі спробою самогубства Європи.

Це виразно зарисоване обличчя європейських народів, любов до своєї оригінальності й неповторності, розуміння функції народу в житті європейця, готовність на найвищу жертву за національну спільноту ведуть до того, що всі європейські нації є в своїй істоті націоналістичні. Цього терміну не треба ототожнювати ні з якими конкретними політичними тенденціями чи устроєвими формами, як це сталося в останніх десятиліттях; цей термін означає прямо: акцентовану любов до своєї нації й палку охоту зберегти її неповторну окремішність.

На тлі європейського націоналізму можна відмітити деякі курйози, як напр., критику Массісом націоналістичних думок німецьких мислителів, при одночаснім цитуванню націоналістичних думок власного земляка. Він засуджує факт, [14] що думка Шпенглера чи Кайзерлінга відносно імперіалістичних планів Німеччини в істоті зовсім не змінилася від часів Фіхте, але без коментаря наводить думку керівника "*Nouvelle Revue française*" Жака Рів'єра, який в 1919 р. писав: "Французька інтелігенція є одинока, яка існує в світі. Ми єдині зуміли зберегти духову традицію, ми єдині постійно вірили в принцип тотожності. Тільки ми є в світі, я кажу це відкрито, які ще вміють думати. В ділянці філософії, літератури й мистецтва тільки те буде мати значення, що ми скажемо". [15] А Кайзерлінг приносить зіставлення почуття якоїсь місії європейських народів, що є доказом націоналістичності європейського способу думання. [16]

Виразно виобразованому національному почуттю європейських народів протиставиться низький рівень

національної свідомості Сходу; ця свідомість пробудилася щойно під впливом Заходу, [17] нерідко внаслідок бруталної колоніальної політики.

Характеристичним образом азійських відносин може бути Китай зі своєю мало що меншою від Європи поверхнею й з населенням, якого не лучить навіть спільнота мови, а тільки спільнота скомплікованого письма. Проте відосередніх тенденцій немає (хіба під впливом зовнішньої пропаганди й зовнішнього втручання).

В Америці тенденція до затирання національного обличчя є така сильна, як і тенденція до уніфікації людини. Доказом цього є США, які з десятків національних груп витворили однорідну масу, яка знівельовала первісні національності. Крім затирання індивідуальних різниць національних груп характеристична Америка ще й браком концепції на будуче, так дуже потрібної до постання нової нації. З цього погляду дуже характеристична є доктрина Монро⁶², наскрізь статична й пасивна, до якої американець постійно вертається. Напр., Вільсонівські пункти⁶³ по Першій світовій війні, не глядячи на попередньо проголошені. Сьогодні знову є всі познаки того, що Америка найрадше вернулась би до свого ізоляціонізму. Тільки безпосередня загроза американському стилю життя може змусити Америку до енергійних кроків, про що впевнює політика супроти послідовної агресії большевиків. Так отже, Америка зуміла зденаціоналізувати емігрантів, але не дійшла ще до витворення нації з динамізуючою візією майбутнього.

Росіяни у своїм світовідчуванні заперечують державу. [18] Європеець, який не не'ує державного ладу, видається їм ретроградним і обмеженим. [19] Бакунін називав державу найяркішим, найбезстиднішим і найбільш вивершеним запереченням людства. [20] Деяку аналогію в заперечуванні держави можна бачити між Росією й Америкою. Правда Америка не докочується до анархізму, ані не заперечує вповні

держави, але підпорядковує її інтересам одиниці, яка стоїть перед державою. [21]

Брак індивідуалістичного відчуття росіянина слідний теж і в погляді на націю; росіянин є схильний до затирання границь між своєю територією й чужою,[22] але він теж схильний до затирання границі між націями, що так різко кидається в вічі в концепції "єдінства трьох руських націй". Ці намагання відомі добре в часах царату, розвинулися до довершености за часів большевизму, як змаг до витворення конгломерату "советського народу" на базі російського народу. Ця тенденція до невиразності, розпливчастості слідна в усіх менше чи більше універсалістичних ідеях російського народу, "обороною православ'я", "третім Римом", панславізмом починаючи і "міровою революцією" кінчаючи.

Але при своїм колективістичнім світовідчуттанні, яке веде до нівелювання індивідуальних і національних рис, росіянин має в протиставленні до американця виразні імперіалістичні риси, не глядячи на брак історичного змісту. Цей російський імперіалізм коріниться в його месіанізмі - в охоті "ущасливлювати" людство всупереч його волі й всупереч його поглядам на щастя.

В сучасності доводиться переживати нову спробу "визволення людства" з боку росіян. Але цій спробі найуспішніше можна протиставитися збереженням своїх національних первнів, які не дозволять Європі перемінитися в безобличну, хаотичну масу, але, навпаки, збережуть те різномірне багатство особистого й національного індивідуалізму, яке дозволило їй дійти в минулому до значення, - значення, якого ніщо не перекреслить у історії розвою людства. Про вислід змагань Європи зі Сходом рішить, чи вона надаліше відчуватиме націю як святу спільноту, й чи буде готова зложити в обороні свободи народів і людини найбільші жертви: на висліді боротьби Європи зі Сходом попросту заважить те, чи Європа схоче залишитися собою.

Примітки:

[1] Орте'а, Ребелія, стор. 115.

[2] В'язні першого транспорту до польського концентраційного табору в Березі Картузькій мали повну свідомість своєї "історичності", хоч не знали, чи не доведеться їм як "безіменним" загинути в таборі. Про "історичність" рішала свідомість, що їхня дія довела до чогось нового в українсько-польських взаєминах, що перейде до історії. Ця свідомість рішала про гідну поставу серед найтяжчих обставин життя концентраційного табору.

[3] Стор. 101 цієї праці.

[4] Пор. стор. 104 цієї праці.

[5] Ясперс, Духова ситуація, стор. 816

[6] Пор. стор. 76 і наст, цієї праці.

[7] Спектр, стор. 164.

[8] Духова ситуація, стор. 81.

[9] Там же, стор. 85. (Інтерпретація думки, не сам зміст). На 180 стор. приносить він згадку про завзяття німців в обороні своєї рідної землі під кінець Першої світової війни, отже в часі, як вона була засадничо перерішена. Як фронт заломився на окупованих теренах, він тримався ще в батьківщині.

[10] Пор. Массіс, стор. 217.

[11] Індивідуалізм нації "прометейської", (отже європейської рр. 1500-2000) підмічує Шубарт, але як своєрідне зло. Він бачить тільки різниці, які є настільки сильні, що затемнюють спільні моменти.

[12] Це не перерішує форми існування народів. Напр. можливості європейського об'єднання, яке не сміє переключувати їхньої індивідуальності.

[13] Спектр, стор. 460 і наст.

[14] Стор. 140 і наст.

[15] Шубарт підкреслює на стор. 256 національну гордість французів, при чому характеризує її зовсім подібно до мимовільної самохарактеристики Рівієра.

[16] Спектр, стор. 435. "Чи не є сердечний сміх найлагіднішою відповіддю на претензію Франції бути вчителем людства, бо ж це значить класичне слово *magistrature*; на претензію Німеччини бути лікарем людства, бо тільки так дається зрозуміти речення, що світ має одужати завдяки німецькій істоті. Претензію швейцарців, що вони втілюють політичний зразок; англійців за всіх *the white man's burden* 'носити? і т.д." Шубарт на стор. 199 з'ясовує в подібний спосіб віру народів у своє призначення: "Англійців від часів Кромвеля одушевлює ідея царства ласки, ідея божих обранців, яку пуритани в часах Мільтона перейняли з кальвінізму; свідомо нав'язують вони до Старого Завіту і іменують себе вибраним народом, покликаним дати світові закон і Європу втримувати в стані політичної рівноваги (...) Француз змагає не до політичного, але до духового проводу в світі. Він вважає своїм призначенням ступати в передових лавах цивілізації й дати приклад духа. Його національною думкою є культурна місія. Між обома ідеалами - політичного й духового провідництва - хитається тут і там німець, не можучи остаточно ясно рішитися. Гердер, Фіхте й останньо Л. Ціглер вказали йому післанництво духа, а одночасно призначають йому Карль Петерс, Шпенглер і Меллер фон ден Брук імперіально-політичні завдання.

[17] Массіс, стор. 188.

[18] Чижевський реферує на стор. 97 думку Бердяєва про незв'язаність росіянина з державою. Меніюс у вступі до твору Массіса говорить (стор. 66) про ненависть Толстого до держави, а до цієї проблеми вертається сам Массіс говорячи про "Апостола з Тули", для якого держава є "пустим кумиром", а на ін. місці (стор. 170), коментуючи цитату з Достоевського.

[19] Боковнеф, стор. 60; Подібну думку висловлює Шубарт, стор. 103.

[20] Шубарт, стор. 149.

[21] Кайзерлінг, Америка, стор. 221, 229.

[22] Боковнеф, стор. 19-20.

* Homo est animal sociale (лат.) - Людина - це суспільна тварина

** the white man`s burden (англ.) - відповідальність білої людини

Праця писана 1948-49 рр. Друкується за Володимир Янів "Психологічні основи окциденталізму", УВУ, Мюнхен, 1996 р. Стор. 167-176.

Авторські посилання і примітки за цим виданням.

ПРИМІТКИ

1. **Повстання Вірмен, Кретян-Греків., Боєрів боєри, бури** - нащадки голландських колоністів, які з 17 століття оселялися в Південній Африці. Наприкінці 19 століття прийняли назву африканерів. У 19 столітті під тиском англійських колоністів мігрували на північ, де утворили республіки Наталь, Оранію, Трансвааль. В кінці 19-го на початку 20-го століть вели війни з англійцями за незалежність.

2. **Гаагська конференція** - міжнародна конференція в Гаазі 1899 року.

3. Йдеться про **Емський указ**, виданий російським імператором Александром II 18 (30) травня 1876 р. у м. Емс (Німеччина). Документ забороняв видання в Росії оригінальних творів і перекладів українською мовою (крім історичних пам'яток і белетристики), ввіз українських книг і брошур, виданих за кордоном, тетральні вистави, концерти, декламації, друкованих текстів до нот українською мовою. Діяв до революції 1905-1907 рр.

4. **Німецький союз** - рішенням Віденського Конгресу у 1914-1815 роках було створено з 39 німецькомовних держав Німецький союз, провідну роль у якому відіграла Австрія. Проіснував до 1866 року. Розпався після перемоги Пруссії над Австрією.

5. **Кирило-Методіївське братство** - таємна українська політична організація, що виникла в Києві у 1845-1846 рр. за ініціативою М. Гулака, М. Костомарова і В. Білозерського. Згодом до неї приєдналися Т. Шевченко, П. Куліш ті ін. Програма Братства "Книга буття українського народу" проголошувала боротьбу проти самодержавства, кріпосного права, за федерацію слов'янських республік з центром у Києві. Братство було викрите жандармерією у 1847 р. 12 діячів Братства були засуджені до заслання.

6. Мова йде про низку селянських повстань переважно на Лівобережжі у 80-х рр. ХІХ ст. Найвідомішим з них є Турбаївське повстання 1789-1794 рр. на Полтавщині.

7. Помилка у тексті. Очевидно, мова йде про шляхетський рід **Тишкевичів**.

8. **Мотто** - епіграф на початку книжки. У виданні 1966 р. був пропущений. Мова йде про цитату Й.-І. Фіхте, яку наводимо за виданням 1926 р.: "Nur eine ganzliche Umschaffung, nur das Beginnen eines ganz neuen Geistes kann uns helfen". ("Тільки цілковите перетворення, тільки присвоєння собі цілком нового духа може нас врятувати" (нім.).

9. **"Марсельєза", жакерія, конвент** - "Марсельєза" - французький революційний гімн, жакерія - повстання французьких селян в 1358 році. Отримало назву від побутуючого серед аристократії презирливого найменування селян "жаками", конвент - законодавчий орган в часи Великої Французької революції 1792-1795 років.

10. **Тироль** - історична область в Східних Альпах, розділена між кількома державами.

11. **Провансальство** - термін, який часто вживається в націоналістичній публіцистиці, зокрема у Д. Донцова. Походить від назви історичної країни Прованс у Франції, яка характеризувалася культурними та мовними відмінностями від власне французьких територій. Населення Провансу володіло усіма потрібними передумовами для творення власної нації і держави. Вживається для означення руху за культурну розбудову, оминаючи політичні питання самостійного державного життя. Не генерувавши політичних ідей, Прованс поступово зникає як окреме культурне явище.

12. Термін **"якобінство"** походить від назви політичного клубу "якобінців" часів французької революції 1789-1799 рр., які перебуваючи при владі (липень 1793 - липень 1794 рр.) встановили в країні диктаторський режим і запровадили тотальний політичний терор.

13. **Савл і Павло** - згідно Святого писання активний поборювач християнства Савл увірував і став одним з найвірніших апостолів Христа. Вираз вживається як приклад навернення до правдивої віри.

14. Йдеться про символ російського імперіалізму на Балканах

та формулювання ідеї польської великодержавності на території від Балтійського до Чорного морів.

15. Сорелівський "міт"

16. Антанга (від фр. Entente Cordiale - Сердечна згода) - назва союзних держав - Франції, Росії та Великобританії, пов'язаних із 1904-1909 рр. військово-політичними угодами, підписаними з метою боротьби проти Троїстого союзу. Одна із сторін-учасниць Першої світової війни.

17. Мається на увазі службу українців в російській армії у Першій світовій війні проти Німеччини та російсько-японській війні 1904-1905 рр.

18. III Інтернаціонал (Комінтерн) - міжнародна організація, що об'єднувала комуністичні організації всього світу. Заснований у Москві в 1919 р. Спочатку вважався єдиною світовою компартією, що має здійснити світову революцію. З 1921 р. партії-члени утворили окремі секції Комінтерну, серед яких домінуючу роль відігравала російська секція. Ліквідований Й. Сталіним у 1943 р.

19. Йдеться, очевидно, про польське повстання 1863-1864 рр. ("Січневе повстання") - польський національно-визвольний революційний рух, який охопив Царство Польське (частину Польщі, що знаходилася під владою Російської імперії) і частину суміжних українських, білоруських та литовських земель, мавши активну підтримку польського населення Австрії та Пруссії. Причиною повстання було посилення російського окупаційного режиму, який розправлявся з патріотичними демонстраціями польського населення і загострення земельного питання. Керівництво повстанням ставило за мету відновлення польської держави в кордонах 1772 р. У травні 1863 р. повстання виникло і на Правобережній Україні. Надії повстанців на підтримку місцевого, зокрема українського, населення не виправдалися. Повстання було остаточно ліквідоване російськими військами у 1864 р.

20. Буланжизм - термін, який походить від прізвища Жоржа Буланже (Boulangé; 1837-1891), французького генерала, військового

міністра Франції у 1886-1887 рр. Закликав до месницької війни з Німеччиною.

21. Каносса - місто у Північній Італії. У 1077 р. тут відлучений від церкви імператор Генріх IV скорився папі Григорію VII. У переносному значенні "піти в Каноссу" означає визнати свою помилку, покаятися.

22. Данайці - древньогрецькі племена, що жили в Арголіді. У "Іліаді" Гомера данайці були учасниками Троянської війни, вони хитрістю, за допомогою троянського коня змогли захопити Трою. Звідси вираз "данайські дари", тобто згубні для того, хто їх отримує.

23. Уходники - люди різного соціального статусу, що у XIV-XVI ст. ходили на "уходи" в степ на полювання, рибальство, збирання меду. Оселяючись в степах на постійно, створили окрему суспільну верству - козаків.

24. Хлопоман - учасник народницько-культурної течії української інтелігенції на Правобережній Україні 50-60-х рр. XIX ст. Чільними діячами хлопоманського руху були В. Антонович, П. Житецький, Б. Познанський, Т. Рильський та ін. Основна діяльність хлопоманів зосереджувалась на просвіті селянських мас.

25. Зміновіховство - громадсько-політичний рух, що зародився серед російської емігрантської інтелігенції. Назва походить від збірника "Смена вех" (Париж, 1921). Головною ідеєю зміновіхівців була співпраця в економічній та культурній площинах з комуністичним режимом як єдиним носієм російської державності. Зазнало поширення також серед української еміграції, зокрема В. Винниченко, М. Грушевський, А. Ніковський та ін.

26. Українська Військова Організація (УВО) - нелегальна військово-революційна організація, створена у 1920 р. офіцерами армії УНР та УГА на чолі з Євгеном Коновальцем. Внаслідок втрати авторитету українськими політичними центрами, була змушена переформатуватися у політично-революційну організацію, якою стала ОУН (у 1929).

27. Талергоф - місцевість в Австрії біля м. Грац, де впродовж першої світової війни (з вересня 1914 р. до кінця 1917 р.) існував табір інтернованих українців з Галичини та Буковини, запідозрених у русофільстві.

28. Трикутник смерті - подія в Першому Зимовому поході Армії УНР. Наприкінці листопада 1919 року рештки Армії УНР під проводом Михайла Омеляновича-Павленка опинилися в "трикутнику смерті" (Любар-Чорторія-Миропіль). Тут українські частини було стиснуто трьома арміями - Красною, Добровольчою та польською.

29. Саботажна акція 1930 р. - масова акція ОУН весною-осінню 1930 р., суть якої полягала у знищенні майна польських поміщиків та колоністів. Метою акції було поширити неспокій та паніку серед польського населення, викликати зневіру щодо надійності охорони державною владою, зламати експансивний дух польської адміністрації та колоністів, поширити вплив на українське селянство, заманіфестувати перед світом ненадійність польських державних кордонів, внутрішню несконсолідованість польського суспільства та бажання українського населення. На протязі акції було зафіксовано кілька сотень випадків підпалів маєтків польських державних чиновників та господарств колоністів. Лише частину підпалів було здійснено членами УВО-ОУН, решта були здійснені руками простих селян, для яких розповсюдження колоністів було загрозою власного існування. С.А. була одною з причин польської військової акції, відомої під назвою "пацифікація".

30. "Просвіта" - культурно-просвітне товариство народо-вського напрямку. Засноване у Львові у 1868 р. Осередки "Просвіти" поширилися по всій Україні та місцях проживання українців за кордоном. У Радянській Україні "Просвіта" була знищена з приходом більшовиків, у Західній Україні - у 1939 і остаточно у 1944 р. "Просвіта" займалася розв'язанням суспільно-культурних і соціальних проблем, ліквідацією неписьменності, будівництвом

"Народних домів", читалень, загальноосвітніх та ремісничих шкіл, книговидавництвом. Відновлена у 1988 р. як Товариство української мови ім. Т. Шевченка "Просвіта" у Львові.

31. 1863 р. див. примітку № 19.

32. Мова йде про енцикліки Римських Пап Лева XIII "Regum Novarum" ("Нові явища" з лат.) 1891 р. та Пія XI "**Quardagesimo Anno**", що з'явилася у 40-у річницю попередньої 1931 р. Зміст документів стосувався відносин між урядом, підприємцями, робітниками та церквою. Висловлювалася підтримка права робітників створювати професійні спілки, підтвердження права приватної власності, заперечуючи соціалістичну ідеологію. Основоположні документи християнської демократії.

33. **Базар** - містечко Житомирської області. 21.11.1921 р. тут більшовиками було розстріляно 360 вояків Армії УНР, учасників Другого Зимового походу під проводом генерала Юрка Тютюнника.

34. "**Вістник**" - місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя націоналістичного напрямку, що виходив у Львові у 1933-1939 рр. Фактично був продовженням "Літературно-наукового вісника". Головний редактор - Д. Донцов.

35. "**Боротьба**" - щоденна газета, виходила в Києві у 1917-1920 рр. В перші місяці після революції була органом Української партії соціалістів-революціонерів (ред. М.Шраг), згодом - орган лівої фракції УПСР, що дістала від газети назву боротьбистів (ред. В. Блакитний).

36. "**Народна Воля**" - щоденник Всеукраїнської Селянської Спілки і Центрального Кооперативного Комітету України, виходив у Києві з квітня 1917 - до лютого 1919 р. Головний редактор - М. Ковалевський.

37. "**Робітнича Газета**" - щоденна газета, орган Української соціал-демократичної робітничої партії. Виходив у 1917-1919 рр. у Києві, Вінниці та Кам'янці-Подільському. Головними редакторами були В. Винниченко та Ісаак Мазепа.

38. **"Краківські вісті"** - українська щоденна газета, видавалася у Кракові (1940-1944) та Відні (1944-1945). Неофіційний орган Українського центрального комітету. Єдиний легальний щоденник під час німецької окупації Західної України. Редактор - М. Хом'як.

39. **"Гарт"** - спілка пролетарських письменників, заснована В. Блакитним у 1923 р. в Харкові. В програмі мала "боротьбу проти буржуазного мистецтва", "притягнення до літературної творчості пролетарських мас". Існували філії в Києві, Катеринославі, Кам'янці-Подільському та ін. Членами "Гарту" були В. Блакитний-Еллан, П. Тичина, В. Сосюра, М. Йогансен, В. Поліщук, М. Хвильовий та ін. Розпався у 1925 р.

40. Всеукраїнська спілка селянських письменників **"Плуг"** - літературне об'єднання, створене у 1922 р. у Харкові. Членами спілки були С. Пилипенко, А. Головка, П. Панч, І. Сенченко та ін. Метою спілки було виховання членства та широких селянських мас "у дусі пролетарської революції, притягнення їх до активної творчості". Органами об'єднання були журнали "Плужанин", а з 1928 р. - "Плуг". Ліквідована у 1932 р.

41. Мова йде про Летючий голландець - корабель-привид, легенда про якого виникла на початку XVII ст. у Нідерландах, який з'являвся у різних місцях як передвісник біди. Тут, очевидно, використано як символ блукання.

42. **Українське Національно-Демократичне Об'єднання (УНДО)** - українська легальна політична партія на Західній Україні, заснована у 1925 р. Офіційний орган партії - тижневик "Свобода". Під впливом УНДО перебували щоденник "Діло", Товариство "Просвіта", Ревізійний Союз Українських Кооперативів, Центросоюз, Асекураційне товариство "Дністер" та ін. Голова - Дмитро Левицький. В площині внутрішньої української політики між УНДО та націоналістами тривала постійна ідеологічна боротьба.

43. Йдеться про **Українську Соціал-Радикальну Партію (УСРП)** - українську партію в Західній Україні, засновану у 1892 р. Змінила назву на "соціал-радикальну" у 1926 р. після приєднання волинської

групи есерів. Попри те, що ідеологічно партія дотримувалася соціалістичних ідей, УСРП засуджувала орієнтацію на Радянський Союз та засуджувала політику більшовиків на Україні. З 1931 р. партія була членом II-го Соціалістичного Інтернаціоналу. Пресовим органом партії була газета "Троградський Голос". Лідери партії - Л. Бачинський, І. Макух, М. Матчак, М. Стахів та ін. Партія створила свої молодіжну та жіночу організації - "Каменяри" та Союз українських працюючих жінок.

44. Католицькі угруповання - йдеться про політичні організації та партії, створені з ініціативи та під впливом певних кіл греко-католицької церкви. Впродовж міжвоєнного часу таких організацій було кілька. Серед найважливіших були: Український Католицький Союз (УКС) - політично-релігійна організація, заснована у 1931 р. за ініціативи митрополита А. Шептицького. У політичних справах співпрацював з УНДО. Голова - З. Лукавецький. Друковані органи - "Мета", "Христос наша сила" та "Дзвони". Українська Католицька Народна Партія (УКНП) - політична партія, заснована у 1930 р. у Львові. У 1932 р. змінила назву на Українська Народна Обнова. Стояла на засадах католицької віри й Церкви, вимагала автономії для українських земель у складі Польщі, була лояльною щодо польської держави. Опікуном УКНП був єпископ станіславівський Г. Хомишин. З 1933 р. головою партії був І. Волянський. Важливу роль відігравав О. Назарук. Офіційним органом партії була газета "Нова Зоря".

45. Йдеться про Уряд Української Народної Республіки в екзилі. З кінця 1920 р. уряд перебував поза межами України (Тарнів, Варшава, Париж, Прага). Після смерті С. Петлюри головою держави було обрано Андрія Ливицького, а прем'єр-міністром - В. Прокоповича. Неофіційним органом Уряду УНР був тижневик "Тризуб" у Парижі (1925-1940).

46. Гетьманці - публіцистична назва прихильників політики гетьмана Павла Скоропадського, переважно на еміграції. До гетьманського руху належали особи, громадські та політичні організації консервативно-монархічного напрямку. Основним ідеологом був В. Липинський.

47. Фронт Національної Єдності (ФНЄ) - легальна націоналістична партія Західної України, заснована у 1933 р. Утворилася внаслідок внутрішньої кризи та розколу УНДО. Голова - Д. Паліїв. Друкованими органами були "Перемога", "Батьківщина", "Українські Вісті", "Хліборобський Шлях".

48. Йдеться про легальні вияви українського громадського життя у період німецької окупації, зокрема про Український Центральний Комітет з центром у Кракові під керівництвом проф. В. Кубійовича та щоденну німецьку офіційну київську газету "Нове Українське Слово" (1941-1943), головним редактором якої був Кость Штепа.

49. Йдеться про грамоту П. Скоропадського від 14.11.1918 р., прийняту внаслідок антигетьманського повстання та провалу спроби порозуміння гетьмана з Антантою. У грамоті йшлося про створення федеративної держави України з майбутньою небільшовицькою Росією. Одночасно з проголошення федерації було створено новий гетьманський уряд, складений переважно з російських монархістів на чолі з С. Гербелем.

50. Йдеться про переговори, що передували заключенню Берестейського миру - мирного договору, укладеного у м. Бересті (зараз Брест, Беларусь) 9.02.1918 р. між УНР та країнами Четвертого союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина), згідно з яким останні визнали УНР як незалежну державу. Українська влада зобов'язувалася поставляти країнам військового блоку продовольчі товари.

51. Польські повстання 1830 та 1863 рр.

52. СВУ (Спілка Визволення України) - підпільна організація української інтелігенції, яка діяла в підрадянській Україні в другій половині 20-х років минулого століття і ставила за мету створення Самостійної України. Очолював СВУ академік Сергій Єфремов. Розкрита органами радянської держбезпеки. Ряд дослідників вважає, що СВУ не існувала, а насправді була інспірована радянськими спецслужбами. В 1930 році в Харкові відбувся процес над лідерами СВУ, в результаті якого було винищено цвіт української інтелігенції.

53. Сігуранца - політична поліція в Румунії у 1921-1944 рр. Активно займалася протидією та ліквідацією українського "ірредентизму" в Буковині та Бессарабії у міжвоєнний період та в Трансністрії у Другій світовій війні.

54. Йдеться про формування Українського державного правління - уряду Української Держави, відновленої актом 30.06.1941 р., керівником якого був Я. Стецько. Склад УДП був визначений 5.07., а вже 12.07. голова та низка міністрів були заарештовані німецькою політичною поліцією.

55. УГВР (Українська Головна Визвольна Рада) - підпільний парламент воюючої України, створений у липні 1944 року в селі Сприня на Львівщині. Президентом УГВР було обрано уродженця Полтавщини Кирила Осьмака, командир УПА Роман Шухевич очолював Секретаріат УГВР.

56. ІІІ НВЗ ОУН (Третій Надзвичайний Великий Збір ОУН) - проходив підпільно влітку 1943 року. Рішенням Збору було внесено зміни до програми та устрою ОУН.

57. ЗП УГВР (Закордонне Представництво Української Головної Визвольної Ради) - орган, який репрезентував УГВР в еміграції.

58. Антибольшевицький Блок Народів (АБН) - назва координаційного осередку революційно-визвольних організацій народів, поневолених більшовицькою Росією. Заснований з ініціативи ОУН(б) 21-22.11.1943 р. на таємній конференції в житомирських лісах за участю представників 12 народів. Реорганізований у квітні 1946 р. за кордоном. До АБН входили представники організацій албанців, білорусів, болгар, вірмен, грузинів, естонців, козаків, латвійців, литовців, словаків, туркестанців, угорців, українців, хорватів та чехів.

59. Холодноярські повстанці - учасники масового антимосковського національно-визвольного руху українського козацтва та селянства на початку 20-х років минулого століття на території сучасної Черкаської, Кіровоградської та Полтавської

областей. Назва походить від території Холодний Яр. Описано Юрієм Горліс-Горським у біографічному романі "Холодний Яр".

60. Термопіли - йдеться про битву під Фермопілами (Термопілами) в 480 році до н.е., коли триста відважних спартанців на чолі зі своїм царем Леонідом перепинили шлях багатотисячної армії перського царя Ксеркса. Незважаючи на чисельну перевагу персів, спартанці тримали оборону, виявивши мужність і відвагу. Їхня безстрашність і героїзм надихнули всю Грецію на об'єднання проти непереможного ворога, переломивши тим самим хід Греко-перських воєн.

61. Оборона Буші - героїчний епізод національно-визвольної боротьби українського народу проти польських загарбників під проводом Богдана Хмельницького. Буша - містечко на Поділлі, жителі якого витримали облогу наїзників. Рештки захисників підірвали пороховий погріб, загинули самі, але не скорилися. Оборона Буші надихнула відомого письменника Михайла Старицького на написання однойменної драми і стала символом героїзму українського народу.

62. Доктрина Монро - політична доктрина США, виголошена 2.12.1823 р. президентом Джеймсом Монро. Ідеї документу спрямовані на ізоляцію США, неприпустимість втручання Європи в американські справи і добровільну відмову від втручання в європейські справи.

СЛОВНИК РІДКОВЖИВАНИХ ТА ІНШОМОВНИХ СЛІВ

Адоратор - звеличник; той, що віддає другому незвичайну почесь, прихильник

Адорація - обожування, звеличування

Апель - заклик, гасло, клич

Апробата - дозвіл, згода, затвердження

Атентат - замах на чиєсь життя, здійснений з політичних мотивів.

Атомізація - роздрібнення

Бакен (гол.) - дерев'яні знаки на морі, що позначають небезпечні місця

Будучина - майбутнє

Вегетування - животіння

Виелімінувати - усунути, виключити

Виклад - лекція, заняття

Виладовання - тут: витратити, реалізувати

Виправа - похід

Вислід - результат, наслідок

Витичений - позначений

Відрубний - окремий

Візія - бачення, уява

Вірел - орел

Гедоністичний - той, що прямує до досягнення найбільших насолод у житті

Гелотство - від "ілоти" - населення Стародавньої Спарти, чуже етнічно панівній еліті; раби, невільники. Тут: невільництво, рабство

Генерація - покоління

Декадентський - занепадницький, розкладовий

Дефініція - визначення

Диспонувати - мати в своєму розпорядженні

Диспозиція - розміщення, упорядкування

Дідичний - спадковий

Дідичність - спадковість

Доосередній - спрямований до середини; об'єднуючий

Дочасний - тимчасовий

Драстично - сильнодіючо; дразливо

Експропрійований - вивласнений

Еманация - витікання, випромінювання; наслідок

Емансипация - визволення, унезалежнення

Жадний - жодний

Заабсорбувати - тут: сконцентрувати на собі, заповнити

Загумінковий - провінційний

Заник - втрата, ліквідація; зникнення, атрофія, виродження

Засклеплюватися - замикатися в собі, втрачати життєвий інтерес,
кам'яніти

Засталити - тут: загартувати, скріпити

Зміряти - прямувати, прагнути

Іманентний - властивий

Імператив - настійна вимога

Інтенція - мотив дій, намір

Інтерпеляція - офіційний запит депутата в парламенті, звернений
до уряду, що вимагає обов'язкової відповіді

Інтроспекція - заглиблення, вдумування

Казуїстика - наука про релігійну обичайність; штучне
розв'язання складних питань з галузі філософії або права;

вміння дотепно, з користю для себе, толкувати окремі випадки; крутість

Карл - тут: карлик

Картагенський - карфагенський від м. Карфаген (Картагена).

Квантитативно - кількісно, чисельно

Квієтизм - пасивність, непротивлення, бездіяльність; душевний спокій; байдуже відношення до життя; наука релігійної секти, що вимагала зречення від усього земного і стремління до Бога

Колізія - суперечність

Компіляція - твір, складений з фрагментів чужих праць

Консеквентність - послідовність

Консеквентно - логічно, послідовно

Консеквенція - наслідок, висновок; те саме що й

консеквентність

Консумент - споживач

Контингент - означена кількість (війська, податків), яка мусить бути зібраною з країни

Контрапункт - у музиці наука про гармонійне об'єднання окремих голосів або окремих мелодій

Кріс - рушниця

Куртуазія - чемність, ввічливість, люб'язність, галантність

Льокавт - локаут, масове звільнення працівників

Льокай - лакей, послугач

Льорнетка - окуляри з ручкою

Магазинер - завідувач складу, комірник

Магазинування - накопичування

Магнет - магніт

Мамона - бог багатства у давніх Сирійців; перен. гроші, багатство, розкіш

Менажерія - звіринець

Містерія - обряд, церемонія

Мурин - людина чорної раси, негр

Надвірний - тут: зовнішній

Негація - ігнорування; заперечення

Негувати, негувати - заперечувати, не визнавати

Нездецидовано - нерішучо

Нетикальний - недоторканий

Нівелювати - вирівнювати, зводити до одного рівня

Нівеляція - тут: зрівняння; уодностайнення, вирівняння

Обсервувати - спостерігати, досліджувати

Обскурантний - ворожий до освіти, "темний", простацький

Окцидент - захід; тут: західна цивілізація

Окрушини - крихти

Опортунізм - угодова політика, що пристосовується до обставин

Офіра - жертва

Офірувати - жертвувати

Палятив - півзахід, малодієвий тимчасовий захід; спосіб, що не розв'язує питання остаточно

Партикулярний - окремих, частковий

Пасожит - паразит

Пенетрація - проникнення

Первень - начало, основа

Первозвісник - передвісник

Перекротити - тут: припинити

Перманентний - постійний, сталий, безперестанний, безупинний, безперервний

Питоменний - властивий

Підбій, підбой - підкорення, завоювання

Плутократія - панування багатіїв

Поготівля - готовність

Потенція - сила, могутність

Преміс - засновок
Прецизність - докладність, точність
Примат - першенство, перевага
Продуцент - виробник
Профанатор - той, хто зневажає, збезчещує святі почуття
Пташаче молоко - перен. те, що не існує
П'ястук - кулак

Рафінований - очищений; спритний, бувалий
Резиг нація - відмова (від чогось), зречення; пасивність
Рекапітулювати - стисло повторювати сказане
Релятивність - відносність, умовність
Ренеґат - відступник, зрадник
Репарації - відшкодування (воєнні)
Респектований - шанований, поважаний
Річевий - істотний
Розвій - розвиток

Сатисфакція - приємність, задоволення, вирівняння кривди
Своєманітний - своєрідний
Сенсуалізм - науковий світогляд, що садиноким джерелом пізнання вважає зовнішні відчуття, зовнішній світ; похітлівість
Сепаратно - окремо, незалежно
Сервілізм - прислужництво, рабська підлесливість
Середник - засіб
Сецесія - відхід, усунення, відокремлення
Скомплікований - складний, заплутаний
Скупувати - тут: скупитися, бути скупим, жадібним
Стрихулець - дощинка для вирівнювання міри збіжжя; міра, мірка
Сугерувати, сугерувати - впливати на когось, піддавати комусь бажану думку
Сугестія, сугестія - вплив, навіювання

Тресура - дресирування

Ужитковець - споживач

Уросний - уявний, вигаданий, мнимий

Факторія - чужоземна торговельна оселя зі складами товарів.

Філістер - обмежений, вузькоглядний, буденний чоловік

Філянтроп - добродій

Хосенний - корисний

Хрунь - українець, який пішов на угоду з окупаційною владою,
зрадник

Цезаропапізм, цезарепапізм - державний лад, при якому володар
об'єднує світську та духовну владу

Шляфрок - ранішній одяг, халат

Шрубка - гвинт

Штудерний - хитромудрий

Яловий - беззмістовний

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АБН - Антибільшевицький Блок Народів

в. - вік

вв. - віки

ВАПЛІТЕ - Всеукраїнська Асоціація Працівників Літератури і Театру

в-во - воєводство

ВЗ - Великий Збір

ГУДМ - Група Української Державницької Молоді

ГУНМ - Група Української Національної Молоді

губ. - губернія

ДПУ - Державне Політичне Управління

ЗП - Закордонне Представництво

ЗЧ ОУН - Закордонні частини Організації Українських Націоналістів

ЗУЗ - Західні Українські Землі

ЗУНР - Західно-Українська Народна Республіка

ім. - імені

ін. - інші

КДБ

КЕ - крайова ексекютива

кін. - кінець

КП(б)У - Комуністична партія (більшовиків) України

ЛУН - Легія Українських Націоналістів

м. - місто

МГБ - (рос.) Министерство Государственной Безопасности

напр. - наприклад

НВЗ - Надзвичайний Великий Збір

НКВД - (рос.) Народный Комиссариат Внутренних Дел

НТШ - Наукове Товариство ім. Шевченка

о. - острів

обл. - область
ОНОКС - Організація Національної Оборони "Карпатська Січ"
ОСУЗ - Осередньо-Східно-Українські Землі
ОУН - Організація Українських Націоналістів
ОУН(м) - Організація Українських Націоналістів (мельниківці)
ОУН(р) - Організація Українських Націоналістів (революційна)
Пд. - південний
ПЗУЗ - Північно-Західні Українські Землі
поч. - початок
пр. - приміром
ПУН - Провід Українських Націоналістів
р. - рік
р-н - район
РСФСР - (рос.) Российская Советская Федеративная
Социалистическая Республика
с. - село
СВУ - Спілка Визволення України
СССР - (рос.) Союз Советских Социалистических Республик
ст. - століття
СУЗ - Східні Українські Землі
США - Сполучені Штати Америки
т.д. - так далі
т. зв. - так званий
УАПЦ - Українська автокефальна православна церква
УВО - Українська Військова Організація
УВУ - Український Вільний Університет
УГА - Українська Галицька Армія
УГАкадемія - Українська господарська академія
УГВР - Українська Головна Визвольна Рада
укр. - український
УНК - Український національний комітет
УНП - Українська народна партія
УНР - Українська Народна Республіка

УПА - Українська Повстанська Армія
УПСР - Українська партія соціалістів-революціонерів
УСДРП - Українська соціал-демократична робітнича партія
УССД - Українська самостійна соборна держава
УССР - (рос.) Украинская Советская Социалистическая
Республика
ФНЄ - Фронт національної єдності
ЦЕСУС - Центральний союз українського студентства
ЧК - (рос.) Чрезвычайная комиссия
ЧСР - Чехословацька Республіка

Зміст

<i>Олександр Сич</i> "Жийте культурою суті, а не культурою форми... "	3
<i>Віктор Рог</i> Від упорядника.....	13
Микола Міхновський Самостійна Україна.....	15
Дмитро Донцов Націоналізм.....	33
Дмитро Андрієвський Розбудова Нації.....	71
Юліан Вассиян До головних засад націоналізму.....	89
Бог і Нація.....	96
Автор невідомий Перманентна Революція.....	99
Микола Сціборський Націократія	113
Зенон Коссак Радість творчого життя.....	121
Ярослав Стецько Новий суспільний лад.....	127
Олег Ольжич Націоналістична культура.....	141
Олена Теліга Партачі життя.....	147
Дмитро Мирон Ідея і Чин України.....	169
Юрій Липа Панування, труд і лад.....	199
Петро Федун Елементи революційності українського націоналізму.....	215
Степан Бандера До засад нашої визвольної політики.....	259
Василь Галаса Форма і тактика ОУН у боротьбі за УССД єдино правильні.....	277
Степан Ленкавський Націоналізм на Україні.....	297
Осип Дяків Чому ми в нашій боротьбі ставимо на власні сили українського народу?.....	309
Роман Бжеський Український націоналізм.....	319
Володимир Михайло Янів Психологічні основи окциденталізму.....	343

ПРИМІТКИ.....	360
СЛОВНИК рідковживаних та іншомовних слів.....	371
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	377

СКАНУВАННЯ
ANDRIYDM

Наукове видання

Український Націоналізм

АНТОЛОГІЯ

Том 1

Видання друге

Упорядник *Віктор Рог*

Відповідальний за випуск *Віктор Рог*

Літературний редактор *Костянтин Іваночко*

Макет книги *Василь Бойко*

Обкладинка *Людмила Лук'яненко*

Технічний редактор *Г. Курренюк*

ТОВ “Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи”

01034, Київ, вул. Ярославів Вал, 9

(044) 279-41-22

ФОП Стебеляк О. М.

З питань придбання звертайтеся

(095) 692-96-94, (096) 258-46-48

E-mail: smihologiya@ukr.net

Підписане до друку 07.07.2010

Формат 60x84¹/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 22,32. Обл.-вид. арк 14,9.

Тираж 1500 прим. Зам. 004